

116 OLDALON, BŐSÉGES TÉLI KONCERTKÍNÁLATTAL, 100 LEMEZKRITIKÁVAL

GRAMOFON
GRAMOFON

2009-2010. TÉL

GRAMOFON • 2009-2010. TÉL

GRAMOFON

Klasszikus és Jazs
2009-2010. TÉL

**DUKAY
BARNABÁS**
Szellemeikkel társalgó

**KOMLÓSI
ILDIKÓ**
Aréna-díjas Carmen

KÖSZEGI IMRE
Élménymilliomos jazzdobos

LOVÁSZ IRÉN
A népdalokat az anyatejjel kaptam

**NIKOLAUS
HARNONCOURT**

XIV. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ISSN 1416-1109

Ára:
950 Ft
€ 4.-

A BMC Records újdonságai

**RICHTER IN HUNGARY
(1954-1993)**

BMC CD 171

Szvjatoszlav Richter

Richter in Hungary (1954-1993)

14 CD Box Set - Koprodukcióban a Magyar Rádióval

**BARNABÁS
DUKAY
VISIONS HEARD
EDIT KLUKON
DEZSŐ RANKI**

BMC CD 147

Dukay Barnabás

Klukon Edit / Ránki Dezső

Hallomások

BMC CD 151

Szabó Dániel Trió / Chris Potter

Contribution

BMC CD 158

Ludwig van Beethoven

Kurtág Márta

Diabelli-variációk

A BMC-lemezek forgalmazóinak aktuális listája megtalálható a www.bmcrecords.hu honlapon, illetve telefonos felvilágosítás kérhető a (1) 455 8070-es számon.

Budapest Music Center Records

www.bmcrecords.hu

info@bmcrecords.hu

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

Szerkesztői ajánlat

A Gramofon -
Klasszikus és Jazz
folyóirat téli
számában méltatott
száz lemez közül az
alábbiakat ajánljuk
kiemelten olvasóink
figyelmébe:

47 ...új irányzatot képvisel a Bartók-kvartettek interpretációtörténetében"

49 „A zeneirodalom legnépszerűbb szimfóniai felszabadítón eredeti, ugyanakkor a végletekig átgondolt koncepcióban szólnak meg.”

52 „Jakub Jan Ryba művei tündériek, varázslatosak, sőt: a mise zenéje kifejezetten »varázsfuvalás«”

79 „A zenei nyelvezet megkérdőjelezhetetlené teszi, hogy az opera műfaja legalább annyira a XXI. századé is, mint a korábbiaké volt.”

90 „Ez a zenekar a maga nemében óriási”

90 „Be merik vallani, hogy voltak gyerekek, és boldogan lennének azok most is”

91 „...a két nagyszerű muzsikusként saját kora és egyénisége, s ezen keresztül Seress Rezső és a régi Budapest szelleme köszön vissza”

107 „...a népi furulyát, dudát, kobozt exkluzív, modern hangszerré emelték”

DOSSZIÉ

Régizene egykor és ma

KALEIDOSZKÓP

Gramofon-díjak 2009

KLASSZIKUS

A kotta rengeteg rejtvényt kínál

Beszélgetés Vashegyi Györggyel

CÍMLAPSZTORI

Az újrateheremtés csodája

Nikolaus Harnoncourt nyolcvan éves

A TEHETSÉG KÖTELEZ

„Vágyunk a kamarazenélés”

Kokas Katalin és Kelemen Barnabás

Ide nekem a musicalt is!

Bella Máté ifjú zeneszerző

ZENEKARI KÖRKÉP

Téli koncertajánló

Miksa császár muzsikája

Felelevenített udvari szertartások

Zeneszerzők konferenciája Glasgow-ban

Hallhatatlan szenvedés

Giya Kancheli portréja

Szellemeikkel társalgó

Interjú Dukay Barnabással

KRITIKA

ZENÉS SZÍNHÁZ

A nő önmagában csak teremtmény...

Találkozás Komlósi Ildikóval

Opera Europa

Dalszínházi szakemberek az Ybl-palotában

„Fogd meg az orrod, és zümmögj!”

Az Operaház gyerekkora

A hangi adottság nem diploma kérdése

Szabó Sípós Máté az Operaház kórusáról

Erkel és Európa

Tíz éves a Bartók+ operafesztivál

Teljes torzóból teljes opera

Elkészült a Mózes és Áron harmadik felvonása

Jön Papageno

Haja Zsolt: Melitonétól Figaróig

„Abba ne hagyják!”

Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval

6

Lohengrin az NDK-ból

A drezdai Semperoper

11

KRITIKA

JAZZ

A Down Beat 75 éve

12

Ifjú tehetség – Gayer Mátyás

Élménymilliomos jazzdobos

Kószegi Imre

16

Ifjú tehetség – Balogh Roland

Téli koncertajánló

KRITIKA

VILÁGZENE

19

A népdalokat az anyatejjel kaptam

20

Beszélgetés Lovász Irénnel

34

Mesés zenei utazások a Trafóban

36

KRITIKA

38

GRAMOFON-HANG

40

A sokcsatornás technika – 7. rész

Ujházy László tanulmánya

42

Muzsikáló magnómúzeum

Nagy Vilmos páratlan gyűjteménye

46

60

64

65

66

68

69

70

71

72

74

80

83

84

87

88

90

100

103

104

108

112

AZ ÚJRATEREMTÉS CSODÁJA

Nikolaus Harnoncourt nyolcvan éves (16. oldal)

1996-ban alapította:

Iványi Margó, **Bősze Ádám**,
Retkes Attila és **Zipernovszky Kornél**

Főszerkesztő: **Várkonyi Tamás**

Főszerkesztő-helyettes:

Albert Mária, **Bércesi Barbara**

Főmunkatárs: **Zipernovszky Kornél**

Művészeti vezető: **Práczy István**

Tördelőszerkesztő: **Kondor Anna**

A szerkesztőség tagjai:

Albert Mária (zenés színház)

Bércesi Barbara (jazz)

H. Magyar Kornél (világzene)

Ujházy László (Gramofon-Hang)

Várkonyi Tamás (klasszikus)

E számunk szerzői:

Albert Mária, **Aradi Péter**, **Babits Antal**,
Balázs Miklós, **Bencsik Gyula**, **Bércesi Barbara**, **Deseő Csaba**, **Dobrovits Orsolya**, **Fittler Katalin**, **Friedrich Károly**, **Gilányi Gabriella**, **H. Magyar Kornél**, **Hollós Máté**, **Katona Márta**, **Komlós Katalin**, **Kozma Gábor**, **Laczkó Krisztián**, **Lindner András**, **Lőrincz Judit**, **Márton Attila**, **Máté J. György**, **Metz Katalin**, **Molnár Szabolcs**, **Ókovács Szilveszter**, **Ota Mineo**, **Pál Eszter**, **Pallai Péter**, **Pödör Bálint**, **Pödör Eszter**, **Réfi Zsuzsanna**, **Szabó Bálint**, **Szabó Barna**, **Ifj. Szántó András**, **Szászi Júlia**, **Teimer Gábor**, **Turi Gábor**, **Ujházy László**, **V. Nagy Viktória**, **Várkonyi Judit**, **Várkonyi Tamás**, **Veres Bálint**, **Vörös Eszter**, **Zay Balázs**, **Zipernovszky Kornél**

Címlapfotó:

Sony / Marco Borggreve

A szerkesztőség címe:

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Telefon: (06-1) 430-2870

Fax: (06-1) 436-0101

E-mail: info@gramofon.hu

Honlap: www.gramofon.hu

Kiadja a **Klasszikus és Jazz Nonprofit Kft.**

H-1037 Budapest, Szépvölgyi út 99.

Ügyvezető igazgató: **Várkonyi Tamás**

Nyomdai kivitelezés:

Publicitas Art-Media Kft.

H-1021 Budapest, Tárogató út 26.

Honlap: www.publicitas.hu

Megjelenik évszakonként.

Előfizethető a kiadó címén, telefonon,

faxon, e-mailben.

Az éves előfizetés ára: 3200 forint

A Gramofon megjelenését támogatja:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

RÉGIZENE EGYKOR ÉS MA

(6. oldal)

DUKAY BARNABÁS

Szellemekkel társalgó zeneszerző

(42. oldal)

DOWN BEAT 75

(80. oldal)

Régizene

Forrás: Haskeli: The Early Music Revival

egykor és ma

Korunk egyik meghatározó karmester-egénisége, az egykor régizenei mozgalomként ismert előadói irányzat nagyformátumú személyisége, Nikolaus Harnoncourt december 6-án ünnepelte nyolevannadik születésnapját. Jubileuma ürügyén most csak néhány évtizedet utazunk vissza a múltba, hogy szemügyre vegyük, milyen előzmények után, milyen körülmények között szökkent szárba, majd erősödött terebélyes fává ez az egykor különö szemlélet.

◆ Balázs Miklós

A jól kikristályosítható XIX. századi előzmények dacára a régizenei mozgalom egy jellemzően XX. századi interpretációs irányzatként rajzolódik ki előttünk, amennyiben céljai, eszközei, megjelenési formái tudatosan alkalmazták a múlt század szellemi és technikai vívmányait. Eszmetörténeti kontextusát tekintve a historikus tendenciák irányelvei szinkronba hozhatók a második világháború utáni hatalmi átrendeződés nyomán kialakult új történelem- és politikaszemlélet, valamint az ezzel párhuzamosan kibontakozó művészetelméleti gondolkodás alapsémáival. Ha feltesszük a kérdést, milyen intellektuális közegben hajtottak ki a historikus

mozgalom első csírái a század derekán, és bontottak virágot az évek során, ebben az időszakban kell vizsgálódnunk. Európa országai az 1945 után kirajzolódó világpolitikai erőterben új kihívásokkal találták szembe magukat, ez történetelméleti szemléletváltást is sürgetett. A historikum kutatásáról és alkalmazásáról, célulví ideologizálásáról szóló idejéjtmúlt dogmákat lassan felülírta egy korszerűbb, „jelenre hangolt” történelemfelfogás, amely a historizmus új formái előtt is szélesre tárta a kapukat. Eszerint a cél: visszatalálni az európai műzene legmélyebb gyökereihez és beépíteni azt a jelen művészi közlésébe.

Zenerezervátum

A régizene iránt kibontakozó élénk érdeklődés XIX. századi mintái között említendő például Felix Mendelssohn 1829-es koncertje Bach Máté-passiójával a műsoron, valamint Johannes Brahms rajongása az akkoriban múzeumi zeneként számon tartott Schütz- vagy Haydn-alkotások, -kéziratok iránt. Az előbbieknél azonban jelentősebb mozzanat a múlt századelő egyik különös figurája, Arnold Dolmetsch munkássága (lásd keretes írásunkat). A francia származású, később Nagy-Britanniában letelepedett Dolmetsch és köre ugyanis a legnyilvánvalóbb előőrse az évtizedekkel későbbi „mozgalmároknak”. Népes családjával és baráti társaságával valóságos rezervátumot rendezett be dél-angliai birtokán, ahol mintha időutazásra indult volna az odatévedő: házikoncertjeiken korabeli ruhákba öltözve játszottak (szemközti képünkön). Dolmetsch tekintélyes gyűjteményt halmozott fel régi hangszerekből, kottákból és egyéb relikviákból, melyeket rendszeresen használt, forgatott is. Számos kortársa csupán hóbortos öregúrnak tartotta, és mi tagadás, hasonlóan viszonyult a XX. századi csembalójáték első úttörőjéhez, Wanda Landowskához is. A lengyel művész a múlt század interpretációtörténetének fontos alakja: ő vezette be a csaknem elfelejtett hangszert a koncertéletbe, és számos példaértékű lemezfelvételt készített. Mindezek mellett említendő a Paul Sacher által 1933-ban alapított Schola Cantorum Basiliensis mint a századközép egyik legfontosabb régizenei műhelye, ahol később számos muzsikussal – például Paolo Pandolfo, Jordi Savall, Andreas Scholl, Paul O’Dette – kapott kiváló zenei képzést.

Áttörés

Az áttörést az 1950–60-as évek fordulója hozta el, amikor olyan műhelyek, együttesek bontottak zászlót, mint a Nikolaus Harnoncourt vezette Concentus Musicus Wien (1957) vagy a mifelénk ritkábban emlegetett, freiburgi Collegium Aureum (1962). Harnoncourt – akit a mozgalom atyamestereként tisztelnek a régizenei áramlat apológéái – az 1960-as évektől több generációt igazított el a historikus törekvések útvesztőiben, és munkásságának öt évtizede alatt megszámlálhatatlan mennyiségű hangfelvételt készített, köztük számos interpretációtörténeti jelentőségűt. Generációjához tartozik Gustav Leonhardt és a nála mindössze pár évvel fiatalabb Frans Brüggen is, a hollandiai régizenei iskola doyenjei, illetve Roger Norrington, a brit iskola egyik megteremtője. Az előbbieknél mellett a máig meghatározó mesterek sorába a negyvenes évek nemzedékének képviselői tartoznak. A hollandiai vonal további emblemikus figurája Ton

ARNOLD DOLMETSCH

(1858–1940)

A Brüsszeli Konzervatóriumban Henri Vieuxtemps keze alatt, majd a londoni Royal College of Music falai között tanult zenét, mielőtt maga is tanárrá avansált volna. Érdeklődése az elfeledett régi zenék és hangszerek iránt az 1890-es évektől erősödött fel; hangszerkészítőként, restaurátorként először lant-, majd csembalókópiákat épített. Haslemere-i kúriáján berendezte hangszerkészítő műhelyét; itt hangfelvételeket is készített. 1915-ben jelentette meg első, úttörő jelentőségű könyvét *The Interpretation of the Music of the XVIIth and XVIIIth Centuries* címmel.

További érdekességek (angol nyelven): www.dolmetsch.com

Koopman, Sigiswald Kuijken, Philippe Herreweghe (és a belga René Jacobs). Az angolszások zászlóvivője John Eliot Gardiner, Andrew Parrott, Christopher Hogwood, Trevor Pinnock, Nicolas McGegan és William Christie, míg az Ibériai-félszigeten a katalán Jordi Savall teremtett iskolát. A harmadik generáció tagjai a hatvanas években születtek: Paul McCreech, Rinaldo Alessandrini vagy Marc Minkowski neve ma már jól cseng a zeneértő közönség előtt. Nem elhallgatható körülmény ugyanis, hogy az énekművészet tekintetében is gyökeres változásokat hoztak a historikus törekvések, divatba jöttek a „kis hangok”, csökkent a drámai kifejezőképesség szerepe, nőtt a technikai felkészültség és a stílusismeret. Bár Cecilia Bartoli megosztja a nemzetközi zenekritikát, nehezen tagadható, hogy személyében korszak-meghatározó művészt

Részlet abból a kéziratból, amelyből Mendelssohn vezényelte Bach Máté-passióját 1829-ben

kell tisztelnünk. Az utóbbi évtizedekben egy új hangfajjal, a kontratenorral ismerkedhettünk meg, a barokk operák egykori kasztrált férfiszerepeit hitelesebben megformálандó; Alfred Dellertől Philippe Jarousskyig egy sor kiváló énekesről számolhatunk be.

A historikus régizenei gyakorlat az 1960-as években radikális mozgalomként indult. Zenei szakkollégiumokban,

REKONSTRUÁLT ESEMÉNYEK

Izgalmas zenei kalandként is felfogható az a – manapság divatos – vállalkozás, amely egy egykori konkrét zenei eseményt, szertartást igyekszik rekonstruálni. Paul McCreech (képünkön) például Sevillai Szent Izidor ünnepi miséjét vette lemezre abban a formában, ahogyan az 1590 körül, a toledói székesegyházban elhangozhatott. A brit dirigens nevéhez fűződik az 1740 körüli, lipcsei lutheránus vízkereszti istentisztelet rekonstrukciója is, természetesen Bach alkotásaival (Deutsche Grammophon). Robert King és együttese II. György király 1727-ben celebrált koronázási ünnepségét játszották újra, Händel műveivel a középpontban (Hyperion). Néhány éve az Opus III kiadó Fryderyk Chopin 1830-as varsói koncertjének műsorát vette lemezre, szintén korhű hangszereken.

Forrás: www.gabriel.com

egyetemi műhelyekben, baráti körökben folyt a munka – és az élénk disputa a mind hangosabb ellenzőkkel. Az 1970–80-as évek fordulójára vált megkerülhetetlen eljárássá, általánosan elfogadott, kiforrott irányzattá. Az 1990-es évekre pedig már nem csupán egy lehetséges interpretációs gyakorlat volt, hanem uralkodó tendenciává érett. A hangversenyek, lemezfelvételek és hangos közönségsikerek nyomán pedig az is megkockáztatható: mára a historikus előadásmód lett a „mainstream” paradigma. Idáig azonban hosszú út vezetett.

Megszentségtelenített Bach

A tömegmédiá szerepe a mozgalom eredményeinek elterjedésében vitathatatlan: a rádióállomások, lemezcégek, televíziós társaságok rengeteget tettek azért, hogy a

régizenei produkciók ne csak megszülessenek, hanem el is jussanak a nagyközönséghez. A francia közszolgálati rádió például az 1960-as években tett határozott kísérletet arra, hogy a historikus előadói praxis képviselőinek munkásságát nagy dózisban bemutassa a hallgatónak: egy álló napon át csak régizenei műsorokat sugároztak, korhű instrumentumokat megszólaltató hangfelvételekről. A botrány méretesre duzzadt. Dühödt hallgatók százai ragadtak tollat vagy telefonkagylót, hogy hangot adjanak nemtetszésüknek, sőt felháborodásuknak, amennyiben szerintük krakélerék „megszentségtelenítették” kedvenc Bach- és Händel-műveiket; nyílt impertinenciának, provokációnak minősítve a hallottakat, a „szerzők nevében” kikérve maguknak a zeneművek esetén „eltorzítását”. Könnyű felvázolni, mi váltotta ki a skeptikusok nyílt averzióit. Például a régizenei együttesek a maitól eltérő

Forrás: Haskell. The Early Music Revival

A David Munrow vezette Early Music Consort of London (balról az első Christopher Hogwood, mellette Munrow)

hangolása, továbbá, hogy régi, a mai megfelelőiktől sokszor igencsak eltérő mechanikájú és hangszínnű hangszereken, vagy azok kópiáin játszottak. A fémekeket bélhúrokra cserélték, látványosan negligálták a vibratót, az artikulációban, tempóválasztásban, ornamentikában sokszor szándékolatlan meg-hökkentő megoldásokat alkalmaztak. Divatba jöttek a szokottnál gyorsabb tempók, valamint a táncritmusoknak a korábnál karakteresebb stilizálása, hangsúlyozása, amik így sokszor meszterkéltnek, színpadiasnak, vagy épp bántóan nyersnek hatottak egyes hallgatók számára.

A XX. század utolsó évtizedeiben, elsősorban az angolszász kulturális közegben teret hódító, új irodalomelméleti irányzat, az úgynevezett újhistorizmus teoretikus alapvetései az 1980-as évekre már biztos talajként szolgáltak a historikus mozgalom szellemi-elméleti kondícióinak a feltérképezéséhez – noha ennek kommentárja ritkán szerepelt a régizene elkötelezett művelőinek kommunikációs eszköztárában. Az újhistorista szövegolvasás és irodalomértés kiindulópontja szerint a letűnt korok szellemi termékei nem válhatnak a jelen embere számára hozzáférhetővé, befogadhatóvá az adott korszak történelmi (politikai, kulturális, szokásrendi, életvezetési részletkörülmények) kódjainak alapos és beható ismerete nélkül. E nézet feltételezi, hogy a nemritkán több évszázados időbeli távolság, a civilizációs változások okozta „elkülönböződés” és a kollektív felejtés nem teszik lehetővé például egy Shakespeare-dráma értő olvasását a XVI. század végi Anglia politikai-társadalmi-művelődési viszonyainak ismerete nélkül.

Fotó: Cylia von Tiedemann

Egy régizenei együttes historikus barokk fúvós hangszerei

Ebből indul ki a historikus zenei irányzat is: a korhű hangszerek alkalmazása vagy a korabeli játéktechnikák elsajátítása, az eredeti előadói létszámra és akusztikai tényezőkre való pontos hagyatkozás ennek fontos feltétele. A historikus zenei produkció lényege a múlt mind teljesebb megértése egy kvázi-megélés által, vagyis azáltal, hogy a már-már szeánszserű „jelenné tétel” formájában, hihetően közvetítse az egykori valóság egy meghatározott szeletét. E korhoz kötöttség gondolatához kapcsolódva született meg a historically informed performance, azaz a „történetileg tájékozott előadás” ideája.

Meghódításra váró világ

A mozgalom alakulását befolyásoló körülmény volt a XX. század középső évtizedeire már szinte áthidalhatatlanná szélesedő szakadék a kortárs zene és a koncertlátogató közönség ízlése között. Bár a több régizene nem jelent automatikusan kevesebb kortárs zenét, valójában mégis

Forrás: www.ilgiardinoarmonico.com

IL GIARDINO ARMONICO

Az 1985-ben alapított, milánói régizene-együttes tagjait igazi fenegyerekeként tartja számon a szakma. Vezetőjük, a feltűnően karakán Giovanni Antonini – egyébként kiváló furulyajátékos – igazi szellemi vezére a gárdának. Kezdetben hasonlóan szókimondó, mondhatnánk „dögös” Vivaldi-olvasatokkal hívták fel magukra a figyelmet: Négy évszakefelvételük esemény-, Cecilia Bartolival készített, Grammy-díjas albumuk már szenzációszámba ment. (Legújabb, Sacrificium című közös albumukról a 77. oldalon olvasható kritika.) Bach Brandenburgi versenyéből készített, 1997-es lemezük még a harcedzett zenebarátokat is meghökkentette vitalitásával, lendületességével, különös hangsúlyjaival.

EURÓPÁN KÍVÜL

Forrás: Haskell: The Early Music Revival

Paul Hindemith tanítványai körében, a Yale Egyetemen

A XX. század derekán a régizenei műhelyek terjedni kezdtek más kontinensek felé. Az 1980-as évekre a historikus zenekarok egész világhálózata jött létre, köztük számos, magas színvonalú munkát végző együttessel. Az Egyesült Államok több egyetemén indult régizenei szakirányú képzés, amiben Paul Hindemith is fontos szerepet játszott: a Yale Egyetem tanáraként 1940-től 1953-ig vezette az intézmény korhű hangszereken játszó, Collegium Musicum együttesét.

Fotó: Cylia von Tiedemann

A Tafelmusik együttese

A tengerentúlon a legkeresettebb régizenei csapatok egyike a Boston Baroque, de a kanadai Tafelmusik együttes Európában szintén komoly sikert aratott. Bár még mindig alulértékelt, napjainkban a Hidemi Suzuki vezette Bach Collegium Japan is figyelemre érdemes alakulat; pár éven belül Bach valamennyi kantátájának lemezfelvétele elkészül a közreműködésükkel.

ez lett a helyzet: a zenét tanuló diákok a kortársak zenéi helyett egyre nagyobb számban fordultak barokk és reneszánsz munkák felé, az okot gyakran az új zenék „érthetlenségében” jelölték meg. Azon muzikusok számára, akik ekkor szembesültek a régi zenék kimeríthetetlen gazdagságával, feltáratlan, meghódításra váró világ

tárt fel. A forrásvidékek, amelyekből a zenetudósok, kutatók, sőt az aktív muzikusok is merítettek, korábban sosem látott mértékben kiszélesedtek. Felkerült a térképre egyebek mellett Latin-Amerika a maga különös hangulatú barokk zenéjével, s a nagyközönség, amely a középkor zenéjéből jóformán csak Gergely pápa és a gregorián zene leegyszerűsítő összefüggéseit ismerte, több száz év keresztény énekeivel és világi dallamaival (trubadúr-énekek, vágáns dalok) szembesülhetett, a reneszánsz polifónia szerzői valósággal bekéredzkedtek az eddig jobbra csak romantikus szerzők számára fenntartott hangversenytermekbe és kórusrepertoárra.

A múlt felőli megközelítés ugyanakkor újraértelmezte nemcsak a reneszánsz és a barokk kor zenéjét, hanem a romantikát, sőt a XX. századi remekműveket is. Ma már egyre kevésbé csodálkozunk, ha Mozart, Beethoven, Brahms, Berlioz, Bruckner, vagy akár Johann Strauss, Verdi, Gershwin, Bartók műveit látjuk a korábban régizenezsként megismert előadóművészek – például Norrington, Gardiner, Herreweghe, Harnoncourt – nevével jelzett koncertplakáton, lemezborítón.

Mégkísérelni a lehetetlent

Tudjuk, hogy a hiteles rekonstrukció illúzió, mégis rekonstruálunk. Rekonstruál a történész, amikor több száz éves teoretikus rendszerek feltárására törekszik, az építész és a mesterember, amikor középkori templomot renovál, ezt teszi az irodalmár is, ha barokk költők munkáinak eszmei hátterét vázolja, hiszen egy továtúnt kor szellemi produktumát a korszak ismeretében, de a jelen tapasztalati horizontjából vizsgálva lehet csak megérteni – így ez a megértés nem lehet maradéktalan. Rekonstrukcióra azonban szükség van, anélkül nem képzelhető el előadás. A rekonstrukció mindig a jelen része, a jelen eseménye, „véleménye” marad – legfeljebb visszavetítjük azt egy korábbi századra –, ha másért nem, hát azért, mert a közönség szükségszerűen mai. (Ahogy Friedrich Gulda találóan megjegyezte: „szívesen játszom fortepianón, ha adnak hozzá XVIII. századi közönséget...”). Tudunk kell, nem Bachnak vagy Mozartnak van szüksége ránk, hanem nekünk rájuk. Amit teszünk, magunkért tesszük. Bach és Mozart minél mélyebb megértése csak ürügy, hogy utat leljünk saját jelenünk megismerése felé. Ahogy Harnoncourt fogalmaz: „Tudunk kell, mit akar a zene mondani, ahhoz, hogy felismerjük, mit akarunk mi mondani vele.” ■

További érdekességek a világhálón:

www.akademie fuer altemusik berlin.de
 www.bach.co.jp (Bach Collegium Japan)
 www.bostonbaroque.org
 www.gabrieli.com (Gabrieli Consort & Players)
 www.lestalenslyriques.com
 www.tonkoopman.nl (Amsterdam Baroque Orchestra)

Vashegyi György és Kőszegi Imre

A Gramofon-díjak 2009. évi győztesei

Mint 2001 óta minden esztendőben, a Gramofon folyóirat és a Klasszikus és Jazz kiadó 2009-ben is odaítélte fődíját a szerkesztőség által arra leginkább érdemesnek tartott magyar klasszikus- és jazzmuzikus részére. Emellett a Gramofon kritikusi a 2008 és 2009 ősze között a lapban recenzált mintegy félezer lemez közül választották ki a legjobbkat, öt kategóriában. Az ünnepélyes díjkiosztót november 23-án rendezték a Take Five jazzklubban.

Gramofon Magyar Klasszikus Zenei Díj 2009: Vashegyi György karmester

A magyarországi régizene-játszás megújításáért, a historikus szemlélet szellemében megvalósuló, magas színvonalú produkcióiért, az egyetemes zenetörténet elfeledett alkotásainak az elmúlt két évtizedben tett újrafelfedezéséért, magyarországi bemutatóiért.

Vashegyi György karmester

Gramofon Magyar Jazz Díj 2009: Kőszegi Imre dobművész

Négy évtizedes, nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő jelentőségű előadóművészi és zeneszerzői pályájáért, zenekar-vezetői és zenepedagógusi tevékenységéért, a magyar jazzművészet nemzetközi szintű elismertségéért tett erőfeszítéseiért.

Kőszegi Imre dobművész

A KATEGÓRIADÍJAK NYERTESEI:

Az év magyar klasszikus zenei hanglemeze 2009-ben

Bartók: Zenekari művek

(II. szvit, Táncszvit, Román népi táncok)

Nemzeti Filharmonikus Zenekar, vezényel: Kocsis Zoltán
(Hungaroton, Bartók Új Sorozat)

Az év külföldi klasszikus zenei hanglemeze 2009-ben

Bach: Jesu, deine Passion (kantáták)

Collegium Vocale Gent, vezényel: Philippe Herreweghe
(harmonia mundi–Karsay és Társa)

Az év klasszikus zenei DVD-je 2009-ben

A ramallahi koncert – West-Eastern Divan Orchestra,
vezényel: Daniel Barenboim (Warner Classics & Jazz)

Az év magyar jazz-hanglemeze 2009-ben:

Dresch Quartet: Ritka Madár

(X-Produkción – Hangvető Kft.)

Az év külföldi jazz-hanglemeze 2009-ben

Steve Kuhn: Mostly Coltrane

(ECM Records – MusiCDome Kft.)

A két fődíjjal a 12. és a 84. oldalon olvasható interjú.

A kotta rengeteg rejtvényt kínál

Beszélgetés Vashegyi Györggyel

2009 novemberében Vashegyi György karmester kapta a Gramofon Klasszikus Díjat. Az Orfeo Zenekar és a Purcell Kórus harminckilenc éves alapítójával és művészeti vezetőjével, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanárával ebből az alkalomból elsősorban a régizene előadásával és oktatásával kapcsolatos kérdésekről beszélgettünk.

➔ Aradi Péter

Gramofon: Fontosak önnek a díjak?

Vashegyi György: Nincs nekem olyan sok díjam. A Liszt-díjnak, amelyet tavaly kaptam, természetesen nagyon örültem, ahogy a mostani Gramofon-díjnak is. Mindig hízelgő, ha az ember munkálkodása valakinek felkelti a figyelmét, és ilyen pozitívan viszonyulnak hozzá.

G.: A díjak mindig valamilyen – többnyire szakmai – közösség elismerését tükrözik. Tapasztalata szerint a „külső szem” vagy „külső fül” értékelése mennyire esik egybe saját, önmagáról alkotott véleményével?

V. Gy.: A „külső fül” roppant fontos egy előadóművész esetében – és általában igaza is van. Ha úgy érzem, egy

koncert nagyszerűen sikerült, ám kívülről azt mondja egy hitelt érdemlő ember, hogy nem volt olyan jó, azt érdemes megszívlelni.

G.: Gondolom, ez fordítva is megesik...

V. Gy.: Persze, de az a jobbik eset. Az ember azért megy erre a pályára, mert szeretné másnak is megmutatni azt a zenét, amit szépek vél, és örülne annak, ha más is szépek találná. Ha ezt eléri, az nagyon jó érzés; akkor is, ha közben tisztában van vele, hogy egy adott koncerten esetleg nem sikerült maradéktalanul megvalósítania az elképzeléseit. De a kontroll legmegbízhatóbb módja, ha utólag visszahallgatom a saját koncertemet: ez ugyan nem kellemes időtöltés, de rendkívül sokat lehet belőle tanulni.

G.: Önt a régizene egyik legjelesebb hazai művelőjeként tartják számon. Nem érzi ezt a besorolást egyfajta skatulyának? Persze tudom, hogy időnként mással is foglalkozik.

V. Gy.: Nem hiszem, hogy bármiféle hiányérzettel kellene küszködnie annak, aki Händel, Haydn, no meg Purcell, Mozart, Bach és Rameau társaságában élheti az életét – bár az élet nagyon rövid ahhoz képest, hogy mennyi csodálatos zene vár az emberre előadóművészként és még inkább hallgatóként. (Hiszen a hallgatók többet be tudnak fogadni; az előadóművészeknek sok idejét veszi igénybe az a munka, amit egy-egy mű elsajátítására fordít.) De hogy a kérdésre válaszoljak, én a lehető legtagabban értelmezem a régizene fogalmát: minden régizene, amelynek szerzőjét már nem kérdezhettük meg személyesen arról, hogyan adjuk elő a műveit. Amikor néhány évvel ezelőtt Gyöngyösi Levente barátom A gólyakalifa című operájának bemutatóját vezényeltem, a közös munka által új dolgokat tudtam meg a zenéről. Hogy egy művet le lehet kottázni, az csak legenda. Sok zeneszerző – köztük Bartók is – hitt egy darabig ebben, de végül belátta, ez lehetetlen. Személyes kapcsolat nélkül a kotta rengeteg rejtvényt kínál – ebből a szempontból majdnem közbömbös, hogy mondjuk Verdiről vagy Couperinről van-e szó: mindenképpen dokumentumokra kell támaszkodnia annak, aki elő akarja adni a művet. Nem biztos, hogy egy Couperin-műnek olyan folyamatos, máig tartó előadási tradíciója van, amilyen esetleg egy Verdi-műnek – de ez nem garantálja, hogy Verdivel könnyebben boldogulunk. Hiszen megeshet, hogy ez a folyamatos előadási tradíció egészen másfelé vitt bennünket, mint amit a zeneszerző annak idején gondolt. Ugyanakkor jó néhány olyan komponista volt – például Brahms is –, aki a jelek szerint saját műveinek többfajta szellemű előadásával is elégedett tudott lenni, ha azok inspiráltak voltak. Érdekes volna tudni, mi az, ami már nem fért bele ebbe a keretbe, amit már nem akartak elfogadni – de ezt holt zeneszerzők esetében nem tudhatjuk.

G.: Mióta feltalálták a hangrögzítést, számos művet meghallgathatunk a zeneszerzők saját előadásában. Ez némi fogódzót jelenthet, bár nemegyszer előfordul, hogy ugyanazon

műveket egy másik felvételen ők maguk is különbözőképpen játsszák.

V. Gy.: Itt meg kell említenem Malcolm Bilsont, akinek nagy tisztelője vagyok, és akitől rengeteget tanultam – ő néhány éve készített egy zseniális DVD-t (Knowing the Score címmel), amely a kottaolvasásról a Cornell Egyetemen tartott előadását tartalmazza. Ebben bebizonyítja, hogy noha a zeneszerzők – az adott esetben Prokofjev vagy Bartók – játéka látszólag eltér a saját kottájuktól, valójában azt játsszák, ami a kottában van: bennük még megvolt a kottaolvasásnak az a teljessége és egyúttal szabadsága, amely épp az utóbbi negyven-ötven-hatvan évben veszett el, és ami azelőtt lehetővé tette a leírt kottakép stílusos, az egészet tekintve hiteles megszólaltatását.

G.: Minek tulajdonítható, hogy ez a képesség elveszett az utóbbi fél évszázadban?

V. Gy.: Valószínűleg nagymértékben a hangrögzítésnek, ugyanis mindenki igazodni akart valamihez. Bizonyos felvételek etalonná váltak: ezek általában nagyszerűek, én mégis azt tartanám jónak, ha semmilyen előadás nem válna mintává, hanem mindenki megkeresné és megtalálná a maga kottaértelmezését. A régebbi zeneszerzők mégiscsak egy történelmi kontinuitásban éltek, ám a huszadik század az előadó-művészetben sok vonatkozásban egyfajta szakadékot teremtett: létrejött például a

Fotó: Felvégi Andrea

komoly- és a könnyűzene, holott a kettőnek e brutális szétválása korábban nem létezett. Purcell dalait annak idején a kocsmában és a királyi kápolnában egyaránt énekelték, ő például Mária királynő születésnapjára is beillesztett egy pajzán skót népdalt.

G.: Minél messzebbre nyúlunk vissza az időben, annál nehezebbnek bizonyulhat a korabeli játékmód rekonstruálása, ami pedig, ha jól sejtem, a „régizeneszek” egyik legfőbb törekvése.

V. Gy.: A korabeli játékmódról nagyon sok mindent lehet tudni, ehhez a hangszerek fontos támpontokat

adnak. A közhiedelemmel ellentétben a régi hangszerek adekvátabbak koruk zenéjéhez – ezt a zenét (egy bizonyos szint fölött) könnyebb azokon a hangszereken játszani, hiszen a hangszer és a zene hallatlan összhangban van egymással. Brahmsnak sem jutott volna eszébe Steinway-zongorára kamarazenét írni – az a hangszer a B-dúr zongoraversenyhez való. A huszadik század zeneszerzői, akik kamarazenét is írtak a „modern” zongorára, már számoltak a hangszer képességeivel.

G.: *A hangszereknek tehát meghatározó szerep jut az autentikus játékmód kialakításában...*

V. Gy.: A hangszerek „makacs dolgok”: bizonyos hangok például nincsenek rajtuk, így ha valamit nem tudunk lejátszani velük a kottából, gyaníthatjuk, hogy az a darab talán nem erre a hangszerre íródott. Jól példázzák ezt a Beethoven-zongoraversenyek: az első kettőt Beethoven olyan – Anton Walter-féle – fortepianóra írta, amelyen még Mozart koncertezett. A Mozart zongoraversenyeitől Beethoven zongoraversenyeiig eltelt néhány évtizedben azonban radikális változás történt a zongoraépítésben. Olyannyira, hogy a Beethoven első két zongoraversenyéhez a szerző által később írt kadenciák már „nem férnek ki” arra a hangszerre, amire a két művet eredetileg írta, mert időközben jelentősen megnövekedett a hangterjedelem. Hasonló kérdések tehát Beethoven életében is húsba vágóan vetődnek fel: végül is melyik az autentikus hangszer és az autentikus kadencia?

G.: *Természetesen a régizenesz is a lehető leghitelesebben szeretné megszólaltatni a műveket. A régi hangszereken kívül milyen eszközök állnak még ehhez rendelkezésre?*

V. Gy.: Célszerű az adott zeneszerző minél több művét ismerni, sőt lehetőleg a mestereiét is, amelyekből egyértelmű áthallásokat, kompozíciós vonalakat lehet felfedezni. Purcellnél például érdemes tisztázni, mi az, ami az angol hagyomány folytatása a zenéjében, mi benne a francia, kik voltak azok a zeneszerzők, akiktől a francia stílust elsajátíthatta, mi benne az olasz – és így tovább. Minél többet tud az ember arról a korról, a zeneszerzőről, a hangszerekről, annál tágabb lehetőségek tárulnak fel előtte az előadás szempontjából. A jó megoldások száma

Fotó: Klassz Zeneiroda

„A szabályok betartása csak növeli az ember szabadságát”

végtelen, ezért tulajdonképpen nem is hitelességről kellene beszélnünk, ugyanis katartikus előadások létrehozása a cél. A szabályok betartása csak növeli az ember szabadságát – feltéve, ha magukkal a szabályokkal már nem kell küzdenünk. Olyan ez, mint a nyelvtanulás: ha már beszélünk egy nyelvet, és nem követünk el durva hibákat, akkor megnyílik a kommunikáció lehetősége.

G.: *Mi az, ami mindebből tanítható? Úgy tudom, 2011 őszén indul a régizene tan szak a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen.*

V. Gy.: Batta András rektor úr néhány évvel ezelőtt azzal bízott meg bennünket, hogy dolgozzuk ki egy bolognai rendszer szerinti, kétéves régizenei master-képzés programját. Ez a két esztendő semmi

másra nem elegendő, mint egy szemlélet elsajátítására, illetve a konkrét hangszerekkel való megismerkedésre. Egyelőre négy hangszerről van szó: hegedúról, fortepianóról, fuvoláról és oboáról – olyan nagyszerű, nemzetközi hírű professzorok irányításával, mint Simon Standage, Malcolm Bilson, Kertész Ildikó és Tábory Péter. (Mindegyikőjük mellett dolgozik majd olyan kolléga, aki szintén külföldön tanult, de Magyarországon él, és

Korhű hangszerekkel, korhű környezetben: az Orfeo Zenekar Eszterházában

az ő távollétükben is folytatja az oktatást.) Bízom benne, hogy ez a struktúra jól fog működni. Az oboán belül például (a hangolástól is függően) hét vagy nyolc – egymástól és a modern oboától is gyökeresen – különböző hangszerről beszélünk. Két év alatt itt arra lesz mód, hogy bizonyos alapszerepeket tisztázzunk, újabb utakat megnyitva a hallgatók előtt, hiszen végül is mindenki egész életén keresztül tanul, és az igazi tanulás csak a diploma után kezdődik...

Fotó: Fehégyi Andras

G.: Ez a tanterv mennyire lesz speciálisan jellemző a budapesti Zeneakadémiára, illetve mennyiben hasznosít majd máshol már működő modelleket?

V. Gy.: Olyan embereket választottunk, akik kötődnek Magyarországhoz: Malcolm Bilson tökéletesen beszél és ír magyarul (felesége magyar), Simon Standage is szorosán kötődik az országhoz és elsősorban együttesemhez, az Orfeo Zenekarhoz. Ők sok szempontból továbbviszik a Zeneakadémia jó hagyományait, ugyanakkor valami egészen újat is hoznak ide. A tantervet a professzorok útmutatásai alapján úgy állítottuk össze, hogy ha már úgylis – több évtizedes – lemaradásban vagyunk a Nyugattal szemben ezen a téren, legalább tanuljunk a tapasztalataikból, és ne hajtsunk be (csupán a történelmi hűség kedvéért) minden zsákutcába olyan sebességgel, ahogy annak idején ők tették. Igyekeztünk mindenholnán gátlástalanul összeszedni a legjobb ötleteket: persze az igazi nehézség ezek megvalósítása lesz.

G.: A régizene-oktatás akár külföldi hallgatókat is ide vonzhat?

V. Gy.: Feltétlenül. A Zeneakadémiának komoly nemzetközi presztízse van, s a kínálata ezzel jelentősen színesedni fog. Bázellel és Hágával nyilvánvalóan nem

tudunk versenyezni, de komoly esély van arra, hogy a régizene-oktatás regionális központjává váljunk. Ehhez segíthetnek hozzá az említett professzorok, akik külföldön a „lobogó tűz közelében” éltek és éltek az életüket, és onnan rengeteg tudást hoznak nekünk. Mert Magyarországon a régizenei vagy historikus koncertélet nem túl pezsgő. (Ez elsősorban finanszírozási okokra vezethető vissza: a magyar komolyzenére szánt kulturális költségvetésben egyetlen forint sincs erre a repertoárra felértéve, mivel ez nem része az intézményrendszernek – a szimfonikus zenekaroknak, a színházaknak, a hivatásos kórusoknak –, tehát a struktúrát kellene minél hamarabb megváltoztatni.) A Zeneakadémia érdeme viszont, hogy nagyszerűek a hallgatók: Perényi Eszter, a vonós tanszék vezetője nemrég mondta, büszke arra, hogy a legjobb hallgatói közül kerülnek ki azok, akik ebbe az irányba is orientálódnak, esetleg majd erre szakosodnak. Egy jó zenész szerintem soha semmilyen kategóriába nem hagyja magát beszorítani: ugyanúgy igénye lesz arra, hogy Stravinskyt játsszon, mint Bachot vagy Corellit. Ez a tanszék remélhetőleg segíteni fogja abban, hogy mindegyiket jól játssza. ■

Az Orfeo Zenekar és Purcell Kórus hivatalos honlapja:
www.orfeo.hu

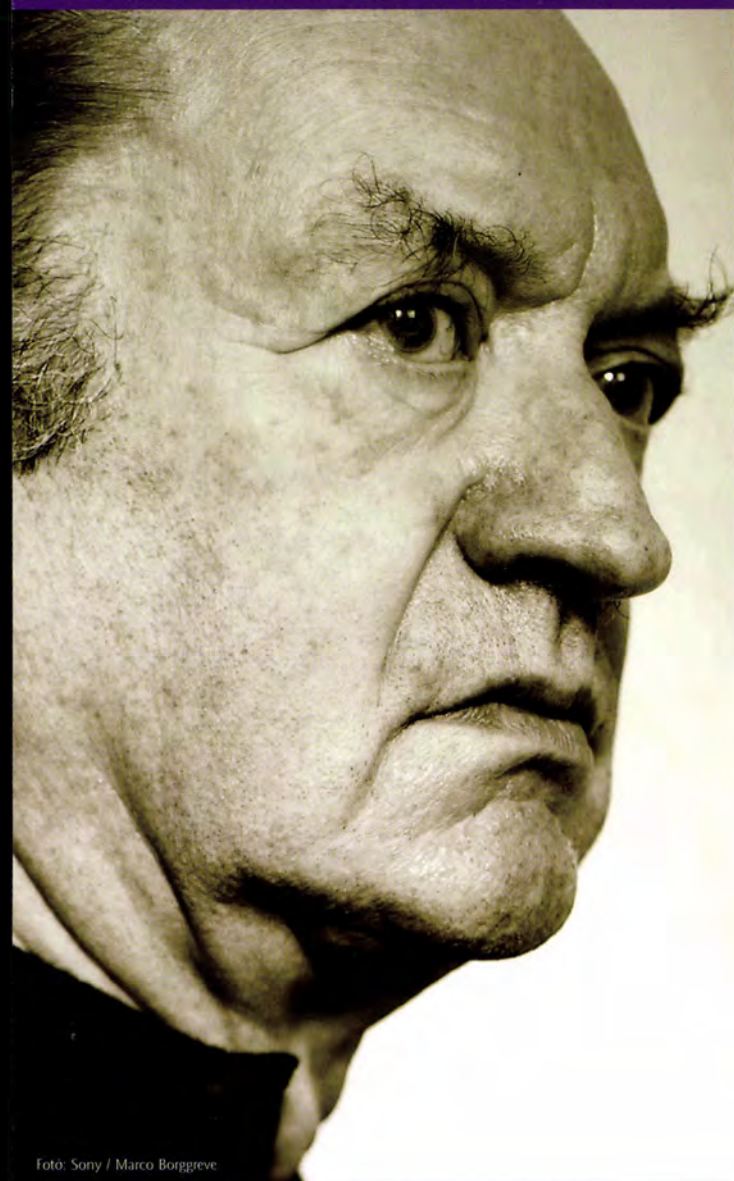

Foto: Sony / Marco Borggreve

Az újrateremtés csodája

Harnoncourt-ról személyesen

Az újrateremtés csodája és vakmerő bátorsága, a kifejezés skálájának végsőkig tágított spektruma, a „mintha először hallanám” élménye – röviden így lehetne jellemezni Nikolaus Harnoncourt művészetét. Napjaink egyik legnagyobb muzsikusegyénisége, a régmúlt zenéjét hús-vér jelenné varázsló mágusa nyolcvanéves.

◆ Komlós Katalin

„Ha a zenész azt a feladatot kapja, hogy a teljes zenei örökséget – amennyiben ez számunkra érdekes – megszólaltassa, éspedig nem csak a zene esztétikai és technikai oldalát tekintve, akkor meg kell szereznie az ehhez szükséges tudást. Ezt semmiképp sem lehet elkerülni. A múlt zenéje a történelem változásai, a jelentől való távolsága és a saját korától való elszakíttósága által egészében idegen nyelvvé vált. Egyes aspektusai lehetnek időtlenek és örök érvényűek, a kifejezőmód azonban korhoz kötött, és csak akkor találhatunk rá újra, ha valamiképpen lefordítjuk a mai kor számára. Ez annyit jelent, hogy ha a régi korok zenéje, mélyebb és előremutató értelemben egyáltalán aktuális még a jelen számára, ha egész kifejezőmódjával együtt – vagy legalábbis annak nagyobb részével, ahogy általában ma teszik – kell előadnunk, akkor újra meg kell tanulnunk a saját törvényszerűségeiből megérteni. Tudnunk kell, hogy mit akar a zene mondani, ahhoz, hogy felismerjük, mit akarunk mi mondani vele. Vagyis az érzelem és az intuíció mellett meg kell jelennie a tudásnak. E nélkül a történelmi tudás nélkül a historikus zenét, az úgynevezett »komolyzenét« nem lehet adekvát módon megszólaltatni.” (Harnoncourt: A beszédszerű zene, 23. oldal [Editio Musica Budapest, 1988, fordította Péteri Judit].)

Harnoncourt-nak ez a pontosan és világosan megfogalmazott ars poeticája egész életművének a summája, és egyben üzenete minden gondolkodó muzsikushoz. Ő maga több mint fél évszázaddal ezelőtt lépett erre az útra, és azóta töretlenül viszi a zászlót az immár több generációnyi, a zene megértését szenvedélyesen kereső muzsikuscsoport élén.

Életre keltett múlt

Személyesen fordítva a szót: ratio és emotio szimbiózisában, a történelmi/elméleti tájékozottság nélkülözhetetlen voltában, a művészi igazság fáradhatatlan keresésében száz százalékosan Harnoncourt-követő vagyok. Az elmúlt bő harminc év során általam személyesen látott-hallott huszonekét Harnoncourt-produkció hasonlíthatatlan élményét számomra mégis elsősorban az interpretáció szíven ütő ereje, az újrateremtés csodája és vakmerő bátorsága, a kifejezés skálájának végsőkig tágított spektruma adta. A „mintha először hallanám” élménye, a zeneirodalom legismertebb remekműveinek esetében is.

Kezdődött mindez 1978 nyarán Edinburgh-ban, ahol a fesztivál programján szerepelt az akkor már világhírt befutott, Harnoncourt és Ponnelle nevével fémjelzett három Monteverdi-opera előadása. Egyszerűen transzban voltam a hangzás varázsától, a látvány gyönyörűségétől, az életre keltett XVII. századtól. Attól, hogy a Szabolcsi Bence óráin, zongora mellett megsejtett Monteverdi-féle avantgárd valósággá vált. Fiatal kollégák ezt nyilván nem élhetik meg ma, amikor CD- és DVD-felvételek tucatjai közt válogathat az érdeklődő zenekedvelő.

Foto: Harry Schiffler

„Az interpretáció legnagyobb momentumai mindig a maximális kockázatvállalás pillanataiban születnek meg”

Ez után tíz évvel indult a nyári Styriarte fesztiválok sorozata Grazban, Harnoncourt gyermekkorának színhelyén, ahol ma is odaadással, szakértelemmel és szeretettel építik Harnoncourt személye köré a programokat. Micsoda Haydn-, Mozart-, Beethoven-, Schumann-produkciók a Concentus Musicus és az Európai Kamarazenekar élén! Oratorikus és zenekari koncertek a Stefaniensaalban, operaelőadások a Helmut-List-Halléban, egyházzenei estek Mariatrost vagy Stainz kegytemplomában! Szinte félelmes erővel hatott a Fidelio koncertszerű előadása 1994 nyarán, a magyar hallgató nem kis büszkeségére Molnár Andrással és Polgár Lászlóval a férfi főszerepekben, akik önmagukat múlták felül ezen a forró júniusi estén. Az ember magával Beethovenel, magával a szellemmel szembesült, és talán jobb, hogy nem volt színpad, díszlet és rendezés, ami elvonta volna a figyelmet a lényegről, a Beethoven-zene szívszorító koncentrátumáról.

„Az interpretáció legnagyobb momentumai mindig a maximális kockázatvállalás pillanataiban születnek meg” – nyilatkozta egyszer Harnoncourt. Csodálatos énekesnők jutnak erről eszembe, akik a végsőkig merik követni a karmestert a katarzis útján. Luba Orgonasova drámai Suscipe-felkiáltásai a Nelson-mise Qui tollis tételében (1995), vagy Cecilia Bartoli a teljes önfeladás szintjén megvalósított Armida-átlényegülése Haydn operájában (1998). Aztán Mozart... A varázsfuvola a bécsi Staatsoperben (1988), ahol a B-dúr tercett (Soll ich dich, Teurer, nicht mehr seh'n?) lebegése négy percre megállította az időt, vagy az 1991-es bicentenáriumi évben rendezett, nagy nemzetközi Mozart-konferencia díszhangversenye Salzburgban, a Mozarteum nagytermében, ahol Harnoncourt a Requiemet vezényelte, néhány héttel autóbalesetben elhunyt második fiának tragikus halála után. A Lacrymosa tétel nyolcadik üteme után megszakadt az előadás – a hirtelen beállt teljes csendben a világ Mozart-grémiumának szívdobogását lehetett hallani.

Fantáziagazdag hipotézisek

Harnoncourt rendkívül erős személyes kisugárzása élő előadásban ragadja meg igazán az embert; aki csak hangfelvételekről ismeri produkcióit, nem ismeri teljesen. Interpretációinak drámai szuggesztivitása mit sem halványult az évtizedek során. Legnagyobb ellenségét, a rutint (saját bevallása szerint ennek veszélye miatt lépett ifjúkorában a járatlan útra) bámulatos módon máig nem ismeri: minden egyes előadás, minden egyes megszólalás új kaland, új izgalom számára éppúgy, mint hallgatósága számára.

Idézetel kezdtem, és idézetel zárom. Harnoncourt kivételesen mély humanista gondolkodó is, aki végtelen felelősséget és aggodalmat érez az európai kultúra jövője iránt. Könyveit, írásait minden művészettel foglalkozó embernek olvasnia kellene. „Mily boldogok lehetünk, amíg a szavak nélküli mágikus nyelveket nem vehetik el tőlünk: a zenét, az építészetet, a képzőművészetet – és persze a verset is” – vallja 1995-ben (Was ist Wahrheit?, Residenz Verlag, Salzburg). Tulajdonképpen folytatása ez korábban megfogalmazott töprengéseinek: „Monteverdi, Bach vagy Mozart zenéjén keresztül vissza kell találnunk korunk zenéjéhez, hiszen ez beszél a mi nyelvünket, ez a mi kultúránk, és ez visz előre. Vajon mindabból, ami korunkat olyan diszharmonikusá és szörnyűvé teszi, nem függ-e össze sok minden azzal, hogy a művészet már nem avatkozik az életünkbe? Nem redukáljuk-e nyelvünket szegénytelenül és fantáziátlanul a »kimondható« dolgokra? Mit gondolt volna Einstein, mit fedezett volna fel, ha nem játszott volna hegedűn? Nem épp a merész, fantáziagazdag hipotézisek-e azok a dolgok, melyekre csak a fantasztikus szellem talál rá – s amelyeket aztán a logikus gondolkodó igazolhat?” (A beszédszerű zene, 11. oldal). Lényegre tapintó, fontos kérdések Nikolaus Harnoncourt nyolcvanadik születésnapján. ■

Nikolaus Harnoncourt honlapjai:

www.harnoncourt.de
www.harnoncourt.info

„Vágyunk a kamarazenélés”

Kelemen Barnabás és Kokas Katalin nyár óta a Starlet Music Management égisze alatt dolgozik. Igaz, Kelemen külhoni hangversenyeit továbbra is londoni impresszáriója intézi. A Gramofonnak arról nyilatkoztak, miben segíti őket a koncertszervező ügynökség, milyen fellépések, munkák várnak rájuk a következő időszakban.

➔ Metz Katalin

Az üstökösök nemigen metszik egymás pályáját. Kivétel ez alól a Kelemen–Kokas művészpár: bár külön-külön építik szólókarrierjüket, a közös kamarazene legalább ennyi örömet és sikert jelent. A kettőjük közti különbségről Kelemen Barnabás elmondta: ha valamelyiküknek a brácsát kell választania, azt – a cselló iránti gyerekkori vonzalma miatt – inkább Kati veszi kezébe, jöllehet Barnabás is szereti, a november 28-i koncerten Brahms-zongoránegyeseiben például mélyhegedűn játszott a Zeneakadémián.

Közös viszont a vonósnégyesek iránti rendíthetetlen vonzalmuk. A kvartett létrejötté még csak vágyalom, de egyre komolyabban gondolnak a legalkalmasabb

partnerek kiválasztására. A világszerte zenebarátok ezrei által is megcsodált közös kamarazenélés vezetett oda, hogy 2010 augusztusában nyolcnapos kamarazenei fesztivált rendeznek Kokas Katalin művészeti vezetésével, Kaposvárott. Katalint a Kaposvár városáért kitüntetés inspirálta arra, hogy nemzetközi porondon szerzett tapasztalatait abban a városban is kamatoztassa, amelyben felnőtt, és amelyben zenei tudását megalapozta. A program-sorozatra már több világhíró művészt megnyertek: Joshua Bellt, Kocsis Zoltánt, Rados Ferencet, Alexander Vinogradov énekest, és tárgyaltak már a 2011–12-es évre is, Schiff Andrással, Gidon Kremerrel, Cecilia Bartolival, Yo-Yo Ma és Perényi Miklós gordonkaművészekkel. Céljük az, teszi hozzá Kelemen Barnabás, hogy világsztárok, akik ilyen felállásban még nem találkoztak, megismerjék, és egyszeri alkalommal előadjanak egy-egy kamarazenei alkotást Kaposvárott. A tervek szerint Mendelssohn Oktettje is hallható lesz Joshua Bell vezetésével, Stravinsky A katona története című alkotása pedig

A művészpár életében a család éppoly fontos, mint a karrier

konnyági hangversenyén a II. rapszódiaival és a II. hegedű–zongora-szonátáival lépik meg a közönséget a Művészetek Palotájában.

Kelemen Barnabás külföldi hangversenyait londoni impresszáriója, a Van Walsum Management rendezi, a hazaiakat pedig nyár óta a Starlet Music Management. Kokas Katalint viszont nemcsak a honi, hanem a nemzetközi porondon is a Starlet ügynökség képviseli.

Szólista karrierjük mellett mindkettőjük életében központi helyet foglal el a család – hatékonyan biztosítják e két terület „működőképességét”. Ha hosszabb koncertkörútra kell indulniuk, két kisgyermeküket is magukkal viszik. Az előttük álló feladatokat áttekintve ma már nélkülözhetetlennek érzik azt a segítséget, amit a Starlet nyújt. Bíró Csilla, az ügynökség vezetője a kettejük közül sugárzó erő, szenvedély miatt dolgozik velük szívesen. ■

A Starlet hivatalos honlapja:

www.starlet.hu

Ide nekem a musicalt is!

Bella Máté neve 2009 januárjában vált ismertté a hazai komolyzenei közvélemény számára, amikor legfiatalabb résztvevőként megnyerte az első alkalommal megrendezett Új Magyar Zenei Fórum zeneszerzőverseny kamarazenei kategóriáját.

➡ Veres Bálint

A hazai kortárs zenei színtér avatottabb ismerői persze már évekkel korábban felfigyelhettek a még mindig csupán huszonhárom éves tehetség szokatlan érettséget mutató, legkorábbi nyilvános szárnypróbálgatásaira, amelyek a Győri Noémi és Madaras Gergely duó szervezésében 2004-ben elindított és évenként megrende-

zett Ifjúsági Kortárs Zenei Estek programjainak állandó szereplői, több alkalommal közönségdíjjal ünnepelt fénypontjai voltak. Az ifjú komponista első önálló szerzői estje december 4-én lesz a Francia Intézetben; a koncert műsorában a versenygyőztes Chuang Tzu's Dream és további hangszeres zeneművek mellett színházi dalok is helyet kapnak – jelezve, hogy Bella Máté műhelyében az autonóm zeneművészet mellett egyenrangú helyen szerepel az alkalmazott zene területe is.

A vele folytatott beszélgetés kezdetén a jelenleg még nyegedéves zeneakadémiai hallgató épp ezt a sokirányú tájékozódást emelte ki zeneszerzői tanulmányai legfontosabb elemeként. Nagy lehetőségnek tartja, hogy mestere, Fekete Gyula ösztönzésére zeneszerzői világa a klasszikus komolyzenei médiumok (szimfonikus, kamarazenei, szólóhangszeres apparátusok) mellett olyan műfajokra is kinyílhatott, mint például a musical.

Ez utóbbi köztudomásúlag a legkevésbé sem örvend elismertségnek a zeneszerző kollégák többségének körében. Kifejezetten nagymérvű feladatnak tűnik a műfajt úgy emancipálni, hogy közben egyfelől ne váljon operává, képes legyen megőrizni a demokratizmus, a divatérzékeny-

ség és a könnyed elegancia sajátos elegyét, másfelől pedig, hogy mentes legyen attól az édeskés és hiteltelen művészetakarástól, ami oly sokszor joggal keverte gyanúba. A Színház- és Filmművészeti Egyetem Huszti Péter-Kerényi Imre-osztályával 2009-ben vizsgálóadasként bemutatott Bella-musical, az 1920–30-as évek világát egy nagyon is kortárs kontextusban újrajátszó, Who the f**k is Lady Domina? mindenesetre olyan kísérletnek bizonyult a szerző szempontjából, amely folytatható irányt jelölt ki a számára, és ami nem mellékesen a közönség előtti „működőképességét” is egyértelműen bizonyította.

Azon persze egyáltalán nem kell csodálkoznunk, hogy a szerző a szerencsésen adódó lehetőség és annak sikeres kihasználása nyomán máris elkötelezte volna magát egyetlen alkotói irány felé – különösen, hogy kortárs kamarazenei műveivel éppoly hatékonyan szólította meg a közönséget az elmúlt években, mint újabban színházi zenéivel, például a Nemzeti Színház új Schiller-előadásának kontratenor hangra írt „betétdalaival”.

A művészeti versenyekről – és különösen a zeneszerzésversenyekről – kezdetük óta megoszlanak a vélemények: hasznos-e, érvényes-e műalkotásokat összemérni? Bella Máté számára mindenesetre minden ilyen alkalom jól körülhatárolt feladat és intézményileg biztosított megnyilatkozási lehetőség. A kívülről kapott keretek számára elsősorban inspirációt jelentenek az adott mozgástér belső szabadságból fakadó feltöltésére. Zeneszerzői beállítottságának, az alkotói létben adódó feladatokhoz való hozzáállásának feltűnő tudatossága dacára kompozícióinak címe gyakran költői hangulatú, rejtélyes szókapcsolatok, amik álmokra, lelki folyamatokra, nehezen megragadható eseményekre utalnak – ilyen az Ensemble intercontemporain által szeptemberben megszólaltatott Something happened is. Ebből is kitetszik, hogy a tudatosság számára sosem kielégítő ösztönösség nélkül, a valódi művészi teljesítményhez a kettő egyensúlyára van szükség. „A gyermeki ösztönt meg kell tudni őrizni, mert ha azt kiölik – márpedig kiölködhet –, akkor már csak profi leszel” – sűríti egyetlen mondatba ars poeticáját. ■

A Zeneakadémia megújult honlapja:
www.lisztakademia.hu

Európa szívében

Két februári estén a nagy múltú, bécsi Tonkünstler Orchester lesz a Nemzeti Filharmonikusok vendége a Művészetek Palotájában. A bérletes hangversenyek a 2007-ben indult, Európa szívében elnevezésű csereprogram részei, amelynek keretében öt közép-kelet-európai ország vezető szimfonikus zenekara lép fel egymás otthonában.

➔ Várkonyi Tamás

2010. február 5-én és 6-án a nagy múltú Tonkünstler Orchester lép fel a Nemzeti Filharmonikusok bérletében. Az osztrák együttes Bécs legrégebbi zenei egyesületéből, a Zenészegetestől alakult az 1900-as évek elején – nevét is innen „hozta” –, és többek közt Arnold Schönberg Gurre-dalainak 1913-as ősbemutatója fűződik a nevéhez. Az elmúlt bő száz évben olyan dirigensek alakították hangzásvilágát, mint Clemens Krauss, Mariss Jansons, Zubin Mehta, Christoph von Dohnányi, Jeffrey Tate, de szólistaként Arthur Grumiaux, Msztyiszlav Rosztropovics, Alfred Brendel és Edita Gruberova is fellépett a kiváló zenekarral.

Az utóbbi években Fabio Luisi, majd az észti származású Kristjan Järvi töltötte be a zeneigazgatói posztot, amelyre 2009 szeptemberében, hároméves megbízáttal a mindössze harmincegy éves Andrés Orozco-Estrada került. A Kolumbiában született, de zenei tanulmányait már Bécsben végzett dirigens 2003-ban vezényelte először a zenekart, amely annyira szimpatikusnak találta a dinamikus, lendületes fiataalt, hogy két évre szerződtette másodkarmesternek. A kapcsolat tehát nem új keletű, de még szorosabbra akkor fűződött, amikor Orozco-Estrada 2004-ben beugrással lépett fel a zenekar élén, a műsorban Richard Strauss Négy utolsó énekével és Bruckner Negyedik szimfóniájával. Ekkor nevezte a dirigens Bécs csodájának a rangos bécsi napilap lap, a Der Standard. Következő évben Orozco-Estrada már a Styriarte fesztiválon debütált a Grazi Szimfonikus Zenekar élén, amely azonnali hatállyal három évre kinevezte első karmesterének.

A Tonkünstler Orchester repertoárjának középpontjában Haydn, Mozart, Beethoven muzsikája áll, de számos más, Ausztriához kötődő szerző – Schubert, Brahms, Bruckner, Mahler – alkotásait is gyakran játssza. Budapesten is elsősorban Bécsben élt komponisták művei szerepelnek a műsorban, amelyen azonban a fiatal kolumbiai keze nyoma is észrevehető. Nyitányként az első számú latin-amerikai szerző, Heitor Villa-Lobos talán legismertebb alkotása, a Bachianas brasileiras ciklus ötödik darabja csendül fel, majd Hugo Wolf és Richard Strauss dalai, illetve Wolf Olasz szerenádjá következik. A közreműködő az a Christiane Oelze lesz, akit többek között Boulez, Chailly,

A nagy múltú Tonkünstler Orchester

Gardiner, Harmoncourt, Marriner és Rattle hívott vendégművésznek koncertekre, rangos fesztiválokra. A program második felében Brahms Első szimfóniáját hallhatjuk.

Az Európa szívében csereprogramban öt közép-kelet-európai ország – Ausztria, Szlovénia, Csehország, Szlovákia és Magyarország – egy-egy vezető szimfonikus zenekara vesz részt. Az együttesek számára a csereprogram egyrészt arra ad lehetőséget, hogy megismerjék egymás tevékenységét, előadóművészi hagyományait, másfelől a közönség is mélyebb benyomást szerezhet a nagy hagyományokkal rendelkező közép-európai zenekari kultúráról. Az egyik ötletgazda, Kovács Géza, az NFZ ügyvezető igazgatója szerint ezek az országok jó viszonyban élnek egymás mellett, eddig azonban vezető zenekaraik csak ritkán látogattak egymáshoz. „Ez a fajta »zenei K. und K.« eddig példa nélküli az európai zeneéletben” – fogalmazott. Václav Riedlbauch, a Cseh Filharmonikusok volt igazgatója, jelenlegi cseh kulturális miniszter szerint pedig a nagypolitikában Európa éppen azon dolgozik, amit ez az öt együttes zenei téren megvalósít. ■

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar megújult honlapja:
www.nfz.hu

**Művészetek
Palotája**
Budapest

www.mupa.hu

Élmény! Minden tekintetben.

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.30

Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem
19.00

Fesztivál Színház
20.00

Üvegterem
20.00

Fesztivál Színház
20.00

2009. december 6.

Steve Reich művei – Amadinda Ütőegyüttes

Díszvendég: Steve Reich • Vezényel: Rácz Zoltán

2009. december 13.

Joyce Yang zenekari Beethoven-zongoraestje

Közreműködik: Óbudai Danubia Zenekar • Vezényel: Héja Domonkos

2010. január 1.

ÚJÉVI HANGVERSENY

Joseph Haydn: A teremtés

Freiburgi Barokk Zenekar, Arnold Schoenberg Kórus • Vezényel: Fischer Ádám

A Művészetek Palotája és a bécsi Theater an der Wien közös produkciója.

2010. január 8.

JAZZ SHOWCASE

Transform Quintet

Vendég: Joey Calderazzo (USA)

2010. január 9.

JAZZ SHOWCASE

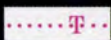
Lakatos Ágnes & Csuhaj-Barna Tibor; Binder Károly & Borbély Mihály

2010. január 10.

JAZZ SHOWCASE

Kőszegi Imre 65

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI MÉDIA-
PARTNEREINK

Támogatókból kurátorok

A Budapesti Fesztiválzenekar működési filozófiájának egyik alaptétele, hogy kapcsolata a közönséggel nem a jegyeladó–jegyvásárló viszonyra szorítkozik. A nexus az első évektől kezdve családiás – mondja Körner Tamás, a BFZ igazgatója.

➔ Gramofon

Családiás légkör – Fischer Iván köszönti a patrónusi klub tagjait

A publikum aktív részese az együttes hétköznapjainak, közelről megismerheti a zenészek munkáját. A kapcsolat elevenen tartásának egyik fontos szervezeti formája a támogatói, avagy patrónusi klub. A lényege: akik hajlandók nem csupán a jegyek vagy bérletek megvásárlásával áldozni a zenekarra, hanem azon túl is szánnak rájuk anyagiakat, azok – a támogatásuk mértékétől függően – különböző kedvezményekben részesülnek.

Hogy a konkrétumokról essen szó: a legalacsonyabb támogatási kategóriában évi tizenötezer forintos adományt juttat a patrónus a BFZ-nek. Szép számmal akadnak azonban, akik évi egymillió forinttal járulnak hozzá az együttes büdzséjéhez. Ők például saját páholyban ülhetnek a koncerteken, elkísérhetik a zenekart egy-egy nagyobb turnéra.

A patrónusi klub ma már nyolcszáz tagot számlál, nem csupán magyarokat, hanem külföldieket is tudnak köztük. Idén húszmillió forintot „dobtak össze” – közli örömmel az igazgató.

Érdekes, jegyzi meg Körner Tamás, hogy miközben sokan, szinte mindenki arról panaszkodik, hogy a gazdasági krízisre hivatkozva a cégek sorra lefaragnak a támogatásokból, sőt a szponzorok köre is szűkülni látszik, ez a magán-támogatói kör évről évre folyamatosan bővül, náluk még az sem mutatkozik, hogy spórolnának az általuk vállalt összegből.

A klubtagság előnyt jelent a jegy-, illetve bérletvásárlásnál – mint tudott, a zenekar koncertjeire elég hamar elfogynak a jegyek. Ettől az évtől azonban új kedvezmés-

nyeket is bevezettek; például azt, hogy a klubtagok egy héttel a koncertek előtt elektronikus formában megkapják az adott est műsorfüzetét, tehát lehetőségük nyílik jobban fölkészülni a hangversenyre.

Különféle zártkörű eseményekre, vacsorákra is meginvitálják őket, novemberben egy főpróba vendégei lehetnek, ami után találkoztak Fischer Iván zeneigazgatóval.

Februárban pedig jelen lehetnek egy lemezfelvételen, ami igazi ritkaság, hiszen bepillantást nyerhetnek, miként zajlik egy, később annyi elismerést termő anyag rögzítése. Más alkalommal, áprilisban az egyik vendégkarmesterrel, a korábban többször az elsőhegedű-pultnál játszó Takács-Nagy Gáborral beszélgethetnek a koncert előtt.

A legszámottevőbb újdonság, hogy a patrónusi klub három tagját, mintegy a közönség szószólóit meghívták a Budapesti Fesztiválzenekar mögött álló alapítvány kuratóriumába, a „legfőbb döntéshozói testületbe” – számol be Körner Tamás. A szerepük jelentős, hiszen a kuratórium hagyja jóvá a zenekar költségvetését, tagjai választják a zeneigazgatót, feladatuk továbbá, hogy segítsék a társulat munkáját. Az új kurátorok meghívásánál egyébként nem számított, hogy milyen nagyságrendű támogatást adnak. Az azonban tény, hogy lett légyen politikus, művész, üzletember, tudós, eddig is mindegyiküknek vállalnia kellett azt a morális kötelezettséget, hogy nyújtsanak valamilyen mértékű támogatást. ■

A Budapesti Fesztiválzenekar hivatalos honlapja:
www.bfz.hu

A Zongora 2009/2010 – További koncertek a Művészetek Palotájában

Fazil Say

Oleg Maisenberg

Grigory Sokolov

2010. január 18. (hétfő), 19.30 óra - **Fazil Say**

2010. március 13. (szombat), 19.30 óra - **Oleg Maisenberg**

2010. április 15. (csütörtök), 19.30 óra - **Grigory Sokolov**

A Zongora 2010/2011 – Bérletek magvásárolhatók

2009. december 15-től a Zeneakadémia jegypénztárában

(2010. február 1-től új helyszínen, azonos telefonszámmal: 3420179)

A bérlet 6 koncertből fog állni, véglegesített koncertek a Művészetek Palotájában:

Jevgeny Kissin - 2010. november 17. (szerda) 19.30, **Kocsis Zoltán** – 2010. december 8. (szerda) 19.30,

Grigory Sokolov - 2011. március 7. (hétfő) 19.30, **Ránki Dezső** - 2011. április 18. (hétfő) 19.30,

Mitsuko Uchida - 2011. május 16. (hétfő) 19.30

A „Koncert 33” valamennyi hangversenyére 10% kedvezménnyel lehet jegyeket, bérleteket vásárolni, ha közvetlenül a jakobikoncert@gmail.com e-mail címen rendelik meg jegyeiket.

Látogasson el honlapunkra:

www.jakobikoncert.hu

Koncertek világsztárokkal, kedvezmények a gyerekekkel érkezőknek

A Zongora, A zongorán túl, Hangszerek világa, Koncertek hárfával, Junior Prima díjasok koncertsorozata
Művészetek Palotája, Régi Zeneakadémia, Festetics Palota, Bartók Emlékház

A Hangszerek világa sorozatra 50 általános vagy zeneiskolának biztosítunk

5-5 db tiszteletjegyet (4 gyerek és 1 kísérő számára)

a Magyar Villamos Művek Zrt. támogatásával.

A tiszteletjegyekre lehet jelentkezni a jakobikoncert@gmail.com e-mail címen.

Folytatódik az a kezdeményezésünk is, melynek keretében koncertenként ötven 6 és 18 év közötti fiatal

1-1 kísérővel rendkívül kedvezményes áron (1000 Ft/db) vásárolhat jegyeket nem csak „A Zongora”,

de a „Koncert 33” sorozat valamennyi hangversenyére. Bővebb információ a www.jakobikoncert.hu honlapon.

Kérjük, jelentkezzen be a fenti e-mail címen, ha szeretne hírlevelet kapni valamennyi „KONCERT 33” hangversenyéről.

A hangversenyek főszponzora:

magyar villamos művek

Támogatók:

NÉPSZABADSÁG
A tájékozottság magabiztossá tesz.

Felelősség és motiváció

Kocsár Balázs a Debreceni Filharmonikus Zenekar és Kodály Kórus művészeti vezetője fogalmazott úgy előző számunkban, hogy olyan embert keresnek a hivatásos énekkar élére, aki a szakmai kiválóság, az idegen nyelvek ismerete mellett és tapasztalatai révén rálát a nemzetközi zenei életre. Pad Zoltán személyében ilyen emberre találtak.

◆ Dobrovits Orsolya

Pad Zoltán (képünkön) a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen diplomázott karvezetés és középiskolai énektanár szakon, ezenkívül zeneelmélet szakot is végzett. Elnyerte a német állam DAAD ösztöndíját, amellyel a Müncheneri Zeneművészeti Főiskolán tágította tudását. Míg itthon elsősorban a *cappella* darabokhoz szokott, addig Németországban az oratorikus művek előadásában szerzett jártasságot. München után budapesti DLA-képzés következett. 2005 szeptemberétől a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetében kezdett el dolgozni Kecskeméten, mint karvezető és szolfézs-zeneelmélet-tanár. Ezt követően meghívást kapott Pe-kingbe, a központi zeneakadémiára, ahol egy szemesztert töltött az egyetem vegyes- és nőikarának vezetésével. Miután hazatért, öt koncertet adott a Magyar Rádió Énekkarával, 2009 szeptembere óta pedig a Debreceni Kodály Kórus karnagya. A pályázatában kifejtett koncepciója az volt, hogy megpróbálja az egész évadot egy szálla felfűzni; a vezérelv a különböző nemzetek zenéjének bemutatása. Szeptemberben, az alapító karmesterről elnevezett Gulyás György sorozatukat a XX. századi francia kórusmuzsika bemutatásával kezdték. Ezt követően, a Magyar Állami Operaház Énekkarának vezetője, Szabó Sipos Máté vezényletével a romantikus német kórusmuzsika, majd februárban kortárs, illetve XX. századi magyar művek következnek Pokol és menny címmel, Bárdos, Karai, Orbán, Vajda, Gyöngyösi műveivel. Pad Zoltán úgy véli, a közönség érdeklődését könnyebb felkelteni, ha a szerzők és a művek feltüntetése mellett mottóval utalnak a majdani koncert tematikájára, hangulatára. A sorozatban egy orosz és egy skandináv estet is

Fotó: Gramofon-archív

rendeznek az új karnagy vezényletével. A darabok között nem egy olyat találunk, amely Magyarországon még nem szólalt meg. Ilyen Alfred Schnittke *Konzert für Chor* című alkotása és Sven-David Sandström két motettája, a *Komm, Jesu, komm* és a *Lobet den Herrn*. A skandináv est további érdekessége, hogy a huszadik századi darabok mellett egy-egy azonos témájú Praetorius-, Purcell- és Bach-motetta is felcsendül. A szezon a kora barokk egyik legnagyobb szabású alkotása, Monteverdi *Vespro della Beata Verginije* zárja majd. A kórus a Kálvin-émlékév alkalmából az évad elején koncertsorozaton lépett fel Debrecenben és környékén, de az elkövetkezendő hónapokban, az a *cappella* műveken kívül természetesen oratorikus alkotásokat is előadnak a Debreceni Filharmonikus Zenekarral. Pad Zoltán úgy érzi, hogy az énekesek szívesen fogadják a számukra eddig ismeretlen alkotásokat, mert ők is szeretnék megmutatni, mire képesek. A karnagy szerint a kórus nimbusza, híre nemcsak rangot ad, hanem kötelességet is ró rájuk. Az újabb és újabb darabok műsorra tűzése az eddigieknél is több munkát kíván. A kórus megmozgatása nemcsak átvitt értelemben valósul meg: néha például külön nőikart is kialakítanak, de Pad Zoltán azt is tervezi, hogy – az előadandó művek függvényében – kisebb kamaracsoportokra bontja az együttest. „Ez a tagoknak is nagyobb kihívást jelent, és a felelősség, a motiváció is jóval nagyobb” – véli a karnagy. ■

A Debreceni Filharmonikus Zenekar és Kodály Kórus honlapja:
www.dfz.hu, www.dkk.hu

budapesti fesztiválzenekar

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR TÉLI HANGVERSENYEIBŐL

2009. december 26. és 28. 19.45

2009. december 27. 15.30

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**

Wagner: Siegfried-idill

Wagner: Wesendonk-dalok

Stravinsky: Petruska – burleszkjelenetek négy képben
(1947-es változat)

Közreműködik: Petra Lang (ének)

Vezényel: Fischer Iván

28-án a *Fidelio Est* támogatásával

2010. január 17. 14.30 és 16.30

BFZ székház

Kakaókoncert

Műsorvezető Fischer Iván

2010. január 22. és 23. 19.45

január 24. 15.30

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**

Ligeti: Concert românesc

Liszt: 2. (A-dúr) zongoraverseny, S 125

Berlioz: Három részlet a Faust elkárhozása című drámai
legendából, Op.24

Haydn: G-dúr („Katona”) szimfónia, Hob. I: 100

Közreműködik: Nyikolaj Gyemigyenko (zongora)

Vezényel: Sylvain Cambreling

A Budapesti Francia Intézet támogatásával

24-én a *Művészetek Palotája Magyar Szimfonikus
Körkép sorozatának keretében*

Vasárnapi kamarazene

2010. január 31. 17.00

BFZ székház

Chopin: Bevezetés és polonaise brillante, Op.3

Chopin: g-moll zongoratrió, Op.8

Hacsaturján: g-moll trió (1932)

Prokofjev: g-moll kvintett, Op.39

Közreműködik: Szabó Péter (gordonka), Krausz Adrienne
(zongora), Major Tamás (hegedű), Ács Ákos (klarinét),
Gál-Tamási Mária (hegedű), Kovalszki Mária (zongora),
Salvi Nóra (oboa), Csalló Roland (klarinét),
Bodó Antónia (hegedű), Gálfi Csaba (brácsa),
Sipos Csaba (nagybőgő)

2010. február 11. és 12. 19.45

február 13. 15.30

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**

Beethoven: 6. (F-dúr, „Pasztorál”) szimfónia, Op.68

Beethoven: 4. (B-dúr) szimfónia, Op.60

Vezényel: Fischer Iván

2010. február 21. 21.00

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**

Beethoven maraton

7. (A-dúr) szimfónia, Op.92

Vezényel: Fischer Iván

*A Művészetek Palotája és a Budapesti Fesztiválzenekar
közös rendezésében*

2010. február 24. és 28. 19.00

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**

Mozart: Don Giovanni – opera két felvonásban, K.527

Közreműködik: Juliane Banse (szoprán),

Laura Aikin (szoprán), Tassis Christoyannis (bariton),

Lorenzo Regazzo (basszbariton), Megyesi Zoltán (tenor),

Sunhae Im (szoprán), Budapesti Stúdió Kórus (karigaz-

gató: Strausz Kálmán)

Művészeti vezető és karmester: Fischer Iván

A Művészetek Palotájával közös rendezésben.

*Az előadást február 26-án, pénteken 19 órakor meg-
ismételjük, erre jegyek a Művészetek Palotája pénztárá-
ban vásárolhatók (tel.: 555-3301, www.mupa.hu)*

Jegyek vásárolhatók a BFZ titkárságán

(1036 Budapest, Lajos u. 48–66., Buda Square Irodaház C/5; telefon: 489-4332),

az ismert jegyirodáknban, valamint hitelkártyával a BFZ honlapján: www.bfz.hu

Kalandozások Ütemvárosban

Megújult ifjúsági hangversenyek Miskolcon

A Miskolci Szimfonikus Zenekar hosszú ideje egyik legfontosabb feladatának tekinti az ifjúság zenei nevelését, hiszen belőlük válnak majd a jövő hangverseny-látogatói. Az együttes a Művészetek Házában rendezi ezeket a koncerteket, amelyekhez interaktív feladatok is kapcsolódnak, a legkisebbeket pedig Ütemvárosba kalauzolja el, sok-sok játékkal.

➔ V. T.

Az ifjúsági koncertek, amelyeket a Miskolci Szimfonikus Zenekar a Filharmónia Kelet-Magyarország Kht.-val együttműködésben szervez, az idei évadban új struktúrával, interaktív formában jelentkeznek. A fiatalok „játékba hozását” szolgálja a zenekar honlapján (www.mso.hu) kialakított felület is, amelyen keresztül a résztvevők a koncertekhez kapcsolódó kérdéseket válaszolhatnak meg. A kérdőívek kitöltéséhez azonban nem elég részt venni és figyelni a koncerteken, a helyes válaszok kis utánajárását és otthoni kutatómunkát is igényelnek. Az online játék az ifjúsági hangversenysorozat első koncertjének napján, 2009. október 20-án indult, és a sorozat befejeztével, 2010. április 30-án zárul majd.

Az évad végén a legtöbb helyes választ adók közül sorolják majd ki azokat a szerencsés fiatalokat, akik értékes

nyereményeket (mobiltelefont, digitális fényképezőgépet, mp4-lejátszót) vehetnek át. Az együttes ezekkel a nyereményekkel szeretné minél jobban bevonni és motiválni az ifjú közönséget, hogy legyenek aktív hallgatói a koncerteknek, és vegyenek részt a játékokban.

Az ifjúsági koncertek legtöbbször a kodályi mottó – „gyerekeknek a legjobbat” – értelmében nem iskolai tornateremben vagy aulában, hanem a Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenytermében, a Művészetek Házában rendezik. Az otthonos milió, a kiváló akusztika, a korszerű technikai felszereltség mind azt szolgálja, hogy szép és tartalmas élményekkel gazdagodjanak a jövő hangverseny-látogatói. A programsorozattal Miskolc mellett azonban a régió több településén is bemutatkozik a zenekar, hiszen azokat a fiatalokat is meg szeretnék szólítani, akiknek nincs lehetőségük a megyeszékhelyre utazni egy-egy hangversenyre, saját településeiken pedig nem találkoznak szimfonikus együttesrel.

Még kisebbeknek, óvodásoknak és alsó tagozatos általános iskolásoknak szól a zenekar Játsszunk zenét a Szimfonikusokkal! – Történetek Ütemvárosból című produkciója, amely évek óta a miskolci együttes egyik legsikeresebb előadássorozata. Ütemváros népes kisváros, amelynek lakói, terei és házai mind-mind zenei kifejezések után kapták a nevüket, és mindannyian segítő szereplői a történeteknek. Ezek a történetek minden alkalommal egy-egy zenei témához kapcsolódnak, mint például az ütemmutatók, tempók vagy a hangszerek. Az előadások forgatókönyv-írója és műsorvezetője Csuka Tímea. A Miskolci Szimfonikus Zenekar minden alkalommal sok-sok meglepetéssel, játékos zenei feladatokkal és ajándékokkal várja nemcsak a kicsiket, hanem a szülőket és nagyszülőket is. ■

A Miskolci Szimfonikus Zenekar honlapja:

www.mso.hu

Akción a színpadon: Csuka Tímea és a gyerekek

Fővárosi év a fővárosban! Capital Year in the Capital!

www.pfz.hu

A Pannon Filharmonikusok hangversenysorozata
2010. tavaszán a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben

Concert Series of the Pannon Philharmonic Orchestra
at the Palace of Arts in Budapest in Spring 2010

2010. január 29. péntek, 19.30

Liszt: Les préludes
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Bartók: Táncszvit
Dohnányi: fisz moll szvit, op. 19.
Vezényel: **Peskó Zoltán**
Közreműködik: **Csalog Gábor** – zongora

01. 29.

2010. február 19. péntek, 19.30

Wagner: Trisztán és Izolda
– előjáték és Izolda szerelmi halála
Wagner: Siegfried – Idyll
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Vezényel: **Peskó Zoltán**
Közreműködik: **Meláth Andrea** – alt,
Peter Mikulás – basszus

02. 19.

2010. március 7. vasárnap 19.30

Smetana: Haakon Jarl, op. 16
Haydn: C-dúr oboaverseny
Dvořák: 9., e-moll szimfónia („Az Újvilágból”), op. 95
Vezényel: **Oliver von Dohnanyi**
Közreműködik: **Hadady László** – oboa

03. 07.

Olari Elts

2010. április 23. péntek, 19.30

R. Strauss: Intermezzo – Keringő, op. 72
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny, op. 64
Sibelius: 3., C-dúr szimfónia, op. 52
Sibelius: Lemminkäinen visszatérése, op. 22
Vezényel: **Olari Elts**
Közreműködik: **Henning Kraggerud** – hegedű

04. 23.

2010. május 14. péntek, 19.30

Mozart: D-dúr („Haffner”) szimfónia, K. 385
Fazil Say: 3. zongoraverseny
(„Anatólia csendje”)
Brahms: 2., (D-dúr) szimfónia, op. 73
Vezényel: **Peskó Zoltán**
Közreműködik: **Fazil Say** – zongora

05. 14.

Bérleteink a Concert és Média jegyirodáiban, a Művészetek Palotájában, a Zeneakadémián,
a Rózsavölgyi jegyirodában és közönségszervezőinknél megvásárolhatók, vagy megrendelhetők a következő webcímeken:
www.pfz.hu, www.jegyelado.hu, www.jegymester.hu

Értékes karácsonyi ajándék kedvező áron!

Pfz2010 Est
Program regisztrálva
2010. május 14. 19.30
Pannon Filharmonikusok

Egy élet muzsikája

Savaria Szimfonikus Zenekar: harmincöt év a profik között

Sokan az együttes régi tagjai közül is muzsikáltak a szeptember 11-én rendezett koncerten, amellyel a szombathelyi zenekar hivatásossá válásának harmincötödik évfordulóját ünnepelték. A hangverseny dirigense az együttes alapító elnök-karnagya, Petró János volt, aki a szilveszteri koncerten is karmesteri dobogóra lép, februárban pedig Beethoven-estet vezényel.

➔ Réfi Zsuzsanna

A karmester örömmel idézte fel az együttesel töltött évtizedeket. „Ahhoz, hogy 1975-ben a Szombathelyi Zenekar hivatalosan is jegyzetté váljon – meséli a karmester –, több tényező irányított és szerencsés egybeesésére volt szükség. Már korábban is előremutató zenekarszervező munka folyt itt: a hatvanas években rendszeresen előadták A varázsfuvolát, később magam dirigálhattam Mozart Thamos, Egyiptom királya című művét. Bérletorozatokat indítottunk, temérdek hangversenyt adtunk élvonalbeli művészekkel. Bár számos zenei szervezet ellenzte akkoriban, hogy hivatásossá váljon a társulat, a függetlenedéshez komoly segítséget nyújtott mesterem, Kórodi András, a zeneakadémiai karmesterképző professzora, a Művelődésügyi Minisztérium zenei főosztályvezetője. Ezt követően jártuk az országot, hangversenyeket hallgattunk a barátaimmal, koncertmesterekkel, hogy a letehetségesebb muzsikusokat Szombathelyre csábítsuk. Hasznos, elemző kritikáival Mihály András is rengeteget segített. Sok fiatal érkezett hozzánk, hatalmas lelkesedéssel kezdtünk neki a zenekarszervezésnek. Gyakran hívtam itthonról és külföldről olyan művészeket, akik külön foglalkoztak az egyes szólamcsoportokkal. Arra törekedtünk, hogy zeneközpontú legyen a munkánk – az állandó magas színvonal ösztönzően hatott karmesterekre és vendégművészekre egyaránt. Olyan muzsikusok játszottak velünk, mint Gidon Kremer, Natalia Gutman, Fabio Luisi, Fischer Annie, Simándy József, Ferencsik János, Vásáry Tamás. Fontos lépést jelentett, hogy 1977-ben, a külföldön turnézó Postás Zenekar helyett vállaltam a Bartók Szemináriumot, az addig budapesti sorozat Szombathelyre került. A program 1984-re már fesztivállá terebélyesedett. Így a kortárs zene is jelentős szerepet kapott a repertoárunkon. Nemcsak előadói, hanem mecénásai is lettünk sok modern kompozíciónak. Ráadásul egyedülállónak számított, hogy ezek a darabok nálunk telt házak előtt hangozhattak fel. Emlékkönyvünk tele van kortárs szerzők – például Farkas Ferenc, Szokolay Sándor, Petrovics Emil, Durkó Zsolt, Lendvay Kamilló – bejegyzéseivel. A jó hírünk hozta ide a Magyar Televízió karmesterversenyének a válogatóját is. Háromévenként hatvan fiatal karmestert ismert meg a zenekar, és ez egyben a zenei alkalmazkodás magasiskoláját is jelentette. A zenekar egységéről, munkájáról Bezzeg Szombathely címmel számolt be a Magyar Nemzet 1987-ben; azt írta: „itt jó muzsikus-

Fotós: Savaria Szimfonikus Zenekar

Petró János alapító elnök-karnagy 1992-ig irányította az együttes munkáját

nak lenni”. Ausztriában, főként Burgenlandban rendszeresen adtunk koncerteket. 1992-ig irányítottam az együttest, de utána a gyakori vezető- és karmesterváltások megbontották a zenekar egységét. Most azonban bizom abban, hogy ismét termékenyebb időszak köszönt be. Az új igazgató, Mérei Tamás elképzeléseit kiválóan tartom. Oda kell visszajutni, ahol egykor voltunk, és erre most látok esélyt a toleráns, de lehetlent nem ismerő művész-igazgatóval. Igyekszem segítségére lenni abban, hogy a társulat ismét felvegye a kapcsolatot az olyan kiváló művészekkel, amilyen például Gidon Kremer. Boldoggá tesz, hogy most ismét az együttesel dolgozhatom, hiszen szinte az egész életemet velük töltöttem.” ■

A Savaria Szimfonikus Zenekar megújult honlapja:
www.savariaorchestra.hu

Concerto Budapest

December elejétől Concerto Budapest néven adja változatos műsorú koncertjeit Keller András együttese, a korábbi Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar. Télen a legizgalmasabb esteket minden bizonnyal a Bach és a XX. század elnevezésű sorozat ígéri: különleges eseménynek ígérkezik Tihanyi László új művének ősbemutatója, amelyben a világhírű brácsaművész, Kim Kashkashian lesz a közreműködő.

➤ Várkonyi Tamás

Tihanyi László kifejezetten Kim Kashkashiannak komponálta az először január 25-én felcsendülő, húszperces alkotást. Körülbelül három éve Nagy Péter zongoraművész – az örmény származású amerikai brácsaművésznő állandó kamarapartnera – kereste meg, hogy írjon számukra brácsa–zongora-darabot. Ezzel azóta is adós, viszont a szombathelyi Bartók Szemináriumon időközben összeismerkedett Kim Kashkashiannal, és személyesen is beszéltek a tervről. Egy éve Keller András kereste meg, és új darabot rendelt a zeneszerzőtől, aki több tervébe is beavatta a Concerto Budapest művészeti vezetőjét. Keller ezek közül választotta a versenyművet, amely Tihanyi László Franciaországban és Magyarországon egyaránt zajos sikert aratott, Genitrix című operájának hét, barokk tételtípuson, úgynevezett passacaglián alapuló szakaszára épül. (Innen származik a többes számot jelölő Passacaglie cím is.) Tihanyi ekkor még nem döntötte el, hogy fafúvós vagy vonós hangszer lesz-e a szóló – a döntő szót Kim Kashkashian mondta aki, aki rögtön igennel felelt arra a kérdésre, vállalna-e egy brácsaverseny-bemutatót.

„A Passacaglie négytételű – avat be a részletekbe Tihanyi. – Az első amolyan prólóg-féle, nem túl hosszadalmas: az opera három, egymásból fejlődő kis szakaszára épül. A második tétel négyperces, hagyományos scherzóra emlékeztet, de a zenekarnak csak egy része szerepel benne, alapvetően kamarazenei fogantatású. A harmadik tétel szintén nagyjából négy perc, kérlelhetetlen, aszimmetrikus ütemekben mozgó, groteszk zene. Az opera második felvonásának azt a jelenetét veszi alapul, amelyben a két főszereplő veszedekését két gyerekszereplővel jelenítettem meg, érzékeltetve, milyen gyerekes a viselkedésük. Az utolsó tétel az opera legdrámaibb szakaszából formálódik, lassan hőmpölygő, tragikus karakterű tétel. Bár adja magát a párhuzam Eötvös Péter brácsára és zenekarra írt Replicájával – amennyiben az is operából, a Három nővérből alakult ki –, mégsem gondolom, hogy az vagy bármelyik másik, általam ismert brácsaverseny mintául, inspirációs forrásul szolgált volna. Egyszerűen élveztem, ahogyan a különbözőképp értelmezett

Fotós: Svajci Olsz Rádó

Kim Kashkashian január 25-én lép fel a Concerto Budapesttel

passacaglia-szakaszok zenei anyaga átváltozott versenyműtétellé, akár úgy, hogy szinte teljesen megmaradt (mint a harmadik tételben), akár úgy, hogy teljesen átalakult (negyedik tétel), vagy – amellett, hogy motivikusan végig felismerhető – önálló, az eredetitől eltérő karaktert és zenei megjelenési formát kapott (második tétel). Érdekes és tanulságos volt megfigyelni, melyik anyag mivé akar válni, és én igyekeztem ezeket az »elvárásokat« teljesíteni.”

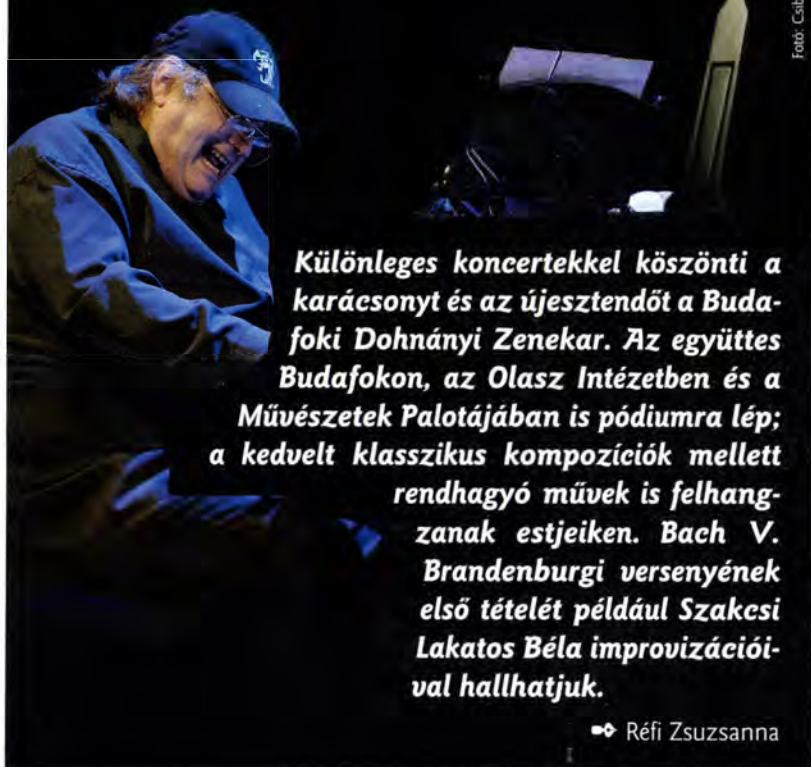
A Zeneakadémia bezárása miatt a Thália Színházban megvalósuló Bach és a XX. század bérlet keretében lép fel Perényi Miklós is, aki Lutosławski Csellóversenyében lesz közreműködő február 15-én. A köztudottan ritkán nyilatkozó, kétszeres Kossuth-díjas gordonkaművész elmondta: Ligeti mellett a Lutosławskival való személyes találkozás gyakorolta rá a legnagyobb hatást. Az 1970-ben befejezett, Msztyiszlav Rosztropovicsnak komponált alkotás a versenymű-irodalom egyik legnehezebbje, de Perényi Miklós több mint három évtizede repertoárján tartja: alig néhány évvel az ősbemutató után megtanulta, és lemezre is vette a Lehel György vezette Rádiózenekarral. ■

A Concerto Budapest bérleteiről részletesen:
www.concertobudapest.hu

Újévi hangverseny

– négyszer

Dohnányi Zenekar Szakcsival

Különleges koncertekkel köszönti a karácsonyt és az újesztendőt a Budafoki Dohnányi Zenekar. Az együttes Budafokon, az Olasz Intézetben és a Művészetek Palotájában is pódiumra lép; a kedvelt klasszikus kompozíciók mellett rendhagyó művek is felhangzanak estjeiken. Bach V. Brandenburgi versenyének első tételét például Szakcsi Lakatos Béla improvizációival hallhatjuk.

➔ Réfi Zsuzsanna

A zenekar idei szezonjában – szokás szerint – jócskán akadnak különleges produkciók. Budafokon, a Klauzálházban, december 18-án tartják karácsonyi hangversenyüket, Werner Gábor vezényletével. Bach Magnificatja és Saint-Saëns ritkán hallható Karácsonyi oratóriuma hangzik fel. „Már hagyománnyá vált, hogy újévi koncertekkel köszöntjük az évkezdetet – sorolja a fellépéseket Hollerung Gábor, a Budafoki Dohnányi Zenekar vezetője. – Ezek az estek olyan népszerűek, hogy januárban négy hangversenyen lépünk a közönség elé. Bár a koncertek programjában vannak azonos művek, mindegyik tartogat különlegességet is. Figyelünk rá, hogy mindig ötletes, szórakoztató és igényes legyen a műsor. Az első január 1-jén tartjuk az Olasz Intézetben, ahová már hatodik alkalommal térünk vissza, ezen az esten a diplomáciai testület tagjai közül is sokan vesznek részt. A Művészetek Palotája következik 7-én, ahol a Sun Microsystem újévi koncertjét rendezzük meg. Ez lesz a tizedik újévköszöntő hangverseny, amit a cég felkérésére adunk. Bár ezek az események

eddig mindig zártkörűek voltak – az évfordulóra tekintettel –, erre az estre most bárki jegyet válthat. A program változatos, hiszen Wagner A nürnbergi mesterdalnokok nyitánya mellett napfényről szóló számokból énekel egyveleget Falusi Mariann, felcsendülnek filmslágerek, táncprodukció is szerepel a műsorban, és lesz karmesterparódia, valamint – ahogy mindig – néhány meglepetésszám. A koncertet fogadás zárja, a műsorból készült lemezt a jelenlévők elvihetik emlékül.”

A következő nap szűkebb pátriájában, Budafokon köszönti 2010-et a Dohnányi Zenekar, majd ennek a hangverseny-sorozatnak az utolsó állomása a Művészetek Palotájában lesz, január 9-én. Talán ennek az estnek a legizgalmasabb a műsora. A koncerten ősbemutatóként Ronan Shapira fuvolára és elektromos gitárra írt versenyműve szólal meg Yossi Arnheim és Yaron Deutsch előadásában. Bach V. Brandenburgi versenyének első tételét pedig Szakcsi Lakatos Béla kadenciáival hallgathatja meg a közönség. A zongoraművész–zeneszerzőt különösen érdekli a klasszikus zene és a jazz vegyítése, a Dohnányi Zenekarral is rendszeresen muzsikál. „Szeretem az együttest, sok benne a lelkes, fiatal zenész, és remekül játszanak – mondja. – A Bach-darab pedig fantasztikus. A gyakorlás során jöttem rá, hogy a zongoraszólam nehezebb, mint amire számítottam. Bach a tétel végén lévő kadenciát improvi-

zálva adta elő, így én is ezt teszem, és a zenekar szintén csatlakozik néhány taktusra. Kicsit jazzes lesz a hangása, de nagyon figyelek arra, hogy ne üssön el a darab stílusától, s legyen köze Bachhoz is. A rögtönzés ugyanis a rizikó vállalása. Behajtok egy olyan utcába, ahol még sosem jártam – kérdés, hogyan juthatok ki... Az improvizálás nem is tudatos tevékenység, a génekben van. Bár én is rengeteget tanulok, foglalkozom modern zenével, Kurtág- és Eötvös-kompozíciókat tanulmányozok, tisztában vagyok a zeneelmélettel, mégis, amikor rögtönzök, azt érzem, hogy ezt nem én csinálom, hanem valami más lép működésbe. A kockázatot vállalni kell. Egyébként ez minden emberi tevékenységre igaz. Nagyon sokan azért boldogtalanok, mert nem mernek belevágni az újba, félnek a váltástól. Pedig ha sikerrel járnak, annál jobb érzés nehéz elképzelni...”

A Budafoki Dohnányi Zenekar hivatalos honlapja:

www.bdz.hu

CONCERTO BUDAPEST

0. SZÜLETÉS NAP

A MAGYAR TELEKOM SZIMFONIKUS ZENEKAR
NÉVVÁLTÓ KONCERTJE

MŰSOR:

Johannes Brahms: Magyar táncok (válogatás)
Joseph Haydn: Esz-dúr trombitaverseny Hob. VIIe: I
Snétberger Ferenc: Empathy
Liszt Ferenc: Esz-dúr zongoraverseny
Bartók Béla: Concerto

KÖZREMŰKÖDIK:

Velencei Tamás – trombita
Snétberger Ferenc – gitár
Kocsis Zoltán – zongora
Vezényel: Keller András

2009. DECEMBER 7. 19.30

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA, BARTÓK BÉLA NEMZETI HANGVERSENYTEREM

Interregnum nélkül

Peskó Zoltán személyében nemzetközi hírű dirigens szerződötett zeneigazgatónak a Pannon Filharmonikusok együttese. Kocsis Zoltán, a pécsi zenekar első vendégkarmestere szerint a vezetés lépése – akár egy sakkjátszmában – mesteri volt: Hamar Zsolt váratlan távozása után interregnum nélkül folytatódhat a minőségi munka.

➔ Várkonyi Tamás

Peskó Zoltán 1964 óta nem él Magyarországon: 1966–1973 között a keletberlini Deutsche Staatsoperben, Lorin Maazel asszisztenseként dolgozott, 1973-ban kinevezték a bolognai Teatro Comunale vezető karmesterévé, amely pozíciót 1976–1977-ben a velencei Fenice Színház, 1978–1983 között pedig a Milánói Rádió Zenekarának élén töltött be. A düsseldorfi Deutsche Oper zenei vezetője volt 1996 és 2000 között, 2001-től 2005-ig a liszaboni Operaház főzeneigazgatója, és az ennek kebelében működő Portugál Szimfonikus Zenekar vezető karmestere. 2004-től rendszeresen dirigál a római operaházban és a moszkvai Nagyszínházban.

Életében eddig két alkalommal térhetett volna vissza a hazai zenei életbe. Miután hallotta őt dirigálni, Ferencsik János javasolta utódjának az Állami Hangversenyzenekar élére, de a gázi alig fedezte volna az akkor Milánóban élő Peskó lakbérének felét. Másodszor 2000-ben szánta el magát a visszatérésre, amely akkor sem miatta nem valósulhatott meg. Az Operaház zeneigazgatói posztjára adta be pályázatát: a sajátos hazai viszonyok miatt az eredményhirdetés után egy hónappal már át kellett volna vennie a vezetést, őt azonban még kétéves szerződés kötötte Düsseldorfhoz. Az utóbbi években Peskó a szombathelyi Bartók Szeminárium és Fesztiválon karmesterkurzust vezetett, valamint koncerteket vezényelt, de ez mindössze két hét magyarországi jelenlétet jelentett nyaranta. Nem titkolja, kereste a magyarországi visszatérés lehetőségét. Amikor a Pannon Filharmonikusok vezetése felkérte őt, tudta, hogy a pécsi együttes jól muzsikál, de azt nem, hogy ilyen magas színvonalon. A 2010-es év mozgalmas és zeneközponti kulturális programsorozata kétségtelenül csábító egy karmester számára. Főleg akkor, ha új együttesével korszerű, kiváló akusztikájú hangversenyterembe költözhet (tervezett megnyitó: 2010. szeptember 30.). Kocsis Zoltán ezzel kapcsolatban elmondta: Pécs kinőtte a POTE auláját és a Liszt Termet is. A Pannon Filharmonikusok magas művészi színvonalához, fejlett repertoárjához is szükség van modern koncertteremre. „Igazi eredményeket regionális körülmények között lehet elérni, nem véletlen,

Foto: Fellegi Andrea

Peskó Zoltán Bologna, Velence, Milánó, Düsseldorf és Lisszabon után érkezett meg Pécsre

hogy a Pécsi és a Győri Balett világhírű, a pécsi zenekar mellett pedig a Miskolci Szimfonikusoknál is látványos a fejlődés – fogalmazott az első vendégkarmester. – Peskó Zoltánnál nem lehetett volna jobb választás. A zenekari vezetés lépése – akár egy sakkjátszmában – mesteri volt: Hamar Zsolt váratlan távozása után interregnum nélkül folytatódhat a minőségi munka.”

A hetvenkét éves Peskó Zoltán legközelebb december 16-án vezényli együttesét. A Pécsi Bazilikában Beethoven és Mahler műveit, a budapesti bérlés első koncertjén, januárban Liszt, Ravel, Bartók és Dohnányi alkotásait dirigálja. Február közepén a Művészetek Palotájában (és előtte Pécsen), Wagner operaszínpadok társaságában, Bartók operáját, A kékszakállú herceg várát szolgáltatta meg a pécsi együttes. A darabválasztásból is látszik: Peskó szereti az izgalmas műsorokat; ennek jegyében – Ligeti és Kurtág nemzetközi viszonylatban is egyik legavatottabb tolmácsolójaként – szeretné magyar kortárs szerzők műveivel színesíteni a Kulturális Főváros 2010-es programját. ■

A Pannon Filharmonikusok hivatalos honlapja:
www.pfz.hu

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

Újévi koncert

2010. január 9. 19:30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Wagner: Nürnbergi mesterdalnokok – nyitány

Bach: V. Brandenburgi verseny - I.

Ronan Shapira: Concerto for Flute and Electric Guitar

Csajkovszkij: 1812

Symphonic Blockbusters – filmzenék

Star Wars, Harry Potter, Titanic, Indiana Jones, Jurassic Park

Valami Amerika, A Karib-tenger kalózái

Közreműködik: Szakcsi Lakatos Béla

Falusí Mariann, Yossi Arnheim, Yaron Deutsch

Vezényel: Hollerung Gábor

Köszöntse az Új Esztendőt
a Dohnányi Zenekarral!

A jegyvásárlók között a hangversenyen
egy hétvégét sorsolunk ki a Zempléni Fesztiválra,
mely 2 éj szállást, koncertjegyeket
és borkóstolós vacsorát tartalmaz
két személy részére.

BUDAFOKI
DOHNÁNYI
ZENEKAR

www.bdz.hu

A zenekar tevékenységét támogatják: Budapest XVII. kerület Önkormányzata
Oktatási és Kulturális Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap, Mediatámogatók: Gramofon, Adárió, G-mentor, Kft.

RD-700GX

Színpadi zongora

III PHA II IVORY FEEL 2 SUPER NATURAL
COSM V-LINK ES2 USB V-USB

SuperNATURAL

A megújult RD színpadi zongora
modelljei a legfrissebb zongora
és elektromos zongora hangokat
tartalmazzák, valamint képesek USB
háttértárról közvetlenül audió file-
okat lejátszani, sőt Master Keyboard
funkciókat is ellátnak.

Azok, akik szeretnek a részletekben
elmerülni, a Piano Designer funkció
segítségével testre szabhatják
zongorahangszínüket. A csúcsmódel
RD-700GX a SuperNatural hang-
színeknek és PHA II „Ivory Feel”
kiváló pontos kalapácsmechanikájá-
nak köszönhetően tökéletes társ
a zenéléshez.

Roland
www.rolandee.hu

Képviselet: Roland East Europe Kft. 2045 Törökbálint, FSD Park 3. 06 23 338-041
Márkabolto: Roland ZeneGALÉRIA 1137 Budapest, Radnóti u. 9. 06 1 239-9756 Roland eZene
Hangszerbolt 6000 Kecskemét, Jókai u. 44. 06 76 329-096 Hoffer Hangszerbolt 9400 Sopron, Ogabona
tér 16. 06 99 339-626 KISS Hangszerbolt 2030 Érd, Biminyai út 5. 06 23 368-456

Fotó: Wonge Bergmann

Reich-bemutató Pesten

December 6-án a szerző jelenlétében, először csendül fel Steve Reich (képünkön) Mallet Quartet (Ütőskvartett) című műve, amelyet a huszonöt éves Amadinda Ütőegyüttesnek komponált. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben ezúttal is az Amadinda vállalkozott arra, hogy – az UMZE Kamaraegyüttes és a Bubnó Tamás, Mezei János vezette Schola Cantorum Budapestiensis közreműködésével – kizárólag a világhírű zeneszerző alkotásaiból adjon koncertet. Az ősbemutató mellett magyarországi premierként hangzik el a Daniel Variations. A Reich-életmű leginkább politikai fogantatású kompozíciója annak az újságírónak az emlékére született, akit 2002-ben, Pakisztánban iszlám fundamentalisták végeztek ki. Steve Reich – számos más alkotásához hasonlóan – ebben is bibliai szövegekből kiindulva építette fel sajátos zenei szövetét, egyes tételek pedig a meggyilkolt Daniel Pearl

szavaira épülnek repetitív, azaz motívumismétlő technikával. A koncert második részében a repetitív stílus egyik kulcsos jelentőségű alkotása, a Music for 18 Musicians hangzik el.

www.steverreich.com, www.amadinda.com

Első nap: A teremtés

A Művészetek Palotája már harmadik alkalommal rendez újrakezdő hangversenyt január 1-jén. Ezúttal is Fischer Ádám (képünkön) vezeti a produkciót, ezúttal is nemzetközi hírnév előadógaráda élén, ezúttal is Joseph Haydn korszakos remekművét, A teremtést szólaltatva meg. A Theater an der Wiennel együttműködésben megvalósuló produkció valamennyi közreműködőjét elsősorban a bécsi triász – Haydn, Mozart, Beethoven – alkotásaiban nyújtott alakításáért jegyzik magasan világszerte. Annette Dasch Haydn halálának 200. évfordulóján, 2009. május 31-én énekelt Éva és Gábiel arkangyal szolamát a Fischer Ádám vezényelte Teremtésben, a kismartoni Esterházy-kastélyban. Michael Schade napjaink egyik vezető Mozart-tenorja, aki arról is nevezetes, hogy az osztrák kormánytól első kanadaiként kapta meg a kitüntetett Kammersänger (kamaraénekes) címet. Bizonyára Hanno Müller-Brachmann sem kell bemutatni az olvasónak, hiszen ő napjaink egyik keresett Papagenója. A koncerten az Arnold Schoenberg Kórus is

közreműködő, amelyről elég annyit mondani, hogy Nikolaus Harnoncourt húsz éven keresztül velük vette lemezre a zeneirodalom nagy oratorikus alkotásait. A Fischer Ádám keze alatt játszó Freiburgi Barokk Zenekar pedig azon a lemezen is hallható, amelyen René Jacobs vezényli A teremtést, és amelyről továbblapozva, az 51. oldalon olvasható kritika.

www.barockorchester.de
www.asc.at

Zeneszerzők a pulpituson

A Hadtörténeti Múzeumban, a Dobra János vezette Budapesti Tomkins Énekegyüttes hangversenyén különleges minőségben lesznek jelen magyar kortárs zeneszerzők. December 14-én, a Filharmonia Budapest által rendezett, Most ők vezényelnek elnevezésű koncerten Jenei Zoltán, Sárosi László, Serej Zsolt és Szokolay Sándor is karmesteri pulpitusra áll, hogy saját alkotásainak az előadását irányítsa az említett kórus és a Componensemle élén. A műsor további érdekessége, hogy a kortárs kompozíciók között régebbi zenék is felhangzanak, többek közt Pierre de la Rue, Jan Pieterzoon Sweelinck, Liszt Ferenc és Szergej Rahmanyinov művei, valamint Kurtág György egyik fiatalkori kompozíciója, a József Attila versére írt Klárisok.

www.filharmoniaabp.hu

Fotó: Péter Zsuzsa / Művészetek Palotája

Bárka a háborgó c-moll tengeren

A hazai zenelátogatók nagy örömeire, Schiff András rendszeresen megtisztel bennünket jelenlétével, jöllehet az utóbbi években megvárakoztatott: legutóbb 2008-ban járt nálunk. Ezúttal ismét saját alapítású zenekarával, az 1999-ben életre hívott Cappella Andrea Barcával lép fel mint szólista és mint karmester a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, Mozart születésnapjának előestéjén, azaz január 26-án. A műsor az olykor zaklatott, olykor patetikus, olykor fájdalmas hangvételekkel–hangulatokkal „játszó” c-moll hangnem köré szerveződik: Beethoven Coriolan-nyitánya és c-moll zongoraversenye, valamint Mozart – itt az előjáték funkcióját betöltő – c-moll fantáziája, majd közvetlenül utána c-moll zongoraversenye csendül fel. A program tehát izgalmasnak ígérkezik, de szinte már megszokhattuk (nem mintha ez baj lenne), hogy Schiff András összefüggéseiben mutatja és tárja fel a műveket, nagy ívet rajzol belőlük, mely által a zeneszerzőhöz és a korhoz is közelebb kerülünk. Schiff bevalótlan rajong a zenekari repertoár egyes darabjaiért, olyannyira, hogy úgy érzi: hiába játssza el azokat zongorán, vezénnyelve egészen más élményt nyújtanak. Azóta személyesen is megtapasztalhattuk, hogy ebből a rajongásból – és széleskörű tudásból – fantasztikus légkörű, magas színvonalú hangversenyek születnek. Izgatottan várjuk a januári estét.

Zengőhangú kakasok

A világ egyik vezető férfikara látogat január 31-én a Művészetek Palotájába. A Chanticleer – tizenkét, csodás hangú férfi énekes csapata – 1978-ban alakult San Franciscóban. Nevét egy mesebeli kakastól kölcsönözte: a XIV. századi angol költő, Geoffrey Chaucer énekelte meg Canterbury meséiben „az orgonáénál is szebb hangú, a templom toronyórájánál is pontosabban” daloló szárnyast. A három-

Fotó: Péter Zausza / Művészetek Palotája

szoros Grammy-díjas együttes „mindenevő”, repertoárja bámulatosan gazdag, hiszen a gregorián énektől a reneszánsz zenéig, sőt a gospelig, a jazzig bármit szívesen elénekelnek. Hangszerkíséret nélküli, úgynevezett *cappella* műsoraikat népszerű alkotásokból állítják össze, de minden estére jut néhány különlegesség is. Budapesten hallhatjuk többek között Ligeti György utolsó két, még Magyarországon komponált kórusművét 1955-ből, de Orlando Gibbons, Palestrina, Dufay több évszázados remekműveit is, és némi kortárs zenét is. A hangzenekarnak is nevezett Chanticleer tevékenységében ugyanis kiemelt fontosságú a modern muzika: eddig hetven zeneszerzőtől rendeltek és mutattak be műveket. A nem mindennapi élménnyel kecsegtető, sokszínű műsort kínáló hangversenyt népdalok, popdalok, gospelek koronázzák meg.

www.chanticleer.org

Hódolat Chopinnek

Fotó: EMI

Évfordulóból évfordulóba csöppenünk – soha jobbat! Ezek az alkalmak ugyanis világszerte arra ösztönöznek előadókat, fesztiválrendezőket és impresszáriákat, hogy újra és újra felélevenítsék bennünk kedvenceink ismert vagy eddig ismeretlen arcait. A 2010-es év a törekeny (?) óriás, Frédéric Chopin születésének 200. évfordulója is: a több évtizede a világ zenei életének élvonalába tartozó és annak egyik megkerülhetetlen figurája, Daniel Barenboim ebből az apropóból tiszteleg a zongora poétája előtt februárban, Európa rangos hangverseny-termeiben, így a Művészetek Palotájában is, 23-án. Műsorán a Chopin által halhatatlanná tett szinte valamennyi tánc – keringő, polonéz, mazurka, barcarola – szerepel, de hallhatunk fantáziát, noktürnöt, szonátátételt – a híres b-moll gyászindulót – és berceuse-t is.

www.danielbarenboim.com

Miksa császár muzsikája

Ha már a korábbi lapokon annyi szó esett régizenéről, hadd hívjuk fel a figyelmet egy ötszáz éves zenei hagyományt felelevenítő, éveken átívelő, nagyszabású vállalkozásra. A Kalmanovits Zoltán által irányított Corvina Consort vezetésével neves hazai és külföldi énekegyüttesek a Dürer által (is) halhatatlanná tett I. Miksa császár udvarának liturgikus zenéjét idézik fel.

◆ Várkonyi Tamás

Érdekes és nagyszabású vállalkozásba fogott a Musica Aeterna Művészeti Alapítvány: neves hazai és külföldi együttesek részvételével rekonstruálja, eleveníti fel a közönség számára az ötszáz évvel ezelőtti Habsburg császári udvar szertartásainak zenei anyagát. A repertoár a teljes egyházi év vasár- és ünnepnapjait öleli fel; ez összesen mintegy 240 alkalmat jelent, a koncerteket három évadon keresztül rendezik. Az első hang 2008 novemberében csendült fel, s a tervek szerint 2011 novemberében zárul a monumentális sorozat. A császári udvar zenéjét két fontos korabeli forrás alapján szólaltatják meg: az egyik Heinrich Isaac magnum opusa, a Choralis Constantinus; a másik az ebben szereplő művek alapját is képező gregorián dallamok a passauai érsekség rítusából (Graduale Pataviense), amelyek szintén megszólaltak a császári udvar szertartásain. Ezek a gregorián dallamok Kalmanovits Zoltán közreadásában, modern átírásban, öt kötetben láttak napvilágot, az éveken átívelő vállalkozás koncertjeit, liturgikus alkalmait kiegészítendő. Heinrich Isaac (c.1450–1517) gyűjteménye a teljes egyházi év liturgiájában alkalmazható többszólamú zenéket tartalmazza. A zenetörténeti és kultúrtörténeti szempontból egyaránt egyedülálló munka megalkotására a szerző 1508-ban kapott felkérést a konstanzi püspöktől (innen a címe is), és életének hátralevő részében ennek kidolgozásán munkálkodott. A szép szövésszerű muzsika – amely természetesen már januárban és februárban is számos alkalommal felcsendül a budapesti belváros templomaiban –

a reneszánsz zenére jellemzően több iskola és nemzet stílusjegyeit egyesíti, hiszen szerzője a Németalföldön született, de a Medici család szolgálatában működött Firenzében, mielőtt az Albrecht Dürer által (is) halhatatlanná tett I. Miksa német-római császár szolgálatába állt. A Choralis Constantinus egyfajta összegző munka; se korábban, se később nem született ilyen léptékű alkotás. A Reneszánsz-évben indult sorozat ötletgazdája és házigazda-együttese a Kalmanovits Zoltán vezette, lemezekkel nem egyszer rangos európai szaklapok díjait is elnyert Corvina Consort. A vállalkozás nagyságát jelzi, hogy rajtuk kívül mintegy húsz együttes lép fel, Európa számos országából (2009-ben például a King's Singers járt itt). Az első évad koncertjeinek részleteiből CD-n jelent meg válogatás – ezen szintén nemcsak a Corvina Consort, hanem a Discantus és a Voces Aequales énekegyüttes is hallható. Rajtuk kívül szerte Európából érkeznek előadók. Ősszel a belgiumi Capilla Flamencát is hallhattuk; azt az együttest, amely szintén tudományos megalapozottságú, ugyanakkor színes műsorokkal áll ki a közönség elé, s amelynek egy korábban John Eliot Gardiner, Zubin Mehta, Pierre Boulez és Gustav Leonhardt által elnyert – Il Filarmonico – díjat is odaítéltek hazájukban. ■

A sorozat hivatalos honlapja:

www.choralisconstantinus.hu

GREGORIÁN DALLAMOK
A
CHORALIS CONSTANTINUS
I. KÖTETÉHEZ
PLAINSONGS
FOR THE 1ST BOOK OF
CHORALIS CONSTANTINUS

GREGORIÁN DALLAMOK
HEINRICH ISAAC
MISEKOMPÓZÍCIÓHOZ
PLAINSONGS
FOR ALTERNATIVE
COMPOSITIONS
HEINRICH ISAAC'S

GREGORIÁN DALLAMOK
A
CHORALIS CONSTANTINUS
KÖTETÉHEZ
PLAINSONGS
FOR THE 2ND BOOK OF
CHORALIS CONSTANTINUS

GREGORIÁN DALLAMOK
A
CHORALIS CONSTANTINUS
I. KÖTETÉHEZ
PLAINSONGS
FOR THE 3RD BOOK OF
CHORALIS CONSTANTINUS

GREGORIÁN DALLAMOK
A
CHORALIS CONSTANTINUS
I. KÖTETÉHEZ
PLAINSONGS
FOR THE 4TH BOOK OF
CHORALIS CONSTANTINUS

CHORALIS CONSTANTINUS 500
US II.

BIS

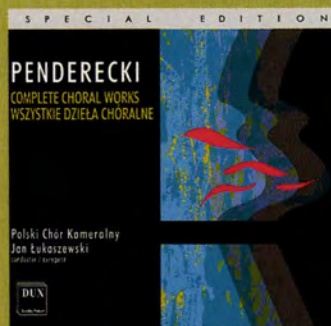
Arion

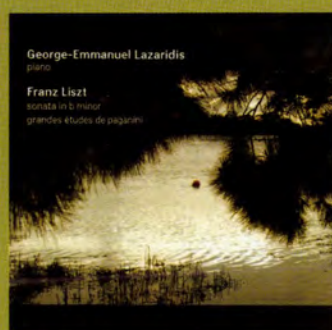
DUX

Linn

Profil

Avie

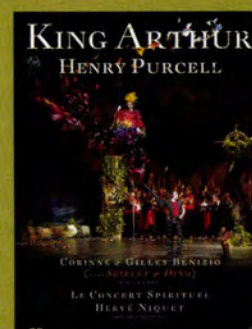
Supraphon

Stradivarius

Glossa (DVD)

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:
KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

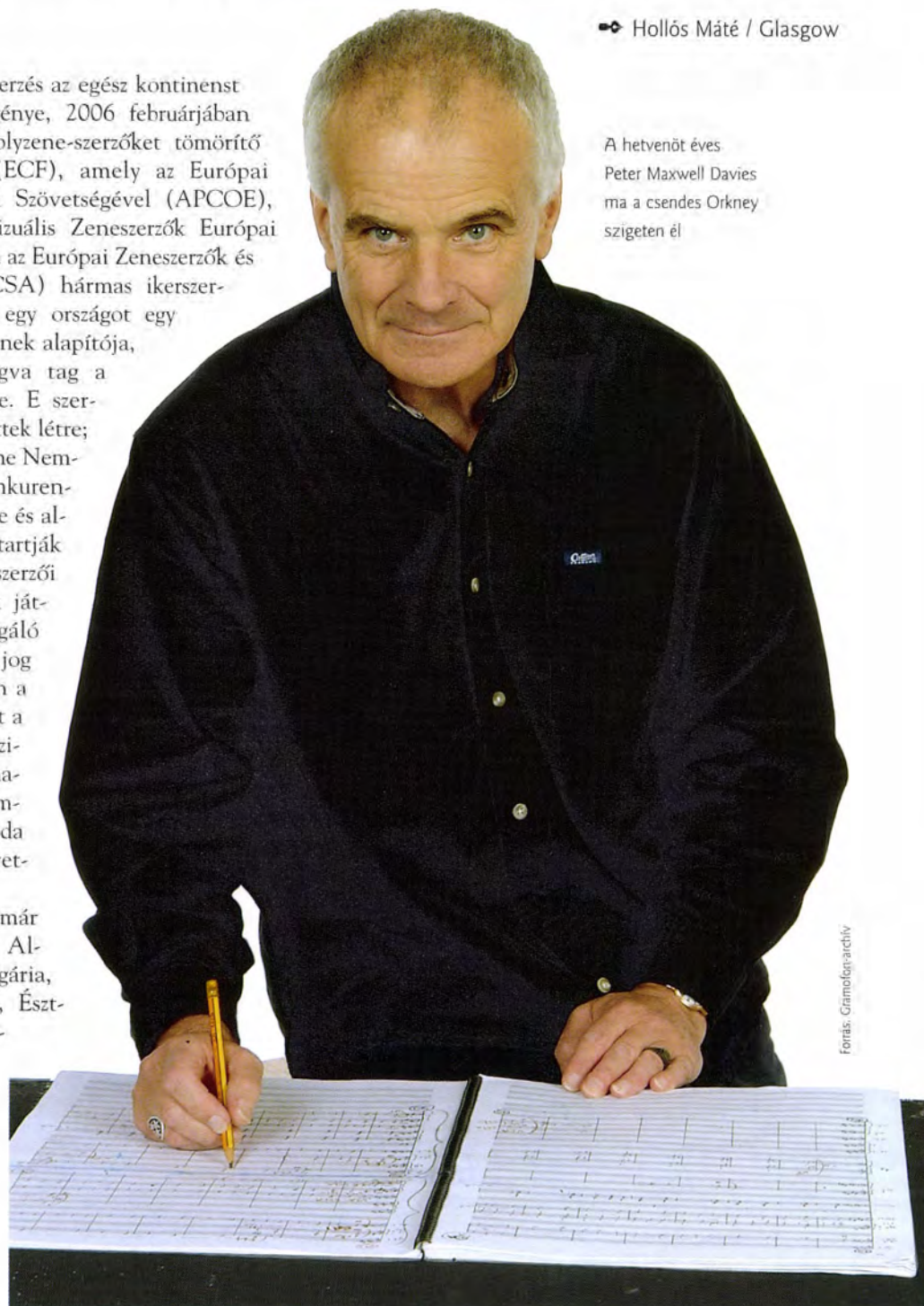
Látható zeneszerzők

Európa zeneszerzői irodát nyitottak Brüsszelben. Láthatóvá akarnak válni az Európai Unió döntéshozói számára, hogy érdekeiket megfelelően képviselhessék. Három lábbon álló szervezetkomplexumuk ősszel tartotta idei közgyűlését Glasgow-ban, ahol a jog és adminisztráció szünetei és esti koncertek idézték elénk, miért is kell a papírtól és hangszertől magunkat elvonva vitatkoznunk, harcolnunk.

➔ Hollós Máté / Glasgow

2005-ben vetődött föl a zeneszerzés az egész kontinenst átfogó érdekképviseletének igénye, 2006 februárjában Bécsben alakult meg a komolyzene-szerzőket tömörítő Európai Zeneszerző Fórum (ECF), amely az Európai Könnyűzeneszerző Egyesületek Szövetségével (APCOE), valamint a Film- és Audiovizuális Zeneszerzők Európai Szövetségével (FFACE) alkotja az Európai Zeneszerzők és Dalszövegírók Szövetsége (ECSA) hármas ikerszervezetét. Ezek mindegyikében egy országot egy egyesület képviselhet. Az ECF-nek alapítója, az elnökségben kezdettől fogva tag a Magyar Zeneszerzők Egyesülete. E szervezetek nem művészeti céllal jöttek létre; nem kívánnak például az Új Zene Nemzetközi Társasága (ISCM) konkurenciává válni, sokkal inkább a zene és alkotói egzisztenciális kérdéseit tartják szem előtt, mindenekelőtt a szerzői jog terén, de a zenei alkotók játszottóságát, elismertségét szolgáló egyéb területeken is. A szerzői jog képviseletére megvannak ugyan a megfelelő társaságok, de miként a hazai zenei életben, a nemzetköziben is erősítheti egymást a hatékony fellépésben a jogvédelemre létrejött egyesület, illetve iroda és a zeneszerzők társadalmi szövetsége.

Az Európai Zeneszerző Fórum már huszonnyolc országot tömörít: Albánia, Ausztria, Belgium, Bulgária, Dánia, az Egyesület Királyság, Észtország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Horvátország, Izland, Írország, Németország, Olaszország, Lengyelország, Lettország, Macedónia, Norvégia, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Svájc, Szerbia, Szlovénia és Magyarország vesz részt a

A hetvenöt éves Peter Maxwell Davies ma a csendes Orkney szigeten él

Forrás: Gramofonarchív

munkában. Az elnökséget újrapasztották, élén továbbra is az osztrák Klaus Ager áll, a két új alelnök a német fuvolás és komponista Helmut W. Erdmann és a holland Konrad Boehmer. Az elnökségben a brit, dán, horvát, lengyel és szlovén kolléga mellett már két magyar foglal helyet: személycseré folytán a svájci szövetséget a még fiatalon elszármazott Kézér Csaba képviseli, a hazai zeneszerzést pedig e sorok írója.

Az idei közgyűlésen nyilatkozatot fogadtunk el az európai művészi zene-alkotás jövőjéről. Cél a kortárs zene és alkotói láthatóságának fokozása; a kultúra helyzetének javítása az európai politikai arénában, továbbá a kontinens kultúrpolitikájában a zene szerepének növelése. A szerzői jogok hatékony szabályozását az alkotók és az európai döntéshozók közötti párbeszéd erjesztésével; igazságos elvek biztosítását a szellemi tulajdon és a jogok adminisztrálása átfogó összefüggéseiben mozdítjuk elő. Cél a pontos és átlátható jogi keretek kifejlesztése is, ez minden hivatásos zenész javára szolgál, végül, de nem utolsósorban az új művészeti zenébe való befektetés és a részére nyújtott támogatások, EU-finanszírozás ösztönzése.

A három nap programjában a közgyűléseken kívül kerekasztal-megbeszélések szerepeltek a kortárs zene rádiós játszottságáról és a szerzői jogok jövőjéről, különös tekintettel a hanglemezipar válságára és átalakulására, valamint a zeneműkiadásra.

A középpontban: Maxwell Davies

A hangversenyeken hangsúlyosan korunk zenéje szólt. A koncertek mindegyikén hallhattuk Peter Maxwell Davies egy-egy kompozícióját. Emlékszem, amikor négy évtizede kedves gimnáziumi angoltanárnőnk, akinek férje, a háború előtti, nagyhírű Korda zenemű-kereskedő, akkoriban kottaimporttal foglalkozott, elvitte osztályunkat a Boosey and Hawkes pesti kiállítására. A Britten árnyékában megvilágítani igyekezett ígéretes fiatal szerzők közé tartozott – a nemrég elhunyt Nicholas Maw-val együtt – „Max”, aki akkor még nem volt Sir. Ma a városi zajok elől menekülve Orkney szigetén él, onnan repül karmesterként is vendégszerepelni szerte a világra. Most egy hétre Glasgow zajaival kellett barátkoznia, mivel ott hetvenötödik születésnapját ünnepelték fesztiválszerűen. A BBC Skót Zenekara – korábbi vezető karnagya, ma első vendégkarmestere, az Izraelben működő Ilian Volkov pálcája alatt – kidolgozott előadásban részesítette Richard Strauss Don Juanját és Sibelius VII. szimfóniáját. Beethoven G-dúr zongoraversenyében merész tempókat hallottunk (a szólista Stefan Vladar volt), de ezek meggyőzően hatottak. Ősbemutatóként hangzott el a BBC rendelésére írt Assisi Szent Ferencnyitány; ez a mű egy huszonöt éve tervezett operához és a szerző 1988-as Trombitaversenyéhez nyúl vissza, amelyben a trombita a szent hangját jelképezte. A nyitányból kiszűrődnek a „Franciscus, pauper et humilis” gregorián ének hangjai. A nem kevésbé kitérő Skót

Kamarazenekar a kedvesen mackós komponista-karmester, Oliver Knussen vezényletével előbb az ő Zene egy bábudvarnak című különös darabját szólaltatta meg. Ez a XVI. századi John Lloyd két rejtvénykánóját Knussen két saját variációjával építi össze. A régi és új zene rétegeinek markáns különválása után egységességükkel is hatottak Mahler Rückert-dalai David Matthews hangszerelésében, Helena Rasker mívés szólójával. Maxwell Daviestől a IV. szimfónia volt műsoron, amelynek forrásvidékén szintén találunk gregoriánt, miként egy sas közlőről megtapasztalt, kiterjesztett szárnyú röptének féltelmes hatását is. A mű előttünk terjesztette ki szárnyait, s bár vonzóan hangszerelt, igazi zenekari indítatású partitúra, helyenként bőbeszédűnek éreztük.

Mindent visz?

Ugyancsak a kelletnél hosszabb, de lenyűgöző produkció volt az énekes szólistára komponált Peter Maxwell Davies-mű, A médium. A jelzesszerű díszletek között, a közönséget a játékba bevonva, színészilag is figyelemreméltóan árnyalt kifejezéssel énekelte a nem hanggyilkos, de nehezen intonálható pszichodráma szólamát a flamand Els Mondelaers. Erre a déli intermezzóra nem a City Halls – az esti koncertek helyszínül szolgált – nagytermében került sor, hanem stúdiójában, átellenben azzal a próbateremmel, amelyben konferenciáink egy részét is rendezték. E fölöslegesnek tetsző részlettel csak azért bíbelődöm, mert az egyik megbeszélés után annak előterébe kilépve egy fúvósötös harsány játékába csöppentünk, amelyről a duplaajtó mögött sejtelmünk sem volt! (A Zeneakadémia renoválása előtt figyelemkeltő ez az akusztikai-építészeti élmény...)

Irigykedésre adott okot a másik fő helyszín, a Királyi Skót Zene- és Színiakadémia (RSAMD) épülete is, ahol ugyancsak biztonságos hangzás-elválasztásban, az otthonosság kényelmi eszközeinek garmadájával készülnek pályájukra a fiatalok. Itt az akadémia társult együttese, a Red Note Maxwell Daviestől A madarak kamarakíséretes dalciklusát játszotta három középnemzedékbeli szerző kortársfesztivál-trendinek nevezhető kompozíciója társágában, egy ugyancsak remek teremben.

Az akadémia adott helyet a tavalyi helsinki találkozó után második alkalommal megrendezett ArtMusFairnek, az ECF zenei információk kiállításának, amelyen mai zeneszerzők szórólappait, CD-it, kottáit, nemzeti zenekultúrákat bemutató zenetudományi tanulmányköteteket lehetett zsákmányolni vagy vásárolni.

Jövőre – három év után – ismét a Varsói Ősz ad találkozási lehetőséget Európa zeneszerzőinek. Láthatóbbak leszünk-e addigra az Unió döntéshozói előtt? Hallhatóbbak-e a közönség fülének? A világháló feldúlta jogrendünk köré hatásos homokzsákokat hordunk-e, vagy mindent elvisz az ár? Ha visz, az végül azoknak is rossz lesz, akik most még örülnek a „szabad prédának”.

Hallhatatlan szenvedés

Pannonhalmi találkozás Giya Kanchelivel

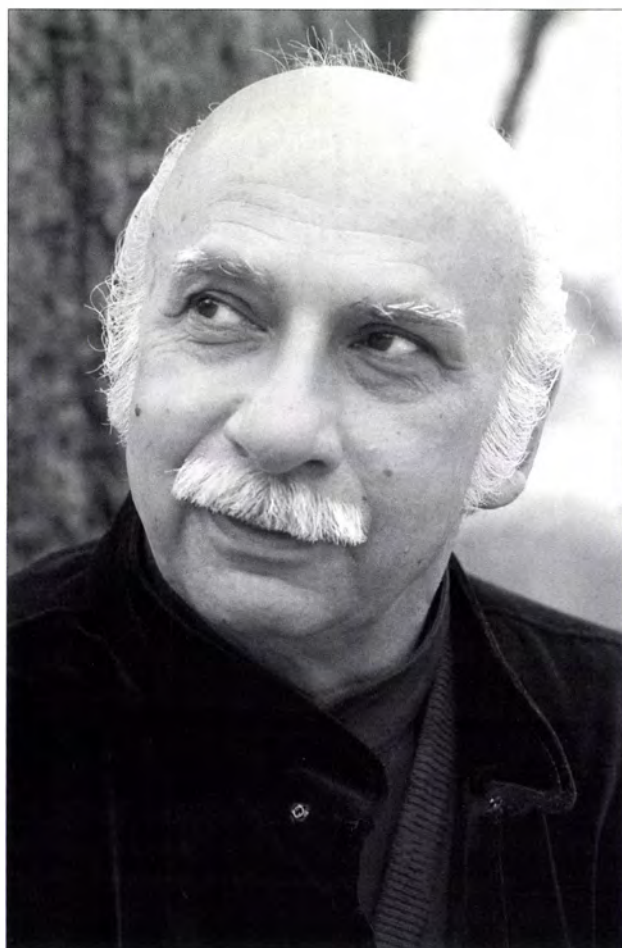
Alkotó, akinek a teremtés nem öröm, hanem kínlódással teli folyamat, mégis ez tölti ki életét. Művész, aki képtelenségnek tartja a sugallatról szóló meséket, mégis mindent elkövet, hogy zenéje ihletettnek hangozzék. Zeneszerző, aki nem hiszi, hogy a muzsika valaha is jobbá tehetné a világot, de erről álmodozik.

Teimer Gábor

Hiába faggatom, nem kapok választ arra a kérdésemre, ennyi ellentmondó érzélem mellett mégis miért épp a zeneszerzést választotta hivatásul? Pedig muzsikájáért az 1935-ben, Tbilisizben született (az interjú további ideje alatt is roppant szófukar) zeneszerzőt a kortárs zene legkiválóbbjai között tartják számon – róla és alkotásairól elemzés is készült a Sóvárgás esztétikája címmel. Méltatói szerint mély lelkeséggel átitatott, a grúz folklórból táplálkozó alkotásai együtt kínálják a megrázó csúcspontokat és az elgondolkodtató szüneteket, míg más értő elemzői művei romantikus, nosztalgikus, folklorisztikus és vallásos motívumgazdagságát szeretik kiemelni. Utóbbi kapcsán megemlítem neki, hogy Valentin Silvestrov legutóbbi pannonhalmi fellépésén – szintén az Arcus Temporum fesztiválon – örömmel fedezte fel, hogy műveit milyen új színekkel festette át az egyházi környezet. „Nem írok vallásos zenét – bár darabjaimat sűrűn játsszák templomokban –, nem gondolom, hogy az előbb felsorolt elemek bármelyikét bárki is megtalálná az alkotásaimban. Az legalábbis bizonyos, hogy komponálás közben ezekre sosem gondolok. Egyetlen jellegadó vonást tudok kiemelni: ami a papírra kerül, az a saját zeném legyen.”

Liturgia és sci-fi

Az élete első felét a Szovjetunióban eltöltött komponista két évtizedig volt a Rusztaveli Színház zenei igazgatója. Eddigi termése hét szimfónia, egy brácsára és zenekarra írott liturgikus nagymű, számos kisebb darab, de nevéhez fűződik egy opera (Music for the Living) és egy kultikusnak számító grúz sci-fi (Kin-dza-dza!) muzsikájának megalkotása is. E műfajilag gazdag életműhöz képest érdekes, hogy a komponálást a maga számára tragikus folyamatként határozza meg. „Nem emlékszem, hogy bármikor is tragikusnak neveztem volna. Azt szoktam mondani, hogy számomra ez bonyolult, kínzó folyamat, amit tovább nehezít az, hogy mindezen szenvedés, erőfeszítés még véletlenül se kerüljön bele a zenébe. Maradjon mindez láthatatlan és hallhatatlan, hadd higgye a közönség, hogy a darab könnyen és erőlködés nélkül született. Munka közben az agyam vezet a tollam, de szeretném, ha zeném Istentől származónak tetszene. Mint ha az ő adományaként kerülne hozzám.” Ilyen speciális munkamódszer mellett nem véletlen, hogy különleges

Giya Kancheli: megrázó csúcspontok, elgondolkodtató szünetek

elvárásai vannak a hallgatósággal szemben is, e szempontot egy interjúban hosszasan ki is fejtette. Most mégis visszakozik, és csak a csendes, figyelő, befogadó szemlélődést kéri a közönségtől, mert – ahogy mondja – a zenéjében hangsúlyosan szereplő szüneteket és halk részeket értelmezhetetlenné és élvezhetetlenné teszi a köhécselés és mozgolódás. Általában a zenekarokkal, a felvételekkel sem maradéktalanul elégedett. Ebben Arvo Pärttel azonos a véleménye: „A mi zenénk látszólag egyszerű, kellemes, és nem igényel különösebb odafigyelést – legalábbis a nagyon elfoglalt zenészek és karmesterek szeretik a próbák során így

Foto: Linda Chung-Wang Kim / ECM

értelmezni. Aztán amikor az előadás alatt hirtelen problémák támadnak, mindjárt tapinthatóvá válik alkotásaink minden rejtett bonyolultsága.” Amikor arról kérdezem, kikkel szeret együtt dolgozni, kikre bízva szívesen zenéjét, ismét hallgatásba burkolózik, majd annyit árul el, hogy a paletta szerencsére igen széles.

Tehetetlen zene

A tavaly Claudio Abbadóval együtt Wolf-díjjal kitüntetett művész a szovjet éra előtti Grúzia képviselőjének tartja magát, de politikai kérdésekkel nem foglalkozik. Ennek ellenére megdöbbenett és sokkolta a tavalyi grúz-orosz konfliktus, még inkább régi barátja, Valerij Gergijev egyoldalú kiállása. „Az oroszok úgy nevezték a történeteket: »elviszük a békét Grúziába«. Ezzel szemben az események méltó elnevezése az lenne: »háborút vittünk Grúziába«. Gergijev meg van győződve arról, hogy a konfliktus hátterében grúz agresszió állt, én viszont ennek az ellenkezőjében hiszek. Fájdalom, azóta nem találkoztunk, hogy a nemzetkülönbségeket tisztázzuk, mert a kizárólag az oszét áldozatok emlékének szentelt koncertje nagyon fájdalmasan érintett.” Elmesélem neki, hogy egy oszét karmester, Tugan Szokijev – éppen a Gramofon hasábjain – a további háborúk elkerülése érdekében a határozott művészi kiállás fontosságát hangsúlyozta, ezzel azonban ő nem ért egyet. „A világ és a zene, de általában a művészetek is, egy-

más mellett léteznek – folytatja. – Azt biztosan állíthatom, hogy a zene semmilyen hatással nincs a világra, és a mi korlátozott eszközeinkkel nincs esélyünk megállítani a hanyatlást. Legújabb, októberben bemutatott darabom ajánlásában írtam: ha a legnagyobb, Beethoven által írt, a testvériségnek és a békének ajánlott himnusz sem tudta megváltoztatni a világot, akkor mi, átlagos emberek csak emlékeztethetünk mindenkit arra, hogy az univerzum szépség nélküli, szörnyű hely, és emiatt mielőbb cselekednünk kell.” Vajon a zene is részt vett a katasztrófa előidézésében, ahogy Szilvesztrov állította? – vetem fel. „Úgy vélem, a kortárs klasszikus zene soha nem gyakorolhatott, és most sem gyakorolhat akkora hatást az emberekre, a világra, hiszen alig hallgatja valaki. A klasszikus zene önmagában áll és létezik, de éppen ez biztosítja a függetlenségét. Más a helyzet a populáris zenével – az komolyan befolyásolja hallgatóságát.” Fordítva már más a helyzet, mert a világ eseményei igenis hatnak a zenére – ismeri el szomorúan. Az utóbbi időben keletkezett művein már felfedezte a háború hatását és a gondolkodásmódjában történt változásokat. A jelenleg Belgiumban élő komponista terveibe megint csak szőrmentén avat be: nemrég fejezte be a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara számára készült, kórusra és zenekarra írott darabját. Jövő évben a tízéves Dubrovnik Fesztiválra komponál egy művet Julian Rachlin számára, valamint Gidon Kremer és mások társaságában részt vesz egy Bach és Gould emlékének ajánlott kezdeményezésben.

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

- mértékadó
- megbízható
- objektív
- klasszikus, jazz és világzene

Kísérje figyelemmel az ország zenei életét a mi szemszögünkől – olvassa a Gramofon szakkritikusainak koncertbeszámolóit rendszeresen az interneten, a hvg.hu kultúra rovatában.

hvg.hu

Szellemekkel társalgó

Fotók: Polónyi István

Dukay Barnabás időtlensége

Elérhetetlen. Vezetékes telefonja kihúzza – csak akkor csatlakoztatja, ha ő hív valakit. E-mailt jó, ha évente egyszer néz. Az Újlipótvárosban lakik, de kedvenc cukrászdájába Farkasrétre jár. Mobiltelefonja lehalkítva – szinte csak arra használja, hogy megnézze, mennyi az idő. Ami szerinte nincs. „Mindig minden egyszerre van, az óra-idő csupán közmegegyezés szüleménye” – mondja Dukay Barnabás, akinek kézzongorás műveiből Klukon Edit és Ránki Dezső készített lemezt.

♣ Várkonyi Tamás

Gramofon: A lemez címe – Hallomások – azt a kifejezést juttatja az ember eszébe, hogy valaki hallomásból ismer valamit, vagy hallomásból tud valamiről. Ebben egyrészt az van benne, hogy nem én mondom, amit tudok, másrészt az is, hogy nem biztos, hogy úgy van, ahogy hallottam. Ezzel szemben azt mondják, a zeneszerző mindig pontosan hallja, amit papírra vet. Önnél ez hogyan történik?

Dukay Barnabás: A hallomások ugyanazt jelenti a fülnek, mint a látomások a szemnek. Márpedig a látomások hallatlanul élesek tudnak lenni – ezt saját tapasztalatból tudom.

G.: Hogyan jegyzi le a hallomásait?

D. B.: Egyszerre látom az egészet. Egy pillanat alatt kipattan az egész a semmiből – és ennek nincs köze időtar-

tamhoz vagy hangszerapparátushoz. Bárhol, bármilyen körülmények között megtörténhet: utcán, üzletben, éjszaka, alvás közben. Az, hogy „látom”, helyettesítő kifejezés; látom is, hallom is, meg mindent csinállok egyszerre. A színeknek is nagy jelentősége van, mármint a zene, a hangviszonyok színeinek, ami nem feltétlenül azonos a hangszerek színeivel. A kipattanás fázisa egyszerű, a problematikus rész ez után kezdődik. Az egészet szép lassan le kell bontani, és ki kell találni, hogyan jelenjen meg a papíron. Ekkor komoly szenvedések kezdődnek, és ezt a szenvedést a szó legtágabb értelmében értem. Ebben a folyamatban legfeljebb tíz százalék az inspiráció, és kilencven százalék a perspiráció, azaz az izzadság, a küzdelem. Ekkor már számít a tanultság is; ami néha segít, néha hátráltat. A tanultság fontos, ugyanakkor jó, ha az ember el tudja felejtetni, amit fiatalkorában belevettek a fejébe. Én biztosan belehaltam volna, ha nem tudom elfelejtetni, amit tanultam. Hála istennek azokat a dolgokat, amikre én kíváncsi lettem volna tanulóéveimben, sosem tanították meg nekem! Ilyen értelemben autodidakta vagyok, ugyanakkor tanult ember is, mert minden kötelező tárgyból levizsgáztam a Zeneakadémián.

G.: Korábban azt nyilatkozta, hogy önhöz a XIV–XV. századi zeneszerzők állnak közel – Ockeghem, Dufay, Josquin –, és azt zeneakadémiai óráin is elmondja, hogy e szerzők műveire nem a gesztusokban, hanem a felületekben és a vonalakban gondolkodik a jellemző.

D. B.: Nemcsak közel állnak hozzám: a barátaim! Ahogyan Philippe de Vitry, Bach, Haydn és Liszt is. Néha beszélgetek velük, különleges kapcsolatban vagyunk. Noha sokat foglalkoztam a műveikkel, elsősorban nem azokon keresztül kommunikálunk. Ez egyfajta belső párbeszéd; amikor beszélgetek valamelyikükkel, néha pontosan értem, mit akar. Olykor meg is lepődöm, mert vannak dolgok, amikre magamtól nem jöttem volna rá. Figyeltem és figyeltem, és egyszer csak azt mondta: „Ez úgy van, hogy...” Nem is jó szó az, hogy „mondta” – ez

nyelv nélküli tapasztalás: átjön. És nem a műből jön át, mert ha úgy lenne, bárkinek bármikor átjönne. Érzékelem. Ha valamely zeneszerzőről beszélek, sosem csak a leírt hangjaira gondolok, hanem magára az emberre, a hangok mögött. Mert a figura mindig jelen van, stílustól, kortól, mesterségbeli tudástól függetlenül. De nem a személyisége, hanem a szellemi lenyomata. A személyiség elmúlik, de ez a lenyomat nem. Az ember a hozzá közel állókhöz érez vonzalmat, másokhoz nem – de nélkülük sem lenne kerek a világ! Itt van például Haydn – és ezt a

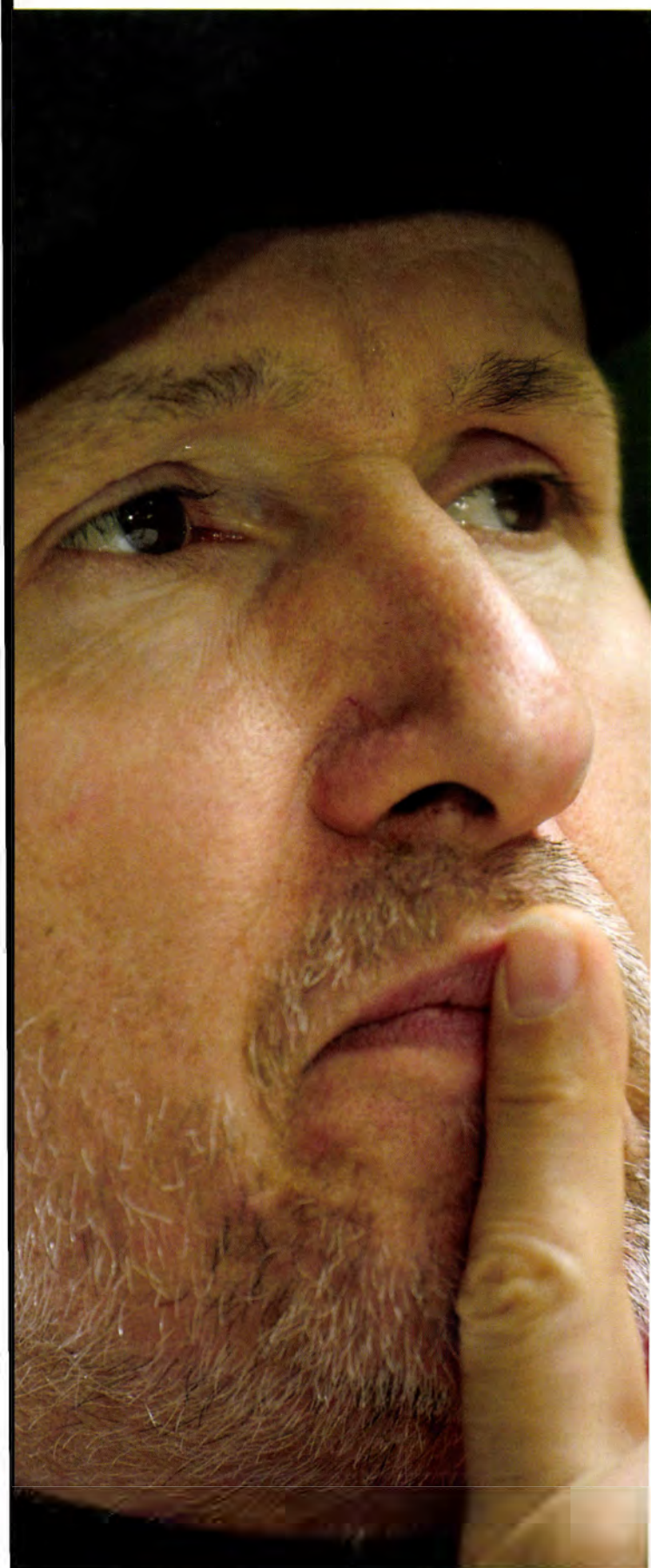
példát nem a Haydn-év miatt hozom fel, hiszen a következő évtizedekben ugyanúgy nem fogják játszani a műveit, ahogy eddig. Haydn is a barátom; ott sétáltunk Eszterházában, a fák alatt. Vagy itt van Bach, aki számomra mindenekfelett áll az utolsó négyszáz év szerzői közül. Mélyen azonosulni tudok ezzel az emberrel – vagy inkább ezzel a szellemmel, mert az ember már nincs sehol, sajnós. (Illetve dehogy sajnós, jó neki!) Haydn viszont ugyanazt és ugyanúgy csinálja a zenében, mint Bach, csak más dialektusban: Bach három-hat szólamban szeretett komponálni, Haydn meg két-öt szólamban – nagyjából ennyi kettjük között a különbség.

Az én felfogásomban az 1600-tól 1800-ig tartó időszak egy egész. Bach és Haydn ugyanannak a kornak két arca. A XIX. századból Lisztet tartom a legnagyobbknak.

G.: Gondolom, nem a tűzijátékszerű darabjait.

D. B.: Különösen azokat a zenéit szeretem, amelyeket 1861 után írt, de ez nem jelenti azt, hogy a korábbiakat megvetem. A népszerűnek mondott darabjai is zseniálisak, de engem a zenében nem a cirkusz vonz. Azok a művek kötnek le, amelyek az időtlenségbe húznak bele. Minden zenének van egy élményanyaga; a gesztikus élményanyag, a dráma nem érdekel. Engem az érdekel, ami ezen túl van. Az állapotszerűség, ami nem időbeli.

G.: Ez furcsán hangzik annak tükrében, hogy a zenét időben lezajló művészetnek szokták nevezni.

D. B.: Amit időnek nevezünk, csupán közmegegyezés. És a közmegegyezés végtelenül boldoggá tesz minket, mert elfogadjuk, hogy ez így van. Aki pedig nem fogadja el, az idióta, mert megzavarja a közmegegyezést.

G.: *Akkor mi az idő?*

D. B.: Idő nincs. Mindig minden egyszerre van – csak ezt képtelen realizálni az idegrendszer. Ha az ember megfigyeli saját magát, láthatja, hogy az időérzete független az óra-időtől. Ha a kettő azonos lenne, mindig egyformán telne az idő. Márpedig azt mindenki elismeri, hogy van, amikor gyorsan telik az idő, és van, amikor lassan. Más tudatállapotba kerülünk, ha nem használunk órát. Ha ki tudunk lépni abból a tudatból, hogy bármi is telik, akkor ott vagyunk Palestrinánál, Tallisnál, Byrdnél, Josquinnél, Ockeghemnél.

G.: *Ha a lemezen szereplő kompozíciók is állapotzenék, hogyan hallgassuk ezeket?*

D. B.: Most nyersen fogok fogalmazni. Az emberek legalább fele székrekedésben szenved, nem tudja elengedni magát. A bemeneti oldal állandóan nyitva, de a kimeneti oldalon nem tud távozni a megemésztett táplálék. Ma nehéz elképzelni, hogy valaki felmegy a hegytetőre, és egy órán keresztül nézelődik. Pedig az én műveimet így kell hallgatni. Pontosabban ezek nem az enyéme, csak nekem kellett megírni őket. Mert én minél inkább szeretném magam kívül tudni ezeken a darabokon. Én voltam a kéz, amely a tollat fogta. Nem én találtam ki, hanem – ahogyan a választékos magyar nyelv fogalmaz – eszembe *jutott*. A mű engem használ, én pedig hagyom magam használni. Mert ha rajtam múlna, nem kínlódnék darabok írásával. Úgy érzékelem, hogy az embernek feladata, megbízatása van, ami valamettől valameddig szól. Senki nem kezdi úgy, hogy egyéves korában komponál. Még Mozart sem – pedig ő a legnagyobb zseni ebben a bizniszvilágban –, és nem mindenki fejezi be úgy, mint Verdi, aki még utolsó napjaiban is hangokat körmöl. Charles Ives fiatal kora óta nagyszerű műveket alkotott, de ötvenhat évesen sírva jött le a dolgozószobájából. Mikor a felesége kérdezte, mi baja, azt felelte: „Azt hiszem, *be kell fejeznem*.” De ezt nem Ives mondta, ez nem az ő személyes döntése volt, hiszen ha az lett volna, nem sírt volna! Pár száz évvel korábban a kor egyik legtekintélyesebb tudós klerikusa, Albertus Magnus kiállt a tanítványai elé: „*Ma tanítottam utoljára. Most még mindent meg tudok mondani, utána viszont végtelenül egyszerű és buta ember leszek.*” Velük szemben Janáček ötvenéves kora körül jutott el oda, hogy megtalálta önmagát. Amit azelőtt írt, nem annyira érdekes, nem önálló; amint viszont fölismerte, hogy ő kicsoda, összetéveszthetetlenül, az utolsó pillanatig zseniális.

G.: *A lemezen szereplő daraboknak összetett címeik vannak. Olyan, mintha már a mű hallgatása előtt mondani akarna velük valamit.*

Fotók: Polónyi István

D. B.: Nekem nincsenek szándékaim. Én tulajdonképpen magammal játszom – és a játék szót nem leminősítő tartalommal értem, hanem úgy, ahogy egy másfél-kétéves gyerek önfeledten játszik. Minden darabnál adva vannak címek és műfajok (például: Hallomások a fényről és a szeretetről – kánonok és szimfóniák), és mindkettőnek megvan a konkrét hivatkozása. Volt olyan darab, aminek a címe több mint harminc év alatt kristályosodott ki bennem, de olyan is volt, hogy egyszer csak megjelent – én magam szoktam a legnagyobbat csodálkozni, hogyan történik ez. Ha valaki megengedi magának, hogy csak annyit ért meg a darabomtól, amit a cím jelent, már ott van, ahova az viszi. Hogy ő azt hogyan képzelel el, nem tudom. Nem kell túlbonyolítani. Az egyik darab címe Láthatatlan tűz a téli éjszakában – a belső világosság prelúdiuma. Én ezt így képezem el: vagy van hó, vagy nincs, de valamilyen módon hideg van; valami fényt esetleg lehet látni, de magát a forrását nem; lehet az is, hogy továbbmegyünk, és valami olyan tüzet képzelünk, ami csak a bensőnkben van. Hiszen mi magunk is lángolunk! A folyamatos oxidáció eredménye a testhőmérséklet, a „harminchat fokos láz”. Lassú égésről van szó. Ha ez nincs, nincs élet. Önmagunk számára is láthatatlan tűz vagyunk. ■

Dukay Barnabás új szerzői lemezéről a 47. oldalon olvasható kritika.

TOKAJ

IRÁNYTŰ BORKEDVELŐKNEK

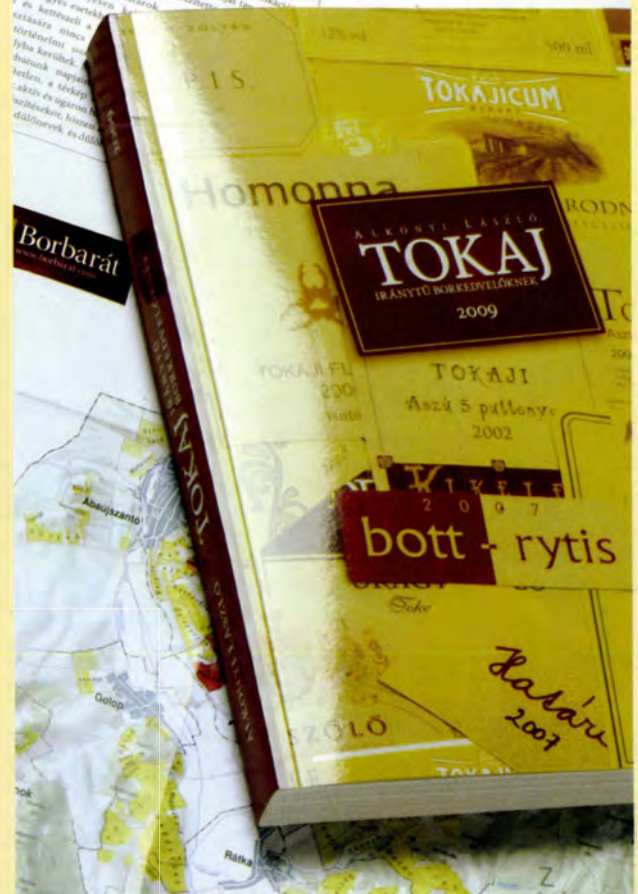
Nélkülözhetetlen segédeszköz mindenkinek, akit komolyan érdekel a tokaji bor. Összesen 28 település 220 birtokának bemutatása és értékelése 370 oldalon. Térképmelléklettel, amely Bél Mátyás 300 éves dűlőbesorolásának mai tapasztalatokkal kiegészített első rekonstrukciós kísérlete.

15 % kiadói kedvezménnyel megrendelhető:

info@borbarat.com

06-30/370-8689

Tokaj-Hegyalja dűlői

KURTÁG GYÖRGY

(A magyar zeneszerzés mesterei)

Szerkesztette: Varga Bálint András

Holnap Kiadó, 255 oldal

Varga Bálint András szerkesztette a legújabb Kurtág-könyvet. Elkötelezettség, tevékeny szeretet, tisztelet, érzékenység, imponáló tárgyismeret jellemzi. Nem elhanyagolható körülmény és a könyv javára irandó, hogy Varga Bálint András azon kevesek közé tartozik, akikkel Kurtág igazán oldottan, felszabadultan beszélget el zenéjéről, dilemmáiról és pályájáról. A kötet magvát interjúk és Kurtág Ligeti Györgyről szóló írásai adják, többsége nem most jelent meg először (ebben hasonlít a Moldován Domokos által szerkesztett, 2006-os, Tisztelet Kurtág Györgynek könyvhöz). A beszélgetések bizonyos kérdéseket szándékosan újraírntenek, tanulságos összevetni a különböző időszakokat. A legizgalmasabb természetesen a legfrissebb, 2007–2008-ban „felvett”, Kulcsszavak című interjú. Az igen részletes és tartalmas beszélgetés a legújabb kompozíciókat is érinti, és alapvető információkkal szolgál (például a közelmúltban, Romániában bemutatott Colindă–Baladă című darabról). Rendkívül érdekesítő együttoztatni a Ligeti-esszéket: talán nem tévedünk, ha Kurtág írásait a Ligeti-irodalom legfontosabb szövegei közé helyezzük. Ezzel együtt nagyon is érthető a könyv szerkesztőjének szándéka, hiszen a

Ligeti Györgyről szóló írások bőségesen tudósítanak Kurtág Györgyről.

Ami vonzóvá teszi a könyvet – szerkesztő ügyszeretete és rajongása mellett –, az egyben számos probléma okozója is. A szerkesztői szigor, az önkritika, egyfajta távolságtartó puritanizmus és valamiféle objektivitás jött tett volna a kötetnek, s talán egy kontrollszerkesztő sem ártott volna. Lehetett volna ugyanis javítani a gyakran szószátyár lábjegyzeteken. Bőven elég lett volna a névmutató, de felesleges az ötletszerűen összeállított névlexikon, amely többnyire olyan információkat közöl, mint például: „Klee, Paul (1879–1940) svájci festőművész”. Sokat ront a kötet használhatóságát a Bibliográfia esetlegessége. Egyrészt hiányos (például a főszöveg egyik lábjegyzete említi Tandori-kórusokról írt elemzést Kalmár Lászlótól, ám a bibliográfiában ennek nincs nyoma; és nem érthető, hogy néhány alkalmi recenzió miért

szerepel a bibliográfiában), másrészt felületesen szerkesztett (a brit Rachel Beckles Willson írásai például kétszer is szerepelnek). Ezek az anomáliák az egyéb jegyzékek (diszkográfia, filmográfia) megbízhatóságára is árnyékot vetnek. A közölt műjegyzék pedig jóval többet köszönhet Wilhelm Andrásnak, mint amennyit a köszönetnyilvánítás sejtene enged.

Molnár Szabolcs

GYŐRI MAGDA: KEZDETEK...

Fiatal zeneszerzők portréja

Con spirito Zeneművészeti Egyesület,

226 oldal

A vállalkozás nem előzmények nélkül való. Éppen négy évtizede jelent meg Földes Imre nagyszerű könyve, a Harmincasok. Az 1990-es évek első felében sugárzott, huszonnégy részes rádióműsor-sorozat olvasmányossá szerkesztett változata kapott helyet a Hollós Máté gondozta, Az életmű fele című kötetben, 1997-ben.

Győri Magda a tizenhét (1970 és 1984 között született) magyar zeneszerzővel készített interjút, akik „a szükséges anyagokat saját maguk előteremtve” kérték fel az őket bemutató könyv megírására. Az alkalmat az kínálta, hogy idén öt éves a Con spirito Zeneművészeti Egyesület, amelynek célja az 1970. január 1. után született zeneszerzők kiemelkedő komolyzenei műveinek eljuttatása a közönséghez, magas művészi színvonalon.

Nem kétséges, szükség volt/van ilyen jellegű kiadványra, hadd tudják meg minél többen, hogy napjainkban is van érdeklődés a zeneszerzői pálya iránt. A fent említett, etalon jelentőségű kötetek fejezeteit beszélgetéseknek titulálta szerzőjük, Győri Magda pedig portrékat ígér. Amit kapunk: villódzó klipek, amelyek többsége bizonytalanságban hagyja az érdeklődőt. Kevés köztük az

olyan kép, amely mellé az összehasonlítás szándékával érdemes lenne később továbbiakat helyezni.

Érződik a beszélgetésekben a riporter ügyszeretete: felkészült, s oly módon igyekszik feltenni kérdéseit, hogy a riportalányok hangot adhassanak fontosnak tartott közlendőiknek. Ettől kissé „csinálnak” tünnek a riportok – nyelvezetük viszont sajnos olyan, mintha a megkérdezettek többségét váratlanul-felkészületlenül érte volna a megkeresés.

Noha a szöveggondozás színvonala – enyhén fogalmazva – a közelébe sem ér a hasonló céllal készült, említett kötetekéhez, e könyv végigolvasása után is értékes többletismerethez jut az olvasó. Különösen tanulságos „melléolvasni” a negyven éve megjelent könyvet! Kiderül: mennyire más a helyzete, gondolkodásmódja (például életről, alkotásról) egy mai „harmincasnak” (sőt, voltaképp valamennyinek, bármennyire különbözzenek is egymástól), mint annak idején.

Fittler Katalin

JELMAGYARÁZAT

- ★★★★★
-
-
-
-
-

- Remekmű
- Kiváló
- Jó
- Átlagos
- Elfogadható
- Gyenge

**BARNABÁS
DUKAY
VISIONS HEARD
EDIT KLUKON
DEZSŐ RÁNKI**

DUKAY: HALLOMÁSOK

Klukon Edit, Ránki Dezső – zongora

●●●●○

Dukay Barnabás zongoraműveivel, hála Klukon Edit és Ránki Dezső kitartó ragaszkodásának, az elmúlt években gyakrabban találkozhattunk: Balatonföldváron, a Művészetek Palotájában, a Millenárison, a Zeneakadémián, s bizonyára több helyszínről is megfélekedtem. A művek tehát élnek, újra és újra megszületnek. A kompozíció születésének és aktuális elhangzásának összekapcsolhatósága minden zenemű sajátja, kevés zene él meg pusztán papíron. Ám legalább ennyire kevés az olyan zene, mely papíron természeténél fogva nem létezik. Eleve úgy van leírva, elgondolva, kitalálva, hogy az elhangzó alakra nézve kevés következtetést vonhassunk le. Dukay művei ilyenek, s majd' mind egyik bábaszerepre invitálja az előadóművészt. Mondják, hogy Szókratész a gondolatokat pusztán előhívta vitapartnereiből, a dialógusok során csak az mondatott ki, ami a dialogizáló személyek tudatában, tudásában eleve benne lakozott. Szókratész tehát nem szült új dolgokat, csak napvilágra segítette a réges-régen még-tudottat: ő volt a jó bába – munkáját, hivatását így szerette meghatározni. A Dukay-darabok is bába által születnek, ám kérdés, mi kerül a napvilágra, egyáltalán: van felderülés a művek hallgatása közben, vagy épp ellenkezőleg, csak a titkok száma növekszik, csak a homály sűrűsödik, csak gyengül az épphogy pislákoló fény? És vajon mivé válnak a születésművekre koncentráció művek konzervált alakban? Meg lehet-e állítani a folyamatokat a szülőcsatornában? Talán nem a leg-lényegesebb kérdések, ám a lemezhallgatás mint tevékenység újra és újra felveti ezeket a kérdéseket: Dukay hangjainak digitalizált árnyhangjai pedig különösen intenzíven gondolkodtatnak el erről. Most a születés helyett a lassú elhalálozás folyamatával szembesülünk. *Molnár Szabolcs*

BMC Records
BMC CD 147

**BACH: DAS WOHLTEMPERIERTE
KLAVIER**

Maurizio Pollini – zongora

●●●●○

Pollini legújabb Bach-lemezétől az ember minimum azt várja, amit egy zongoristafenomén korábbi felvételeinél már megszokhatott: a textúra precíz, csodálatosan tiszta megjelenítését, a visszafogott, mégis határozott megfogalmazást, a tévedhetetlen lényeglátást, tökéletes ízlést és eleganciát. Vagy még ennél is többet. Ám a Szerzőhöz, akiből kiindulni, s akihez megérkezni szokás, Pollini – ahelyett, hogy élete formájában elkészítené öregkori, összegző, nagy számvetését – tőle eddig sosem hallott módon közelít. Láthatóan nem azt keresi, amit Bachban hagyományosan keresni s jó esetben találni szoktak: a felülmúlhatatlan szépségű gondolatok hibátlan összefüggéseinek tökéletes formai kibontását, a biztos kézzel megírt mesterművet. Pollini mindezen koncepcióktól nagyvonalúan eltekint, azokról lemond, s helyette e darabokban felfedezi az esetlegességet, a rögtönzöttséget, a tünődő játszadózást és az (újra)alkotói bizonytalanságot. A prelúdiumokból ekképp impromptut, a fűgák sokrétű szöveteiből etűdöt, mindkettőből pedig karakterdarabokat varázsol, de emellett sikeresen szabadítja meg őket a zenei forma hétköznapi drámáitól is, amennyiben a csúcspontok és a záróütemek eljelentéktelenítésére irányuló törekvéseket zeneileg sikeresen vállalkozásnak tekinthetjük. Bár az eredmény nem hasonlít sem az oroszok (Jugyina, Nyikolajeva, Richter) expresszív, sem a mérsékeltet (Hewitt, Schiff stb.) meditatív, sem a puritánok (Gould, Batagov) elvont értelmezéseéhez, ennek a legjobb hagyományaitól megfosztott, demisztifikált, jóllehet érdekes előadásnak meglehetnek a maga újszerű erényei. Pollini olvasata, ha Bachot nem is, a hallgatót biztosan közelebb hozza a földhöz. Csak az a kérdés, érdemes-e. *Szabó Barna*

Deutsche Grammophon – Universal
477 8078 6

BARTÓK: A HAT VONÓSNÉGYES

Mikrokosmos Vonósnégyes

●●●●●

Takács-Nagy Gábor, Tuska Zoltán, Papp Sándor, Perényi Miklós – a magyar kamarazene-rajongók számára évtizedek óta ismert nevek. A Bartók Új Sorozatban nemrég megjelent felvételük mégis új irányzatot képvisel a Bartók-kvartettek interpretációtörténetében.

Az eddigiekhez képest más hangzásideál szerint játszanak: azokkal a szaggatott, recsegő hangokkal például, amelyek a Juilliard Quartet-féle összkiadás (1966) után terjedtek el, itt csak elvétve találkozunk. Spiccatót, azaz ugratott vonóval megszólaltatott hangokat alig, tenutót, vagyis hosszabb, kötöttebb hangokat viszont annál többet hallunk. Emiatt a felvétel hangulata néhol parasztkok hegedülését idézi, mint például a IV. kvartett utolsó tételében. Az előadók hallhatóan tudatában vannak annak, hogy Bartók zenéjében a „népzene hatása” nem a kifejezőmód vadságát jelenti, hanem az előadás természetes, egyszerű modorát.

Igen, élnek vibrálóval – de csak megfontoltan és mérsékelten, részben a komponista ízlését, részben a magyar vonós hagyományt tiszteletben tartva. A hangzás így tiszta marad; bonyolult részleteken is jól hallatszik, melyek a főhangok. Soha nem élveztem a VI. vonósnégyes első tételét annyira, mint ezen a lemezen!

A felvétel alapos kottaolvasáson alapul, de a tempót olykor lassúnak érzem a komponista előírásaihoz képest. Talán ez is szerepet játszik abban, hogy néha hiányzik a drámai feszültség, amely például a Takács-vonósnégyes Bartók-összkiadásának a sajátja volt – gondoljunk csak a II. kvartett első tételére. Egészében véve a Bartók Új Sorozat felvétele az eddigieknél jóval árnyaltabb képet fest erről a zenéről. Különösen a fiatal zenebarátoknak ajánlom melegen. *Ota Mineo*

Hungaroton Classic
HSACD 32513-14

SZVJATOSZLAV RICHTER

A század zongoristája

Richter kilenc, zenetörténeti jelentőségű bakelit-lemezének anyagát adta közre a DG. A kis CD-tasakok egytől egyig a régi, fekete korongok borítóit idézik. Ha valaki féltette volna egy-egy kedvenc lemezét a tű karcolásától, most örülhet: az archívum munkatársai profi minőségben digitalizálták Richter felvételeit (1957–1965). A lemezen szóló- és versenyművek koncert- és stúdiófelvételei hallgathatók. A sorozat első felén (1–4. CD) prágai (Schumann), varsói (Mozart, Prokofjev, Rahmanyinov és Schumann) bejátszások találhatók. Az ötödik lemez már Nyugaton készült (1961). A híressé vált londoni korong (Haydn, Chopin, Debussy, Prokofjev) nyitja a sort, majd következnek a nagy legendák, Csajkovszkij b-moll zongoraversenye Karajannal, Beethoven c-moll versenyműve Kurt Sanderlinggel (mindkettő Bécs, 1962–1963). Végül az 1962-es olaszországi szólókoncertek két felvételét kapjuk zárásként. Mindkettő tipikus Richter-program. Az egyik (8. CD) Chopin első félidő után Debussy–Szkrijabin-összeállítás szerepel. A másikon (9. CD) Bachválogatással kezd (Wohltemperiertes Klavier), a második koncertezésben pedig egy hihetetlenül erős és szuggesztív miniatúra-ciklussal, kronológiai logikát követő „Richter-szvitvel” (Schubert–Schumann–Rahmanyinov–Prokofjev) találkozhatunk. Az Asz-dúr polonéz-fantázia (8. CD) négy évtized távlatából is rendkívül friss és újszerű, döbbenetes, hogy mennyire nem fakult meg, s hogy még mindig mennyire a rögtönzés és a születés illúzióját kelti. A C-dúr etűd lefegyverző technikai színvonalon, hátborzongató erővel dübörög. A Forradalmi etűdben a két kéz szólamainak kidolgozott dinamikai arányaival és az interpretáció fegyelmével kelt feltűnést, s ha eddig nem vettük volna észre, most be kell látnunk, hogy az 1962-es koncertfelvétel technikai (mérnöki) színvonala semmiféle hiányérzetet nem kelt. (Nem tudom, hogy a most hallható végeredmény

mennyit köszönhet a digitális utómunkának, s hogy milyen állapotban volt az eredeti anyag. Erre vonatkozó információt a kiadványban nem találtam.) Az f-moll ballada interpretációjának szuverenitása és kongenialitása tanítani és elemezni való csoda.

Komplexebb Debussy-képet (Estampes) pedig, azt hiszem, senki sem mutatott fel az elmúlt négy évtizedben, miközben azt gondolná az ember, hogy talán épp ez a Debussy-értelmezés fakulhatott meg leginkább. Hát nem: Richter Debussyje hallatlanul mai, játékan nem hagyott nyomot az idő. A koncertet berekesztő Szkrijabin-szédület (Fisz-dúr szonáta) pedig Napnál világosabban tárja fel az egész műsor eszmei programját: Debussy és Szkrijabin elképzelhetetlen lenne Chopin nélkül, de mindez nem a későbbi szerzők felől érdekes igazán, hanem visszatekintve: megértjük, mit keresett a mélybe néző rettenet a fantáziában, a balladában, s hogyan keveredtek ki az irreális színek. Debussyn és Szkrijabinon átszűrve áll előtűnk a kortárs Chopin.

Más eszmei stratégiát követ a Bachhal induló műsor. A Bach-zene és a világ-egész magában álló tökéletességét Richter a „kis formákon” keresztül érzékelteti (a közönség erre a koncertre szokatlanul rossz felső légúti kondíciókkal érkezett, ám Richter hallhatóan nem vett tudomást erről. Minden hangja egy önmagába zárt, csak a lényegre figyelő, megzavarhatatlan zseniről tudósít.) A második részben nem adódik önként a világ-egész, Richter töredékekből, apró cserepekből rakja össze: Schubert-landlārekből, variációmorzsákból (Schumann: Abegg-variációk), egy lélegzetnyi rebbenésből (Rahmanyinov: gisz-moll prelűd) és néhány „tovatűnő látomásból”.

Molnár Szabolcs

Deutsche Grammophon – Universal
477 8122

SCHUBERT: WINTERREISE

Peter Schreier – ének

Szvjatoszlav Richter – zongora

Épp húsz év távolából emlékszem az estére: Peter Schreier a Winterreisét vezeti elő az Ybl-palotában. Emlékszem – hogy semmi sem maradt az élményből. A lied műfaj eleve nem operaházba való, kivilágított aranykariátidai közt Schreier kulturált tenorjából se sok maradt. Szünet nélkül énekelt a hetvenöt perces – kétszerepnyi, komoly teljesítmény –, csak úgy, mint a drezdai Semperoperben, négy évvel korábban: e felvételel mégsem tudtam abból semmit felidézni.

A néhai NDK-ban exkluzív partnere Szvjatoszlav Richter volt. Ő, aki még Fischer-Dieskauval sem játszott a dalciklusok dalciklusát, a legnehezebbre vállalkozott: a mindennekfelett zenei kifejezésre építő Schreierrel végigvonszolódni a kiábrándulás/kifordulás útján. Mintha önmagát fogná karon, ami számtalan előnnyel jár – például kifinomult ízlés és béke szegélyezi a koncertet, valamint sok-sok gondosan kivitelezett visszhang-effektus –, ám hátrányai jelentősebbek. Elmarad a szöveg, a dalról dalra változó „drámai” szituáció elemzése, márpedig ebben Schubert kimondott fantáziát követel, hisz nagyon kevés instrukciót ír. Ha Schreier a „Krähe” (varjú) szóhoz ér, káromva énekel – ennyi marad a jelenetfestésből. A fő probléma mégsem ez, és még csak nem is a hanganyag menthetetlenül Dávid- vagy Loge-jellege. A baj az, hogy vándorlás helyett mindketten leülnek a hóba. Poétikus megoldás, de másról szól, mint a hús-vér szenvedés, a világgal leszámolás, az elemekkel küzdés fizikája.

Még így, lelassulva is felférne egy korongra e dalest, a dupla kiadást a posztumusz C-dúr szonáta indokolja egy leverkuseni Richter-hangversenyéről. Monumentális előadás, amely a darab befejezettségét tiszteletben tartja. Kár, hogy a Winterreisén viszont az elvégezettség érződik. *Ókuvács Szilveszter*

Decca Classics – Universal
478 1417

BRAHMS: A NÉGY SZIMFÓNIA
 Berliini Filharmonikus Zenekar
 Karmester: Simon Rattle

●●●●○

Az egyik legnehezebb feladat Brahms szimfóniáit lemezre venni. Brahms klasszikus szerkesztése olyan megbonthatatlan, hogy a hagyomány egységes, nehéz újat mondani. Mit ért el Rattle? Beethoven-képet a historizmus befolyásolta, ebben a corpusban azonban ez kevésbé érhető tetten. Rattle Brahms-elképzelése közelebb áll Abbado Beethoven-képéhez, melyről úgy érzem, inkább Schubert felé hajlik. Itt mintha mendelssohni hangzásvilág jelenne meg.

Az előadások kidolgozottak, a zenekar páratlan színvonala megmutatkozik. Lágy hangzás, sok finomság, pasztelles átmenetek a hangszercsoportok között, a szolamvonulatok csodásan megszerkesztett játékát nem fedi el tömör hangzás. Legjobb talán az I. szimfónia. Érdekes a III. szimfónia lassú tételében a főtéma „kihúzása”, szemben a megszokott, néha túlzott pontozással. Ugyanígy, a IV. szimfónia kezdete is egyenesebb vonalú, mint megszokhattuk.

Ha azt nézzük, jó-e, új-e, azt kell mondanunk, igen. Nézzük a berlini elődöket! Jochum összeszedett, strukturált, változatos, feszes. Karajan nagyromantikus, szép és sűrű. Rattle egész más; finomságban hű korábbi interpretációihoz, bár én azt mondanám, berlini finomsága és tudatossága helyett térjen csak vissza nyugodtan hajdani birminghami ösztönösségéhez, minden új és szép ellenére az volt a legjobb. Berlini korszakának bejátszásai kidolgozottak és szubtilisek, csak hiányzik belőlük egy kis férfiaság, erő, spontaneitás. Mendelssohn mellett Debussy is lehetne említeni. Ahogy Dvořák műveivel, ezekkel is túl finoman bánik a berlinivé lett brit, s ami sokáig lenyűgöz bennük, idővel kezd egyoldalú lenni. Ez a pásztori jelleg. Varázslatos, csak kérdés, hogy meddig adekvát? Zay Balázs

EMI Classics
 5099926725420

**BRAHMS: I. SZIMFÓNIA, VÁLTOZATOK
 EGY HAYDN-TÉMÁRA**
 Budapest Fesztiválzenekar
 Karmester: Fischer Iván

●●●●●

Régóta foglalkoztat, vajon hogyan szólalna meg egy zenekar a régi, nagy karmesterek keze alatt, mai stúdiókörülmények között. Fischer Ivánt hallgatva úgy érzem, megkaptam a választ. Hallatlan következetességgel vezényli Brahms sokáig érlelt első szimfóniáját, nem vész el a részletekben, mindig az egész lebeg a szeme előtt. Az első tétel expozíciójának végén kellemes meglepetés ér: először hallhatom, hogy egy zenekar követi a partitúrában jelölt ismétlődőjelet, és be is bizonyítja, hogy nem véletlenül írta oda a szerző. Az Andante sostenuto tételben a karmester olyan szólamokra is felhívja a figyelmet, amelyek gyakran eltűnnek a rengetegben; úgy játszik a dinamikával, hogy minden hangjegyet beteljesíthesse a szerepét. Talán a harmadik tétel legkeményebb dió, de Fischer megtalálja az ideális tempót. Az igazi erőtaralékokat a negyedik tétel során szabadítják fel, hogy a titokzatos pizzicatók, majd a kürtösök kiválóságát bizonyító, lírai Più andante után szinte örömdói finálét halljunk. A lemezt a 14. magyar tánc vezeti fel Fischer hangszerelésében, ezután a Haydn-variációk következnek, amely művet szigorú önmegtartóztatással játssza a Budapesti Fesztiválzenekar. A komponista igyekszik zavarba hozni előadót és hallgatót a játékoságában is komoly, és komolyságában is játékos variációkkal, de Fischer nem enged a kísértésnek, visszafogott tolmácsolásával lebegni hagyja a mű kettősségét. Végül dicsérmünk kell a kiadvány színvonalát, ami a megjelenésében és a tömör, de hasznos, angol, német és francia nyelvű kísérszövegben, valamint a felvétel kiváló hangminőségében is megnyilvánul. A BFZ a lemeze-repertoárjában pótolta fontos hiányt, Fischer Iván pedig megmutatta, hogyan lehet Brahmsot mestérien értelmezni. Ifj. Szántó András

Channel Classics – Karsay és Társa
 CCS SA 28309

**SZIMFÓNIAK
 BEETHOVENTŐL BRAHMSIG**
 Karmester: Nikolaus Harnoncourt

●●●●●

Harnoncourt életművének méltatására nyolcvanadik születésnapja ad alkalmat. Művészi karakterét nem szerencsés röviden és egyszerű klisékkel jellemezni, hisz a nevével egybeforrott „historikus zenész” embléma csak egy a sok közül. Ugyanígy joggal nevezhetjük provokatívnak, energikusnak, szenvedélyes alternatívakeresőnek, konvenciókkal dacolóknak, autonómnak, individuálisnak. A brit testvérlemez, a Gramophone és a Warner Classics & Jazz együttműködése egy lendülettel kínál betekintést a sokoldalú és izgalmas életműbe. Ebben a zenei világban minden más, mint azt korábban tapasztaltuk. A zeneirodalom legnépszerűbb szimfóniái felszabadítón eredeti, ugyanakkor a végletekig átgondolt koncepcióban szólnak meg, viszonylag kis méretű zenekarokon. Haydn 94. szimfóniája üde és meglepetésekkel teli; Beethoven Ötödikje modern hangszereken is világosan artikulált és transzparens; Schubert Bejezetlenje drámaian sötét; a Brahms Harmadik hajlékony és élénk; Mendelssohn Olasz szimfóniája kissé robusztus. (A lemezeken hallható még Mozart Jupiter-szimfóniája, Bruckner Hetedikje, Dvořák Kilencedikje és Schumann Negyedikje.) Ez az interpretáció tudatosan kerül mindent, ami rutinosnak tűnik; talán épp ez a végtelen intenzív művészi jelenlét és magabiztosság szolgál magyarázattal arra, hogy világhírű és nagy múltú együttesekkel (Concertgebouw Zenekara, Berliini és Bécsi Filharmonikusok) éppúgy megtalálja a közös hangot, mint az ad hoc szerveződött Európai Kamarazenekar fiatal muzsikusaival. Harnoncourt felfogását lehet kedvelni és nem szeretni, de az biztos, hogy nem hagy hidegen: e szimfónia-gyűjteménynek ötlemez kiadása biztosan sok zenekedvelő polcára felkerül majd. Gilyányi Gabriella

Warner Classics & Jazz
 2564 69004-9

BACH: BRANDENBURGI VERSENYEK

Concentus Musicus Wien

Karmester: Nikolas Harnoncourt

A „zenei dialógus” prófétájaként ismert Harnoncourt neve alatt most újabb archív anyag jelenik meg a Brandenburgi versenyek, a Kávé-kantáta, a c-moll hegedű–oboa-kettősverseny és a III. Zenekari szvit 1983–84-es felvételével. DVD formátumban, bónuszként mintegy kétórányi interjúval. Hogyan értékeltük mindezt a spontán zenei beszélgetés ideájának szempontjából? Lehetséges-e a „megismélt beszélgetés?” A lemez válasza erre a kérdésre legalább annyira kétértelmű, mint a főszereplő hol karmestéri, hol kamarazenészi viszonya a zenei folyamathoz. Harnoncourt interpretációjában nincs olyanfajta egységesített hangzás, ami az egyes hangszereseket egyetlen „hangszer”: a zenekar funkcióiként kezelné, hanem az összhangzás épp fordított irányból épül fel. Az egyes szólistikusan kezelt hangszerek eredendően esetleges együtthangzásából kell felépülnie itt és most, a „fülünk előtt” valaminek, ami az egymással ellenkező erők kölcsönhatásából és egyensúlyából származik, ami nem eleve adott, és nem is garantáltan kézben tartható, ami a tökéletességnek inkább csak ígérete, mint realitása, s ami épp ezért méltó a harmónia névre. A zenei harmónia eme ideáljából az következik, hogy rögzíthetetlen. A DVD nemcsak a hangzó megszólaltatás absztrahált realitását nyújtja, hanem a vizuális rögzítés révén az előadás fizikai-történelmi realitását is. Éppen ez a kétszeres elidegenítés mozdítja ki a holtpontról a koncepciót: a hangsúlyosan historikus, tolakodóan díszes barokk könyvtár, ahol az együttes helyet foglal, valamint a természetfilmekhez illő plánozás olyan képi üzenetként fogalmazódik meg, aminek legfontosabb eleme talán a következő mondat lehetne: amit most látsz, az nem a te idődhöz és nem a te terepéhez tartozik. *Veres Bálint*

Deutsche Grammophon – Universal
073 4450

BACH: BRANDENBURGI VERSENYEK

Angol Barokk Szólisták

Karmester: John Eliot Gardiner

Különleges szerepet vállalt John Eliot Gardiner a hat Brandenburgi verseny felvételében, amely Párizsban és Londonban egy-egy hangversenyen készült, de az első és második concerto kivételével ő a nézőtérre foglalt helyet, szakmai tanácsaival csak a próbák alatt segítette együttesét. Ennek oka, ahogy azt a CD – a www.solideogloria.co.uk oldalról is letölthető – kísérőfüzetében kifejti, hogy Bach ezen művei tulajdonképpen kamarazenék; a muzikusoknak inkább egymásra, mintsem egy kívülállóra kell figyelni. A karmester feladata legfeljebb az, hogy visszajelzéseket adjon, segítsen a hangszercsoportok, szólisták megfelelő elrendezésében, a tempók megválasztásában. Ehhez persze szükség van egy csapatra és egy olyan személyre is, aki összefogja a produkciót. Az Angol Barokk Szólisták és koncertmesterük, Kati Debretzeni 2000-ben részt vettek Gardiner Bach-zarándoklatán, amelyen a szerző összes kantátáját megszólaltatták a világ különböző pontjain. A kiadó repertoárjának a gerincét ezek a felvételek képezik, tehát egyfajta jutalomlemezről van szó: végre kórus és szólisták (sőt egy-egy mű erejéig karmester) nélkül léphetnek pódiumra. Méltók erre a feladatra: valóban, minden egyes hangszeres, még a különlegesen nehezen kezelhető barokk trombitán játszó művész is a legjobbak közül való. Tökéletes technikai tudás és kiváló stílusismeret jellemzi az együttest. Interpretációjuk alapja pedig, hogy Bach versenyei mindenekelőtt táncok. A felvétel makulátlan, színes, sodró és lendületes – mégsem mond semmi újat Bach Brandenburgi versenyeiről. De talán ez nem is baj. Miért is kellene minden előadásnak meghökkenteni? Néha elég, ha természetesség, profizmus és lelkesedés hatja át a produkciót. *Katona Márta*

Soli Deo Gloria – Karsay és Társa
SDG 707

SILVESTROV: EGYHÁZI MŰVEK

Kijevi Kamarakórus

Vezenyel: Mikola Hoddics

Arvo Pärt úgy nyilatkozott, hogy ha megkérdeznék, ki az első számú kortárs zeneszerző, ő Valentin Silvestrovot nevezné meg. Giya Kancheli azt mondta: „Silvestrov egyike azon kevés embereknek, akik előtt fejet hajtok.” Ha a mai egyházi zene eme két nagy alakja ilyen kijelentéseket tesz, mi egyéb választásunk maradna, mint hogy leborulva hallgatjuk az ECM kiadványát. Amit Ilja Scsepsz, a Csendes dalok zongoristája vett észre – „minden egyes versorhoz megtalálja az egyetlen helyes dallamot és hajlítást, ami a szavak jelentését és hangulatát kifejezi” –, az egyházi szövegekre hatványozottan igaznak bizonyul: mindenhol érezzük a magasba törekvést. Ezt mutatja a 2005-ben komponált Liturgikus énekek (Liturgical Chants) kohézióját megteremtő, szekvenciában felkúszó – és a tételek előrehaladtával egyre variált formában megjelenő – három egymás melletti hang, ami egyébként a lemezen található többi művön is végigvonul. De a szerző 1970-es évekből származó dalainak sötét hangulatát most ragyogás váltja fel. Miután egy lélegzettel végighallgattuk az egyébként időben is a lemez törzsét adó, fényességében is súlyos Liturgikus énekeket, fellelgezhettünk a 2006-os Két egyházi dal (Two spiritual songs) könnyed Alleluiaján, amit a klasszikusokat idéző dallamvilágával jelen környezetben felrúgó hatású, elbájolóan szép Ave Maria követ. Az 1995-ös, Tarasz Sevcenko szövegeire írt Diptichon kivételével csak friss műveket találunk a korongon. A felvételnek alkalomhoz illő otthont adó Kijevi Barlangkolostor falai közt hibátlanul oldja meg egyáltalán nem könnyű feladatát a Kijevi Kamarakórus, Mikola Hoddics vezényletével. Az egyre nagyobb érdeklődéssel övezett ukrán zenei élet újabb remekműve ez a lemez. *Iffj. Szántó András*

ECM – MusiCDome
ECM New Series 2117

HAYDN: A TEREMTÉS

Kleiter, Schmitt, Weisser – ének; Rias Kamarakórus; Freiburg Barokk Zenekar

Karmester: René Jacobs ★★★★★

A teremtésnek, a kor olasz nyelvű oratóriumaival el-
lentétben nincs drámai története. Emberi lények
pedig, akikkel a hallgató azonosulni tudna, csak a
harmadik részben jelennek meg. Ehelyett az orató-
rium első két része a világ megalkotásának történetét
tárja elénk festői képekkel, amelyek a természetábrá-
zolás megannyi lehetőségét kínálják a zeneszerző-
nek. Hullámzó óceán, hóesés, tüzes villámok, szár-
nyaló sas, üvöltő oroszlán, zümmögő rovarok, és a
legismertebb: a világosság, a Nap megjelenésének
ábrázolása Haydn hangfestő tehetségének legismer-
tebb megnyilvánulásai. Az 1799-es első nyilvános
bemutató óta minden idők egyik legnépszerűbb orá-
torikus művei közé tartozik az idős Haydn bibliai
történetet feldolgozó alkotása. Kitűnő felvételekben
sincs hiány – René Jacobs most megjelent lemeze
mégis képes új megvilágításba helyezni e remekmü-
vet. Keze alatt Freiburg Barokk Zenekar olyan élő-
vé varázsolja a partitúrát, hogy a felvételt hallgatva
szinte be kell csukni a szemet a megszülető fényt
ábrázoló C-dúr akkordnál. Az előtte megszólaló piz-
zicatót pedig soha nem hallottam ennél teltebbnek
és varázslatosabbnak. Végtelenségig lehetne sorolni
az apró részletek, belső arányok megformálásának
csodálatos eredményeit. A felvétel különlegessége
azonban mégis abban áll, hogy – bár a megjelenő
képek szívet melengetőek, mások háborzongatóak
– mégsem ez a lényeg. Az aprólékos kidolgozás
közben nem törik meg a mű íve. Nem utolsósorban
a kitűnő énekeseknek köszönhetően szinte drámává
válnak a teremtés: a semmiből, a kaoszából kiemelkedő
természeti jelenségek, lények, végül Ádám és Éva
megjelenése a pátosztól mentes előadásban a világ
legizgalmasabb, legszebb, egyszersmind legmeg-
nyugtatóbb történetének tűnik. *Katona Márta*

harmonia mundi – Karsay és Társa
991039.40

VERDI: REQUIEM

**A Szent Cecília Akadémia Ének-
és Zenekara**

Karmester: Antonio Pappano ●●●●●

Rég hallottam ennyire jó lemezt. Nagy szó ez, mivel
Verdi Requiemjéből sok a kitűnő felvétel, előben
rögzített előadás az olykor kényes magánszólalomok
miatt nem könnyen veszi fel a versenyt a stúdiófel-
vétellel, és két jó férfi szólistát sem könnyű találni
hozzá manapság. Pappano mélyre ástott a darabnak,
egyéni hangvétellel tolmácsolja. Alapvetően hagyó-
mányos kép tárul elénk, legtöbbször lassú, széles
ívekkel, ám szokatlan bensőséggel. Ahol kell,
van ereje, lendülete, de jobbra az adott pillanatra fi-
gyelve halad; nem feltűnően újszerű – mint például
Gardiner és Harmoncourt olvasata –, de a kivételes
mű rejtelmeit feltárja. A Recordare mezzoszoprán-
bevezetését ilyen szépen talán még nem is hallot-
tam, pedig sok jó énekes rögzítette már. Sonia Ga-
nassi kivételes, fényes-testes, mégis karcsú hang,
amelyet kiváló technikával kezel. Anja Harteros szop-
rán tökéletes. Rolando Villazón esete érdekes: kissé
fáradt, de Pappanóval együtt helyes pozícióra letek.
Előadásának lírai, bensőséges hangvétele megfellel
hangjának, erejének, továbbá az egész előadás alap-
vető beállítottságának. Az Ingemisco nem hivalkodó,
hanem megkapóan introvertált; követendő út. René
Pape szereplése dicséretes. Pályáján jól halad, hangja
zengőn mélyül, modora finomodik. Olyannyira, hogy
előadása a régi nagy basszusokéhoz viszonyítva is
megnyerő. A Confunctus középső részének szokatlan-
ul sebes és dinamikus megoldása kitűnő. A Sanctus
tételnél válik egyértelművé, hogy mennyire egységes
előadásról van szó. Pappano nagysága – az egy-két
kettőzött mássalhangzótól vagy kevésbé sikerült
hangtól eltekintve –, a szinte tökéletes megvalósítá-
son túl abban áll, hogy meghagyta a mű verdís
hangját és erőteljességét, ugyanakkor szokatlan
meghittséggel párosította azt. *Zay Balázs*

EMI Classics
5099969893629

WARNER CLASSICS
HUNGARY
**RITKÁN HALLOTT
OPERÁK CD-N**

BELLINI: RÓMEO ÉS JÚLIA
2 CD 2564-68748-7

Larmore
Hong
Runnicles

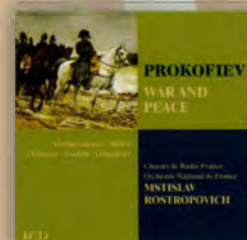
CSAJKOVSKY: JOLANTHA
2 CD 2564-68734-1

Visnyevszkaja
Gedda
Rosztropovics

DEBUSSY: PELLEÁS ÉS MELISANDE
3 CD 2564 68800-1

Tappy
Yakar
Jordan

PROKOFJEV: HÁBORÚ ÉS BÉKE
4 CD 2564 68801-0

Miller
Visnyevszkaja
Rosztropovics

ROSSINI: ERMIONE
2 CD 2564 68751-9

Gasdia
Tandura
Scimone

www.warnerclassicsandjazz.com

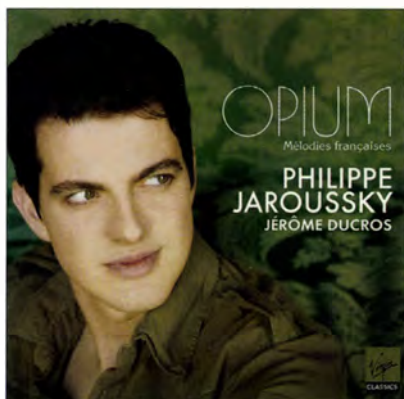

BEETHOVEN: DIABELLI-VÁLTOZATOK
Kurtág Márta – zongora

Ami először feltűnik: az alázat. Az előadó maximálisan tiszteletben tartja a legapróbb artikulációs jelet, a legészrevétlenebb ritmusárnyalatot is, nem idomítja az elsöre – sőt talán még sokadszorra is – lehetetlenségnek tűnő dinamikai előírásokat a maga elképzeléséhez. Másodsor: az olvasat tisztasága. A hangzás, a harmóniak, a tagolás, a karakterek értő-értelmező felmutatása. Nem túlzás: a legrövidebb hatvanegyedik érték is úgy szól meg, hogy az előadó teljes lényé mögötte van. Még azok a hangok is, amelyeken érezhető a technikai akadályok fékezőereje, mert a kéz, amely a költői borítón is látható, nem tömbszerű zenei anyag megszólaltatására teremtett. Az akadályokon rendkívüli intelligenciája, kiforrott koncepciója, érzékeny hallása segíti átlendülni az előadót, aki hetvenen túl vállalkozott az emberpróbáló feladatra, és akit eddig „legfeljebb csak” Kurtág György feleségeként, az ő műveinek egyik autentikus előadójaként ismert a külvilág. Kilépett a reflektorfénybe – és ezzel megszületett az a dokumentum, amely a Kurtág György tanítványokban, együttműködő előadók produkcióiban továbbélő zenei portréját kutató utókor számára minden bizonnyal forrásértékű lesz. (Arról nem is beszélve, hogy ebből a perspektívából számomra a Beethoven–Kurtág-vonal is soha nem látott intenzitással rajzolódik ki.) A bőség zavarával küszködve csak egy élményemet hadd osszam meg az olvasóval: a többnyire inkább világos színben pompázó variációk után (ennek is mennyi árnyalata van), egyszer csak elérkezünk a huszadikhoz (Andante), ami ránézésre nem tűnik többnek akkordok soránál. Pedig több: hirtelen nagyon mélyen vagyunk, szó szerint: döbbenetesen mélyen. Aztán, mintha mi sem történt volna: allegro con brio...
Várkonyi Tamás

BMC Records
BMC CD 158

OPIUM – FRANCIA DALOK
Philippe Jaroussky – ének
Jérôme Ducros – zongora

A felvétel címéhez ihletet adó Saint-Saëns-dal, a »Tournament Songe d’opium« a műsor középtáján hangzik el, de jellemzi azt a helyenként napfényben fürdő, másutt a főlészálló párában kicsit bódult képet, amit az anyag fölfest. Francia romantikus zeneszerzők műveiből válogatott e CD-re Philippe Jaroussky, ezt az összeállítást hozta el a 2009-es Budapesti Tavasz Fesztiválra, ahol meglepő és kimagasló sikert aratott koncertjével. Az a személyes varázs, ami a Zeneakadémia közönségét levette a lábáról, persze hiányzik lemezről. A jelenlét, a gesztusok, az összenézések a kiválóan együttműködő zongoristával, Jérôme Ducros-val, a kitekin-tések a hallgatóságra mind erősítették e szép, kifinomult dalok hatását, amelyek így, egy csokorba gyűjtve nem adják azt a változatosságot, amit az élő koncert élménye bevésített emlékezetünkbe. Valószínűleg tisztában lehetett ezzel Jaroussky, mert Ducros mellé még három hangszeres muzsikusbárát hívta meg. A francia zene három kiemelkedő egyénisége, a hegedűs Renaud és a gordonkás Gautier Capuçon, valamint Emmanuel Pahud fuvolaművész teszi színesebbé a hangzást. Mindhárom nagyszerű kamarazenei partnerek, ezt egyik-másik magyar kollégájuk is tanúsíthatja. Így például az Esti hegedűsöz, ugyancsak Saint-Saëns darabja, erős drámai tónust is kapott. A huszonnégy dal – huszonnégy, opálosan fénylő gyöngyszem, amelyeket Jaroussky azzal a perfekcióval szólaltat meg, amelyről világhíres. A kíváncsi fiatalember, aki arra kéri a hallgatót, vegye csak le a polcról, Verlaine-vagy Flaubert-kötetét, és olvassa újra. Sok idő azonban nem marad a romantikázásra, mert már hirdetik az édes, emésztő lángot, a Bach-művekből összeállított La Dolce Fiammát.
Albert Mária

Virgin Classics – EMI
50999 216621 2 6

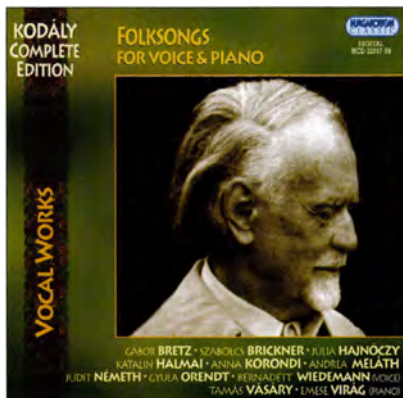

RYBA: CSEH KARÁCSONYI MISE
Magdalena Kožená – ének
Capella Regia Musicalis
Karmester: Robert Hugo

Jakub Jan Ryba (1765–1815) cseh nyelvű egyházi művei – a lemezen három pasztorál és egy karácsonyi mise található – tündérek, varázslatosak, sőt: a mise zenéje kifejezetten „varázsfuvolás”. Ryba – így tájékoztat a műsorfüzet – az elsők között komponált szülőhazájában anyanyelvi szövegre, a cseh nemzeti kultúra szempontjából tehát elvülhetetlen érdemeket szerzett. Miséjét 1796-ban komponálta, a darabot Csehország kis templomainak amatőr együttesei mind a mai napig szívesen tűzik műsorukra. Az 1998-ban készült és most újra kiadott felvételen természetesen igazi profik muzsikálnak, csak tájékoztatásommal tudom magyarázni, hogy a remek Capella Regia Musicalis historikus együttesről korábban nem hallottam. A hangzásképp jellegzetes karaktere sokat köszönhet a 420 Hz-re hangolt, 1726-ban épült orgonának (Johann Leopold Burkhart munkája), sajátos működési zajainak, zamatosan archaikus regisztereinek. A mű báját nem fajtja, hogy a szándékosan népiesebb hangűtés, a pasztorális naivitás, a vidékiség aurája egyfajta zenei együgyűséget áraszt. Nem tudom, hogy az első kiadás borítója mit ábrázolt, most Kožená arcképét, s úgy vélem, hogy a művész körüli (örvendetesen) megélnékö lemezpar derék munkásainak juthatott eszébe, hogy a hullámhegyet meglovagolandó e régebbi kiadványt is „felfedeztessék” Kožená rajongóival. Ha én jelentem a célcsoportot, akkor telibe találtak. Persze biztos csak bebeszélem magamnak, hogy a hang itt mennyivel fiatalabb, hamvasabb, ha tesszik: lányosabb. Az oly gyönyörűen érő asszonyi voce, melynek hallgatása már-már napi szükség-letemmé vált, itt még csak rejtett potenciaként van jelen. De jelen van!
Molnár Szabolcs

Deutsche Grammophon – Universal
477 8365

KODÁLY: NÉPDALOK

●●●●○

Vásáry Tamást ingyelheti minden zongorista: ilyen töményen az utóbbi évtizedekben aligha tapasztalta meg bárki a kodályi népdalgondozást. Ahogy a közreadás éveinek során kibomlik „az elveszett falu”, és a dobogóra állított, pöre szólista a kísérettel feldíszelgetheti magát, az Kodály Zoltánnak a nép zsenijébe vetett hite erősödését és zeneszerzői fejlődését egyszerre örökíti meg. Dicsérendő a kiadó döntése, amely a fiatal generációt idős zongoristával eresztí össze: interakciójuk révén lendület, friss ihlet társul a letisztult, Kodály személyes barátságával átított előadásmóddhoz.

Szeplőtlen muzikalitás és hangji szépség mégis csak Brückner Szabolcs sikerültebb felvételeinél ad randevút: e fiatalembert „kötelezni” kellene Kodály-feldolgozások műsoron tartására, ha hatásos propagátort szeretne Magyarország. Ahogy az összkiadás műdal-köteténél, Orendt Gyula most is intelligens, komplett előadásával véteti észre magát, míg a többiek (Hajnóczy Júlia, Halmái Katalin, Korondi Anna, Németh Judit, Wiedemann Bernadett, Bretz Gábor) esetében az értő, zenei megközelítés dominál – sok-sok éles, levegős vagy egyéb ok miatt problémás hang közbeiktatásával. Néha túl mélyre sikerül osztani a számokat.

A legnehezebb Meláth Andrea dolga, a legelső fűzet dalai sokstrófás, változatlan dalkísérettek. Így számára lélegzetvételyi szünet is alig akad, alig marad mozgástér – mégis átgondolt, színes Virág Emesével közös előadása. Érvényes itt Bartók Béla mondása: leginkább a bachi korál-feldolgozásokhoz állnak ezek közel – mások meg a humoreszkhez, balladához, jelenethez, zsánerhez. Ha nem is minden porcikájában, teljes tökéletességében, de azért a teljesség van itt jelen.

Ókouvás Szilveszter

Hungaroton Classic
HCD 32557-59

IF ON A WINTER'S NIGHT...

Sting – ének

●●●●○

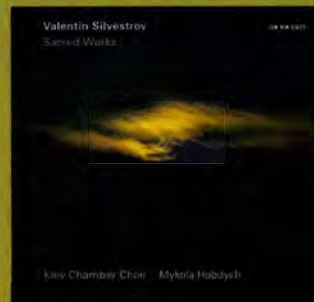
Három évvel az izgalmas kirándulásnak tűnő Dowland-album, a Songs from the Labyrinth után Sting zenei orientációja és alkotói imázsa visszafordíthatatlanul megváltozni látszik. Ezen az újabb lemezen immáron öt évszázad és legalább hat európai nép (az angol, a skót, a kelta, a baszk, a német és az osztrák) zenei hagyományainak mélyrétegeit idézi meg jellegzetesen megfáradt énekhangja, lantjátéka és az egészen kiválóan összeválogatott zenészparnerek segítségével (köztük nagyszerű brit népzene-szek, arab ütőhangszerek, francia crossovercellista, valamint olyan jazz-nagygyűk hallhatók, mint Jack DeJohnette és Kenny Garrett).

Az Italo Calvino csupa újrakezdésből álló és mindenféle befejezettséget nélkülöző, kultikus regényének címét idéző If on a Winter's Night... igazi konceptalbum. De nem abban a primitív értelemben, hogy Sting afféle válságkezelő portékával lépett volna ki a szűkösebb pénztárcákat feltételező karácsonyi piacra (bár ezt a lehetőséget sem merném egészen elvetni, továbbá a nagyáruházak figyelmébe ajánlom, hogy végre van mivel lecserelni a karácsonyi vásárlói hangulatot fokozni kívánó, megfakult „örökzöldjeiket”). Inkább abban az értelemben beszélhetünk konceptalbumról, hogy Sting a karácsony kapcsán a tél teljes európai mitológiájához (az adventhez, a téli nap-éj egyenlőség kereszténység előtti ünnepéhez, a hideg sötétben lobogó tűz egyszerre otthonos és kísérteties képzetvilágához) kívánt meditációt fűzni ezzel a hideg-meleg kontrasztokkal operáló, izgalmasan hangszerezett programmal. Az egész persze kultúrtörténeti szempontból éppúgy kétes, mint énektechnikailag (különösen ami Purcellt illeti), a másik oldalon azonban ott áll ez a minden ízében önazonos Hang, aki megteremti az illúziót, hogy amit ő egységbe foglal, az valóban egységben is van.

Veres Bálint

Deutsche Grammophon – Universal
06025 270 1743 (DVD-vel is)

ECM RECORDS

Forgalmazza a MusiCDome Kft.
Cím: 1152 Budapest,
Rákosmező utca 6.
Telefon: 271-2020 Fax: 271-0050
E-mail: godazsolt@musicdomekft.hu

MOZART: AZ ÖT HEGEDŰVERSENY

Gidon Kremer – hegedű
Kremerata Baltica

Nem gondoltam volna, hogy ez a gyűjtemény ennyire megnyeri majd tetszésemet. Kremer hálásan utal a korábbi lemezét dirigáló Hamoncourttal utmutatásaira a kotta előfeltételezés nélküli olvasatát illetően. Egyetlen koncerten vette fel ismét az öt hegedűversenyt a Kremerata Balticával Salzburgban. Le a kalappal!

A stílus elsöre szikár, kopár kép tárul elénk, kicsiny együttessel, vékonyka hanggal. Ám ami Carnignola és Abbado nemrég megjelent lemezén ijesztően üres, itt életteli teli és megnyerő. Egyetlen dolog miatt, és ez a zeneiség. Az a nehezen megragadható, láthatatlan tényező, amitől a majdnem ugyanaz egészen más. Kremernél él minden hang, minden zenei megmozdulás, megélt szólamát. A G-dúr koncert eleje nem túl finom, de ez sem baj. Az A-dúr első tételének hegedű-belépését először hallom úgy gyorsan és visszafogva, hogy nem hiányzik a nagyszabású kitarítás. Kremer és hozzá közelálló zenészei élvezik a zenét, alapvetően visszafogottan, vékonyan, halvány színekkel dolgoznak ugyan, de mindkét között sok szint jelenítenek meg: nem elvesznek a gazdag szólamokból, hanem lépten-nyomon keresnek és találnak bennük. A külsőt tekintve egyértelműen minimalista Mozart-kép ez, ám e fakó felszín mögött sziporkázó ötletek sora, szépen megvilágított részletek gazdagsága tűnik fel. Mint egy távolról egyszerű szobor, amelyet közelről szemlélve nem győzzük számba venni a sokatmondó részletek sorát. Én továbbra is szeretem Mutter és Karajan. Mutter és Muti felvételeit, és nem hiszem, hogy ez a megközelítés jobb. Az ő zenélésük is jó, Kremeré is az. A stílusok párhuzamosan jelennek meg, s ezeken belül lehet jobbat-rosszabbat alkotni. Ez nagyon jó, és érzékelteti azt a nehezen megragadható, láthatatlan tényezőt, amitől a majdnem ugyanaz egészen más lesz: a zeneiséget.

Zay Balázs

Nonesuch – Warner
7559-79886-3

BEETHOVEN: HEGEDŰVERSENY

Janine Jansen – hegedű
Karmester: Paavo Järvi

Komoly elfoglaltsággal vettem kézbe a holland sztár-hegedűs legújabb (három év alatt már a hatodik!) albumát. A 2007-es Bach – Inventionen & Partita után vált egyértelművé a számomra, hogy itt nem a fiatal hegedűprimadonnák egyikéről van szó, akik csodásan játszik Vivaldit és a romantikus hegedűversenyeket, miközben színpadi kiállásuk versenyképes a popdívákéval. Jansen kisasszony Bach-interpretációja arról győzött meg (mit meggyőzött, hónapokra uralma alá hajtotta a CD-lejátszómat!), hogy a bámulaton túl őt figyelni is érdemes. Mert muzikalitásának spektruma máris nagyon tágas, és ez másfelől azt is jelenti, hogy nem dől még el, merre megy tovább, merre építkezik, milyen repertoárban bontakoztatja ki könnyed, de sohasem súlytalan, finom, de nem édeskés, intelligens, de nem extravagáns játéktílusát.

Úgy vélem, ez a mostani lemez felerősíti a kérdést. Egyfelől kapunk egy megkérdőjelezhetetlenül érvényes, intenzív, nagy ívű és minden formamozzanat tekintetében uralt Beethoven-hegedűversenyt (a magyar közönség számára nem ismeretlen kiváló dirigens, Paavo Järvi és az általa 2004 óta vezetett Deutsche Kammerphilharmonie kongeniális közreműködésével). Másfelől pedig – nagyon rokonszenves gesztusként – a beethoveni remekmű egyenrangú páriaként megszólal Britten keveset játszott koncertója. Ez utóbbi azonban Jansen minden művészi elkötelezettsége ellenére sem bizonyul jó választásnak, a dologból minden részletgazdagság ellenére sem születik meg valami egész, slamposabban fogalmazva: nem illik hozzá ez a ruha. Érzésem szerint a jövőben sem a XX. századi, netán kortárs zene lesz az a terület, ahol Jansen többet fog tudni nyújtani, mint pályatársai a romantikus repertoárban, hanem a szigorú szépségű, nagy klasszikus művek.

Veres Bálint

Decca Classics – Universal
478 1530

KROMMER: VONÓSNÉGYESEK, OP. 7.

Authentic Quartet

Az Authentic Quartet elengedhetetlenül fontos szerepet tölt be: különleges, rég elfeledett vagy csak kevésbé játszott, de hallgatásra érdemes szerzőket és műveket kutatnak elő a zenetörténet süllyesztőjéből. Olyan ismeretlen nevekkel találkozhatunk lemezeik borítóján, mint Lickl, Wölfl, Zmeskall vagy Albrechtsberger. Jelen esetben kicsivel ismertebb mestert választottak: Franz Krommer az a szerző, aki a Telemannéhoz hasonló életpályát járt be: életében halmozta a sikereket, mindenki kedvence volt. Ezzel szemben manapság még a nevét sem nagyon ismerik. A cseh származású mesternek jól jött a közös cseh–magyar–osztrák kormányzás, mivel így Pécsről Budán át Bécsig minden jelentős helyszínen munkálkodott néhány évig, míg végül a bécsi Hochkapelle – álmai munkája – teljesítette be vágyait. Elfeledettsége ellenére a mester az op. 7 jelzésű vonósnégyes-sorozattal engem meggyőzött! Hegedűsként természetes, hogy virtuóz elemeket használ műveiben, de a zene nem válik együgyűvé, nehézkessé. Kifejezetten könnyed, már-már haydni színvonalú művek hallhatók a lemezen. A korabeli hangszerek kifejezetten előnyös hangzást biztosítanak, tisztaság, plasztikusság jellemzi az előadást. A záratokkal néhol elégedetlen vagyok: nem illik belezuhanni egy akkordba a klasszicizmus derekán, de szerencsére ez nem bizonyult állandó problémának. A klasszicizmus fő irányvonalai közül a Sturm und Drangként ismert, érzelmes stílus a művekben ugyan jelen volt és megnyilvánult, az előadók azonban megfeledeztek ennek a kellő hűfokú kifejezéséről. Ettől függetlenül, hallgatásra termett és érdemes korongról van szó; Krommer zeneszerzői munkásságának legjava a vonósnégyes-repertoár, melyből is kellemesen szórakoztató műveket hallhatunk.

Kozma Gábor

Hungaroton Classic
HCD 32623

A karácsonyi hangulathoz és ajándékozáshoz

további információk kiadványainkról a www.emimusic.hu oldalon

BRAHMS:
KAMARAZENE
Quatuor Ébène
Akiko Yamamoto –
zongora

A kísérőszövegből megtudjuk, hogy Brahms Franciaországban a közönség és az előadóművészek részéről egyaránt meg nem értéssel találkozott. Bár csak posztumusz, de a c-moll vonósnégyest hallva, örömmel tudósíthatjuk a szerzőt, hogy az Ébène Kvartett – amely hangzását és minden ízében francia – jóvoltából a jég megtört, ma már Sarkozy országában is érték őt. Még a japán zongorista, Akiko Yamamoto is igazi franciává válik a felvétel erejéig. De ha kell – mint például az f-moll zongoraötös zárótételében –, vad szenvedélyükről is tanúságot tesznek, felébrednek révedezésükből, és a több versenygyőzelmet besöpörő, tízéves kvartett fantasztikus összhangban mutatja meg lendületesebb oldalát is. Más műfajokban is otthon vannak: 2010-ben jelenik meg Fiction című, jazz-világzenei lemezük. SZÁ

Virgin Classics – EMI
5099921662225

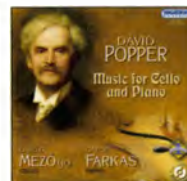

**HUBAY: HEGEDŰ-
ZONGORA-
MŰVEK, VOL. 13**
Szecsődi Ferenc –
hegedű; Kassai
István – zongora

Hubay hegedűre és zongorára írt darbjainak összekiadása utolsó lemezéhez ért. A nagy vállalkozás kétszeresen is sikert könyvelhet el: a nem korszakos, még csak nem is igazán változatos megformálású darabok mindig élvezetesekek, és ilyen az előadás is. Kassai felkészült, biztos kísérő, Szecsődi pedig – ideje volna felismerni – nagy hegedűs; fényes és telt hang, mindig jól megformált, határozottan felépített játék. Inkább megfontoltan, nyugodtan játszik, de sosem egyhangúan. Míg megtartja a formát, megragadja a karaktert. Ez a lemez két csárdajelenetet, egy Lisztre visszatekintő Magyar rapszodiát, egy hosszabb szólóhegedűs darabot is tartalmaz, és stílusosan az Adieu című darabbal ér véget. Én e nagy sorozat után jutalomjátékot ajánlanék Szecsődinek, Bartók Hegedűversenyének felvételét. Adóságot is törleszteniék velem. ZB

Hungaroton Classic
HCD 32582

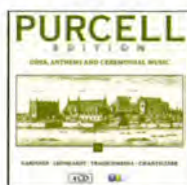

POPPER:
CSELLŐ-ZONGORA-MŰVEK
Ifj. Mező László –
gordonka; Farkas
Gábor – zongora

A „csellisták Lisztje”, érthető módon, elsősorban saját hangszerének irodalmát gazdagította. A gordonka-zongora-darabok sora méltán kezdődik a Szvittel (op. 69), amely akár négytételű szonátaként is értelmezhető – a remek felvétel ráirányíthatja az érdeklődés reflektorát a nyomtatásban utoljára a XIX. század végén megjelent kompozícióra. A továbbiakban csellisták által kedvelt táncok, illetve karakterdarabok váltakoznak rég elfeledettekkel, melyek felkutatása ifjabb Mező László ambícióját dicséri. A műsort – hatásosan – a ráadásszámként ismert Magyar rapszódia zárja. Ifjabb Mező László és Farkas Gábor kedvcsináló, hangulatos előadása egyszerre érezteti a technikai kihívások magas színvonalát és a virtuózok játékának eleganciáját. A szólistaként már elismert Farkas Gábor nemcsak kamarapartnerként, zongorakísérőként is ideális. FK

Hungaroton Classic
HCD 32627

**PURCELL EDITION
(ÓDÁK,
ANTHEMEK,
ÜNNEPI ZENÉK)**

Több évtizedes legendás felvételeinek újrakiadásával ünnepli a Warner az Orpheus Britannicus, azaz Henry Purcell születésének 350. évfordulóját, és szigorúan tartja magát a előzetes menetrendhez: a négyrészesre tervezett sorozatból már a harmadikat tartja kezében a hallgató. Most Purcell udvari kompozíciói: az egyházi és alkalmi vokális darabok (anthemek, ódák, elégiák, gyászzenék) kerültek sorra. Ismét neves előadók (például John Eliot Gardiner, a Monteverdi Kórus, Gustav Leonhardt, a Cambridge-i King's College Kórusa) fémjelzik a négy lemezt megtöltő, színpompás válogatást. A műfajok, stílusok, előadói apparátusok, zenei kifejezőmódok pazar változatossága előtt a jelenkor embere megilletődve áll, pedig itt a Purcell-életmű kicsi szeletéből válogathat csak. Gondoljunk bele: Purcell mindössze harminchat évet élt, ezalatt négy angol királyt szolgált, és mintegy nyolcszázhetven művet komponált... *GQ*

Warner Classics & Jazz
564 69140-7

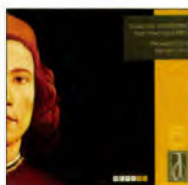

**PERGOLESI:
STABAT MATER**
Orchestra Mozart
Karmester:
Claudio Abbado

A kiadvány a 2010-es Pergolesi-évet köszönti. Claudio Abbado évtizedek óta vezényli a huszonegy éves korában elhunyt zeneszerző Stabat Materét, de mindig hiányérzetet hagyott maga után: vagy az áhitat nem volt arányos a tempóval, vagy az énekesekkel nem volt tökéletes a kommunikáció. Már tartozott egy jó felvétellel. Rachel Harnisch szoprán és Sara Mingardo kontraalt két különböző világ, de egységbe tudnak forni. Éppoly eredeti a felfogás, mint a B-dúr hegedűversenyé, amelynek szólóját Giuliano Carmignola játssza, igen simulékonyan, nem túlprodukált virtuozitással. A c-moll Salve regina, Julia Kleiter kristálytiszta, tökéletes előadásában, megejtően szép zárása a lemeznek. A bolognai zenekar kiváló, a kontinuóknak jót tesz Michele Pasotti olykor előtérbe kerülő lantjátéka. *SzA*

Deutsche Grammophon – Universal
477 8077

**PEKIEL: MISSA
PULCHERRIMA
GORCZYCKI:
MOTETTÁK**
Octava

Csodálattal vegyes féltékenységgel tölt el, mikor kiderül, hogy bizonyos országok sok mindenben előtűnk jártak. Ez esetben a lengyelekről van szó, akik a XVII. századból két olyan mestert is képesek voltak elővezetni, akik a késő reneszánsz vokálpolyfóniát mesteri szintre emelték hazájukban. Pekiel a híresebb, bár furcsa módon hazájában őt is kezdik elfeledni. Miséje zeneileg, érzelmileg és technikailag egyaránt palestrinai magasságokba emeli őt, kifejező és plasztikus, izgalmasan szövevényes, könnyed, mégis energikus. Gorczycki már más eset, ő 1734-ig élt, mégis megmaradt a reneszánsz szólam szerkesztési szabályoknál, csak harmóniakezelésében érezhető német barokkos hatás. Az énekegyüttes tisztán és egyenes hangokkal énekel, a szöveget is remekül artikulálja, a mélybasszus viszont ordítva affektál. Modernesítő szándékukban mindegyik művet egyformán gyorsan énekelik. *KQ*

DUX – Karsay és Társa
DUX 0727

**HAYDN: A MEGVÁLTÓ
HÉT SZAVA**
A KERESZTFÁN
Les Concerts des Nations
Karmester: Jordi Savall

A cadizi Santa Cueva katedrális ablakain és falain fekete lepel, a sötétséget csak némi hideg fény tőrli meg. A szöszéken a püspök Jézus utolsó hét szavát olvassa; a szünetekben elhagyja a pulpistust, és leterdél az oltár előtt. Ezt a megrendítő mozzanatot kíséri Haydn expresszív zenéje: a katedrális előtérben Jordi Savall és Les Concerts des Nations nevű együttese, a szcenárió körülbelül kétszáz éves. A zenetörténet egyik legkülönösebb megbízása: Cadiz városa Haydntól rendel nagypénteki egyházi zenét; különös, mert Eszterháza háromezer kilométerre van, és ez még nem a mai kozmopolita multikulti. Egy mélyen spirituális, paradox mestermű jön létre, legelső változatában hangszeres oratórium; hét meditatív szonáta bevezetéssel és drámai befejezéssel. Savallék elmélyült előadását a cadizi Via Crucis magával ragadó képsorai kísérik. *GQ*

Alia Vox – Karsay és Társa
AVDVD 9868

**HÄNDEL: LA
RESURREZIONE**
Le Concert d'Astrée
Karmester:
Emmanuelle Haïm

Amikor a huszonhárom éves Händel új oratóriumát bemutatták Rómában, Ruspoli palotájában, Mária Magdaléna szerepét a pápai tiltás ellenére egy hölgy énekelte. 1707. április 9-én, az előadást követő napon XI. Kelemen pápa meg is fedtte ezért Händel mecénását. Így húsvéthétfőn Margherita Durastini helyett már egy kasztrált lépett fel. Azóta sokat változott a világ – ma már nem csak az természetes, hogy nők énekelnek és muzsikálnak Händel oratóriumaiban, hanem az is, hogy maga a karmester is hölgy. Ráadásul az Emmanuelle Haïm által irányított produkció gondosan kivitelezett, lendületes, és Händel különleges hangszerezési trükkjeit is mindig hallhatóvá teszi. Az énekes szólisták megválasztása is helytálló, bár egyikük teljesítménye sem nyüög le: hol a hangszín, hol pedig a virtuóz futamok megvalósítása hagy kívánnivalót maga után. *KM*

Virgin Calssics – EMI
50999 69456701

**MENDELSSOHN
EDITION, VOL. 4**

Az öt korong Az első Walpurgis-éj és a Szentivánéji álom mellett zsolnárokat és kórusmuzsikát tartalmaz. A felvételek 1979 és 1990 között készültek, a legtöbb mű a lisszaboni Gulbenkian Kórus és Zenekar tolmácsolásában hallható. Noha a tematikában érvényesül az egyházi és világi kettőssége, az előadások arról győznek meg, hogy Mendelssohn talált „közös nevezőt” hozzájuk: a természetfelettit. Éppen ezért stílusában valamennyiben érvényesül a saját hang, amelyet a barokk stílus alapos ismerete hat át, és az a szépségeszmény, amelynek érvényességi tartománya a fennkölt áhitattól a szeretetteljes mosolyig terjed. Ugyanakkor nem hallgathatjuk el: a szeretetreméltó és szeretnivaló muzsika korántsem mindig az öt megillető kidolgozottsággal szólal meg – így az album csak kivitelezésében tekinthető összkiadás-jellegűnek. *FK*

Warner Classics & Jazz
2564 69267 6

AliaVox

MAGYARORSZÁGON FORGALMAZZA: KARSAY ÉS TÁRSA KFT.

Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

MAHLER:
DAL A FÖLDRŐL
Meier, Jerusalem –
ének; Chicagói Szim-
fonikusok; Karmes-
ter: D. Barenboim

HUSZÁR: PASSIÓ
Megyesi Schwartz,
Honinger, Asztalos,
Cser – ének; Nemze-
ti Énekkar. Vezényel:
Antai Mátyás

BACH 133 HÚRON
Farkas Rózsa –
cimbalom

●●●○○

●●●○○

Különösen gyors és dinamikus élő felvétel, plasztikus és színes zenekari játékkal. Barenboim elsősorban nem átéli Mahler kétségbeesését, hanem prezentálja. A „sötét, az élet, a halál” megjegyzés inkább zenei részlet, mintsem életérzés. Barenboim interpretációja nem egzisztenciális, hanem professzionális. Ugyanakkor vonzó, mivel attraktív, jól követhető, mindvégig magas izzású. A második tétel (Der Einsame im Herbst) eleje is sietős, hiányzik a nyugalom, viszont a máskor néha elhalványuló lassú tételekben erény is az összeszedettség. Jerusalem szépen helytáll a nagy erőt kívánó kezdő dalban is, alapvetően lírai, kissé fakó; legjobban a harmadikban (Von der Jugend) érvényesül. Mély átélés, átütő drámai erő azonban a Meier énekelte tételek sajátja, ezek az igazán nagy előadások. ZB

A mai modern zeneszerzés újabb pikáns darabja Huszár Lajos alkotása. Mint a szegedi szerző maga is elmondja, a Passió megírásakor az a szándék vezérelte, hogy a tengelyrendszer alapú modern technikát az úgynevezett neogregorián stílussal elegyítse. Így olyan zenei szövet keletkezett, amely apró részleteiben roppant izgalmas momentumok sorakoztat fel, nagy egységeiben azonban nem érezni ezek közt az összetartozást. Míg az énekes szólisták nem mindig diatonikus dallamaikat éneklék, addig a kórus és a hangszerek belépésével mindig valami izgalmas, effektszerű elemekkel gazdagított, néha már-már filmzenés hatásvadászkodás lesz a végeredmény. És ha ez nem lenne elég, tovább nehezíti helyzetünket az archaizáló koncepció szülte latin szöveg, amelyet az énekesek nem igazán hihetően, és főleg nem átélhetően szólaltatnak meg. KQ

Két Bach-mű, a c-moll csellószvit és a d-moll hegedűpartita szerepel a lemezen. Ezelőtt kortárs műveket hallottam a kiváló cimbalomművészettől, és azok alapján előkelő helyre soroltam őt. Ez az album azonban csalódás. Ahogy és amit játszik: nem élő, nem most születik. Más szavakkal: nem improvizálja a leírt zenét – márpedig minden jó előadásnak ez a paradoxon az alapja –, hanem nehezkes, iskolás, nélkülözi az éltető akcentusokat, a ritmikai kontrasztokat, a hangulati gazdagságot. Mintha a kaleidoszkópszerű bachi muzsika színeit fekete-fehérben látnánk. A máskor oly varázsos zengésű hangszer sem szól elég nemesen, sokszor zavaróan összeüznak a hangzatok. Persze, egy-egy ütem erejéig találunk beszédes ellenpéldát is, leginkább a partita Courante és Sarabande tételeiben. De miért csak itt? VT

Warner Classics & Jazz
2564-68974-7

Hungaroton Classic
HCD 32629

Hunnia Records
HRCD904

HÄNDEL: TRIÓSZONÁTÁK

Academy of Ancient Music
Richard Egarr – csembaló
harmonia mundi – Karsay és Társa

907467,68 ●●●●○

Méltó módon zárja le a kiadó és a brit együttes közös Händel-felvételeinek díjnyertes sorozatát a tizenhárom, elevenen vibráló, humorral és szenvedéllyel megírt trioszonátával, amely John Walsh londoni műhelyében jelent meg az 1730-as években. Az op. 2 ihletője a déli temperamentum és a klasszikus, négyteteles Corelli-féle sonata de chiesa-modell, míg az op. 5-öt elsősorban a karakteres táncjátékok jellemzik, valamint a drámai és szórakoztató elemek meseteri szintézise. A történeti szemléletű Academy of Ancient Music eddig érthetetlenül mellőzött Händel-műveket rehabilitál „Händel-Opus-number”-projektjének utolsó albumán, s a lelkes újrafelfedezés a lehető legelőnyösebb képet tárja a hallgató elé a darabokról. A változatos, izgalmas előadásban a színek élénkek, a kővonalak határozottak. **QG**

DANZI: NÉGY DUÓ

Posvaneč Éva –brácsa
Máté Balázs – cselló
Hungaroton Classic

HCD 32600 ●●●●○

Danzi Weber kedvelt tanára és jó barátja volt. Elsőként lemezre tett duói nem hatnak ugyan a reveláció erejével, de kiemelkednek a „futottak még”-kategóriás felfedezések gyorsan táguló köréből. Brácsások és csellisták bátran repertoárjukra

vehetnek ezeket, előadásukkal aligha okoznának csalódást. Az interpretáció fő értéke a bársonyos, egyszerre erős és puha hang, valamint a karaktereket jól kiemelő, a zenélés élvezetét mutató játék, mely példa arra is, hogy sok-sok – persze elkerülhetetlen és szükségszerű – kitérő után ma már mennyire kiegyensúlyozott és plasztikus lehet a historikus közelítés. Olykor a furcsa intonáció zavarba hoz: nem tudjuk, vajon a tréfás kedvű szerző szól hozzánk, vagy az előadók hamisak? A hangszerek közeli hangzása az idő múlásával egyre kevésbé tűnik természetesnek. **ZB**

BRAHMS III. SZIMFÓNIA

Forradalmi és Romantikus
Zenekar

Karmester: John Eliot Gardiner
Soli Deo Gloria – Karsay és Társa

SDG 704 ●●●●○

A meglepődés többszörösen is magával ragad, Gardiner, a barokk zene előadásának nagymestere négy korongból álló, koncepciózus – szimfóniákat és kórusműveket egymás mellé állító – sorozat keretében Brahms életművének, drámai kifejezőerejének és historizáló zeneszerzői alaplásának bizonyítékait kutatja. Némi igazság van az elméleti okfejtés mögött – mint minden SDG-booklet, ez is letölthető a kiadó honlapjáról –, de néha már belemagyarázás-szagú az a preklasszikus koncepció, amit Gardiner vetít a mesterre. Ennek ellenkezőjére bizonyíték az Einförmig ist... kezdetű, kései kórusmű, egy Schumann-dal feldolgozása. A legkülönlegesebb a hárfá-kürt-kiséretes, Es tönt ein voller Harfenklang című nőikar. A zenekar pompásan szól, s a szimfónia remekül kidolgozott, átgondolt. Drámai és plasztikus, dinamikai árnyalatai kifejezetten borzongatóak. **KQ**

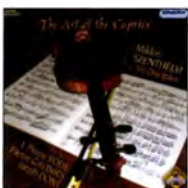
SOSZTAKOVICS: FILMZENÉK

Belga Rádió Énekkara és Szimfonikus Zenekara

Karmester: José Serebrier
Warner Classics & Jazz

2564 69070-2 ●●●○○

Háromlemezes, reprezentatív gyűjtemény Sostakovic's filmzenei terméséből. Ami mellette szól: egy marslakó perspektívájából semmi sem érzékelteti pontosabban, hogy statisztikai többségében mit is értettek „zene” kifejezés alatt a XX. századi európai kultúra szereplői – hiszen a mozi mindenekelőtt a XIX. századi kultúra tömegessé tett változata volt, következésképpen a filmzene egyszerre ápolt szoros barátságot az autonóm műzenével és a hétköznapiok „aláfestéseként” mind áthatóbb szerepet elnyerő könnyűzenével. Ami ellene szól: a doboz csupa újrakiadott felvételtől áll, pedig még csak azt sem mondhatnánk, hogy a gyűjtőknek ne állnának rendelkezésére egyéb, nem is gyöngébb felvételek. És ez a második szempont, azt hiszem, fontosabb – egészen a marslakók felbukkanásáig. **VB**

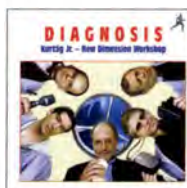
A CAPRICE MŰVÉSZETE

Szenthelyi Miklós és tanítványai – hegedű

Hungaroton Classic
HCD32595 ●●●○○

Haladó zeneiskolásként magam is játszottam Jacob Dont egy-egy könyvebb etűdjét – meglepett, milyen kellemes, változatos zene. Lemezen már nem szívesen hallgatom viszont ezeket a félig-meddig tankompozí-

ciókat, még akkor sem, ha az előadók a nehezebbekből válogattak. Az unalom ellen van ellenszer: a nézőpontváltás. Hiszen ezek Paganini előd- vagy kortárs-capricciói! Ha ezen túlvagyunk, figyelmünk ismét Pierre Rode, Pierre Gaviniès és Dont három-négyperces művecskéire terelődik; magyarázatot keresünk. Az elgondolás tulajdonképpen érdekes, hiszen egy olyan világgal ismert meg, amelyekbe eddig legfeljebb csak tanszaki koncerteken kaphattunk betekintést, de akkor persze nem vetjük komolyan. Mégis, az a keserű sejtés lép meg a hallgatót, hogy nem az ő gyönyörködtesére készült ez a lemez. **VT**

DIAGNOSIS

Új Zenei Műhely

Szerzői kiadás

L CD 09 ●●●●○

2003 tavaszán tartotta bemutatkozó estjét az Új Dimenzió Műhely. Az idők folyamán változik az összetétele, különböző műfajok képviselői találkoznak, s olyan műsort hoznak létre, melyben már-már elmosódik a különbség alkotó és előadó között. Koncentráció és teljes egymásra hangolódás jellemzi zenélésüket. A hangzásban esetlegességnek nyoma sincs; muzsikálásuk (újra)hallgatása során aligha eldöntendő a kérdés: egyszerű teljesítményt rögzítettek, vagy a variánsokban megjelenő elgondolás egyik lenyomatát őrzi a felvétel. (Az ilyesmit nagyobb élmény élőben hallgatni.) Az új album szerzői és előadói: ifjabb Kurtág György, Klenyán Csaba és a címadó darab szerzője, Babits Antal; a bónusztrackokban előadóként Benkő Róbert és Mazura János társul hozzájuk. A közreműködők neve a különböző zenei érdeklődésűek figyelmét keltheti fel – éppen ezért nem lenne felesleges a kísérőszöveg. **FK**

PentaTone Classics

Orfeo

Wergo

Signum Classics

Atma

Chandos

Etcetera

Divox

Testament

MAGYARORSZÁGON
FORGALMAZZA:

KARSAY ÉS TÁRSA KFT.
Tel.: 200-6443 Fax: 200-9650

A nő önmagában csak teremtmény...

Találkozás Komlósi Ildikóval

A Budapesti Filharmóniai Társaság tavaszi koncertjét nem számítva, öt éve énekelt utoljára a Magyar Állami Operaházban Komlósi Ildikó. Decemberben ismét találkozhat vele a magyar közönség: ezúttal három estén Eboli hercegnő alakjában lép színpadra Verdi Don Carlosában.

◆ Albert Mária

Gramofon: *A Nemzeti Filharmonikusok szeptemberi évadnyitó koncertjén Juditot énekelte Bartók Béla operájában, A kékszakállú herceg várában. Talán rekorder is lehetne, annyiszor és olyan sokféleképpen játszotta a szerepet.*

Komlósi Ildikó: Száznegyven Kékszakállú-előadáson vagyok túl. Mégis csodálkozom, ha azt kérdezik: nem unod még? Hogy lehet ilyesmit egyáltalán feltételezni? Judit olyan szerep, ami folyamatosan érik bennem. Ahogy telik velem az idő, minden nap ad valami új színt és hangot Juditnak, az én Juditomnak. Mert azt vallom, hogy az em-

bernek muszáj önmagát is belevinni a szerepeibe. Azt szoktam mondani: engem ne kérjetek olyan figurára, amiben én nem létezhetem. Amikor harmincöt éves voltam, egy interjúban az iránt érdeklődtek, vajon a Kékszakállú hányadik ajtajánál tartok? A harmadiknál – válaszoltam. Most az ötödiknél állok, és nem szeretném kinyitni a hatodikat... De ennek a filozófiájába most ne menjünk bele, kanyarodjunk vissza a darabhoz! Tényleg sok karmesterrel és partnerrel énekeltem. De soha, senki olyan atmoszférát, zenei tisztaságot és olyan magasrendű

zenekari produkciót nem tudott adni, mint ez a két zenekar: Fischer Iván fesztiválzenekara és Kocsis Zoltán filharmonikusai. Nem tudom, és nem is akarom rangsorolni a kettőt, mert teljesen különbözők, mégis egyaránt nagyszerűek. Talán mert az élmény friss, mondhatom, hogy Kocsis olyan frázisokat és zenei színeket mutatott meg nekem, amiket én még életemben nem hallottam meg a már száznegyvenszer énekelt előadásban. Számomra most új planétára került a Kékszakállú.

G.: *A Pavarotti-verseny megnyerése után gyorsan bontakozott ki a nemzetközi pályafutása, ritkán lépett fel Magyarországon.*

K. I.: Pedig nagyon szeretek itt énekelni. Az Operaház a lelkemben kitüntetett helyet foglalt el, mindig az otthonom maradt. Megismertem a Művészetek Palotáját, ami akusztikai szempontból és atmoszférában is kiváló. Hogy az életem így alakult, annak az a magyarázata, hogy az ember a boldogságáért nagyon messzire tud menni. Egy percig sem bánom, hogy így történt, tizenhat éve vagyunk házasok, nemcsak a házasságunk működik remekül, meghitt és teljes az egész családi életünk. Gyönyörű és okos fiunk született, aki most kamaszodik, és Budapesten jár iskolába.

G.: *2009 nyarát – egyébként családotul – Veronában töltötte. Ön persze nem üdült, hanem keményen dolgozott az Arénában.*

K. I. Öt esztendeje vagyok visszatérő vendége az Arénának, ebből négy nyáron át játszottam Franco Zeffirelli rendezésben a Carment. A napokban kaptam egy friss statisztikai adatot Veronából: a Carmenek látogatottsága kilencvenkét százalékos volt. Bár nem törekszem rekordokat felállítani, ezt mégis örömmel hallottam, mert 2008-ban is mind a tizenkét előadást én énekeltam. Az Aréna-díjat, azt a szép filigrán szobrot ott, a polcon, harmadik nyáron kaptam meg, José Curával együtt. Szeretem, és nem unom ezt a szerepet sem, mert pompásan érzem magam abban az elképzelésben, amit Zeffirelli ide kitalált, gyönyörű a kosztümöm, szépnek érzem magam. És mi kell igazán egy Carmennek? Önbizalom. Ha ezt megadja neked a ruha, a rendezés, a partnerek, tényleg szabaddá válsz, és magadat adhatod.

G.: *Hány Don Josét „fogyasztott” el?*

K. I. Ó, sokat, és vannak kedvenceim, az egyik Marco Berti, nagyon jó! A nő önmagában csak egy teremtmény. Attól válik valakivé, ahogy egy férfi ránéz, a pillantásoktól éled meg. Ha valaki képes ezt nyújtani a színpadon, öröm a játék.

G.: *Említette, hogy bár többször ajánlották, elhárította az Aréna felkérését, énekelje náluk Amnerist. A nyáron mégis beugrással mentett meg egy Aida-előadást.*

K. I.: Veronában úgy élünk, mint egy nagy család, elme-gyünk a munkatársakkal, kollégákkal vacsorázni, kávézni,

Forrás: Komlósi Ildikó archívuma

A Carmen címszerepében, a veronai Arénában

beszélgetni. Az Aréna időszakára kibérelünk egy lakást, odajön az édesanyám, az unokahúgom, egy-egy szabadnapon nagy társaság jön össze, hatalmas vacsorákat csapunk, borozgatunk. Még nyaralásnak is lehet nevezni, persze, aztán nekem ott vannak az előadások. Igazán idilliek a körülmények. Egyik este grilleztünk a teraszon, amikor fél kilenc tájt csengett a telefonom. Az egyik ügyelő volt: Szervusz Ildikó, hol vagy? – kérdezte roppant félénken. Ó, én itthon, gyere vacsorázni! – válaszoltam. De ugye nem vagy messze? – óvatoskodott, és elköszönt. Két perc elteltével ismét hívott, egy kicsit határozottabban: Ildikó, be tudnál jönni, mert XY kicsit rosszul érzi magát... Persze, jövök, de meglátjátok, helyrejön a kolléganő – nyugtattam. Már épp a kocsiban ültünk, amikor a művészeti igazgató hívott: „Ugye, elénekeled, Ildikó? Mert az aznapra kitűzött Amneris már haza is ment.” Fohászkodtam egyet, visszaszaladtam a lakásba, tizenkét percet skáláztam, mert tudtam, ha beérek, engem ott elkapnak, és egyetlen percem sem lesz beénekelni. Aztán száguldottunk; az unokahúgomtól csak annyit kértem, senkit ne üssön el, de azt hiszem, hogy minden piros lámpán átment. A varrónő a ruhával a kezében várt; miközben a sminkes székében ültem, a segédrendező elmondta, hogy el ne felejtsem a színről kiküldeni a katonákat, különben ott maradnak és így tovább... Kilenc óra tizenkét perckor elindult az előadás. Másnap Carmenem volt.

G.: *Amnerist egyébként ugyancsak sokszor életre keltette, a közelmúltban például Münchenben és Berlinben. Tudom, nem szívesen emlékszik a Scala 2006-os produkciójára, ame-*

lyen Roberto Alagna incidense történt. Az egyiptomi királylány most újra megkísérettette. Decemberben alig veti le Eboli hercegnő ruháját, már indulhat is Dél-Itáliába, hogy egy színtén Zeffirelli rendezte Aida-produkcióban lépjen színpadra.

K. I.: Nyilván emlékeztet az előadás Zeffirelli Scala-beli Aidájára. Ő általában roppant gazdag és autentikus díszletek között játszatja az előadásait. Mivel az eredeti szakmája szerint filmrendező, úgy nézi a jeleneteket, mintha monitoron látná őket, az általa teremtett képek ezért esztétikusak. Ugyanakkor imádom, ahogy kitér minden apró részletre, szemvillanásra, mimikára. Figyelmeztet, ez nem ér el a nézőhöz, ez csak a kamerában jó, ezt nagytűd föl! Van, akit ez a részletekbe mélyedés akadályoz – láttam kollégákat ettől nagyon szenvedni, nem mindenki alkalmas a Zeffirelivel való dolgozásra –, de ő egy nagy mester!

G.: 2008 őszén egy kis létszámú magyar közönség láthatta önt a Metropolitan Opera Saloméjának élő közvetítésében, a Művészetek Palotájában.

K. I.: Az az előadás nyitotta a MET évfordulós, ünnepi szezonját, 125 éves volt a New York-i operaház. Utána mindjárt visszahívtak 2009 tavaszára, A parasztbecsület Santuzájára. A parasztbecsülettel is esett egy kis „kalandom”. A Budapesti Tavasz Fesztivál Kékszakállúja miatt a sorozat első előadásait átadtam. Elénekeltem Juditot, és repültem New Yorkba. Alighogy megérkeztem, már mentem a MET-be, ahol azzal a kérdéssel fogadtak: Ildikó, nagyon fáradt vagy? Ó, Jézus Mária, miért? Mert Waltraud Meier megbetegedett, és a következő előadást neked kellene megcsinálni... Akkor most két napra ágyba bújok, hogy a jet laget kialudjam, és jövök – válaszoltam. José Cura volt Turiddu (lásd nyitóképünket a 60. oldalon), a széria sikere egyre ment fölfelé, szétverték a házat, ahogy mi mondani szoktuk. Az előbb már szóba került, hogy a partner mennyire segít. Nagyon. Ahhoz, hogy megszülessen a „csoda”, kell egy jó partner egy duettben! A szemében kell hogy legyen a lelke. Aki csak énekel, az bénítóan hat rám, hang is alig jön ki a torokom. A MET-tel egyébként érdekes a viszonyom. Először a Così fan tutte Dorabellájára kértek. Egész éjjel járkáltam a hálósobánkban, a férjem arról próbált meggyőzni, hogy ilyen ajánlatot képtelenség és butaság visszautasítani. Én pedig azt hajtogattam, nem megyek, nem megyek, nem megyek. Nem tudok a Dorabellában semmit sem mutatni. Jól döntöttem, mert utána a Werther Charlotte-ját kínálták, amit elfogadtam, hiszen Massen

hősnője lélekember, a szerep szinte simogat, így sikerrel debütáltam.

G.: Ha ilyen meggyőző volt egy francia operában, gyorsan ajánlottak ebből az irodalomból egy másik szerepet...

K. I.: Igen, Delilat Saint-Saëns operájában, még hozzá Plácido Domingóval, de erre is azt mondtam: köszönöm szépen, nem. Rögtön utána viszont nagyon szép feladatot kaptam Brüsszelben, ahol Antonio Pappano karmesterrel és Robert Wilson rendezővel dolgozhattam. Hamarosan új felkérés érkezett a MET-ből, A végzet hatalma Preziosillájára – no, ez megint sok boldogságot adott.

G.: Az Adriana Lecoureur Bouillon hercegnője is a repertoárjára került, 2009 tavaszán Palermóban énekelte. Furcsa, komplex figura. A sokarcúsága keltette föl az érdeklődését?

K. I.: Valaki azt kérdezte tőlem – mert talán látta, hogy a színpadon kívül milyen derűs és kiegyensúlyozott vagyok –, hogyan vagyok képes átélni egy-egy keserű, gonosz figurát. Visszakérdeztem: megvizsgálta-e, mi okozza az ilyen asszonyok gonoszságát? Ha igen, akkor rá kell jönnie, hogy ezek a nők szerettek, lángolóan szerettek,

de nem találtak válaszra. Tudjuk, hogy a gyűlölet és a szeretet közel áll egymáshoz, egyik könnyen átcsaphat a másikba. Vajon mi lehet megalázóbb, fájóbb annál, mint amikor egy szerető asszonyt visszautasítanak, megcsalnak? Ön hogyan reagálna? – tettem föl a kérdést az érdeklődőnek.

G.: Alkalma lesz a kiszolgáltatottságot más, izgalmas nézőpontból megközelíteni: Sevillában Busoni Turandotjának koncertszerű előadásában lép föl 2010 februárjában. A mű egyik érdekessége, hogy a cselekménye közelebb áll Gozzi drámájához, mint Puccini műve.

K. I.: A Kalaf hercegért epekedő lányt itt Adelmának nevezik; nem soprán, hanem mezzo szerep, ezt fogom énekelni. Két felvonásos, aránylag rövid darab. Adelmá, Liüval ellentétben, elárulja Kalaf nevét, és csak egy igazán jelentős, viszont nagyon szép áriája van. Sevillába mindig szívesen megyek; férjem tökéletesen beszél spanyolul, mert Madridban diplomázott. Magunkkal visszük fiunkat is, hogy teljes legyen az öröm. ■

Komlósi Ildikó hivatalos honlapja:

www.ildikokomlosi.com

Fotós: Komlósi Ildikó archívuma

125 ÉVES
AZ OPERAHÁZ

OPERA 125

2009. NOVEMBER 28.

Sári József
Napfogyatkozás

DECEMBER 25., 27. (11h)

AZ OPERAHÁZ ELŐADÁSAI A VÍGSZÍNHÁZBAN

JANUÁR 16.

Wolfgang Amadeus Mozart
A varázsfuvola

2010. MÁRCIUS 20., 21.

Richard Strauss
A rózsalovag

2010. MÁJUS 29.

A MŰVÉSZETEK PALOTÁJA ÉS AZ OPERAHÁZ KÖZÖS PRODUKCIÓJA

BUDAPESTI WAGNER NAPOK 2010.

Richard Wagner
Trisztán és Izolda

2010. JÚNIUS 5., 6.

Modern balett-est

WWW.OPERA.HU

Kikerültek a karanténból

Az Opera Europa tagjai Budapesten

A berlini fallal együtt nem dőlt le automatikusan minden, ami Európa nyugati felét a keletitől elválasztotta. A nyugat-európai operaházak vezetői részéről nagy és komoly volt a hajlandóság, hogy megértsék, miben mások azok, akik egykor a vasfüggöny mögött éltek. Az Opera Europa szervezet őszi konferenciája a 125 éves Magyar Állami Operaházban erre utalt.

➔ Albert Mária

Miként lehet a XXI. században Közép-Európában jó operát csinálni – ezt a témát helyezte a középpontba a nemzetközi szervezet. Két plenáris ülés között majdnem húsz szekcióüléssel, műhelybeszélgetéssel vett részt a huszonnyolc országból érkezett több mint kétszáz szakember. A számokból is kitetszik, hogy itt valóban „komolyan lett véve” a szándék: lényegi kérdésekben ismerjék meg egymás véleményét és tapasztalatait. Például: miként él meg egymás mellett ugyanabban a színházban az opera- és a balett-társulat, illetve hogy a repertoár- vagy a stagionejátzás-e a jövő? Modernitás vagy konvenció uralja-e a műsort, és miként szólítható meg az iPod-nemzedéknek keresztelt ifjúság?

Bebizonyosodott: nem csupán közép-európai probléma, hogy a művészeti vezetők, rendezők az avantgárd stílus irányába szorítják az operaházak vezetőit, szeretnének többet kísérletezni, a vizuális művészetek, például a film felől megközelíteni az operát. Egyes helyeken jobban „tűri” ezt a közönség, másutt kevésbé. Joachim Frey (Bréma) – meglepő módon – a fontolva haladás mellett foglalt állást, noha épp a német színházakat éri a vád, behódoltak a rendezői „ré muralomnak”.

Serge Dorny, a Lyoni Opera igazgatója azonban elfogadhatatlannak tartotta, hogy az operajátzás ne tartson lépést a korról, sőt ne járjon eggyel előtte. Igaz, a kulturális közeg, amelyben a lyoni ház egzisztál, szabad szellemű, és nem utolsósorban bőkezű, minden stílushoz a legjobbakat hívhatják meg, így természetesen a stagione-szisztémát preferálta.

Az egyik legérdekesebb és legtanulságosabb beszámolót John Berry, az Angol Nemzeti Opera igazgatója tartotta. Határozottan kijelentette: az együttműködéssel nem kevés pénz spórolható meg. A vezetése alatt álló intézmény

egyetlen évadban egymillió fontot „keresett” a New York-i Metropolitan Operával közös produkciókon. Érdeklődve hallgatták a résztvevők Kovalik Balázs előadását. A Magyar Állami Operaház művészeti vezetőjének térképekkel, grafikonokkal, táblázatokkal alátámasztott beszámolója rávilágított, hogy a magyar operakultúra micsoda hendikeppel indult. Az első velencei operaház megnyitása után, kétszáz éves késéssel, egy magánoperaházban, a két Esterházy-birtokközpontban kezdtek csak rendszeresen operákat játszani. Ebből is ered, hogy a jelenlegi repertoár a XIX. századi hagyományon nyugszik. A közönség az ügynevezett örökzöldeket ezért szereti a régi módon látni-hallani, így azonban nehéz jelenhez szóló üzeneteket közvetíteni. A konfliktus nemcsak a közönség konzervatívizmusból adódik, hanem abból is, hogy a magyar operajátzás gyakorlatilag egyközpontú, hiányoznak az alternatív műhelyek.

Fischer Ádám a záróülésen adta hírül: 2011. január 22-én, amikor Magyarország átveszi az EU-elnökséget, a brüsszeli La Monnaie Operával koprodukcióban bemutatják Luigi Nono Intolleranza című művét, A főzeneigazgató szerint a Türelmetlenség hőisének tragikus sorsa érdekes lehet mindenütt, hiszen egész Európában jelen van az idegengyűlölet és a környezeti krízis. Jövőre az Opera Europa tavaszi nagy konferenciáját Rotterdamban, az őszi Münchenben tartják, 2011 tavaszán pedig Londonban találkoznak. Minden alkalomra új témákat keresnek, váltva a művészi kérdéseket a gyakorlati problémákkal – jelezte előre Nicholas Payne, a szervezet igazgatója. ■

A Magyar Állami Operaház hivatalos honlapja:
www.opera.hu

Ioan Holender köszönti a résztvevőket (balra Nicholas Payne, Fischer Ádám és Vass Lajos; jobbra Peter de Caluwe, Waldemar Dąbrowski és Kovalik Balázs)

Fogd meg az orrod, és zümmögj!

Negyvenéves az Operaház gyermekkora

A Magyar Állami Operaház gyerekkórusa 1970 szeptembere óta létezik mai formájában. Akkor Botka Valériaék ötletét megvalósítva gyűjtötték egy oktatási intézménybe – a mai Erkel Ferenc Általános Iskolába – a kórusban éneklő gyerekeket. A létszám egyre szűkül, tekintve, hogy az énekes iskolák palettája szélesedik, a kategórián belül azonban „legmunkásabb” az operaház gyermekkar tagjának lenni.

➤ Várkonyi Judit

Az ifjak késő este érnek haza az előadásokról, másnap tanítás, amit délután kartermi vagy színpadi próba követ – emellett hangszert tanulnak, táncolnak vagy sportolnak. Sok szülő óvja gyermekét az ilyen mértékű terheléstől. Gupcsó Gyöngyvér 2009 őszén a huszonharmadik tanévet kezdte meg a dalszínház gyermekkarának vezetőjeként. Számára a legnagyobb kihívást a „gyerekanyag” állandó mozgása okozza, a nagyok minden évben elbúcsúznak, helyükbe új tagok lépnek – ezzel együtt kell folyamatosan szinten tartani a repertoárt, és készülni a bemutatókra.

A színházi munka sokrétűbb, talán magasabb szakmai tudást igényel, mint a klasszikus gyermekkar karvezetés – a gyerekeket ugyanis komplex munkára készíti fel: zenekar, esetleg felnőtt kórus jelenlétére, az adott rendezésekben való helytállásra, és nem utolsósorban karmesterekkel való együttműködésre. Sok mindenre kell koncentrálniuk: mozgásra, végszavakra, taktusszűnetekre. „A legfontosabb útavalóm: a zenekar nem téveszt! Ezt hangsúlyozom a gyerekeknek, mert a muzsika sosem eshet szét annyira, hogy ne ismerjék fel, hol kell belépniük. Az énekes téveszthet szöveget, kihagyhat megszólalást, számukra a zenekari játék legyen mérvadó” – fogalmaz a karvezető.

A lényeg azonban a hangképzés. Mint mondja, a zeneszerzők nem vették figyelembe, hogy a gyerekeknek nyolcéves korukban mindössze egy oktáv a természetes hangterjedelmük a felső vagy az alsóbb regiszterben. „Óriási tévedés, hogy minden gyereknek csicsergően magas hangja van! Általánosan a középfekvés adott, viszont egy alt hangú gyereknek is el kell énekelnie a Carmen negyedik felvonását, benne a kétvonalas giszt. Az én felelősségem: odáig eljuttatni őt úgy, hogy közben ne tegyem tönkre a hangját. Gyakorló kórusénekesként, a Tomkins Énekegyüttes tagjaként elsajátítottam a hangképzést, saját tapasztalataimom, szakemberekkel konzultálva és a gyerekekkel dolgozva megtanultam, miként kell bánni a fizikai adottságaikkal.”

A gyerekeknek nemcsak fizikai adottságaik, hanem gondolkodásuk, nyelvezetük is eltér a felnőttekétől, ezért fontos, hogy az énekléshez tartozó érzeteket ne elméletben magyarázzák el nekik, hanem így: „fogd meg az orrod, és zümmögj!” A játékos formában való tanítás ma összetettebb, mint évtizedekkel ezelőtt: a kicsik és a kamaszok játéka a világgal együtt változott, nehéz őket visszavezetni a természetes dolgokhoz, mint játék a szavakkal, a gesztusokkal. „Ennek segítésére végeztem el a népi játék–néptánc tanfolyamot. Ha az első-másodikosokkal foglalkozom, minden van, gurulástól ugrálásig, és ez nemcsak a mozgást, hanem a figyelmet is fejleszti. Mindezt mesékkel egészítjük ki, mert nélkülözhetetlennek tartom, hogy a kicsinyek tudjanak választékosan beszélni és szabatosan fogalmazni.”

Carmen, Bohémélet, A diótörő, Figaro házassága, Tosca és Turandot – olyan repertoárdarabok, amelyek évek óta a „kiskórus” jelenétével futnak az Operaházban. Az évad elején, A kis kéményseprő című Britten-darabban végre főszerepet játszhattak a gyerekek, ám a további bemutatók: a Napfogyatkozás, A varázsfuvola, majd A rózsalovag is szép feladatokat tartogatnak Gupcsó Gyöngyvér és a gyerekek számára.

A hangi adottság nem diploma kérdése

Szabó Sipos Máté a Magyar Állami Operaház énekkaráról

A Magyar Állami Operaház karigazgatója, Szabó Sipos Máté pályaképének fontos része kötődik Debrecenhez. 2000 és 2003 között művészeti vezetőként talpra állította az akkor éppen rossz helyzetben lévő, híres Kodály Kórust.

↔ Albert Mária

Gramofon: Majdnem hét évvel ezelőtt szerződött a dalszínházhoz, és úgy tetszik, itt is komoly építkezésbe fogott.

Szabó Sipos Máté: Remélem, hallhatóan változott meg az énekkar hangzása. Számomra különösen fontos, hogy homogenitásban, ritmikailag és szövegmondásban sokat fejlődünk. A hangzáskép szépülését segíti, hogy többféle produkció él, más stílusokhoz, illetve feladatokhoz talán mindig sikerül a legalkalmasabb csapatot összeállítani.

G.: Mekkora most a létszám?

Sz. S. M.: Százhuszonkét státuszunk van.

G.: Sok ez, vagy kevés?

Sz. S. M.: Ez nagyon érzékeny kérdés, nem is szívesen válaszolok, mert a létszám mindig a ház működésétől, a hosszú távra kialakított struktúrától függ. Tavaly ez a létszám majdnem kevésnek bizonyult, mert tengernyi feladatot kaptunk. Idén egy kicsit kevesebb az új dolgunk, de a jövőről nem mi határozunk, hanem a műsorterv. A fiatalítás folyamatos, a nyugdíjba vonulók helyére mindig friss erők jönnek.

G.: A csere alkalmazkodik az előadó-művészeti törvény hivatásos kórusokra és zenekarokra érvényes kritériumaihoz? Amelyeket – megjegyzem – sokan vitattak.

Sz. S. M.: A hangi adottság nem diploma kérdése. Ha két azonos képességű énekes jelentkezne, természetesen a zeneileg magasabban iskolázottat venném föl. Ilyen gondom azonban ritkán akad, egyelőre kevés a magánénekes végzettségű aspiráns.

PÁLYAKÉP

Szabó Sipos Máté a Zeneakadémián 1990-ben karvezetői és zeneelmélet-tanári diplomát szerzett, öt évvel később pedig kitüntetéssel végzett Lukács Ervin karmesterképző osztályában is. 1994-ben a Dohnányi Szimfonikus Zenekar asszisztens karmestere, 1989–2000 között a Nemzeti Énekkar szólamvezetője volt, 1995 óta az Egri Szimfonikus Zenekar vezető karmestere. 1998-ban a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara asszisztens karmesterévé választotta, 2000–2003 között a Debreceni Kodály Kórus művészeti vezetője, 2003 szeptemberétől a Magyar Állami Operaház karigazgatója és karmestere.

G.: A dalszínházi énekkar munkája összetettebb, mint egy kizárólag koncertteremben fellépő vegyeskaré.

Sz. S. M.: Szeretném, ha létesülne egy belső „akadémia”, mert a határaink között nincs olyan képzés, ami figyelembe venné az itteni sajátos követelményeket. Ráadásul: míg Svédországban kifejezetten küldik a magánénekeseket, hogy énekeljenek kórusban, szerezzenek pódium- és együttműködési gyakorlatot, Magyarországon inkább elriasztják az énekkari munkától a pályakezdőket. Pedig egy magasan képzett énekesnek mindent tudnia kellene. A munka presztízse is növekedne, ha lenne speciális (utó)képzés. Ez egyelőre csak terv, de könnyen megtalálható hozzá valamilyen megfelelő forma, talán az operastúdióéhoz hasonló. Egy ilyen műhely segítené az utánpótlást, és áthidalná az ismétlődő problémát, hogy honnan hozunk, amikor szükséges, kiegészítőket. Egy ilyen iskolában jut idő megtanulni a repertoárt.

G.: Örvendetes, hogy megszűnt az izgatott semmittevés a színpadon, ami korábban jellemezte az énekkart.

Sz. S. M.: Nagyon szeretem azokat a darabokat, amelyekben mindenki mozog, az énekkar nem csupán szemlélődő tömeg, hanem részese a cselekménynek. Azt hiszem, a legtöbb kórustag azt élvezi igazán, amikor színészként is feladatot kap. Az újabb rendezések erre törekszenek, főleg azokban a produkciókban lehet ezt igazán jól megcsinálni, amelyekben kisebb létszámú csapatok dolgoznak. Ha ötletes a rendező, és az ötletei nem idegenek a zenétől, a mozgás nem lehet a gátja az éneklésnek.

G.: A repertoár egyik standardját, Mozart Varázsfuvoláját új helyszínen, új rendezésben mutatja be a dalszínház. Egy prózai színház nem mindig „barátságos” hely a zene számára.

Sz. S. M.: Tartottunk előzetes zenei, akusztikai próbát a Vígszínházban. Meglepően szép a hangzás, és elég erős akkor is, ha a színpadon hátul van a kórus. Kellemes játszóhely lesz, sokkal jobb, mint a Thália Színház. A bemutatókra a szólisták hármas, sőt ötös szereposztásban készülnek föl, most a kórus is kettős szereposztásban fogja játszani A varázsfuvolát, kétszer harminc énekkari művész. Az egyéb feladataink miatt ez így biztonságos. Bár a mű valóban repertoárdarab, fel kell frissítenünk a hangzásképet, ezért elég sok próbát tartunk. Egyébként minden bemutató, minden felújítás zeneileg premier-

Fotó: Eder Vera / Magyar Állami Operaház

A legtöbb kórustag azt élvezi igazán, amikor színészként is feladatot kap (jelenet Haydn Orpheusz és Euridiké című operájából)

számba megy, hiába régi eleme a repertoárnak, mindig más az elképzelés, más a követelmény. Egy zenekari zenész soha nem tudja igazán átélni, miért olyan nagy probléma menet közben változtatni dolgokon. Azt mondja a karmester vagy a rendező: legyen valami hosszabb vagy rövidebb. A hangszeres ilyenkor beír a kottába, vagy ki- radíroz, és az aktuális igény szerint játszik. De azt, aki fejből énekel, és tíz éve ugyanazt és ugyanúgy énekl, nehezebb átállítani. Mert az előző követelmény reflexszerűvé vált. Ezt oldandó, mivel idén több idő marad a repertoár felfrissítésére, áttanulására, úgy tervezem, erre a munkára helyezem a súlyt.

G.: *Hogyan halad a nyelvi korrekció?*

Sz. S. M.: Folyik, bár nem rendszeresen. Úgy látom, a szólisták több darabnál is kapnak idegennyelvű lektort, ami nagyon hasznos dolog. Természetesen a kórust is igyekszünk, igyekszem az adott előadás nyelvéhez idomulva felkészíteni. De jó hatással van, ha valaki nemcsak „zenei füllel”, hanem „nyelvi füllel” vagy „értelmezési füllel” is hallgatja. Élveztünk ilyen segítséget az orosz nyelvű előadásoknál. Most annak örülök, hogy az olasz nyelvet is lektorálja valaki, mert változó, hogy ki hogyan énekel olaszul.

G.: *Nemrég ismét Budapesten szerepelt a bécsi Arnold Schoenberg Kórus, egy operaelőadásban működtek közre, hatalmas sikerrel. A nemzetközi ranglistán ma hol helyezné el az Operaház kórusát?*

Sz. S. M.: Nem kedvelem az összehasonlításokat. Európai Unió ide vagy oda, nálunk más a mérítés. Én nem hirdethetem meg Párizsban, hogy a tenor szólamba tagokat keresnek Budapesten, miközben a párizsiak nálunk ki-függeszthetik a cédulájukat. És ha ki is tehetném, milyen fizetést tudnánk adni? Nem tudom, mit hoz a jövő, hogyan alakul az Opera élete, de fontos lenne pusztán a minőségi szempontokat szem előtt tartani. A jelenlegi énekkar erős csapat, rengeteg a kiváló ember, de csak 2002 óta vannak olyan fizetések, amelyek legalább a megbecsültség képzetét keltik. Negyven operát – a repertoárt – megtanulni nem egy-két év, és a pálya „in floribus” nem tart sokkal tovább negyedszázadnál. Bár akadnak ügyes fiatal kollégák, akik szólnak: megtanultam még egy operát. Örülök egy-egy ilyen bejelentésnek, de ez nem általánosan elvárható dolog. Egy operát tudni azt jelenti: legalább ötször-hatszor játszottam színpadon. A zenei képzésünk még jó, és még mindig túltermelés van, így remélem, többször meg-megcsörren a telefon, mikor lesz felvételi valamelyik szólamból! ■

Fotó: Ham Rospu

Erkel és Európa

Tízéves a Bartók+ operafesztivál

Európát társítja Bartókhhoz 2010 nyarán a tizedik Miskolci Nemzetközi Operafesztivál – számolt be a Gramofonnak a program főbb elemeiről Bátor Tamás igazgató. Az európai áttekintés nem jelenti, hogy az Európai Unió mind a huszonegy országa bemutatkozna egy-egy művel, hiszen nem mindenütt játsszák azt és úgy, hogy beilleszthető legyen a műsorrendbe.

➔ Albert Mária

Az érdekes műsor miatt 2010 júniusában is fájhat az opera- és zenebarát feje, vajon hány estére váltson jegyet, hiszen legjobb lenne a június 9-i nyitóhangversenytől a június 20-i záró Európa Gáláig minden eseményt végighallgatni. Az első koncertet a Pannon Filharmonikusok együttese adja Puskás Zoltán vezényletével – ez a gesztus Pécsnek, mint Európa egyik kulturális fővárosának szól. A szimfonikus első rész után operarészletek hangzanak föl, sztárvendégnek Leo Nuccit hívja meg a fesztivál igazgató. Másnap meglepő produkciót láthat a közönség a Miskolci Nemzeti Színházban: Kerényi Miklós Gábor, a Budapesti Operettszínház rendezője állítja színpadra Bartók operáját, A kékszakállú herceg várát és – szokatlan társítás – Puccini Gianni Schicchi-jét. Az este karmestere a müncheni Theater am Gärtnerplatz dirigense, Nánási Henrik. Azt már tudja Bátor Tamás, hogy pécsi és Nagymező utcai énekesek játsszák a vígoperát, ám Judit és a herceg miatt egyelőre az ő feje fáj, mert bármily különös, megfelelő énekest, aki ebben az időben ráér, és elég impresszív személyiség, nem könnyű találni. Folytatódik a fesztivál és a Nemzeti Filharmonikusok együttműködése, egy régen hallott, költői művet mutatnak be a tizedik Bartók+ programsorozaton. Akár hiszik, akár nem, a Magyar Állami Operaházban utoljára az

1941–42-es évadban játszották Richard Strauss operáját, a Daphnét, amely pedig a nemzetközi repertoár állandó darabja. Nos, az előadás nemcsak hiánypótlás, hanem kitűnő alkalom, hogy Rost Andrea, aki egyre izgalmasabban változtatja szerepkörét, ebben az alkotásban bemutatkozzék. 2010 nem csupán Pécs kulturális fővárosi szerepe okán jeles esztendő, hanem az Erkel-bicentenárium miatt is. A Bánk bánnal a debreceni Csokonai Színház társulata vendégszerepel az Avas-alján, a Kolozsvári Magyar Opera pedig a Saroltát újíttja föl, hogy elhozhassa a fesztiválra. A szomszédos Kassai Nemzeti Színház A fából faragott királyfi-val készül az újabb miskolci vendégszereplésre, ebben Ondrej Šoth koreográfijával ismerkedhet meg a közönség.

Bátor Tamás külön is felhívja a figyelmet egy kortárs operára, Erkki-Sven Tüür rendkívüli hatású, Wallenberg című alkotására. Az észt komponista neve Amerikától Európáig világszerte ismert, legfeljebb csak Magyarországon csodálkoznak rá. (Operája nem tévesztendő össze az ugyancsak a svéd diplomatáról szóló Raoullal, amelynek értéke – finoman szólva – csekély.) A tallinni Észt Nemzeti Opera 2007-ben, Dmitri Bertman és Neeme Kuningas rendezésében bemutatott előadása (fenti képünkön) a fesztivál egyik jelentős eseményének ígérkezik. A szófiai Nemzeti Opera 2009 márciusától játssza Massenet Don Quichotte című operáját, a darabot a színház igazgatója, Plamen Kartaloff vitte színpadra, aki nemcsak otthon elismert szakember, szívesen hívják külföldre is, sok siker köti például Szlovéniához. Előadásukat bemutatják Miskolcon is, mégpedig Polgár Lászlóval a címszerepben. Ez valamelyes kárpótlás, hiszen a világhírű énekes többször javasolta a szegényes francia repertoár kiegészítését e művel a budapesti dalszínháznak, boldogan énekelte volna Don Quichotte-ot, de erre nem került sor. Még számos tervet dédelget az igazgató, amelyeket egyelőre „jegel”, mivel az anyagi források nem buzognak bőségesen. Szeretné, ha a 2009-es, már megnyirbált büdzséből sem a tárca, sem a város nem venne el, és abban bízik, hogy a magánszféra képviselőiben föllángol a támogatási kedv.

A Miskolci Nemzetközi Operafesztivál honlapja:
www.operafesztival.hu

Teljes torzóból teljes opera

Elkészült a Mózes és Áron harmadik felvonása

2010 januárjában világpremier tanúja lehet a Nemzeti Filharmonikus Zenekar közönsége. Kocsis Zoltán megkomponálta Arnold Schönberg három felvonásosra tervezett, de két felvonás elkészülte után félbehagyott operája, a Mózes és Áron harmadik felvonását. Január 16-án az így teljessé vált mű hangzik el a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

❖ Albert Mária

A darabot 2009 nyarán, a miskolci operafesztiválon mutatták be. Az operát kétféleképp játsszák: egyik helyen csak a két felvonást, másutt – ahogy Miskolcon – a harmadik részt prózában adják elő, Schönberg ugyanis befejezte a librettót, és készített néhány zenei vázlatot is. Az előkészületek során Kocsis Zoltánt erősen foglalkoztatta a kérdés: torzóban kell maradnia a zenedrámának, vagy befejezhető az alkotás? Már a nyáron nekifogott a komponálásnak, elkészült, megkapta az örökösök hozzájárulását az előadáshoz.

„Schönbergtről sokat beszélnek, általában badarságokat. Eddig senki nem merte vállalni, hogy egy ilyen zeneszerző-óriás után akár csak három hangot leírjon – mondja a Nemzeti Filharmonikusok (NFZ) főzeneigazgatója. – Azt sem, hogy Ravel után hangszereljének, én ebbe is belevágtam. Mindezt csak azért említtem, mert véleményem szerint ez merészség és szabadság kérdése. Ha valakinek van fantáziája, és nem kötik béklyók, e nagy alkotók nyomán – hangsúlyozom: nem a farvizén, hanem a vezetésével – messzire juthat. Én úgy érzem, mintha a nyáron három hónapos zeneszerzői kurzuson vettem volna részt Schönbergnél.”

A harmadik felvonás annyival könnyebb, mint az első kettő, hogy nincs benne kórus, nem is kell, mert gyakor-

latilag ez a „főtárgyalás” – részletezi Kocsis Zoltán. Ám abban állapodtak meg Giorgio Pressburgerrel, a koncertszerű, mégis színpadi hatáselemekkel bővített előadás rendezőjével, hogy a hetven vénnek és a népnek, bár néma szereplőként, de be kell népesíteni a színpadot. Fontos, hogy jelen legyen a tizenkét törzsfő és az Ephraimita, így demonstrálják, hogy most már Mózes követői. Nem pusztán a szöveggönyvben írtak miatt, hanem mert a zene is így fejezi ki. Az első és második felvonást záró indulónak a harmadik felvonás végén is meg kell szólalnia, de ezt Kocsis úgy komponálta meg, hogy míg a másodikban a törzsfők szemben állását, a harmadikban azt fejezze ki: Mózes követőivé váltak.

„Mózes szólama az egész operában Sprechgesang, azaz énekbeszéd, Áron viszont mindig énekel. Csak két kivétel van: az első felvonásban Mózes egyetlen mondatot énekel, Áron pedig beszél a másodikban, amikor kísérletet tesz rá, hogy megszabja, Mózes miként bánjon vele és a néppel. Budapesten is Wolfgang Schöne lesz Mózes, és Daniel Brenna Áron. Sajnálom, hogy a pap szerepére Sebestyén Miklós helyett mást kell keresnem, mert az énekest nem engedte el a lipcsei operaház. Különbség, hogy a hetven vént a Honvéd Férfikar személyesíti meg, egyébként ugyanazzal az apparátussal dolgozom, mint

Miskolcon.” A szereplők már megkapták a zongorakivonatot, tanulják a harmadik felvonást. A zongorakivonatot és a szólamanyagot Csengery Dániel készítette el, mert Kocsis Zoltánt a partitúra kötötte le. „Három zenei vázlatot hagyott hátra Schönberg – fűzi hozzá –, az egyikről le is írja, hogy a harmadik felvonás kezdetére szánja. Ebből csináltam is egy komoly, négyszólamú, a dodekafónia szigorú szabályai szerint megkomponált, vertikálisan és lineárisan is tizenkét fokú zenét, amiben tehát egy hang sem ismétlődik.” Schönberg lánya, a Velencében élő Nuria jelezte először, hogy nincs kifogása a kiegészítés ellen, de egyeztetni kíván Los Angelesben élő testvéreivel. Valamennyiük között a „legzeneibb” figura az egyik unoka, Randy Schönberg. „Ő méltányolta először a munkámat. De minden leszámazottat meghívtam az előadásra” – mondja Kocsis Zoltán. ■

Jelenet a 2009-es Bartók+Bécs operafesztivál produkciójából

Jön Papageno

Neves baritonok nyomában: Haja Zsolt

A magyar operakultúra mindig jeleskedett nagyszerű baritonokban, a XX. századból napjainkig olyan nevek említhetők, mint Svéd Sándor, Palló Imre, Melis György, Jámbor László, Radnay György, Losonczy György, Faragó András, Sólyom-Nagy Sándor és Miller Lajos. Méltó példaképek a tehetséges utódok, Molnár Levente, Szegedi Csaba, Geiger Lajos vagy éppen az alig huszonhat esztendő, debreceni születésű és ma is ott élő Haja Zsolt előtt.

➤ Lindner András

„...szinte berobban a színpadra a síheder Figaro. Nem Melis György minden hájjal megkent férfitűje, hetyke kamasz inkább, fürgé és borotvaesztű. Haja Zsolt lírai baritonja könnyedén győzi a belépő virtuozitását, mozgása, mimikája, mosolya elbűvölő, magabiztossága, muzikalitása bámulatos” – olvasható a budapesti operaház Sevillai borbély-premierjének egyik kritikájában, a fiatalember Figaro-alakításáról.

A lírai magas bariton, miközben még két évig a Debreceni Egyetem konzervatóriumának hallgatója, már négyévnyi színházi karrierrel számolhat be. 2006-ban debütált a Debreceni Csokonai Színház A végzet hatalma-előadásán, Melitone „spielbariton”-szerepében. Haja Zsolt tizenhét éves kora óta tanul énekelni. „Édesapám jól ismerte Mohos Nagy Éva énekművészt, hozzá kerültem privát növendékként, azóta is ő foglalkozik a hangommal” – mondja. A debreceni fiú világleletében imádott énekelni, de korántsem operákat, inkább könnyűzenei darabokat és lakodalmas zenét. „Vendéglátós muzsikusként készültem, éttermekben akartam zongorázni és énekelni” – lep meg egy nagy ívű operaénekesi karrier várományosa. A tanárnő azonban valamit felfedezett a hangjában, ő pedig jelentkezett a főiskolára, ahová be is került. Aztán 2006-ban megnyerte a Simándy József Énekversenyt Szegeden, egy évvel később Grazban pedig a tekintélyes Ferruccio Tagliavini Nemzetközi Énekversenyen szerzett elismerést, amit 2008-ban a bécsi Hans Gabor Belvedere-verseny különdíjával is megfejtelt. Közben, Debrecenben Puccini Manon Lescaut-jában kapott szerepet, majd a Lammermoori Lucia Enricója következett, a Magyar Állami Operaházban pedig Ránki Pomádéjának Garda Robertójaként mutatkozott be.

A végzet hatalma után Smetana Eladott menyasszonyában is lehetőséget kapott egy pompás karakteralakításra, majd következett Budapesten a már említett Figaro. A Carmen Escamillóját a Semperoper mellett működő Staatsoperette Dresdenben is több alkalommal keltette életre. Szerencsésnek tartja, hogy a torreádort nem egy nagy színházban kellett alakítania, mert a jelentős vívőerőt igénylő szerepet ilyen helyen korainak tartaná. „Megtaláltam azt a maximumot, ami oda elegendő volt, és nem kellett kiüvölnem a hangom. Persze életkorban is még jócskán érnem kell a szerephez” – ismeri el önkritikusan.

A sevillai borbély hetyke és borotvaesztű Figarója

Amikor egy új szerepre készül, igyekezik megismerni néhány neves énekes-elődjének alakítását. Nem tagadja, hogy némelyektől el is les pár jellegzetes, számára elfogadható mozdulatot, amihez nagy segítségére van egyre bővülő CD- és DVD-gyűjteménye. Az egyes karaktereket mindig közösen alakítja ki a rendezővel, Figarót Kovalik Balázssal, Escamillót Telihay Péterrel, Melitonét pedig Vidnyánszky Attilával formálta izgalmassá. December végén a Magyar Állami Operaház és a Vígszínház közös produkciójában, a körúti teátrum színpadán lesz Papageno A varázsfuvolában. „Ez volt az első operai szerep, amit a főiskolán megtanultam, előadtunk belőle egy keresztmetszetet is.” 2010 februárjában a Magyar Állami Operaházban Haydn Orpheusz és Eurüdiké című operájában számítanak rá: Kreón szerepét osztották Haja Zsoltra. „Három áriám van benne. Örülök, hogy befogadtak Budapesten is. És hogy a régi nagyokkal dolgozhatom együtt, A sevillai borbélyban például Kovács Kolossal, A varázsfuvolában Polgár Lászlóval.” ■

Fotó: Éder Vera / Magyar Állami Operaház

„Abba ne hagyják!”

Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval

Különleges ülőalkalmatosságokon pihenhetők ki fáradalmaikat a szegediek 2009. november elején. Az Operaverseny és Fesztivál a Mezzo Televízióval döntőjének idején ugyanis tizenöt – a döntős versenyzők fotójával díszített – szék tűnt fel a város központi helyein. A bútorok tetszést arattak, az előadásokat nagy érdeklődés kísérte.

➔ Réfi Zsuzsanna

„Már az első előadásra megtelt a Szegedi Nemzeti Színház, a sajtó és a szakma érdeklődése hatalmas volt” – mesél a fesztiválnyitó darabról, David Alagna Egy halálraítélt utolsó napja című operájáról Havas Ágnes, az operaverseny igazgatója. Szerencsés, hogy a programban tengerentúli operaház (Dicapo Opera Theatre, New York) is részt vesz, hiszen az európaiak Amerikában, az ott élők pedig az öreg kontinensen vágnak énekelni. Az előadások pedig – a Mezzo Televízióval is köszönhetően – nemzetközi hírverést kapnak, ez arra ösztönzi a versenyben részt vevő partner-operaházakat, hogy modern, izgalmas produkciókat tűzzenek műsorra.

A külföldi sajtó elismerése is megtisztelő, bár akadnak kifogásaik, a verseny alapötletét sokra értéklik. Rengeteg visszajelzést kapnak, de az apróbb hiányosságok felsorolása mellett mind ezt írják: „Abba ne hagyják!”

Havas Ágnes szerint igyekeztek a tavaly szerzett tapasztalatokat hasznosítani az idei szervezésben. Úgy véli, jót tett a versenynek, hogy nem tart másfél évig, az összes forduló – beleértve a fesztivál keretén belül zajló döntőt is – lefut egy év alatt. Véleménye szerint a partner-operaházakkal érdemes lenne két évre szóló szerződést kötni, hiszen azokkal a társulatokkal – ilyen a gdański és a New York-i színház –, amelyek tavaly is részt vettek a versenyen, gördülékenyebb az együttműködés.

A döntő pontozása is változott, tavaly még kétkamarás rendszerben döntött a zsűri, idén az egykamarás, hétfős nemzetközi zsűri ítélte oda a legjobb női és legjobb férfi előadó díját. A bírálóbizottság élére Fabrizio Melanót, a New York-i Metropolitan Opera rendező-legendáját sikerült megnyerni.

A DÍJAZOTTAK

Legjobb női előadó: **Kristin Sampson**

Legjobb férfi előadó: **Nyári Zoltán**

Közönségdíjat kapott David Alagna Egy halálraítélt utolsó napja című előadása (Debreceni Csokonai Színház)

A legjobb előadó közönségdíja: Nyári Zoltán

A 2009-es év győztese felépési lehetőséget kapnak a Miskolci Nemzetközi Operafesztivál rangos produkcióiban

Fotó: Dux Gábor

Friederike Meinel és Balczó Péter Ravel egyfelvonásosában jutott döntőbe

Újdonság, hogy már művészeti vezetője is van a versenynek, Vidnyánszky Attila. „Február óta dolgozik velünk – mondja Havas Ágnes –, és sok gondot levesz a vállamról. Segít a színházakkal folytatott tárgyalásokban, neki köszönhetően új körrel is bővíthet az együttműködő színházak sora, kiválóak a szláv, orosz kapcsolatai. Rengeteg az ötlete, ő ajánlotta nekünk Zöldy Gergelyt, azt a fiatal látványtervezőt is, aki a székprojektet kitalálta és megvalósította.”

Az idei fesztivált David Alagna operája, az Egy halálraítélt utolsó napja nyitotta, a debreceni Csokonai Színház előadásában, Nadine Duffaut rendezésében. (A műből készült felvételtől a 75. oldalon olvasható kritika.) Ezt Richard Strauss Ariadne Naxosban című műve (a gdański Balti Opera produkciója, rendező: Marek Weiss) követte. A Theater Biel Solothurn két egyfelvonással, Martin Alexandre bis és Ravel A pásztoróra című művével szerepelt a döntőben, ezeket Bagó Bertalan vitte színpadra. Marco Tutino Vitáját – az ostravai Morva-Sziléziai Színház produkciója – Teliyah Péter rendezésében láthaták. A fesztivált végül a New York-i Dicapo előadása – az Alföldi Róbert által színpadra állított – Emmeline (Tobias Picker) zárta.

Természetesen 2010-ben is lesz operaverseny és fesztivál, a remények szerint folytatódik a munka a Mezzo Televízióval. A tervek készen állnak, a részletekről január végén számolnak majd be a szervezők.

A verseny hivatalos honlapja:

www.operaverseny.hu

Lohengrin az NDK-ból

A szász választófejedelem udvari karmestereként tevékenykedő Richard Wagner Lohengrin-jét is Drezdában tervezte bemutatni, ám a politika közbeszólt. Az anarchistákért lelkesedő Wagner tevékenyen részt vett 1849 tavaszán a drezdai forradalomban, a bukás után menekülnie kellett. Így a Lohengrin Weimarban hangzott el először, 1850-ben. A drezdaiak kénytelenek megelégedni azzal, hogy városukhoz „csak” három Wagner-mű, a Rienzi, A bolygó hollandi és a Tannhäuser ősbemutatója köthető. Természetesen egy Lohengrin-előadás mindig ünnep, ha a produkció a premier óta megkopt, kissé poros, sőt néhol érthetatlenné vált is.

➔ V. Nagy Viktória

Vagy mi lennénk annyira telítve a modern (vagy annak képzelte) rendezésekkel, hogy már-már kényelmetlennek érzünk egy-egy klasszikus produkciót? A válasz nem egyértelmű, hiszen az operák hagyományos színrevitelét ma sem kérdőjelezi meg senki. Legfeljebb azon lehet elgondolkodni, hogy vajon mit szólna a keletnémet gyökerű, ám mára nyugaton is sztárkarriert befutó, jelenleg a dortmundi színház zenés „szárnyát” irányító rendező a saját, huszonhat évvel korábbi ötleteihez, megoldásaihoz? Vagy éppen azon, hogy egy olyan, nemzetközi téren is előkelő helyen jegyzett dalszínház, mint a Semperoper, miért nem tud/akar előállítani egy új és friss Lohengrint? Elgondolkodni persze lehet, de idén októberben mégis Christine Mielitz 1983-as, tehát az NDK-s időkben és a „Werk-treue” (vagyis a műhöz való hűség) szellemében fogant rendezése került színre három este a drezdai operaházban. Semmi manír és sallang, világos, ám meglehetősen unalmas történetkövetés, hatalmas mozaiktükör-hattyú, félreérthetetlen helyszínek, súlyos és eklektikus brokátok, hatásosnak vélt tömegjelenetek és ügyetlen dramaturgiai megoldások jellemzik az előadást, amely azonban minden bizarrsága ellenére, valami miatt mégis működött a színpadon. Pontosabban nem valami, hanem a jól kiválasztott énekesek miatt.

Nagyszerű gárdát toborzott ugyanis a Semperoper vezetése erre a három estére. A címszerepet a Drezdában rendszeresen hallható hamburgi Klaus-Florian Vogt énekelte, akinek fényes hangja kifejezetten alkalmas a Lohengrin-jellegű hősök megformálásra. Színészi játéka ebben a rendezésben ugyan nem bontakozhatott ki, ám aki látta a Bayreuthban jelenleg futó, Katharina Wagner-féle Nürnbergi mesterdalnokok Stolzingi Walthereként, aligha kételkedhet teátrális képességeiben. Brabanti Elzaként Camilla Nyludot hallhattuk, aki a lírai és érzékeny voce ellenére az

Foto: Matthias Kreuziger

Régi pompájában az eredeti tervek alapján újjáépített operaház

ártatlan, törekeny – ám a kételyt a szívébe engedő – ara alakját nehézkesen tudta a határozott követelésekkel előállító, majd összetört feleséggé változtatni.

A magyar operaélet nemzetközileg is magasan jegyzett Wagner-énekes, Németh Judit 2003-ban a Bayreuthi Ünnepi Játékokon énekelte először Ortrudot, és a mostani, drezdai volt a második találkozása a szereppel. Hangjának erőteljes szépségét, a szereptudás biztosságát és a németajkiúk által is mindig dicsért dikciót kitűnően egészítette ki színpadi jelenléte, ahogy nemcsak mozdulataival, hanem egy-egy szemvillanással, apró gesztussal is képes volt uralni a teret és a jelenetet. Telramundot az egyebek mellett ugyancsak Bayreuthot is megjárt Jukka Rasilainen énekelte, szintén kiválóan, a király szerepében pedig Georg Zeppenfeld remekelt. Sajnos a nagy hírű zenekar jócskán elmaradt az énekesek teljesítménye mögött, amiért elsősorban Christof Perick karmester tehető felelőssé.

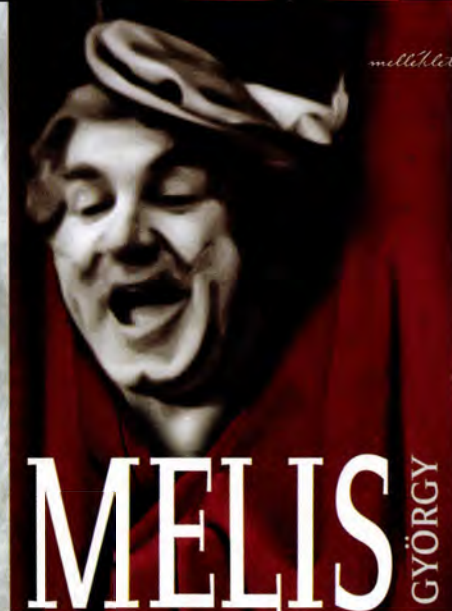
A második világháború után az eredeti tervek alapján újjáépített és 1985-ben újranyitott, egyedi akusztikájú Semperoper újabb kori története sem maradt megpróbáltatás nélkül: 2002 augusztusában a kiáradt Elba elöntötte a teljes pincészetet, a normális üzemmód csak 2003 tavaszára állt helyre. Azóta viszont gond nélkül működik a színház, igazán nívós programot ajánlva: idén már túl vannak a Traviata bemutatóján, decemberben pedig Händel Giulio Cesaréja következik. Áprilisban Franz Schmidt első operáját, a Victor Hugo regénye nyomán íródott Notre Dame-ot, májusban Gounod Faustját állítják színpadra, míg júniusban Edita Gruberovával a címszerepben a Lucrezia Borgia koncertszerű előadásával búcsúztatják az évadot. ■

A drezdai Semperoper honlapja:
www.semperoper.de

A könyv megjelenésének napjaiban ünnepeltük Melis György színpadra lépésének 60. évfordulóját: 1949. október 19-én Bizet Carmen c. operájának Morales szerepében láthatta őt először a közönség a Magyar Állami Operaházban. Az évfordulóra kiadónk egy portréval készült: Winkler Gábor, a Barangolás az operák világában c. négykötetes „operalexikon” szerzője egy olvasmányos, minden részletre kiterjedő életrajzi könyvet állított össze a művészlől személyes beszélgetésekből, korabeli kritikákból, újságcikkekből, illetve saját élményekből. Az életmű megismerését a művész rendelkezésünkre bocsátott közel 120 képe illusztrálja. A könyvet névmutató, valamint a művész operaházi szerepeinek, lemezfelvételeinek, filmszerepeinek és a Magyar Rádió számára készített felvételeinek tematikus listái teszik teljessé.

A kötethez CD melléklet is készült, amely igazi gyöngyszem az érdeklődők számára, hiszen eddig lemezen még meg nem jelent felvételeket tartalmaz. Részletek csendülnek fel – egyebek mellett – Mozart, Rossini, Donizetti, Giordano, Leoncavallo, Puccini, Planquette operáiból, Offenbach, Kálmán Imre, Lehár Ferenc operettjeiből, valamint elhangzik Arany János A fülemile c. verse is a művész tolmácsolásában.

*Egy élet az operaszínpadon
Portré Melis Györgyről*

Winkler Gábor

A könyv CD-melléklettel kedvezményes áron (3900 Ft + postaköltség) megrendelhető közvetlenül a kiadótól.

A kiadótól közvetlenül vásárolt példányokhoz hagyományos CD-tokot ajándékozunk a CD-melléklethez.

**Tudomány Kiadó
(1) 273-2840
www.tudomany-kiado.hu**

AZ OPERA KÉZIKÖNYVE

Park Kiadó, 2009; 743 oldal

Új operakalauz jelent meg: természetesen egy külföldi mű magyar verziója. Természetesen? Igen, mert egyelőre sem szellemi sem anyagi kapacitás nem mutatkozik arra, hogy legalább a magyar operatörténetből egyhamar naprakész, korszerű forrásmunka lásson napvilágot. A Vince Kiadó három évvel ezelőtt adta ki a német Könemann-Tandem Verlag 928 oldalas nagy kódexét, amelyet Batta András ültetett át magyarra, egy kisebb munkaközösség élén, hiszen minden ilyen volumenű kötet műhely munkájának gyümölcse.

Míg az Opera valóban kódex méretű, tehát tagadhatatlan, hogy a kezelése nehézkes, bár számos más érteny, például látványos volta messze kiemeli a hasonló kiadványok közül. Az opera kézikönyve, amelyet a Park Kiadó adott e napokban közre, ugyanvalóságos, több mint hétszáz oldalas, mégsem készíti használóját kondicionáló karizom-gyakorlatokra. A „használ” kifejezés ez esetben magasra értékeli a kötetet, csak rövid ideje vehettem kézbe, és máris számos adat ellenőrzésében, tények felidézésében adott gyors segítséget. Más kérdés, hogy bizonyos értékeitelével azonosulhat-e minden olvasója? Míg az Opera alfabetikus sorrendben halad, és a betűkön belül ad valamiféle időrendet. Az opera kézikönyve nyolc fejezetben az operatörténet nyolc korszakát tekintti át. Őt, ugyancsak hasznos, lexikális jellegű adattár társul a törzsanyaghoz. Az

első, mindjárt a bevezető után a szerző és munkatársai által ajánlott DVD-k gyűjteménye, e témában nyilván lehetnek nézetkülönbségek. Ám a bíráló összes méregfoga betömve, mert az ajánló-bevezető sorokban ott áll: „általunk legjobbnak ítelt”. (A személyes választás megvallása vonatkozik az egyes operák hangfelvételeinek kiemelésére is.)

Mármost kit, kiket takar az „általunk”? Matthew Boyden neve áll a borítón. A brit muzikológus más zenei tárgyú könyveket is írt, a Richard Straussról szóló például magyarul is megjelent az Európa Kiadó gondozásában. Ha az internet nem hazudik, operakalauza tíz év alatt négy kiadást ért meg, az (eddig) utolsón, a 2007-es negyedikén alapul magyar verzió. A magyar kiadást Balázs István és Fazekas Gergely szerkesztette, okosan kiegészítve magyar

szócikkkel. Mivel az eredeti kötet 20-25 oldalal bővebb, és ott a „végpont” Poul Ruders dán komponista, akinek a neve a magyar verzióban nincs benn, arra következtethetünk, hogy a szerzők listájában lehet eltérés. Bizonyosan nem számottevő. És aki a kortársak közül a hiányzókra, például a finn Kaija Saariahóra kíváncsi, ma már sok információt talál a világhálón. Egy ilyen kézikönyv anyagának pedig határt kell szabni, különben kezelhetlenné válik. A Park és a magyar szerkesztőség kitűnő, professzionális munkát végzett, örömmel forgatjuk a kötetet.

Albert Mária

WINKLER GÁBOR: MELIS GYÖRGY

Egy élet az operaszínpadon

Tudomány Kiadó, 2009; 215 oldal

A hódolat Melis Györgyöt illeti, akiről az elmúlt hetekben, hónapokban sokszor elmondták, hogy a magyar operatörténelem egész újkora fűződik a nevéhez, hiszen hatvan éve tagja a 125 éves Magyar Állami Operaháznak. Kicsit késői a szóvirágokból szőtt koszorúkat lába elé helyezni, ma már nincs olyan állapotban, hogy értékelni tudná mindent. Ha valaki, hát ő nem megérdemelte volna, hanem neki a Prima Primmissima elismerés és a második Kossuth-díj egyszerűen járt volna. Amelyeknek hasznát, mint az összes többi kitüntetés mellé adott boríték tartalmát, bizonyosan másokra fordította volna. Valamennyien adósa vagyunk, az adósságból valamennyit törleszt a Tudomány Kiadónál most megjelent portrékötet, amelyet Winkler Gábor gyakorló orvos jegyez.

A könyvhöz CD-melléklet is került, előljáróban megállapíthatjuk: ez a kiadvány fő értéke, mert Melis Györgyöt Melis György hangja ábrázolja leghitelesebben. Kötelező „hallgatmánynak” javasolhatom kezdő operaénekeseknek, és nemcsak itthon. Az Olasz nő Algírban című operából Taddeo áriája nyitja

a részletek sorát. Zseniális részlet, mert, bár magyarul énekel, az olasz idiómának megfelelően hangsúlyoz, és a szöveg így is teljesen érthető – egyszerűen megfeythetetlen, megmagyarázhatatlan, hogy vajon mennyiben ösztönös, és mennyiben tanult ez a páratlan tudás. Melis a legnagyobb magyar hangfestő, testet és színt ad a figuráknak, elegáns, fájdalmas, bohó és könyörgő ezer árnyalatban „szól a voce, ez remek!” (lásd: Donizetti: A csengő).

A szöveggel kapcsolatban ellentmondásos értékelésre jutottunk. Egy másik, orvosoknak szóló szép magazin felkérései révén több zenerajongó orvossal is találkoztam, akik fantasztikus tárgyi tudásra tettek szert, néhányan maguk is zenélnek, főleg kedvtelésből, kamarafarmációkban. Tisztelet és megbecsülés illeti őket, és nem állítom, hogy a kiadóknak eleve el kellene utasítaniuk őket, ha tollat, illetve klaviatúrát ragadnak. De

szigorú szakmai kontrollszerkesztőt kellene melléjük állítani, aki részben a szerkezet arányaira, részben a nem kellően árnyalt megfogalmazások elkerülésére ügyelne, valamint arra, hogy például a „cím” szót ne rövidítsék következetesen „c.”-nek. A szöveget gazdag képanyag és roppant bőséges, hasznos adattár egészíti ki

Albert Mária

HUMPERDINCK: JANCSI ÉS JULISKA

Larmore, Ziesak, Behrens – ének
Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara
Karmester: Donald Runnicles

● ● ● ● ●

A nyitányt és az első felvonást elég mechanikusan vezényli Donald Runnicles, hiányzik a flexibilitás, bár a zenekar színei és fényei a felvétel nem kimagasló hangzása ellenére is szépen hatnak. Ám az első felvonásközi zenével megváltozik a helyzet, és a két további felvonásban mintha sokkal jobban éreznék a zene lüktetését, figyelmesebb lenne a pusztán rendes megszólaltatáson túli pluszt adó variációs lehetőségekre. Az énekesgárda nagyon jó. A szülők közül az apa jelenik meg karakteresebben, Bernd Weikl nagy szabadsággal játsza és színezi a szerepet, míg Hildegard Behrens ezúttal kevesebb expresszivitást visz a magáéba, mint más nagy alakításai során. Ruth Ziesak kedves és finom Juliska, differenciált énekléssel, Jennifer Larmore is igényesen oldja meg Jancsi szerepét, de neki is vannak ennél jobb alakításai, amelyekben hangja lágyabban szól, dalának ívei kerekesebbek. A hagyományak megfelelően Hanna Schwarz nemcsak éneklő, hanem gazdagon fűszerezi is a Boszorkány szövegét. Én a diszkrét megfogalmazás mellett vagyok, szerencsére Schwarz a határig megy csak el, és még ízléses marad. Most sem okoz csalódást markáns hangjával. A lemez legszebb énekesi teljesítménye a Harmat-manócskát éneklő Christine Schäfer nevéhez fűződik. Egyszerűen csodálatos. A Homok-manócskát éneklő Rosemary Joshua teljesítménye is derekas, bár nem kimagasló. Egészében véve jó lemez egy olyan műről, amely népszerű ugyan, de nem készült sok, igazán jó felvétel róla. Sem az énekesi teljesítmény, sem a szöveg szerep-megközelítése nem egyforma. Bántó különbségek, nagy hiányosságok azonban nincsenek.

Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
2564 68808-2

BARTÓK: A KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA

Zsidkova, White – ének
Londoni Szimfonikus Zenekar
Karmester: Valerij Gergiev

● ● ● ● ●

Számos felvétel forog közközben A kékszakállú herceg várából, Tomlinsonnal angolul, Ramey-vel, Polgárral magyarul. Olyan mű ez, amellyel minden, magát valamire tartó karmester meg akar birkózni. Gergiev nekiugrott, és úgy vélte, hogy csökkenti a kockázatot, ha a koncertmesteri posztra vendéget hív. Kölcsönkérte a Philharmonia Orchestrától Vintony Zsolt Tihamért. A hegedűművész ugyan Németországban született, de magyar muzikusdinasztia sarja, az édesapja karmester, a nagypapja az ÁHZ harsonása volt, tehát zenei és nyelvi gyökerei segítségére lehetnek a karmesternek. A zenekari akcentusok így szinte mind helytállóak, bár Gergiev helyenként hajlamos a sietségre. Okkal, mert a két – egyébként kitűnő – énekest a gyorsabb frázisokban megsegíti a lendület, könnyebben boldogulnak a magyar szöveggel. Bár a Szentpétervárról származó mezzo a harmadik és a negyedik ajtó előtt gyönyörű, meghitt lírai pillanatokat teremt. Kár, hogy a „sorsfordító” ötödik ajtó érzelmi hőfoka csak közepes. Mivel Zsidkova és White is énekelte már a szövegét, a „fékezett habzást” Gergiev számlájára kell írunk. Így kevés eszköz marad számukra a továbbépítésre. Zsidkova egyébként tavasszal, Fischer Ádám vezényletével Amszterdamban éneklő Juditot Bretz Gábor oldalán. Ez alighanem jutalomjáték lesz a gyönyörű orgánumú énekesnőnek, és a lemezt hallgatva nagy Judit-alakítást ígér, kivált, ha hozzáteszük, Peter Steint rendezésében megy a produkció. A Londoni Szimfonikusok felvétele a Barbican-beli élő előadást rögzítette. Jó, hogy elkészült. Jó, hogy gyarapítja – és valóban gazdagítja – gyűjteményünket, de az első helyet nem foglalja el.

Albert Mária

LSO Live – Mevex
LSO0685

DAVID ALAGNA: EGY HALÁLRAÍTÉLT UTOLSÓ NAPJA

Roberto Alagna, Indra Thomas – ének
Orchestre National d'Ile-de-France
Karmester: Michel Plasson

● ● ● ● ●

David Alagna Victor Hugo azonos című regénye alapján komponálta operáját (amelyet Debrecenben, illetve a Mezzo Operaverseny és Fesztivál keretén belül is bemutattak). A szerző a librettót testvérei, Frédérico és Roberto közreműködésével írta, jelenkori vonallal bővítve a cselekményt. Annál kevésbé jelenik meg bármiféle modern szál a zenében. Hol andalítóan dallamos, hol pátosszal zengő jelenetekkel igyekezik elhitetni a komponistát, hogy így érez egy – illetve a nagy francia író művétől eltérően két – halálraítélt, utolsó napján. A darab kiváló példa annak bizonyítására, hogy egy művészeti alkotásnak nem elég szépnek lennie, kell, hogy álljon is valami mögötte. Túl sok a hatásadás elem, sőt igazán minden túl sok. Lehetséges, hogy a komponista több szerencsével járt volna a XIX. században, hiszen egy pillanatig sem lép ki annak világából. De akkor nem növelhette volna a Théâtre des Champs-Élysées hálás közönsége előtt az előadás értékét a zeneszerző bátyjának, a világhírű tenornak, Roberto Alagnának csodás hangja, amely képes kárpótolni a hallgatót a zenei megformálás esetleges gyengeségeiért. Erénye a szerzőnek – akinek jazz-, népi- és populáris zenéhez való vonzalma talán sok mindenre magyarázatot ad –, hogy jól ismeri a zenekar hangszereit, és ezt az ismeretét kamatoztatja is, remekül hangszerel, és Michel Plasson is a legjobbat hozza ki az Orchestre National d'Ile-de-France együtteséből. Ha hátradőlünk, és az egyébként fülbemészó, szép melódiákat önmagukban hagyjuk hatni, még élvezni is lehet az operát, csak nagy katarzist ne várjunk.

Ifj. Szántó András

Deutsche Grammophon – Universal
480 095-8

VIVALDI: ÁRIÁK

Magdalena Kožená – ének
Venecei Barokk Zenekar
Karmester: Andrea Marcon

●●●○○

Valódi ritkaságok gyűjteménye ez az album. Noha Vivaldi oratóriumai és operái egyre népszerűbbek, legtöbbjük még ma is ismeretlen. A barokk opera éledése művek és karmesterek összekapcsolásához vezet. Ha Händel, Alan Curtis említhető elismerőleg, Vivaldi alkotásai pedig Andrea Marcon nevét is előhívják. A lemez azt igazolja, az olasz remekül fogja meg a zenét. Idővel azonban zavaróvá válik a túlzott finomság.

Magdalena Kožená esete némiképp hasonló ehhez. Nem vitás, nagy énekesnőről van szó. Csodálatos érzékenységgel énekel, lágy vonalakkal, túlzások nélküli expresszivitással, mindig ráhangolódva a szólam ivére. Ám a porcelánfényű hang egysíkúvá válik, s nemcsak azért tűnik szopránnak, mert a lemezen ilyen fekvésű részletek is helyet kaptak, hanem mert egészében jellemzőbb rá a könnyed magasság és a légiesség, mint a mélység. Utóbbiak szépek, de nem igazán dúsak. A kissé hűvös hangvétel miatt is már-már Elisabeth Schwarzkopf jut eszünkbe, akinél, bár fordítva dönt el még tanulmányai idején, szintén megvolt a mezzoszoprán–szoprán alternatíva. Mivel mindkettőjüknek kétségkívül szépek a magasságai, inkább a hűvösebb hangvétel lehet az oka annak, hogy a vitathatatlanul igényes előadás az idő múltával mégis valamelyest üresen kezd hatni. Persze a lemez nagyon jó, az előadók is azok, de annyi biztos: akkor sem változatosság jellemzi produkciójukat, ha a differenciáltság nem vitatható. Mert differenciált ugyan, mégis, egy bizonyos tartományban mozog, ami a zenekari részt tekintve kissé feminin, az éneket illetően pedig hűvös.

Zay Balázs

PÜCCINI: ÁRIÁK

Karine Babajanyan – ének
MR Szimfonikusok
Karmester: Pier Giorgio Morandi

●●●○○

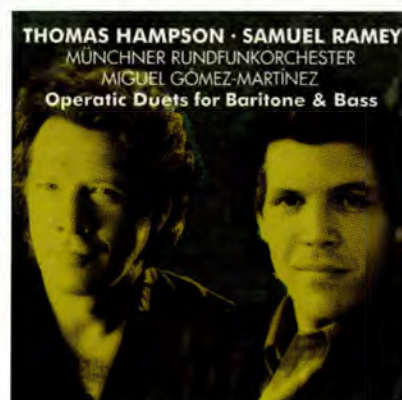
E felvétel érdekessége nem abban rejlik, hogy Puccini-áriák szólnak a korongról, ilyen összeállítások nagy számban találhatóak. Ám ez az anyag, amely egy nemzetközi label kiadásában forog, Budapesten készült, a Magyar Rádió 22-es stúdiójában, a Budapest Symphony Orchestra név, pedig az MR Szimfonikusokat takarja (erről a kisérőfüzet hallgat). Izgalmas az énekesnő, akinek portréját rajzolja föl a CD. Karine Babajanyan sajnos nem rendszeres vendég Budapesten, bár a világháló egyik információja azt állítja, a 2000-es évek elején Elvirát énekelte itt a Don Giovanniban. Lehet, hazai lírai szopránokból nincs hiány, de Babajanyan különös szintet képvisel, hiszen drámai szövegek is énekel, például a Norma címszerepét, készül a Tannhäuser Erzsébetjére, ám a hangja könnyű, mozgékony, ha a szólam úgy kívánja.

A Puccini-áriák tükrözik is, meg nem is, ezt a sokoldalúságot, hiszen többféle nőalakot – Cso-cso-szánt, Mimit és Manont, Liüt – kell megszemélyesítenie, de mégiscsak egyetlen szerző zenei világába hívja a hallgatót. E kereten belül igazán vonzó, ahogy tisztán vokális eszközökkel ad más-más eleven karaktert a hősnőnek. Érdekes lenne őt viszontlátni például Tatjánaként.

Karine Babajanyan Örményországban született, Jerevánban tanult és az ottani operaházban debütált. Miután több énekversenyt is megnyert, 1999-ben Németországban telepedett le. A szülőföldjén szerzett stabil alapokra német iskolázottságot épített, ez megmutatkozik kulturált, stílusos előadásmódjában. A CD-n, egy-egy rövid megszólalás erejéig, Giuseppe Giacomini a partnere.

Albert Mária

EMI Classics
 50999 267731 2 4

OPERADUETTEK

Thomas Hampson, Samuel Ramey – ének
A Müncheneri Rádió Zenekara
Karmester: Miguel Gómez-Martínez

●●●○○

Az eredetileg 1998-ban megjelent, olasz operákból származó bariton–basszus-duetteket tartalmazó összeállítás hamar elnyeri tetszésünket. A két énekes lazán, örömmel dalol. Mikor vonzó a környezetükből kiragadott részletek ilyen gyűjteménye? Ha karakteres énekesek produkcióját halljuk, Samuel Ramey és Thomas Hampson hangja egyéni. Ramey basszusa talán karakteresebb, Hampson esetében viszont a pozitív megítéléshez hozzájárul sokoldalúsága, viszonya az előadott művekhez. A lemezt hallgatva a mosoly idővel halványul. De csak azért, mert Cimarosa és Donizetti egy-egy ízletesen megoldott vigoperai duettje után tragikus operák részletei következnek. Ritkaság Donizetti Marino Falieroja. Aztán Bellini, majd négy Verdi-részlet jön. Miguel Gómez-Martínez remekül vezényel, jól megéri a zene lüktetését. Lágy, természetes közeget biztosít a két énekes szerepléséhez, amely még a tragikus részletekben is könnyed; látszik, élvezik az előadást. A puritánok duettjében különösen a zenekari háttér kidolgozottsága tűnik fel, Gómez-Martínez Verdit sem vezényli rosszul, de itt kevésbé meggyőző a zene folyamatosságának hangsúlyozása a tagolás rovására. Ez kiváltképp a Simon Boccanegra prológusának részletére igaz. Ugyanakkor épp itt érezni, mire is jó egy ilyen lemez. Ha nincs teljes felvétel, legalább ennyi van. Ez olyan nagy zene, hogy jó még ezzel is, azzal is hallani, legalább egy keveset. Az album záródarabja megint ritkaság, és a színészmazk is újra mosolyra vált: egy korai Verdi-mű. A pünkösdi királyság részlete. Ebben kiváltképp feltűnik, hogy a különböző helyzetekhez alkalmazkodva Hampson variálja jobban a hangját – itt túlzottan is.

Zay Balázs

Warner Classics & Jazz
 2564 69452-3

MOZART-MŰVEK

Danielle de Niese – ének
A Felvilágosodás Korának Zenekara
Karmester: Charles Mackerras

●●●●○

A Mozart-album belső oldaláról egy kilencéves, süni szemöldökű bakfis mosolyog ránk, szép aranyéremmel a kezében, de a póz csaknem hajszála ugyanaz, mint a harmincesztendő világsztáré, a front oldalon. Őstehetséggel van dolgunk, aki párhuzamos zongora- és tánc-tanulmányokkal, tudatosan készült glóbuszunk meghódítására. A párosos életrajz arról nem tájékoztat, hogy a szülők az ő kedvéért költöttek-e át Ausztráliából Los Angelesbe, vagy a véletlen hozta-e így, hogy onnan aztán egy iramodással New York-ban teremjen. A Metropolitan Opera fiatal tehetségeket gondozó programjának növendéként, tizenkilenc évesen, Barbanaként állhatott a Figaro házasságában Renée Fleming, Bryn Terfel és Cecilia Bartoli mellett a színpadon. Ugyanitt idén Susanna szerepében mutatkozott be. Képességeiről személyesen meggyőződhetünk, amikor a Művészetek Palotájában William Christie csapatával, Rameau Les Paladins-jében játszott. Meleg, aranyos fényű orgánium az övé, amellyel tud bánni, bár a Mozart-album, amelyben a karmester készséggel hordozza a „zenekar tenyerén”, arról tanúskodik, hogy a legatók még nem elég gömbölyűek. Az énekesnő okkal mond köszönetet az Abbey Road-i stúdió személyzetének, ők is ropant előzékenyen bántak vele. Talán túlságosan is finoman: az egész CD oly kiegyenlített, ami a hitelesség száz százalékos skáláján legalább egy pont levonást jelent. A szakrális anyagból az Alleluja valóban átszellemült, az operaiárákból kiemelkedik a Cosi fan tutte Despina-és az Il re pastore Aminta-áriája. Don Giovanni és Zerlina kettősét azonban hanyagolhatta volna az album szerkesztője.

Albert Mária

Decca Classics – Universal
 478 1511 DH

SACRIFICIUM

Cecilia Bartoli – ének
Il Giardino Armonico
Karmester: Giovanni Antonini

●●●●○

Több ezer fiú feláldozása a zene nevében – legújabb szólólemezén ezzel a mottóval hangsúlyozza az opera fénykorában virágzott kasztrálás ambivalens voltát napjaink egyik legnagyobb énekes világsztárja. Nincs mese: ez a repertoár nem enged meg hiányos énektechnikát. A nápolyi iskola atyja, Nicola Porpora áriáira épül a műsor, amelyet ezúttal is gazdag zenetörténeti háttéranyag egészít ki, valamint meglehetősen merész, több ezer éves római szobrokkal operáló képi világ (további részletek: www.ceciliabartolionline.com). A többi szerző (Caldara, Araia, Graun, Leo, Leonardo Vinci) és a művészetek listáját elnézve – egy híján mind first recording – bátran kijelenthetjük: nem ismerjük az operairodalmat. (És ha a felfedezések ilyen gyors ütemben haladnak, sosem is fogjuk.) A majdnem nyolcvanperces műsort első sorban az 1720–30-as években írott, gyilkosan nehéz ütemekben tobzódó alkotásokból állította össze az ötletgazdaként is jegyzett mezzo. Most sem kíméli magát: a Berenice című Araia-opera részletében például – ha jól számoltam – százharminc hangot énekel egy levegőre, amely „távot” húsz másodperc alatt „futja”. Lélegzetelállító. Még akkor is, ha a hangmagasságokat nem mindig lehet azonosítani. A Giovanni Antonini vezette együttes nem tagadja meg magát: merész hangsúlyokkal, vagány tempókkal akar lehengerelni – engem azonban nem a szélsőséges hangütés (ehhez hamar hozzá lehet szokni), mint inkább a tökéletes együtthangzás-együttlélegzés ragad magával. No, meg az, ahogyan Bartolit kísérik, ahogy előkészítik neki a terepet egy-egy jól kidolgozott előjattékkal. Nem minden ízében szimpatikus album, de a siker alighanem garantált.

Várkonyi Tamás

Decca Classics – Universal
 478 1522

R. STRAUSS: INTERMEZZO

Felicity Lott, John Pringle – ének
Londoni Filharmonikus Zenekar
Karmester: Gustav Kuhn

Rendező: John Cox

●●●●○

Érdekes adalék a brit szoprán pályaképehez ez a felvétel, amely 1983-ban készült Glyndebourne-ban. Felicity Lott pályája fölfelé tart ebben az időszakban. Mégis jutalomjátéknak tetszik az előadás, John Cox rendező valószínűleg szabad kezet adott neki Christine Storch ábrázolásában. Az Intermezzo pikáns darab, mert a zeneszerző e művében szélesre tárja saját hálósobájának ajtaját. Az 1924-es ősbemutató estjén (Drezda, 1924. november 4.) mindenki pontosan tudta, hogy Strauss Pauline de Ahnával kötött házasságának naponta ismétlődő, viharos jeleneteit látja viszont a színpadon. A mai nézőnek nem kell feltétlenül tudnia erről. Elég, ha elfogadja a commedia domestica, azaz házi, családi komédia megjelölést, amit a zeneszerző adott művének, amelynek egyébként a librettóját is maga írta, sőt hosszú bevezetőt is illesztett hozzá, ebben a párbeszédet érthető megszólaltatásának fontosságát hangsúlyozza. A darab más értelemben is intermezzo, azaz közjáték: az antik hősöknek búcsút vele mond a komponista. Ez után túlnyomórészt polgári alakok népesítik be színpadát. Felicity Lott – Robert Storch udvari karmester unatkozó és unalmában flörtölő hitveseként – precíz eszközökkel vegzálja a szobalányt, a szeretettet mint legaljasabb eszközt igénybe véve, szinte fajtogatóan öleli át a kislejt; az énekesnő alakítása telitalálat, színészilag és vokálisan egyaránt. Ami pedig a szerző intelmét illeti, Felicity Lott, amint máskor – emlékszünk milyen megindítóan énekelte a Négy utolsó éneket több évvel ezelőtt az akkori Budapest Kongresszusi Központban –, most is pontos szövegértelmezést ad, és ebben jó társa a karmestert alakító John Pringle.

Albert Mária

Warner Classics & Jazz
 50-51442-8857-2-9

MOZART: SZÓKTETÉS A SZERÁJBÓL

Winska, Streit, Szmytka, Korn – ének

Vezényel: N. Harnoncourt; rendező:

Ursel és Karl-Ernst Hermann ●●●○○

Harnoncourt sajátos Mozart-felfogását ismerjük, vártam is, hogy a Marten allen Arten kezdetű, brutálisan hangszerszerű Konstanze-ária concertáló kvartettje miként lassul ki az eredeti tempóból, amikor magára marad. Továbbra is talány az eljárás, a historikus hérosz minden vezénylésekre kibukkanó „nagyító alá vonás”, amelyet a Bécsi Filharmonikusok aznapra a Theater an der Wienbe osztott tagjai sem tudtak gond nélkül feldolgozni.

Míg a nyitány sistergős, maga az előadás nagyon lassú, három és egynegyed óra! Nemcsak a Hermann házaspár kozmosznyí csendekre, hosszas, néma vergődésekre bázisozott koncepciója miatt. Minden húzás kinyitva, az extrém szólistaterhek így még súlyosabbak: csoda-e, ha a kitűnő – és furcsa módon mégsem túlfoglalkoztatott – Kurt Streit (Belmonte) negyedik áriájának sokadik kolorálását már kissé indignálódva teljesíti? Borzasztó dolgot kell leírom: ha más nem, hát Mozart saját útja, utolsó daltjékének, A varázsfuvolának letisztult ariaformái mutatnak rá, hogy – énekesi szempontból legalábbis – fején találta a szöveget II. József a „túl sok hangról” szóló megjegyzésével...

1989-ben még nem elcsépelte megoldás Szelimet kiégett sármórként bemutatni egy labirintus közepén; Hilmar Thate spleenje zseniális, szétvízpipázott, közepérossan skizoid, mégis udvarias és erotomán basáskodásának az európai úrnő alig-alig bír ellenállni. Idegenkedését leginkább kevésbé idiomatikus németje jelzi: Aga Winska – és a Blondét alakító Elzbieta Szmytka – személyében ha nem is az előírt angol, de lengyel hölgyek senyvednek Ozmin fogságában. Vagy virulnának? Ki-ki döntse el.

Ökouvás Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4540**VERDI: FALSTAFF**

Plishka, Freni, Bonney, Horne – ének

Karmester: James Levine

Rendező: Franco Zeffirelli ●●●●○

Franco Zeffirelli Falstaff-olvasata majd' harminc-éves, mire 1992-ben a Metropolitan filmre veszi. Mégsem romlott „áru”, hisz a lírikusnak hitt rendező több affinitást árul el a buffához, mint hinnénk, ezzel némileg visszahozza hitünk, hogy mégiscsak van némi köze munkásságának az opera műfaj lényegéhez is, nemcsak annak dekorálásához. Remek helyzetkomikumok, kellépoérok sorjájának, szemléletmást lubickol a sztár csapat. Paul Plishka, egy világszám Met-öslény lép fel Falstaffként: pompás. Bruson-szerű hang az övé, ide kötelező humorral felszerelve, amely időnként túl vaskos is. A szerelmes Fentonra kiírt Frank Lopardo sem óvatoskodik. Ahogy eltört ariosójában felível a legszebben legegyszerűbb harmóniák egyikére („così baciami”), újra feltárla a reneszánsz darab canterbury-i durvulások alatti mélysége.

Viszont amilyen tökély Mirella Freni a szopránénekesnő, oly zavartan tehetetlen is Aliceként, Mire belemelegedne, szólama lényege lefutott. Az este valóságos tündére Barbara Bonney, kristályhangon, mégis melegen vibrálva hozza ártatlan figuráját. Helyi fanok ünneplik a tenorális Marilyn Horne-t, James Levine előtt viszont magam is szívesen lengetem kalapom. Két óra szakadatlan scherzo múlva is töretlen zárófüga gyúri maga alá a nézőket – csaknem térdükig tolu a nagy együttés.

Néha az az érzésünk, hogy a világ összes operavideo-felvételét Brian Large és hetekre kitelepülő stábjá készíti. A korrekt élő filmnek egyetlen snittje valóban zseniális, de ennyi szépség után ez a közeli is elég: Falstaff szeme a tündöklő Nannettát figyeli: humor és humánus csillan benne. Ha nem is a föld sója Sir John, de legalább a windsori unatkozóké.

Ökouvás Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4532**PUCCINI: BOHÉMÉLET**

Stratas, Carreras, Scotto – ének

Karmester: James Levine

Rendező: Franco Zeffirelli ●●●●○

Hetedik mennyország a párizsi burzsoák fölött, hol üdvözült bohémek jól elvannak – csak a pokol melege hiányzik a tétben. Ilyesmi lehet Franco Zeffirelli ideája, amelynek együttálmódására szeretné rávenni közönségét. E tétben nincs semmi új: a leghagyományosabb, luxusminőségben kivitelezett Bohéméletet kapjuk, amelyben az élet szépsége a halálban is vigaszt nyújthat. A pompás Momus kávéház képe másik vízió: mintha egy szublimált Don Carlos autodafé-jelenete csapna ki a dekadencia-izű évbűcsű vörös füstjéből. A Met óriásszínpadán háromszáz statisztá – micsoda statika, felépítmény, többször tapsolják is.

A partitúraszakció sem marad adós: a Levine márkajelű zenekar első osztályú szőnyegén Teresa Stratas és José Carreras legendás szerelmespárja lépdél. A hölgy húsz éve énekl Mimit, mégis ily törekeny és da capo halálra vált Mimit nem láttam. Carreras éneklését zavarja a színészi játék: bár hitelesen mozog, amint neki intenek, kimerevedik, és nekiáll vokalizálni. Harmincöt éves, jóképű, a csúcson éri az 1981-es széria kilencedik előadása. Még akkor is, ha transzponált áriájában már egy echte B-s tenor szól, így a technikailag megénekel H is csak „határon átnyúló együttműködés” az őrangyallal. Sőt ő maga is túl van már a lírikus poétán: Rodolfo jelmezéből Chénier, a forradalom költőjének spintója szól, nemesen, férfiasan, eszményien – még négy-öt évig... A segédérők is nagy nevek: James Morris, Bayreuth Wotanja itt Colline-t(!) énekel, Italo Tajo, a veterán buffó basszus pedig Benoit-t és Alcindort egyszerre vállalja. Csak egy sztár okoz csalódást: Renata Scotto Musette-je. Életvidám, de hasítón éles: még összekaszabolná álmutunk bársónyát.

Ökouvás Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
00440 073 4539

ROSSINI: HAMUPIPÓKE

DiDonato, Flórez – ének; A Gran Teatre del Liceu Ének- és Zenekara; Karmester: Patrick Summers; Rendező: Joan Font ●●●●○

Szögezzük le: a Hamupipóke, habár zenéje elbűvölő, nem gyerekopera. Noha tény, Jacopo Ferretti librettója Charles Perrault története alapján készült. (Itt nincs lehetőség kifejezni, hogy a francia író nem a babaszobák, hanem a szalonok népének írta meséit. Mindenesetre elég municiót szolgáltatott későbbi századok komponistáinak is lírai elbeszéléseivel.) A barcelonai Hamupipóke olyan produkció, ami elsősorban felnőtteknek szól, de bátran megnézheti a serdületlenebb korosztály is. Ez elsősorban Joan Font színrevitelének köszönhető. Font a Comedians nevű formáció tagja, amely a másik katalán csoporthoz, a La Fura dels Baushoz hasonlóan utcaszínházként is működött, és teljesen konvenciómentesen gondolkodik a színházról, miközben egyetlen oda nem való ötletet nem visz színpadra. És nem vesz el a műből, sőt gazdagítja tartalmát. Joan Gillén jelmezei az op-art világot idézik, de nemcsak két színre támaszkodik, hanem világítóan harsány tónusok kavalkádját vonultatja föl. Az egyetlen díszlet a világításeffektek segítségével lesz minden képben mássá. A táncosok ember méretű egerekként némán, gesztusokkal kommentálják a cselekményt, a hatás fergeteges. Két sztárénekest szerződtettek a főszerepekre, Angelinát, azaz Hamupipókéét Joyce DiDonato alakítja. Aki eleven cáfolata annak a túlzásnak, miszerint ma csak egyetlen fontos énekesnő lenne a nemzetközi operaszíntéren, Cecilia Bartoli. DiDonato kitűnően építi fel a figurát, önérzetes és lemondó, titokzatos és megbocsátó. Flórez hús-vér alakot formál a hetyke Don Ramiróból. A helyi erők, beleértve a sokat játszó kórust is, mind kitűnő partnernek bizonyulnak.

Albert Mária

Decca Classics – Universal
074 3305 DX2

MONTEVERDI:**POPPEA MEGKORONÁZÁSA**

de Niese, Coote, Davies – ének; Karmester: Emmanuelle Haïm ●●●●○

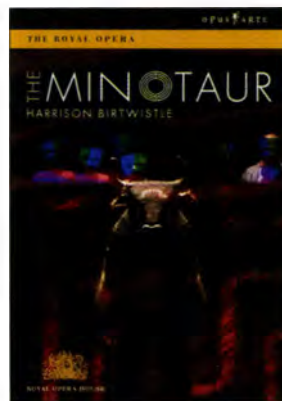
A nyáron ünnepelte alapítása 75. évfordulóját a Glyndebourne-i Fesztivál, megragadtak minden alkalmat, hogy erre a tényre felhívják az operabarátok figyelmét. Az alapító onokája, a jelenlegi „főnök”, Gus Christie is ezt teszi, amikor a tavalyi Poppea-produkció DVD-jének bónusz-trackjén visszatekint a mű korábbi előadásaira. Nemcsak ő, hanem a darab karmestere, Emmanuelle Haïm is becsülettel emlékeztet a barokk művek egyik felfedezőjére, az ortodox régizeneszek által eltagadott úttörőre, az első, 1962-es Poppea karmesterére, Raymond Leppardra. De nem hallgatja el, hogy Leppard felfogása követheetlen.

Haïm fővázolja az operához kapcsolódó dilemmát is, vajon minden hang Monteverdi tollából került ki? (A nyitány például valószínűleg egy kortárs munkája.) Ám a mű erényei vitathatatlanok, ezt hangsúlyozza Robert Carsen rendező is, a téma és a figurák az éppen csak kibontakozóban lévő műfajt, az operát máris új útra terelték. Isteni hősök helyett halandó lények jellemére és kapcsolataira épül a történelmi hűségnek fittyet hányó történet.

Nérót a kiváló brit mezzo, Alice Coote, Poppeát pedig a szerepre termett Danielle de Niese kelti életre. Igazi felfedezés Otho alakjában Iestyn Davies kontratenor. Az a barokk ideál, amit Emmanuelle Haïm képvisel, sallangtalan. Bár úgy néz ki, mintha nem vezényelné, hanem inkább „lemozogná” a zenei anyagot, azért biztos kézzel vezeti zenekart és a produkciót. A császári pompát és az erotikát a szint borító vérvörös bársony jelzi, a kép egyébként punitán, ám az egész előadói „gépezet összeműködése” példaszerű.

Albert Mária

Decca Classics – Universal
074 3339 DX2

BIRTWISTLE: THE MINOTAUR

Tomlinson, Reuter, Rice – ének Karmester: Antonio Pappano

Rendező: Stephen Langridge ★★★★★

A hetvenöt éves brit szerző 2008-ban bemutatott operája igazi tragédia, de végre nem Ariadné, nem Thészeusz és nem is az Ártatlanok – vagyis a minden kilencedik évben áldozatul a Minótaurosznak küldött tucatnyi athéni ifjú – tragédiája, hanem a Minótauroszé. A Minótauroszt mint ember tragédiája a Minótaurosztban, a bikában. És nemcsak a hallgató, hanem a főhős is katarzist él át a finálé során, ő is megtisztul, felemelkedik, leveti magáról félsorsát. Christine Rice Ariadné szerepében nemcsak megoldja a technikailag igen nehéz, regiszterváltásokban bővelkedő szöveget, de megformálásával azt is elhitheti, hogy szavait el sem lehet képzelni másképp, mint énekelve, és éppen azokkal a hangokkal, amelyeket hallunk. Az ókori rituálé légkörét Schönberg Mózes és Áron-jához fogható őserővel idéző zenekari betétek, vagy a jósdajelenet mellett a kórus nagy szerepe is eszünkbe juttathatja az őszövétségi operát. A zenei nyelvezet sokrétű, bonyolult, egy egész szerzői életmű tapasztalatait foglalja magában, és megkérdőjelezhetetlenné teszi, hogy az opera műfaja legalább annyira a XXI. századé is, mint a korábbiaké volt. Nem hagyhatjuk el, hogy Stephen Langridge csodálatos rendezését – amely egy pillanatra sem szorítja háttérbe, annál tökéletesebben szolgálja a zenét –, valamint az összehatáshoz nagyban hozzájáruló díszlet-, jelmez- és fénymegoldásokat is az egekig magasztaljuk. A rövidebb második felvonás befejezése – főként az első fényében, amelyet a kérek (azaz halál-angyalok) dögező jelenete zár – áramütésként éri a hallgatót. Csak erős idegzetűeknek ajánlott, de nekik annál inkább!

Ifj. Szántó András

Opus Arte – Mevex
OA 1000 D

A Down Beat 75 éve

DOWNBEAT

Jazz, Blues & Beyond**Since 1934****Jazz, blues
és környéke****Elmhurst. Riasztóan le-
robbant negyedeken ha-
lad át a Chicago belvá-
rosából nyugat felé****tartó vonat, amíg jó órányi utazás után a kertváros állomására ér. A kihalt, vidékies megállóhoz közel esik a North Haven Road, sarkán a 102. számú házzal. Palatetős, téglalap alakú, alacsony épület: itt székel a 75 évvel ezelőtt alapított Down Beat magazin kiadóhivatala és szerkesztősége.**

➔ Turi Gábor

Valahogy nem ilyennek képzeltem ezt a helyet. New York, Soho, tetőtéri loft – inkább. Vagy Chicago, a Loop, a modern építészeti valamelyik felhőkarcolója. De itt, kint a prérin, a nagyváros periferiáján, ez az igencsak szerény, jellegtelen épület? Ez volna a híres jazzszaklap mai otthona?

Fiatalemberek fogadnak. Jason Koransky szerkesztő, Dave Zaworski társszerkesztő és Frank Alkyer, a kiadó igazgatója. Kissé tartózkodóak a messziről érkezett, ismeretlen vendéggel szemben. Aztán oldódik a feszültség, az első, tapogatózó mondatok után kiderül: egy nyelven beszélünk. Frank egy ponton elárulja: nagyszülei magyarok voltak. CD-hegyek, könyvek, folyóiratok, plakátok mindenütt: jazzmuzikusok arca néz ránk innen is, onnan is.

Anno...

A történet persze nem itt, hanem Chicago belvárosában kezdődött. A Down Beat (jelentése: az ütem első, legsúlyosabb leütése) 1934 júliusában, nyolc oldalon, tíz cent áron Alfred J. Lipschutz biztosítási ügynök vállalkozása-

ként látott napvilágot. Mivel a korabeli zenei lapok – az Orchestra World és a Metronome – egyike sem tartotta fő profiljának az akkor negyedszázada létező, még mindig szubkulturális jelenségnek számító jazzmuzika képviselőjét, a novemberben másik tulajdonos kezébe került chicagói kiadvány két év alatt országosan számon tartott jazzmagazinná nőtte ki magát. Jóllehet első számai a híreken kívül semmiféle elemzést, kritikát, portrét nem közöltek, és cikkei a következő időben is fésületlen, olykor szélsőséges véleményeket tükröztek, öt éven belül elérte a 80 ezres példányszámot, amit azóta sem haladott meg lényegesen. A hektikus indulást követően a lap helyzete 1938-ban stabilizálódott, amikor John Maher nyomdász vásárolta meg a kiadói jogokat, amelyek azóta is a család tulajdonában vannak.

Az amerikai versenyszellemben edződött, szigorú felfogású Maher irányítása alatt vált a Down Beat az amerikai jazz első számú hírközlő és véleményformáló magazinjává. Az első önmeghatározásban még „A muzikusok lapja” titulus szerepelt, ami nem sokkal később „A muzikusok bibliája” elnevezéssé változott. A hetvenes években a

Fotók: Turi Gábor

rockzene térhódítása súlyos identitásválságot okozott a lapnál is. A nyitást nem kerülhették el; akkoriban előfordult, hogy rocksztárok szerepeltek a címlapon, ami elidegenítette a hagyományos jazzközönséget, ugyanakkor új olvasókat nyert meg a lapnak a fiatalabb korosztályból. A megnevezés az utóbbi években finomodott és képlékenyebbé vált: a „Jazz, Blues and Beyond”, azaz a „Jazz, Blues és egyéb” szókapcsolatok segítenek értelmezni a főcímet, amiben mégiscsak a jazzre esik a hangsúly.

... és most

A Down Beatet ma havilapként ismerjük, holott négy évtizeden át havonta kétszer jelent meg. A nehéz időkben példányszáma a felére, 40 ezerre csökkent, munkatársi gárdája folyamatosan cserélődött, annak megfelelően, hogy milyen kiadói stratégia határozta meg a szerkesztés elveit és gyakorlatát. Ez azonban már jazztörténelem. Az olvasót jobban érdekelheti, hogyan fest most, milyen ma a magazin. Az informatív, bár értékítéleteiben olykor vitatható All Music Guide lexikon szócikke a leghíresebb amerikai jazzorgánumnak nevezi, miközben az első számú jazzmagazinként a Washingtonban szerkesztett vetélytársat, a Jazz Timest nevezi meg. Kétségtelen, hogy Amerikában senki nem ülhet sokáig a babérjain, de az is tagadhatatlan, hogy a jazzmagazinok modelljét a folyamatosan megújuló Down Beat teremtette meg.

Egy lap értékét elsősorban a szerzői gárda határozza meg. E tekintetben a Down Beat mindig is kiemelkedett a mezőnyből. Olyan szakértők fémjelezték egyes korszakait, mint a Count Basie-t, Billie Holiday-t, Charlie Christiant és másokat felfedező John Hammond, az Angliából áttelepült, muzsikusként is ismert Leonard Feather, a kritikus Gene Lees, a szerkesztést később az egyetemi katedrával felcserélő Dan Morgenstern, vagy a jazz életformáról nagy beleérzéssel tudósító Nat Hentoff. A lapnak kiterjedt tudósítói hálózata révén minden nagyobb amerikai jazzközpontban van munkatársa, az éves kritikusi szavazáson pedig a világ számtalan országából érkező mintegy 120 voks alapján alakul ki a muzikusok rangsora.

A tájékozódás szempontjából ma is nélkülözhetetlen lap többnyire 84 oldalon, néha tematikus bővítményekkel jelenik meg. Beszámol a jazzvilág híreiről, bemutat új arcokat, portrékat közöl neves muzikusokról, tudósít koncertekről, körkérdésekre kér választ, ismerteti a hangszertechnikai újdonságokat, és elemzésekkel teszi közzé hangszerszólók átíratait. Népszerű találmánya a Leonard Feather nevéhez köthető, ma is kedvelt vakteszt, amelyben muzikusok mondanak véleményt olyan lemezekről, melyek előadóját, címét a kérdező előzetesen nem ismerteti velük. A lap fontos küldetést tölt be az iskolai jazzoktatásról készített összeállításaiival, országos versenyek meghirdetésével, a jazzkurzusok és a legjobb együttesek, előadók népszerűsítésével. Éves körképben ad áttekintést a világ nagy fesztiváljairól. Hangsúlyos része a

lemezkritikai rovat, amelyben osztályzatokkal (csillagokkal) értékelik a frissen megjelent albumokat. Újabban csak a remekműveknek jár a maximálisan adható öt pont, és mert ilyen kevés akad, megszorodott a négy- és háromcsillagos lemezek száma. A Down Beat kritikái mérvadónak számítanak, mégis, a szerkesztőség merész gesztussal az ítéletek viszonylagosságára figyelmeztet azzal, hogy az első négy lemez értékelésére négy, gyakran homlokegyenest eltérő bizonyítványt kiállító szerzőt kér fel. Ugyanez a szempont húzódik meg a kritikusi illetve közönségsvavazások – augusztus, december – hátterében. A kétfajta értékrend között jelentősek az eltérések, de mindkettő meghatározó helykijelölő és orientációs hatást gyakorol a jazzvilágra.

Frank Alkyer, a Down Beat kiadójának igazgatója

Fontos a megjelenés is. A lap nagy hangsúlyt fektet a figyelemkeltő címlapra és a modern belső kialakításra. Tipográfiája mindig egy lépéssel a kor uralkodó vizuális szemlélete előtt járt. Színhasználatában, az amerikai felfogásból következő módon, időnként zenén kívüli megfontolások is szerepet játszottak. A lap a harmincas években, amikor az még kockázatosnak számított, kivont karddal harcolt a faji egyenlőségért. Három évtizeddel később, amikor az avantgárd térhódítása miatt egyre több néger muzikus került címlapjára, szembe kellett néznie a társadalmi tiltakozással és a hirdetések számának csökkenésével. Ma színgazdagság jellemzi a lapot: a 2009.

JOHN PATITUCCI // FREDDY COLE // REMEMBERING LES PAUL

DOWNBEAT

75 YEARS

FOLLOW THE LEADERS

JEFF "TAIN" WATTS // LEWIS NASH // MATT WILSON

DOWNBEAT U DRUM SCHOOL

ART BLAKEY

MAT MARUCCI MASTER CLASS

BILL STEWART BLINDFOLDED

DownBeat.com

NOVEMBER 2009 U.K. £3.50

novemberi szám első oldalán három dobos, Jeff 'Tain' Watts, Lewis Nash és Matt Wilson mosolyog az olvasóra. Kettő közülük fekete.

Adódik a kérdés: kihez szól a Down Beat, és a jazz milyen felfogása tükröződik napi szerkesztési gyakorlatában? Mivel nem támogatott, kulturális missziót teljesítő kiadványról, hanem üzleti vállalkozásról van szó, a működés elsődleges szempontja az önfenntartás, sőt a nyereségképzés. Ezt segítik elő az oldalak nagy számban megtöltött, hangszergyártó cégek, hanglemezkidaték és fesztiválok kínálatát reklámozó felületek, amelyek egyúttal információkat is hordoznak. A szerkesztőség szigorúan tartja magát ahhoz az elvhez, hogy kizárólag szakmai hirdetéseknek ad teret. Mint ahogy zenei értelemben is kerüli az irányzatosságot. Az értékekre, a jazz lényegét megtartva újító törekvésekre igyekszik figyelni. A világ minden részében akadnak előfizetői, legtöbb olvasója mégis az USA-ban található. Ez a tény meghatározza irányultságát: a Down Beat elsődlegesen az amerikai jazzélettel

foglalkozó orgánum, és csak kiegészítésként figyel a világ más részeire, így Európára. Lehet, hogy versenytársai – a Jazz Times, a Jazziz vagy a Cadence – magasabb példányszámot értek el, de a legnagyobb reputációja ma is a chicagói magazinnak van. Címlapjára kerülni nemcsak rang, hanem ingyen reklámmal felérő óriási lehetőség, amiben már európai együttesnek – a svéd E.S.T.-nek – is lehetett része. Mi, magyarok sem panaszkodhatunk: az utóbbi években a Dresch Quartet és a Budapest Jazz Orchestra lemezéről jelent meg elismerő kritika, a vajdasági Mezei Szilárdot pedig 2008-ban féloldalas portré ismertette meg az olvasókkal.

Látogatásom a lapnál tíz éve történt, és személyes vonatkozásai vannak. Akkortájt Amerikában dolgoztam, többször megfordultam Chicagóban is. A Down Beat szerkesztőségében kétszer jártam. Vittem magammal tucatnyi magyar CD-t, de nem születtek rólok recenziók. A szerkesztő kérésére cikket írtam Budapest jazzéletéről az európai jazzvárosokat bemutató, induló sorozatba, amely azonban elhalt, mielőtt anyagom megjelenhetett volna. Viszont a lap felkért, hogy vegyek részt az éves szavazá-

son, aminek kétszer vagy háromszor eleget is tettem. Büszkeséggel tölt el, hogy egyetlen magyarként az én nevem is olvasható volt a leghíresebb jazzmagazin kritikusi között.

Amikor 2002-ben hazatértem, más irányú elfoglaltságaim miatt megszakadt a kapcsolatunk. A szűkös itthoni tájékozódási lehetőségek miatt egyébként sincs mód kellő mennyiségű hangzásmintán követni a kinti fejleményeket, így etikátlan lett volna a folytatást erőltetni. A telekommunikáció korszakában Amerika minden korábinál közelebb került hozzánk – mégis elérhetetlenül távolinak tűnik.

A Down Beat havonta érkezik postaládámba. Azóta már más szerkesztők neve szerepel az impresszumban. Felütöm, beleolvasok, és ha évforduló következik, méltató cikkben rovom le a lap előtt tiszteletemet. ■

A Down Beat hivatalos honlapja:
www.downbeat.com

Sport- és jazzman: Gayer Mátyás

Az érettségi előtt álló, nagykanizsai Gayer Mátyás még ritkán hallható a budapesti klubokban, de már most ösztöndíjat nyert a világhírű bostoni Berklee School of Musicba. Még a standardek megközelítésében is teljesen egyéni hangzás jellemzi kiváló technikai felkészültséggel párosuló játékát.

➔ Pallai Péter

Amikor megkérdeztük Gayer Mátyás édesapját, volt-e fia előtt hivatásos zenész a családban, a méltán büszke papa tréfásan így válaszolt: „Nem, Matyi génhibás.” Matyi, saját visszaemlékezése szerint, nyolcéves kora körül kezdett el zenélni. Szülei és nagyszülei óhajára járt órákra a nagykanizsai zeneiskolába. Eleinte nem tulajdonított a muzsikának különösebb jelentőséget, de lassanként hatni kezdett rá a klasszikus zene szépsége: „Bach néhány darabja, kiváltképp a kétszólamú invenciók már korán megérintettek” – mondja. Aztán, egy alkalommal Tiborcz Iván, a cserfői fesztivál szervezője náluk vendégeskedett. Leült a zongorához, és jazzt játszott. „Nagyon tetszett, amit csinált, rájöttem, hogy én is ilyesmit szeretnék játszani.” Lemezről Keith Jarrett játéka fogta meg legelőször, akitől szóló- és triófelvétel is volt édesapja lemezyűjteményében, mivel kedvelte őt. „Ha jól emlékszem, hat-hétéves lehettem, amikor erre a fajta zenére felfigyeltem; még mielőtt zongorázni kezdtem volna.”

A helyi zeneiskolába a gimnáziumi órák után jár, de a jazzhez húz a szíve

Matyi tízéves korától tanult jazz-zongorázást Tiborcz Ivántól, aki helyi fiatalokból verbuvált együttest. Tiborcz maga szaxofonozott. A zenekar, amelynek Gayer Matyi barátja, a bőgős Farkas Norbert is tagja volt, hétvégéken játszott Tiborcz jazzkocsmájában – eleinte inkább családi és baráti közönség előtt. Matyi tizenkét éves lehetett, amikor a kocsmában debütált. Később a fiatal zongorista másfél éven át Binder Károly magántanítványa volt, akinek szintén sokat köszönhet. Pillanatnyilag csak klasszikus zenét tanul a helyi zeneiskolában, ahová a gimnáziumi órák után jár, de a jazzhez húz a szíve. Szabadidejében is főként jazzt hallgat, de bevallja: „nincs rendszer a zenehallgatásomban, nagyon vegyes a választék, ami Brad Mehldautól, Joey Calderazzón és Michael Breckeren keresztül John Coltrane-ig terjed. Nagyon szeretem a bebop-korszakot, főként Wynton Kelly munkásságát. Ez a korszak volt talán a legnagyobb hatással rám.”

Saját képességeit illetően, de minden más téren is meglehetősen szerény. Érti, tudja, hogy egyéni stílust kialakítani hosszú folyamat. „Még nem érzem úgy, hogy nekem sikerült volna; rám is rátelepednek a példaképek.” Elismeri, hogy rövid ideig hasznos betekinteni más előadók zenéjébe, de túl sokat nem jó elidőzni egy-egy zenész hallgatásával, mert – ahogy mondja – könnyen betagozódik az ember egy meghatározott irányba.

Nagykanizsán, különösen nem zenei gimnázium mellett, nehéz lehetett olyan jazzalapozást szerezni, ami a budapesti kortársaknál adott. A Farkas Norbert bőgőssel, Borbély Miklós szaxofonossal és Somos Péter dobossal alkotott zenekara, a Jazzlectic is megsínylette a tagok közti távolságot. „Sajnos nem tudtam eleget együtt lenni a Jazzlectickel, hiszen más városban éltünk, legfeljebb csak a koncerteken és az azokat megelőző próbákon tudtam részt venni.” A zenekarba amúgy Norbin keresztül került,

aki Pesten tanult. Mikivel – és sok más fiatal zenésszel – még korábban, a szombathelyi Lamantin jazztáborban találkozott. Kortársai közül Fenyvesi Mártonnal, Molnár Sándorral és Borbély Miklóssal szeret talán legjobban együtt játszani.

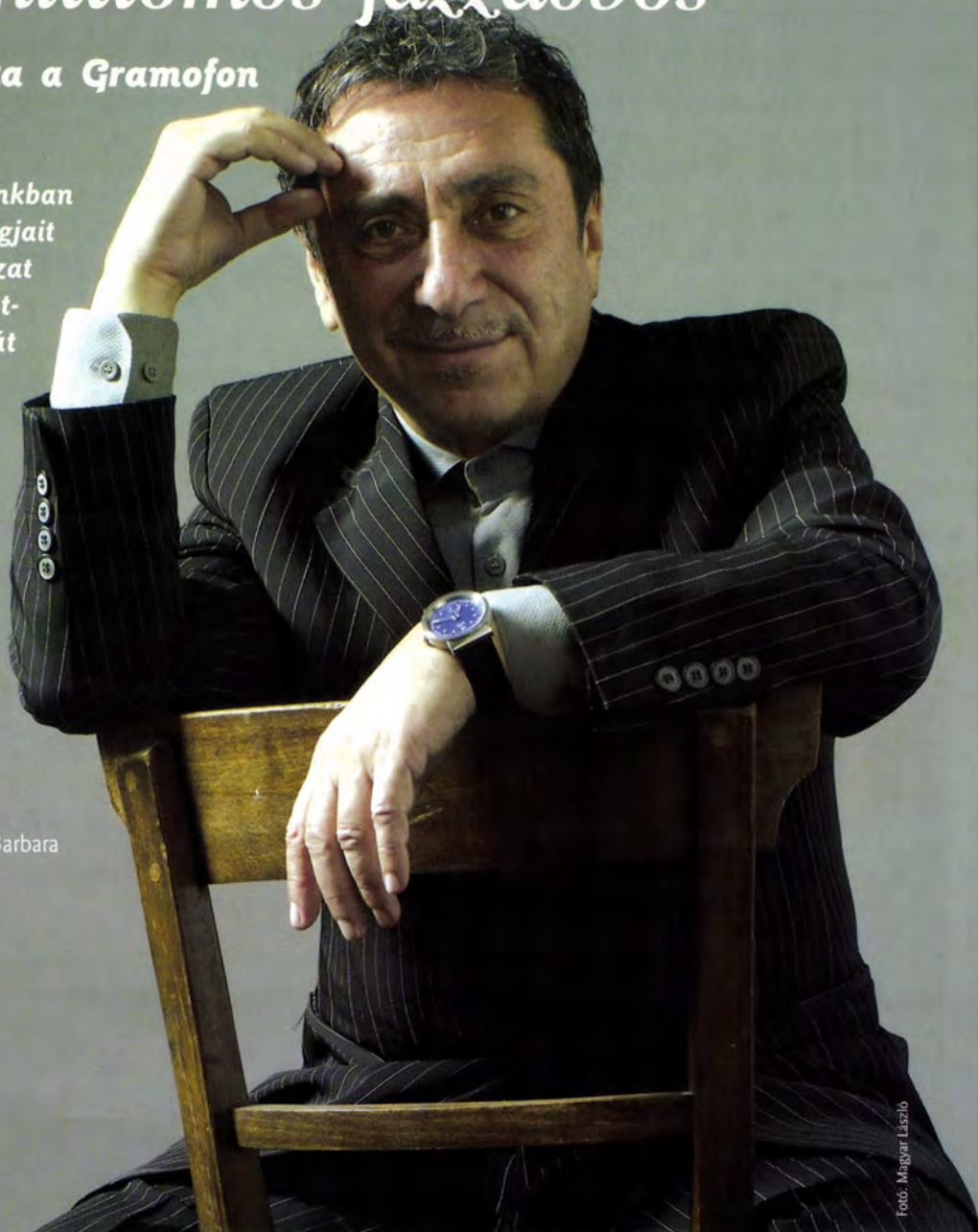
Gayer Mátyás nem csak a zenének él: Versenyszerűen úszott hat évig. Az általános iskolában még hivatásszerű versenykerékpáros szeretett volna lenni. „A sport majdnem olyan fontos számomra, mint a zene. Azelőtt naponta két órát úsztam, nyáron többet is, manapság legalább ennyit biciklizem. Az autókat is nagyon szeretem, volt idő, amikor sportújságíró vagy autós szakkommentátor akartam lenni. Remélem, hogy ha keményen megdolgozom érte, a zenélésből fogok tudni megélni.”

Élménymilliomos jazzdobos

Kőszegi Imre kapta a Gramofon Magyar Jazz Díjat

A 2009. nyári számunkban indult, a Super Trió tagjait megszólaltató interjúsorozat befejező részében a hatvanötödik születésnapját december 6-án betöltő Kőszegi Imrével beszélgettünk. A hosszú és fordulatos életpálya bemutatásán belül az ifjú évekről, a korán világhíróvá lett dobos tapasztalatairól, a saját utakról, illetve a fiatalokhoz és a kortársakhoz fűződő viszonyról is szó esett.

◆ Bércesi Barbara

Fotó: Magyar László

Nem kerülhetjük meg a kérdést, melyet sokszor föltekert már neki: miért éppen a dobot választotta a hangszerek közül? Ha a zenélésről beszél, automatikusan a csuklóját kezdi mozgatni, mintha cintányéron játszana. Édesanyja kedvtelésből zongorázott, s Kőszegit is zongorázni szereték volna taníttatni, mert jó hallása és zenei memóriája korán megmutatkozott, de neki kevésbé fűlött a foga a gyakorláshoz. Noha odáig vitte, hogy ifjú növendékként a Bartók Teremben adott zongorakoncertet, mégis inkább dobolni szeretett volna. Amióta az eszté tudta, mindenben „zörgött” és „csörömpölt”.

Kisdobos évek

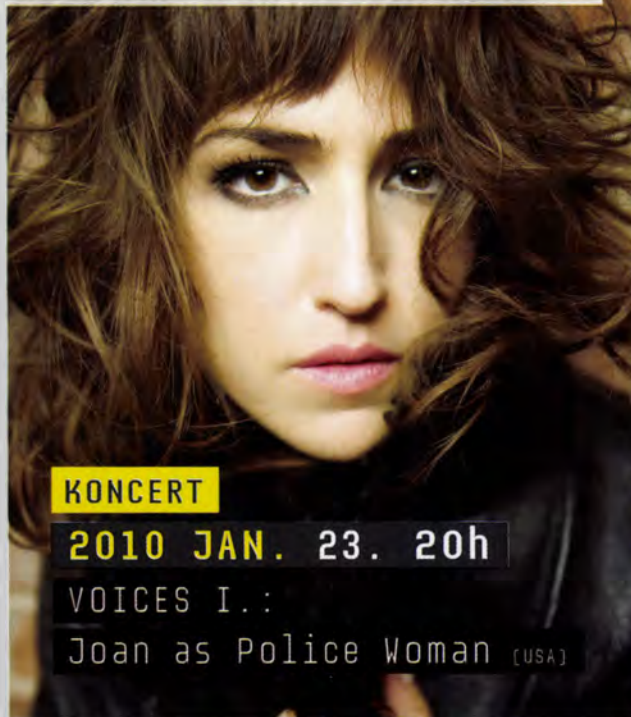
Kilencéves lehetett, amikor a dobolás iránti vágyát nem lehetett tovább csillapítani. Szülei felmentették a zongoraórák alól, s kapott egy egyszerű, talán tűzoltódobot. Úttörőként már ünnepeken ütötte a bőrt. Autodidaktaként csiszolta tudását, mert Újpesten, ahol laktak, nem igen adódott dobtanárral. Maga talált ki módszereket, fogásokat, melyeket később, a konzervatóriumban, mint növendékként beugró tanár is sikerrel alkalmazott. „Kitaláltam például, hogy tükröben gyakorolok, amit azelőtt soha senki nem

Kitáru a világ

mondott nekem. Ezt a közlés folyamata miatt tartottam fontosnak, mivel a dob vizuális hangszer, a dobosnak minden testrésze mozog, amikor játszik. Ellenőrizni akartam, milyen látványt nyújtok a színpadon” – magyarázza. „Ma is az a legnagyobb elismerés, ha azt mondják: jó nézni, amit csinálok!” Már tizennégy-tizenöt évesen zenekarban játszott. A Könyves Kálmán Gimnáziumban többek közt Szörényi Leventével, Malek Miklóssal és Bajtala Jánossal járt egy évfolyamba. Szörényivel játszott is az iskolai zenekarban, de eltérő ízlésük miatt hamar különváltak útjaik. Nem sokkal később a Magyar Revü Tánczenekar tagja lett, melyben a háború előtt Cziffra György is zongorázott. „Tánczenét kellett játszaniuk, de mindig megpróbáltunk belecsempészni valamiféle jazzes érzetet.” Köztudott az is, hogy a hatvanas évek elején igen nehéz volt bármiféle jazzfelvételhez hozzájutni, nagy amerikai előadók játékát hallani. Kőszegi is Willis Conover műsorát hallgatta a rádióban – ahogy kortársai, s boldog volt, ha a nagy erővel zavart adásból egy-egy motívumot el tudott csípni. Azokat aztán precízen kigyakorolta, saját nyelvezete részévé tette. Egyéni zenei nyelve talán azért is alakult ki korán, mert az akkor meglévő két fő „banda”, a budaiak és a Mátyás tériek közül – újpestiként – egyikhez sem tartozott szorosán; noha a lelke az utóbbiakkal azonosult. Hasonlóképp, már gyerekkorában megérezte a blues lényegét, annak ellenére, hogy csak később találkozott először fekete muzsikusokkal, vgy hallott autentikus blues-zenét.

Érettségi után egy évvel, 1964-ben Kőszegi már Pege Aladár triójában dobolt, sőt lemezfelvételt is készítettek, amely – az 1961-től indult magyar jazzantológia-sorozatot leszámítva – az egyik első magyar jazzlemez volt. A zongoránál Balogh Jenő ült. Már ekkor ihlető forrásként használták a magyar dallamkincset: „Két amerikai örökzöld mellett a Kék tó, tiszta tó című, a János vitézben szereplő dal is feldolgoztuk” – emeli ki a történeti szempontból is fontos momentumot. Egy évvel később a Szabadság Hotel bárjában játszottak – tánczenét, de ahogy Kőszegi mondja, „büntették” az ott egybegyűlteket. Ugyanebben az évben kezdett számára hirtelen kitáru a világ. Ekkor rendezték az első hazai jazzfesztivált, melynek az Operett Színház és az Erkel Színház adott otthont. „Óriási találkozások jöttek létre ezen az eseményen. Ott volt például az amerikai Jimmy Pratt, akinek már a járása is különleges volt, nemhogy a dobolása!” – emlékszik vissza magyar kollégája. Másrészt pedig ekkor jutott el először Németországba, ahol Pege oldalán volt szerencséje Leo Wrightot, Benny Bailey-t és Charlie Marianót is kísérni. „Hónapokon át játszottunk német nagyvárosok jazzklubjaiban, nap mint nap, a legkitűnőbb európai és amerikai szólistákkal.” 1966-tól 1971-ig Kőszegi gyakorlatilag kint élt Nyugat-Európában, az ORI kiküldetésében: Németországban, Hollandiában, Skandináviában, de szinte minden nyu-

A hirdetés felmutatása a helyszínen **10%** kedvezményre jogosít a koncertjegy árából.

KONCERT
2010 JAN. 23. 20h
 VOICES I.:
 Joan as Police Woman [USA]

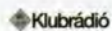
A hirdetés felmutatása a helyszínen **10%** kedvezményre jogosít a koncertjegy árából.

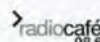
KONCERT
2010 FEB. 06. 20h
 GIFT III. Szakrális /
 Transz Zenei Sorozat:
 Mahmoud Gania [Marokkó]

www.trafo.hu
trafo.freeblog.hu

PESTI 411

gati országban megfordult. S hogy eszébe jutott-e kint maradni? „Egyrészt egy idő után nem lehetett meghosszabbítani a kint tartózkodás idejét, mert disszidenssé nyilvánítottak volna. Másrészt a szüleim itthon éltek, és nem tudtam volna elképzelni, hogy végleg eltávolodjak tőlük. Ahogyan Magyarországtól sem. Én itt szeretek élni” – vallja Kőszegi. Pedig Németországban még menedzsercsapat is segítette a munkáját: ugyanahhoz az irodához tartozott többek közt John Scofield és Trilok Gurtu is. A kint szerzett ismeretségei mind újabbakkal bővültek, s révükön még Amerikából, Milcho Leveivtől és Woody Shaw-tól is érkezett megkeresés hozzá. Ezek az együttműködések azonban Kőszegi nagy bánatára ekkor nem jöhettek létre, mert nem kapott vízumot.

Saját zenekar

Hazatérése után a világot járt Kőszegi megtapasztalta, hogy sok szempontból másként tekint a jazz-zenész létre, mint honfitársai, élményei felbecsülhetetlen kincsként tűntek fel. „Sok technikai megoldást én honosítottam meg, amelyekkel több finomságot lehet csempészni a kíséretbe; például a folyamatos díszítést, »szöszmötölést« a pergón és az addig megszokotthoz képest másfajta cintányérkezelést. Manapság korlátlan a kínálat az oktatóvideókból és más segédanyagokból, de a hetvenes években minden apró megoldást úgy kellett ellesni a nagyoktól. És nekem ez a lehetőség megadatott.”

A kint töltött évek során annyiféle zenekarral működött együtt, hogy feltétlenül valami más, valami egyéni utat akart járni. Az ötletekből pedig sosem fogyott ki, a dobo-sokra kevésbé jellemző módon sokat komponált. 1975-ben első saját formációja, a Kőszegi Rhythm and Brass szokatlan felállással, két fúvóssal, dobbal és ütőhangszerekkel szólalt meg. Ihletője többek közt Ornette Coleman és az Art Ensemble of Chicago volt, ezzel együtt általa saját világát idézte meg. De már ekkoriban gondolt arra is, hogy a tárogatót vagy a cimbalmot teszi jazzcimbója egyik alaphangszerévé. „Ma már az ilyesmi nem meglepő, akkor viszont egyedülálló elgondolásnak számított.”

Azt sem sokan mondhatták el magukról, hogy nemzetközi zenekaruk van, pedig Kőszegi Zbigniew Namysłowski szaxofonos, Gárdonyi László zongorista és Jack Gregg bőgős társaságában turnézott Európa-szerte nagy sikerrel a nyolcvanas évek elején.

A legkeresettebb magyar jazzdobos

Miután a hetvenes években saját együttese mellett történelmet írt Pegével, Szabados Györggyel, Gonda Jánossal és a Rákfogóval, 1980-ban csatlakozott Vukán Györgyhöz és Berkes Balázshoz, s megszületett a Super Trió. Történetét már ismerjük, s azt is, hogy Kőszegi kiválásával szűnt meg egy időre a csapat. „Én állandóan az újdonságot kerestem, ilyen alkat vagyok. Mindig nagyon szerettem a Super Trióval játszani, ma is, örülök, hogy újra

együtt vagyunk. De akkor, tíz év után muszáj volt váltanom” – magyarázza búcsúja okát.

Egyben azt is, jó ideje miért veszi magát körül ifjú titánokkal. „Ha kikerül egy fiatal zenész a jazz tanszékről, és – noha még tapasztalatlan – van egy-két egyéni megoldása, az engem felettebb inspirál.” Úgy érzi azonban, nem cserélne a sok szempontból ma könnyebb helyzetben lévő ifjakkal. Ugyan sok küzdelem, megpróbáltatás és állhatatosság árán válhatott azzá, aki, szép és felemelő időszakként élte meg fiatalkorát. Az a fajta „varázsság” ma mintha nem lenne tetten érhető a korszaklemben.

A korról másfajta érzések is megerősödtek benne: „egyre fontosabb számomra, hogy együtt játszhaszak a kortársaimmal, mert érzem, az idő gyorsan halad. Nagyon sokan elmentek az egykori játszótársak közül, minden lehetőséget szeretnék kihasználni, hogy a még itt maradtakkal muzsikáljak.”

Pályafutása során a magyar zenei élet legkülönbözőbb képviselőivel dolgozott együtt. Játszott popelőadókkal, voltak televíziós és filmes felkérései, sőt színházi munkát is kapott. Egyszer Hobó zenekarában volt beugró, Solti János helyett. „Zajlik a koncert – meséli –, majd a megbeszélte műsortól eltérően, egyszer csak egy hirtelen ötlettől vezérelve Hobo felkonferálja, hogy most egy Kazal László-kuplé következik. (Szeret improvizálni.) Hátrafordul hozzám, mondja a címét, kérdezi, ismerem-e. Ó, én kísértem Kazalt, felelem. Neki meg majd leesik az álla!”

Jimmy Wood, Frank Foster, Kenny Wheeler, Joe Diorio, Tony Scott, Ted Curson, Jimmy Owens, Chico Freeman, Frank Zappa, Larry Coryell, Teddy Wilson, Steve Grossman, Biréli Lagrene, Albert Mangelsdorff vagy Christian Escoudé neve mellett Kőszegi listáján szerepel a két legnagyobb hírnévre és elismerésre szert tett magyar jazzmuzsikus, Szabó Gábor és Zoller Attila neve is. „Zoller Attilával többször játszottam, Szabó Gabival csak kétszer. Épp a harmadik közös fellépés következett volna, de már nem tudott eljönni a próbára. Gyomorvérzéssel vitték kórházba, s rövid időn belül meg is halt.” Mindenesetre szerencsésnek tartja magát, hogy egyáltalán módja volt e nagyságokkal közös produkcióban szerepelni.

A Nívódíjjal, eMeRTon-díjjal, Szabó Gábor-díjjal, Lyra-díjjal és a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével kitüntetett Kőszegi Imre 2009-ben sokrétű munkássága elismeréseként a Gramofon Magyar Jazz Díjat is megkapta. „Mindig jólesik az elismerés, mert ilyenkor érzem a körülöttem lévők szeretetét, és ez fontos nekem.” ■

KŐSZEGI IMRE TÉLI FELLÉPÉSEI:

2009. december 6., Budapest Jazz Club – születésnap koncert egykori zenészkollégákkal

2009. december 11., Budapest Jazz Club – a Super Trióval

2010. január 10., Művészetek Palotája – Vukán Györggyel, Szakcsi Lakatos Bélával és a Kőszegi Quintettel (a Jazz Showcase 2010 keretein belül)

„Már sokan felismerik a stílusomat”

Új büszkesége a magyar jazzéletnek Balogh Roland, aki megnyerte az idei montreux-i jazzgitárversenyt. Beszélgetésünk során a versenyenye kapcsolatos élményein túl kiderült, mennyire határozott elképzelésekkel vágott neki egykor a zenészi pályának.

➔ Bércesi Barbara

Balogh Roland és ikertestvére, a zongorista Zoltán már hatéves koruktól tanultak zenét gitáros édesapjuktól. Így eleinte mindkét testvér a gitárral próbálkozott, de pár év múltán a zongorával is megismerkedtek. Zoltán az „új” hangszeren bizonyult tehetségesebbnek, míg Roland megmaradt a gitárnál, és azon tökéletesítette tudását először az Ádám Jenő Zeneiskolában – ahol klasszikus játékot tanult –, majd 11 évesen az OSZK zeneiskolába került, s végül 15 éves korától a Kőbányai Zenei Stúdió közép-, később pedig felsőfokú képzésében részesült. Testvére hasonló utat járt be zongoristaként.

Roland természetesen a nagy hangszeres elődök – köztük George Benson, Joe Pass, Wes Montgomery és később John Scofield – játékát hallgatva is sokat tanult, az ő világukat szemlélve, valamint saját elgondolásai alapján kristályosította ki játékstílusát. „Úgy érzem, már sikerült rátalálnom egy egyéni hangra, ami nélkül nem győzhettem volna Montreux-ben, és értelme sem lenne számomra a zenélésnek” – vallja határozottan a mindössze 25 éves muzsikus. Legközelebb a fusionnal átitatott, groove-os jazz áll hozzá, de természetesen a bebop-játékot sem mellőzi, és népzenei feldolgozásokkal is próbálkozik. Nagy lelki rokonságot érez Kurt Rosenwinkellel; játékának érzelmessége, a benne bujkáló fájdalom nagyon megérinti. Mindig is fontosnak érezte, hogy technikás előadóvá képpezze magát, s még inkább azt, hogy a hagyományok tisz-

tele mellett új motivikus nyelvet, új stílári megoldásokat kísérletezzen ki. Balogh Roland képessége, hogy a megszokott fogásokon túlmutatóan érett és unikális stílusban szólaltassa meg hangszerét: ez nyugtázta le a montreux-i verseny zsűrielnökét, Lee Ritenourt is, aki ragaszkodott hozzá, hogy ő nyerje az idei megmérettetést. Noha Roland azzal a határozott céllal érkezett Svájcba, hogy első legyen, a verseny kezdetekor, az elődöntők során még nem volt biztos a győzelmében, mert igen erősnek tartotta a mezőnyt, de taktikája, hogy a felkészülési idő alatt csak magára koncentráljon, jónak bizonyult. „A színpadon voltam magabiztos, ott éreztem, hogy a jóisten velem van és segít.” Hozzáteszi, hogy a ritmusszekciónak, a versenyzőket kísérő Melvin Lee Davis basszusgitárosnak és William Kennedy dobosnak is hálás: „a téma alatt kelően támogattak hátulról, amikor pedig szólózni kezdtem, érzékenyen visszavettek a dinamikából, hogy jobban érvényesüljön a játékom” – magyarázza.

Nagyon örült a legjobbnak járó díjaknak, az ES 335-ös Gibson jazzgitárnak, a két lemezfelvételi lehetőségnek, az európai turnénak jövő nyáron, valamint a sztárvendégmeghívásnak a 2010-es fesztiválra, az viszont igen elszomorította, hogy hazaérkezése után szinte semmi nem változott a számára itthon kínálkozó lehetőségek tekintetében. „Nagy csalódást jelentett, hogy hiába kerestem fel budapesti jazzklubokat, sehol sem kaptam fellépési lehetőséget, bár mindenki elmondta, mennyire örül a győzelmemnek” – panaszkodik Roland. „Egyedül a MOL Jazz Fesztiváltól kerestek meg, és invitáltak az eseményen való részvételre, amikor értesültek a sikeremről.” A megoldást ő is abban látná, ha létezne olyan menedzsment, amely segítene a hozzá hasonló fiatalokat koncertlehetőséghez juttatni.

Mindennek ellenére Balogh Roland nem tervezi, hogy a gitárt a sarokba állítja, hiszen külföldről már eddig is sok meghívást kapott. Ráadásul itthon is vár rá egy lemezfelvételi lehetőség a Grammy Records jóvoltából. Ezen az albumon is saját groove-os fusion jazzt fog játszani zenekarával, melyben testvérén (aki szintén elődöntős volt Montreux-ben) kívül Horváth Plutó József basszusgitározik és Bordás József dobol, s terve szerint Emilio és Rontó Kitti énekeseket hívná vendégszólistának. ■

Balogh Roland honlapja:

www.myspace.com/rolandbalogh

BALOGH ROLAND TÉLI FELLÉPÉSEI:

2009. december 11., FUGA – a Magyar Jazzgitárosok Estje keretében

2009. december 13., Jam Pub – a Kalmár Trióval

2010. január 8., Művészetek Palotája – a Jazz Showcase 2010 keretében

Forrás: Gramofon-archív

Áttelel a Hétfő esti jazz

Változnak az évszakok, ám a téli rossz időkben is szép napokat szerez a Múpa Hétfő esti jazz sorozatának színes programja. December 14-én a magyar jazz új generációjának egyik legtehetségesebb úttörője, Tóth Viktor játszik, aki néha akkorákat fúj szaxofonján, hogy beleremeg az egész hazai jazzszíntér. Az ifjú padavan Hamid Drake dobossal fellépő tercettje után január 25-én a honi jazz és kortárs zene intézményes jelentőségű mestere, Vukán György fog egészen más műfaji világba kalauzolni minket hangversenyén, melyen a cappella zoltárfeldolgozásait mutatja be Szakcsi Lakatos Béla, Balázs Elemér és a Bolyki Brothers énekegyüttes kíséretében. A sorozat utolsó téli estjén megint másfajta muzsika szól majd: február 15-én a popzenében egykor Bedhy néven ismert, ám néhány éve a jazz és a soul határmezsgyéin kalandozó énekesnő, Moór Bernadett (képünkön) lép fel. A bemutatott dalok – köztük számos új darab – szerzője és hangszerelője Fekete-Kovács Kornél, aki a koncerten személyesen vezényli a kíséretet játszó Modern Art Orchestrát. A következő jazzhétfőn, március 8-án a Babos Project Special új lemezbemutatója pedig már a tavaszt köszönti...

További információ: www.mupa.hu

Forrás: Gramofon-archív

Szabó Dániel–Chris Potter lemezbemutató

Az elmélyült zongorista, Szabó Dániel előző, Kurt Rosenwinkelt is felvonultató lemeze magasra tette a mércét, de új korongjával még ezt is felülmúlta. Chris Potterről sokan tudják, hogy szoros szálak fűzik Magyarországhoz, és túlzás nélkül állítható, hogy Szabó Dániel barátja. Potter az augusztusban felvett és decemberben megjelent lemez borítóján erről így vall: „Magyarország... második hazámá lett, hiszen feleségem magyar, és ennek a kapcsolatnak sok új és váratlan előnyét tapasztalhattam meg, beleértve a felvételen hallható urak barátságát is, akik történetesen az általam ismert legjobb zenészek közé tartoznak.” A felvétel ugyan Budapesten készült, a kiadó neve is viseli a város nevét (BMC), de a zenét bárki ízig-vérig amerikai jazznek vélhetné, noha az a kompozíciók révén letagadhatatlanul magyar. A szuperdobos Németh Ferenc is a New York-i élvonalból érkezett a felvételre. A Potterrel megerősített Szabó Dániel trió, amelyben az állandó bőgős a kiváló Szandai Mátyás, a budapesti Páva utcában, a Telekom Zeneházban tartja a friss lemezanyag premierjét december 18-án.

További információ: info.bmc.hu

Forrás: Gramofon-archív

A New York Voices a Millenárison

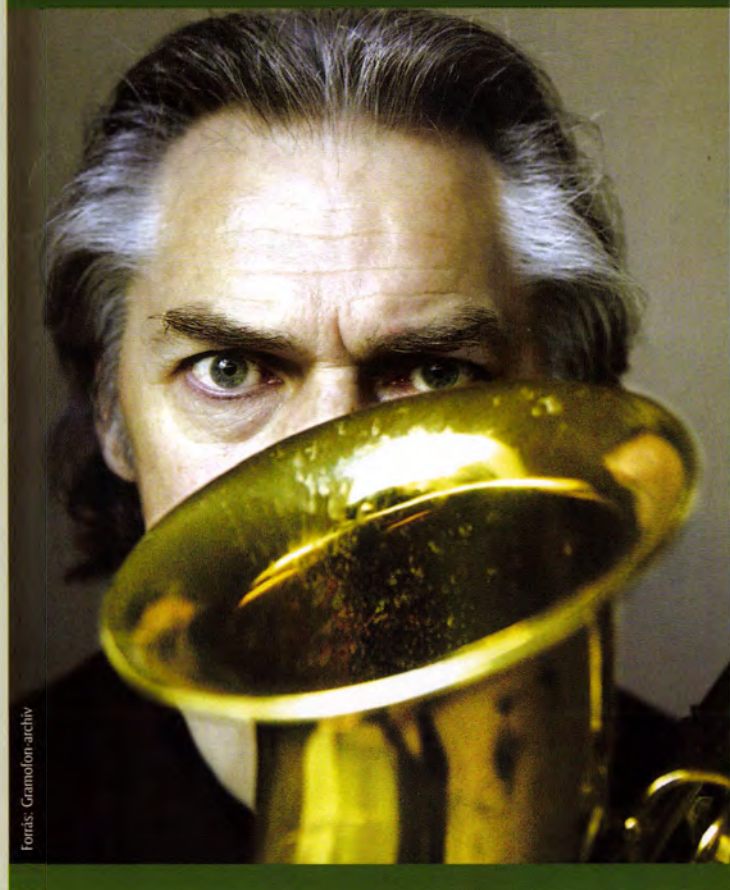
December 16-án a Millenárison egy igazi karácsonyi swingkoncerttel hangolódhatunk rá az ünnepekre a rohanós adventi készülődés közben. Másodszor lép fel Magyarországon a New York Voices énekegyüttes, melynek hangversenye nemcsak a jazz, hanem a pop és általában a vokális zenék rajongói számára is egyaránt felpezsdítő élményt ígér. Az idén éppen huszadik születésnapját ünneplő csapat Swinging Christmas című műsorával lepi meg a közönséget, melyben sziporkázó stílusukban elevenítik fel a nagy elődök muzsikáit. A gyakran Lambert, Hendricks és Ross egykor Count Basie által kísért triójához hasonlított négy énekes – két női és két férfihang – előadásában a jazz és a szving mellett ott lüktet az R&B és a latin zenék ritmusa. A koncert különlegessége, hogy a művészek néhány vadonatúj dal ősbemutatóját is ígérik a közönségnek.

További információ: www.newyorkvoices.com

Garbarek–Gurtu-grillázs

Jan Garbarek (képünkön) szerencsére gyakran visszatérő vendég nálunk, s minden látogatása egy-egy kivételes fénypont a hazai koncertkalendáriumban. A nagyszerű norvég szaxofonost legközelebb február 10-én a Budapest Kongresszusi Központban hallhatjuk ismét élőben játszani csapatával, melyben régi állandó partnere, Rainer Brüninghaus a közreműködő billentyűs hangszereken, és a hozzájuk három évvel ezelőtt csatlakozott Yuri Daniel basszusgitározik. A hangversenyt egy igazi sztárvendég játéka teszi még különlegesebbé: a világ egyik legkiválóbb indiai ütősenek tartott Trilok Gurtu ül majd a dobok mögött. Az elmúlt évek sorozatos turnéi során a Jan Garbarek Group egész Európa talán legnépszerűbb improvizatív instrumentális muzsikát játszó zenekarává avanszált. A jazzból, a líd kromatikus rendszerből s a norvég és az indiai népzeneből merítve teremtették meg saját nyelvezetüket, melyen műfaji kötöttségektől mentesen képesek megszólítani a hallgatóságot.

További információ: www.garbarek.com, www.trilogurtu.net

Forrás: Gramofon-archív

Jazz Showcase 2010

A Művészetek Palotájában 2010-ben is folytatódik a Jazz Showcase, melynek célja, hogy bemutassa a műfaj fiatal magyar tehetségeit a közönségnek és a szakma képviselőinek. Az ifjú művészek január 8-10. között naponta 6-6 formációban váltják egymást az Üvegerem és a Zászlótér színpadain a Budapestre delegált európai és amerikai jazz-szaktekintélyek előtt, akik a nekik tetsző csapatoknak akár fellépési és lemezfelvételi lehetőséget is kínálhatnak. A koncertsorozaton ott lesz Balogh Roland, a Montreux-i jazzgitárverseny győztesének zenekara, fellépnek a Magyar Rádió korábbi jazz tehetségkutató versenyének helyezettjei, és az Ifjú tehetség rovatban bemutatott másik fiatal előadó, Gayer Mátyás is. A háromnapos szakmai rendezvény estjein már befutott, sőt legendás hírű előadók zenélnek a Fesztivál Színházban. Az első napon a fiatal fusion zenekar, a Transform Quintet a világhírű amerikai zongoristával, Joey Calderrazzóval ad koncertet, másnap két jazzduó, Binder Károly és Borbély Mihály, illetve Lakatos Ágnes és Csehaj-Barna Tibor muzsikál a Fesztivál Színház közönségének, 10-én pedig népszerű jazzdobosunk, a hatvanötödik születésnapját ünneplő Kőszegi Imre lép fel emblemikus zenésztársaival.

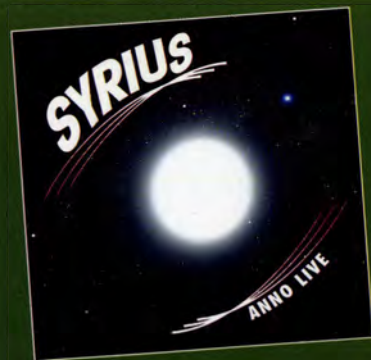
További információ: www.mupa.hu

Az összeállítást készítette: Laczkó Krisztián és Zipernovszky Kornél

Decemberben jelenik meg

a Fon Trade Music gondozásában a Sirius együttes egykori kiadatlan koncertfelvételeit összegyűjtő 2 CD-s album Ráduly Mihály, a legendás jazz-rock zenekar fúvósának válogatásában. A kiadvány kizárólag egykori klubfelvételeket tartalmaz, ami azért is rendkívüli értéket képvisel a régi rajongók és a mai érdeklődők számára, mert kísérfüzetében több mint 50 archív fotó is megtalálható a Sirius fellépéseiről. Az albumról a Gramofon 2010. tavaszi számában olvashatnak recenziót.

**JOHN MCLAUGHLIN/CHICK COREA:
FIVE PEACE BAND LIVE**

Chick Corea és John McLaughlin hatvanöt körül is aktív és meghatározó muzsikusai a jazzvilágnak. Mellettük szintén élvonalbeli zenészek hallhatók a Five Peace Bandben: Kenny Garrett szaxofonon, Christian McBride basszushangszereken, Vinnie Colaiuta dobokon. A két főnök a hetvenes évek két legfontosabb és egyben irányadó együttesét vezette, Corea a Return to Forever, McLaughlin pedig a Mahavishnu Orchestrát. Mostani közös együttesük is a két zenekar által meghatározott elképzelések talaján áll, de a közben eltelt időt sem akarják meg nem történtként kezelni, így a világzene, de korábban kevésbé vállalt direkt blues- és bebop-elemek is megtalálhatók benne. A két CD-s album első lemeze nyilvánvalóan a jazz-rock előtt tiszteleg. Itt két-két kompozícióval jelenik meg a két főszereplő. A nyitó darab McLaughlin szerzeménye, szellemesen a Return to Forever Romantic Warrior albumának stílusára emlékeztet. Corea Hymn to Andromeda című száma egy kisebb szimfónia több különálló résszel. A másik McLaughlin-kompozíció, az Old Blues. New Bruise Garrett legjobb szólójának ad helyet. McBride, aki bögön kizárólag aszisztikusan hajlandó játszani, ezen az albumon basszusgitáron is megcsodálható. Colaiuta pedig egy egészen egyszerű, kevés hangszerből álló dobszerelésen remekel. A második CD-n is hasonló zenét hallhatunk, de itt a négy felvételtől három kompozíció kettejük közös munkaadója és mentora. Miles Davis által játszott darabok feldolgozása. Függetlenül attól, hogy az eredeti felvételek a negyvenes vagy a hatvanas években kerültek a mester repertoárjába, a zene stílusa az első CD anyagával tökéletesen rimel. Ez a zenekar a maga nemében óriási.

Friedrich Károly

Concord – Universal
7231397

**JUHÁSZ GÁBOR:
1978**

Juhász Gábor tízéves volt 1978-ban. Találó, gacracilicis, vallomásos kísérőszövegének vonatkozó bekezdését így zárja: „A szomszéd mosta a Zsiguliját az utcán, sütött a nap, volt biciklim.” A romlatlan gyermekkor felidézése nélkül a művészet el sem képzelhető, de Juhász a toposzt mesterien árnyalja, elkerüli a közhelyek csapdait. Őszintén vall arról, hogy szülei emlékére készítette a lemezt. A konceptlemez-jelleget tovább erősíti, hogy jelenlegi kedvenc hangszere is '78-as évjáratú. A csomagolás és a mondanó komolyan átgondolt, így párját ritkítóan egységes mű született. De, lévén maradandó műalkotás, a zene a háttér-információk, a „koncept” nélkül is megállja a helyét. Juhász előrebocsátja, hogy nyugodt zenét vettek fel, ez különösen eddigi legrockosabb felvételéhez, a Fényekhez (2007) képest nyilvánvaló – ott még Borlai Gergő dobolt, itt Fodo ütözik, mindkettőn Papesch Péter basszusozik. Juhász gitározása és témái egyaránt tükrözik, hogy mindig dalban és énekhangban gondolkodik. Témái szövegért kiáltanak, pedig ezeket most magának komponálta, nem énekes partnernek. Szólói történetet beszélnek el, mindig egy utat, egy ívet járnak be, és szerkezetileg is áttekinthetők, átélhetők. Mindössze két hommage színesíti az eredeti szerzeményeket, egy Bob Dylan-idézet és egy nóta-parafrazis, amely utóhangként az apai indítást húzza alá. Bacsó Kristóf hangszerelőként is, Borbély Mihály, László Attila és Schreck Ferenc szólistaként kapcsolódtak bele a Juhász-féle alkotói folyamatba, rálicitálnak, beszélgetnek vele, sztoriznak. Középkorú férfiak színlelés nélkül. Maguk között vannak. Be merik vallani, hogy voltak gyerekek, és boldogan lennének azok most is.

Zipernouszky Kornél

X-produkció – Hangvető
XP 040

**CHARLIE MARIANO WITH PHILIP
CATHERINE AND JASPER VAN'T HOF:
THE GREAT CONCERT**

Az európai jazz három emblemikus alakja a hetvenes évek elején játszott először együtt, és ezzel egy életre szóló, termékeny együttműködés kezdődött. Nem tájékozatlanságból neveztem Marianót európainak, hiszen június 16-án bekövetkezett haláláig hosszú évtizedeken át élt és dolgozott Európában, és ez játékában is tükröződött. A 2008-ban Stuttgartban rögzített koncertalbumot hallgatva szinte hihetetlen, hogy azon egy nyolcvanöt éves bácsi játszik egy olyan hangszereken, amelynél a megszólalás minősége alapvetően függ a játékos fizikumától. Mariano olyan természetességgel használja a szaxofont, mint más a beszédet: lenyűgöző! A három szereplő közel negyven éves közös munkája nem múlt el nyomtalanul, egymás gondolatait is ismerik, így az összhang tökéletes, és az aktuális szólista minden pillanatban teljes bizalommal támaszkodhat a többiekre. A kizárólag saját számokból álló műsor minden darabjában megvan az, amit a kortárs jazzprodukciók többségében rég elfelejtettek: a kompozíciók természetes és értelmezhető melódiákra épülnek. Azok komplexitása tehát nem jelenti azt, hogy a zenészeknek technikai és elméleti felkészültségük kényeseres bizonyítása végett a hallgatót egy sűrű, sötét erdőbe kéne terelniük, majd ott bemutatniuk számára, milyen messzire jutottak a zenélés eredeti céljaitól. Ugyanakkor messze elkerülik a műfaj sirját megásós másik végletet is, a „jätsszunk el mi is pár standardet úgy, ahogy már több ezren” mentalitást. A zenei tartalom színvonalával sajnos nincs összhangban a keverés: a fortéknál bántóan fémesre keményedő zongorahang és a zenéhez nyilvánvalóan utólag hozzáadott, természetellenes lecsengésű zengető. Nem baj, a lényeg így is hallható.

Huszár Endre

Enja – Varga
ENJ-9532 2

**CSEPREGI GYULA-RÁTONYI RÓBERT:
GLOOMY SUNDAY**

A nagyszerűen párosított duó második albumával Seress Rezső születésének százhuszadik évfordulója alkalmából állít maradandó emléket a világhírű komponistának, aki a kinti csábítás, az itthon elszenvedett üldözés, majd tiltás és végül feledés dacára sem cserélte fel a pesti kiskocsmákat a Broadwayre. Ez nem az első eset, hogy a mai magyar jazzélet kiválóságai a Nagy Amerikai Daloskönyv helyett a pesti slágerek világából merítik az inspirációt a rögtönzésre. Grensó István és Balázs Elemér már – egymástól eltérő felfogásban ugyan, de – sikeresen merített ebből a forrásból. Grensó megközelítésében kortárs jazz, Balázs Elemérékében pedig lendületes hard bop kerekedett a kísérletből. A Csepregi-Rátonyi duó esetében sem a múlt század első felének a zenéje köszön vissza, hanem a két nagyszerű muzsikusa saját kora és egyénisége s ezen keresztül Seress Rezső és a régi Budapest szelleme. Az album fűszövegéből, de a zenéből is kiderül, hogy Seress dalszövegeit maximálisan figyelembe vették szerzeményeinek hangszeres feldolgozásában, az improvizált részeket is beleértve. Ezzel visszanyarodtak a tenorszaxofon óriása, a néhai Lester Young egyik alapelvéhez, aki szerint standardre nem lehet rendesen rögtönözni a szöveg alapos ismerete nélkül, mert a dal lelkének jelentős részét az alkotja. Márpedig a Csepregi-Rátonyi-albumnak hatalmas lelke van. Akárcsak első közös lemezükön, a muzsika nem könnyen kategorizálható, mert manapság, talán a kurrens divatot is előzni próbáló kritikusoktól való félelemből, nagyon sokan visszarídnak attól, hogy ilyen egyszerű, de mégis művészi eszközökkel, a szó hétköznapi értelmében vett melodikus rögtönzéssel közelítenek meg örökzöld témákat. *Pallai Péter*

Hunnia Records – EMI
3083052

**RALPH TOWNER-PAOLO FRESU:
CHIAROSCURO**

Towner akkor is jelentős gitárosnak számítana, ha az Oregon együttes négy évtizedes működését nem vennék figyelembe. A huszonnégy lemez között, amelyet az ECM-nek (Oregontól távol) rögzített, nagy csodák vannak. A 45 éves szardíniai Fresu is sok figyelemreméltó lemezt készített már európai és amerikai sztárokkal. (Az ECM-hez csak akkor került közel, amikor Carla Bley hívta közös játékra. Az eredmény a The Lost Chords Find Paolo Fresu című lemez.) A Towner-Fresu kettősé nem jelent szokatlan hangszerösszeállítást, nyilván azonnal beugrik Marcus Stockhausen és Snétberger Ferenc duója, amely nem kevésbé gyönyörűséges hangzatokat teremt. A klasszikus szépségideál evidens az első hangtól kezdve: Towner az oszlopcarnokkal díszes épületet húzza fel, amelyet partnere trombitája fényel áraszt el. Mivel Towner egy kivételével minden szám szerzője, ezért a duó súlypontja öfélé billen, Fresu néha csak illusztrál. A kontrasztokra építő címadó szám, egy zenekari mű átdolgozása, a Punta Giera és a kvinttel lejjebb hangolt baritongitárral megszólaló Doubled Up a legjobb pillanatok, meg kétféle régebbi Towner-szerzemény játékos, könnyed előadása. Kicsit kilóg, de azért így is megérte felvenni a Miles Davis-feldolgozást, amely egyben Fresu főhajtása ideálja előtt. A Sacred Place-t, amelyet az Oregon-rajongók jól ismernek, egyedül baritongitáron, majd duóban halljuk. Megkapóan szép darab, de talán több variáció is belefért volna ebbe a feldolgozásba. A lemez a végéhez közeledve kicsit leül. A két miniatűr meg a tizenkét húros az improvizáció mivés, a szárnykürt csodás, de mindkettőjüktől hallottunk már izgalmasabb zenét, mintha ütősnék, bőgősnék is hagytak volna helyet néhol. *Zipernouszky Kornél*

ECM – MusiCDome
ECM 2085

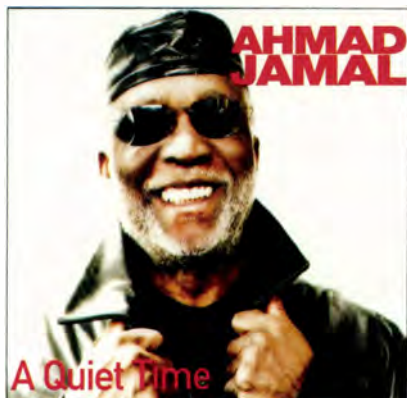

**SNETBERGER FERENC/TONY LAKATOS:
ACOUSTIC WORLD**

Öröm és büszkeség tölti el az embert, ha olyan előadók sikeréről számolhat be, akikre némi túlzással mint közeli ismerősökre tekinthet. Két nemzetközi hírű magyar muzsikusa Japánban adott koncertjét rögzíti ez a lemez. Mindketten Németországban élnek és ott lettek igazán elismert művészek. Magyar sors... Szívesen látott vendégek a világ bármelyik pódiumán, ugyanakkor évente többször is hazalátogatnak, és teltházas koncertjeiken újabb híveket szereznek a műfaj számára. Snétberger Ferenc a világviszonylatban is kimagasló magyar gitárosok: Zoller, Szabó, Bacsik méltó utóda. Szeretgázó zenei gyökerei: a roma népzene, a flamenco, a klasszikusok és persze a jazz hatása egyaránt tetten érhetőek művészetében. Kiemelkedő hangszerismeret, magas szintű technikai tudás, érzelmgazdag játékmód és sokszínű dallamvilág jellemzik. Lakatos Tony élvonalbeli szaxofonos, ízig-vérig jazz-zenész, aki elsősorban a modern jazz nyelvet beszéli, de természetesen mindazon háttérnek is birtokában van, amiről Snétbergerrel kapcsolatban szövegünk. Két alapvetően különböző zenei egyéniség találkozásának lehetünk tanúi, ez azonban ihletadó mindkettőjük számára. A gitáros virtuóz passzázsai és díszítő futamai remekül érvényesülnek akár szólózik, akár kíséretet ad a telt, férfias tenor- vagy szopránhanghoz. Lakatos visszafogott játékkal alkalmazkodik az intim hangulathoz, lehengerlő virtuozitásából csak a kíséret nélküli részeken ad némi ízelítőt. Az előadott darabok közt találunk két Snétberger- és egy Lakatos-szerzeményt, továbbá felcsendülnek Antonio Carlos Jobim, Django Reinhard és H. Levy örökbecsű kompozíciói. Időtálló művészet, emlékezetes alkotás, akusztikus sziget a hangok nagy, kavargó, modern óceánjában. *Márton Áttila*

Fon-Trade Music
FTM-2009

AHMAD JAMAL:
A QUIET TIME

●●●○○

Ahmad Jamal az ötvenes évek végén élte fénykorát. Miles Davis egyik kedvenc zongoristája volt, noha együtteseiben nem játszott, de – a trombitás saját bevallása szerint – időzítését részben Jamaltól tanulta. Virtuóz zongonista, akinek dinamikája, billentése, váratlan fordulata, helyenként gazdaságos, egybeüttlő túlradó játéka módeflett egyéni. Az már izlés kérdése, hogy az általa meghonosított stílus a maga változatlanságában kinek miként hangzik egy fél évszázaddal később. Mert valljuk be, Jamal stílusa legfeljebb csak annyiban változott, hogy egy kicsit bővérűbben, akkordosabban játszik, mint annak idején. Leginkább hat évvel ezelőtt kiadott, In Search of Momentum című albumán érződött a változásnak önmagával szemben támasztott igénye. Legújabb lemezén sajnos hiányzik az előbbi szenvedélye, és gyakori a régi, bevált fogásokra való támaszkodás. A balladákban viszont érdekes módon hiányolható a takarékoság, ami hajdanában Jamal játékát jellemezte. A lassú számokban gyakran túlzongorázza magát, s ennek folytán azok inkább érzélgőse, semmint érzelmesre sikerednek. A kíséret azonban kiváló, másképp nem is érvényesülhetne a főnök muzikája. Jamal mindig nagyon nagy teret hagy bőgőseinek, ez esetben James Cammacknek, aki a zongorista egykori társa, a csodálatos Israel Crosby nyomdokain haladva bámulatos érzékenységgel tölti be a rendelkezésére bocsátott úröket. Végeredményben a nyolcvanadik életévét taposó Jamal sem veszített semmit kiváló technikai képességéből, sőt, merem állítani, aki nem ismeri korábbi munkásságát, és szereti a késői ötvenes évek zenéjét, az akár módeflett élvezheti is ezt az albumot. Jamal csak az egykori önmagával való összehasonlítás fényében halványult.

Pallai Péter

Dreyfus – Karsay és Társa
FDM 46050369452

ALVIN QUEEN:
MIGHTY LONG WAY

●●●●○

Queen a mesteri dobosok egyike: könnyed, mégis precíz, tökéletes időzítéssel. Szólói elegánsak, ösztönösen érzi, mennyi befogadható a játékából. Hibátlanul swingel, de szabadabb improvizátorokat is pontosan kiszolgál. Tizenegy évesen a Gretsch cég estjén Max Roach, Art Blakey, Elvin Jones és Mel Lewis társaságában dobolt mint csodagyerek, és életének legnagyobb zenei élménye John Coltrane 1963-as Birdland-koncertje volt, ahol Elvin Jones egy időre beültette a maga helyére. A szegény családba született Queen még ekkoriban is cipőpucolással kereste a kenyerét. Hogy milyen muzsikussá lett belőle, azt mintegy húsz évvel ezelőtt a budapesti közönség is megcsodálhatta, amikor a dobos Csik Gusztáv és Ørsted-Pedersen oldalán triózott fővárosunkban. Ez a tavaly márciusban felvett szextett-album tökéletesen beváltja a hozzá fűzött reményeket. A dobos ma is igen dinamikus előadásokkal szórakoztat, s zenéjével elsősorban az érzelmeket, nem pedig a gondolatokat veszi célba. Zenekara izgalmas hard bop-felállásban játszik: a két fűvőst (Jesse Davis, Terrell Stafford) gitár, dob, ütők és Hammond-orgona egészíti ki, utóbbi pótolja a bőgőt, mely csak két számban kap szerepet. Mégis kicsit egyhangúnak éreznék a hangszereléseket, ha három felvétel után nem következne egy Jesse Davis-blues, benne három dögös hangszerszólóval. Egy idő után arról is hajlamos volna megfeledkezni a hallgató, hogy Alvin Queen lemezéről van szó, ha Jesse Davis Alba című szerzeményébe nem illesztettek volna egy formás dobszólót, majd az album végén nem következne egy közel kilencperces szóló bravúrdarab, a Drum Thing, melyben Queen felvonultatja egyszemélyes nehéztüzerességét.

Máté J. György

Enja – Varga
ENJ-9522 2

TOMASZ STANKO QUINTET:
DARK EYES

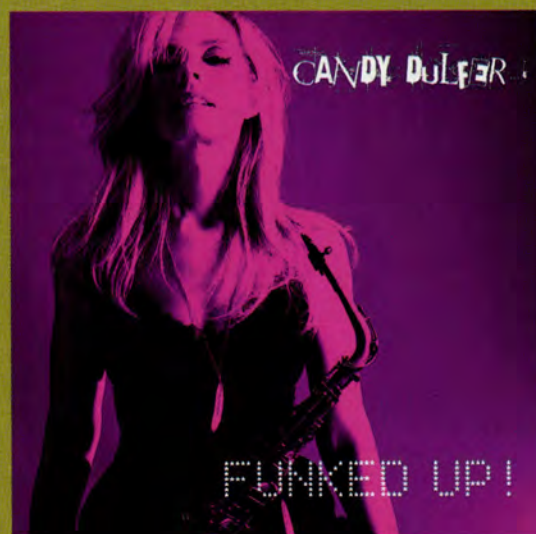
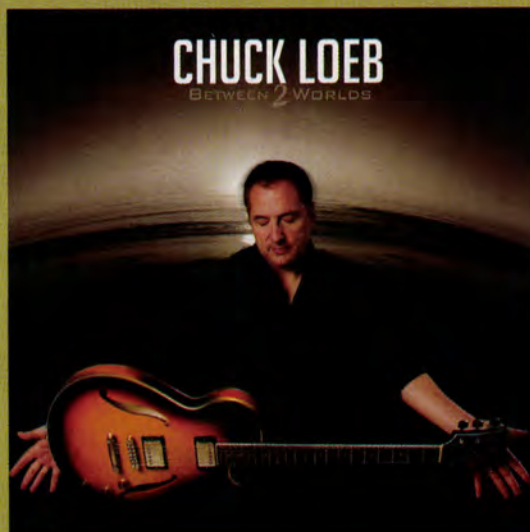
●●●●○

Tomasz Stanko újabb ECM-albumával egy új, északi muzsikusból álló kvintettet mutat be, melynek néhány tagját már 2008 februárjában is magával hozta a Művészetek Palotájában adott koncertjére. Az állandóan megújulni vágyó Stanko úgy érezte, a nagyszerű Marcin Wasilewski zongorista triójával készített három albuma után frissíteni kell együttese hangzásán. Mostani társai részben finnek, Tuomarila és Louhivuori, részben pedig dánok, Bro és Christensen személyében. Az utóbbiak Paul Motian oldalán már bizonyítottak. Az album címét az osztrák Oskar Kokoschka festőművész egyik vászna, a Martha Hirsch fekete szemű című alkotás ihlette, amely az album egyik kompozíciójának címe is. Ez új Stanko-szerzemény. A lemezen egy régi darabját is feldolgozta, első, Balladyna című albumáról a Last Songot, de Krzysztof Komeda két kompozíciója, a Dirge for Europe és az Etiuda Baletowa Nr. 3 is helyet kapott rajta. A lemez a sötét színeket kedveli, mindössze kétszer hallunk tempósabb játékot, de az is inkább jelzésszerű. Az albumon szinte teljes egészén a meditatív hangulat uralkodik, s a darabok sem az improvizatív részekkel tűnnek ki, hanem a kompozíciók improvizatív hatású előadómódjával. Stanko muzikájának ismerői számára nem idegen ez a próbálkozás, a trombitás korábbi Leosia és Matka Joanna című albumai is hasonló ízeket kóstoltgattak. Jakob Bro színes gitározásának kiindulópontja minden bizonnyal Bill Frisell stílusa, játéka remekül illik Stanko zenei világába. Ugyanez mondható el Alexi Tuomarilla zongoristáról is, aki hiánytalanul pótolja Wasilewskit. Szép, elgondolkodtató, mély gondolatokkal teli, meditatív zenei világba kerül, aki a Dark Eyes sötét hangulatú albumával ismerkedik.

Friedrich Károly

ECM – MusiCDome
ECM 2115

Telarc / Heads Up

GEORGE BENSON:
SONGS AND STORIES

A 66 éves világsztár pályafutását a kezdetektől, vagyis a hatvanas évek közepe óta kísérem figyelemmel. Zenéje akkoriban a mainstream vonalat követte, az orgonista Jack McDuff, majd Herbie Hancock társaságában készült felvételei teljesen új szintet hoztak a jazzgitározás világába, játékát óriási energia, nagy virtuozitás és mély muzikalitás jellemezte. Miles Davis is felfigyelt rá, és vendégül hívta a Miles In The Sky című lemezre. A hetvenes években Benson karrierje éles fordulatot vett: egyik LP-jén elénekelt a This Masquerade című dalt, ami kirobbanó sikert, népszerűséget hozott számára. Azóta Benson kevésbé koncentrált a jazz szűkebb világára, sokkal inkább a nagyközönségnek zenél. Ma is járja a világot, évi száz koncertet ad, lemezei kiugróan sikeresek. Lehet őt ezért szeretni, vagy nem szeretni, mindenesetre eszembe jut sok zenész régi dilemmája: mi a jobb, tizenöt embernek játszani egy füstös pincében, vagy öt-ezernek egy stadionban? Utóbbihoz a kompromisszumok mellett sok szerencse is szükséges, ami keveseknek adatik meg. George Benson szerencsés ember, ám mindenekelőtt rendkívüli zenei tehetséggel rendelkező művész – másként nem maradhatott volna oly sok évtizeden át az élvonalban. Benson új CD-jén a tőle megszokott magas színvonalú szórakoztató smooth jazzt játssza. Rövid gitárszólói tökéletesek, bennük egyéni jegyei azonnal felismerhetők. Hangszeres játéka szintisza jazz, míg éneklését inkább a soul-pop hangvételt jellemzi. Most is hallhatunk tőle néhány ízes scatvokál-gitár unisonót; ez régi találmánya. Más hangszeres szólista alig jut szóhoz a lemezen, Marcus Miller is csak háttérszereplőként működik a jól hangszertel kíséretben, emellett ő a lemez egyik producere. *Deseő Csaba*

Concord – Universal
7230364

CASSANDRA WILSON:
CLOSER TO YOU

Cassandra Wilson a műfaj misztikus alakja, művésze a fekete Amerika üzenete az afrikai őshazának. Őt nem lehet beskatulyázni, kategóriákba sorolni. Összetéveszthetetlen tónusú, erotikus kontraalt hangjával, egzotikus megjelenésével és előadasmódjával, azon képességével, hogy bármilyen zenei anyagot a saját képére formál nagy tekintélyre tett szert a jazz világában. Nincs nagy hangterjedelme, és minimális eszköztárat használ, mégis képes rá, hogy a szöveg tolmácsolásán túl különleges atmoszférát, „feeling”-et teremtsen, akár élőben, akár lemezlől hallgatjuk. Ezért elementáris hatása az angolul nem értő közönségre is. Az alkalmazott hangszerelések és a kíséret pedig igazi „black magic”. Mindezekről 2009. november 5-én azok is meggyőződhetnek, akik ellátogattak a Müpa Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermébe. Elmondhatjuk: forró hangulatú budapesti koncertje után igen nehéz hideg tárgyilagossággal értékelni Cassandra Wilson művészetét.

Sajnos legújabb lemeze nem új produkció, csak egy precízen dokumentált válogatás a rasztafrizurás diva 1993 és 2006 között készített hat Blue Note-albumáról vett 11 számmal. Ahogyan az alcím (The Pop Side) is sejteti, ezúttal a popzene sikerszámaint is repertoárjára vevő Cassandra kerül a fókuszba. A szerzők sorában Bob Dylan, Cynthia Lauper, Van Morrison vagy Neil Young nevét olvashatjuk. Külön-külön szinte minden darab remekmű, az album egészében mégsem az. Egysikúvá teszi az önkényes válogatás, pedig a csaknem másfél évtized teljesítménye és a legkülönfélébb kísérő zenészek és formációk felvonultatása igazán impozáns. A négyes osztályzat inkább magának a hanghordozónak szól, mintsem a rajta hallható előadásnak. Az ugyanis mindenképpen ötponos! *Márton Áttila*

Blue Note – EMI
5099969608728

BERKI TAMÁS:
BIKA JAM

Berki Tamásnak mindössze a negyedik szerzői lemeze a most megjelent Bika Jam, ami öt évvel követi legutóbbi, A hid című korongját. A művészt – különösen a magyar jazzéletben betöltött kimagasló szerepéhez képest – igen ritkán hallhatjuk saját felvételen énekelni, ami már önmagában felértékelí új albumát. A címben szereplő bika a szerző csillagjegyét jeleníti meg, a „jam” pedig a mostani társaival immár több mint öt éve tartó közös örömmenélésre utal, amit Berki így jellemez: „Inspiráljuk egymást, zenei rend van, mégis nagy a szabadság”. A csapatban Mohai Tamás gitározik, Mohai Győző dobol, Plutó Horváth József bőgőzik, Tóth Viktor szaxofonozik és a dalok többségében Sárk Péter is közreműködik billentyűs hangszereken. Az együttes minden tagjának jócskán jut tér felszabadult hangszeres szólókra, melyek rengeteg pozitív energiát visznek a dallamközpontú számokba. A dalokat átítatja az énekes hétköznapi humorral teli stílusa, csupa életvidám swing minden szerzemény, néha latinós, bossa novás hangulattal színesítve. Játékosága és a témák őszintesége miatt is nagyon közvetlen hangvétél ez a Berki-lemez. Életéről, múltjáról, mindennapjairól énekel a művész, szövegeiben kedves vagy éppen szomorkás életképek jelennek meg, ám sorok közötti utalások is megfogalmazódnak. A címadó szám a művész születéséről, társadalmi körülményeiről szól, a majomban utalást tesz arra, hogy hosszú ideig politikai mellőzöttsége okán nem jelenhetett meg albuma (annak ellenére, hogy neve folyamatosan szerepelt a legjobb európai jazzénekesek listáján), a Gilgul című dalban (melynek jelentése a Kabbalában újjászületés) pedig eltávozott muzsikustársai emléke előtt tiszteleg. *Laczkó Krisztián*

Berki Produkciós és Oktatási Bt.
Katalógusszám nélkül

**MEZEI SZILÁRD TRIÓ:
BÁRMIKOR, MOST**

Jelentős esemény és követendő példa, hogy egy magyar jazzművész, még ha Zentán, vagyis az államhatáron túl él is, lemezt publikálhatott a lengyel Not Two kiadónál. Marek Winiarski cége ma Európa egyik legjelentősebb, nemzetközi katalógussal büszkélkedhető kiadója, bár kétségtelen, hogy profiljába mindenekelőtt a free irányzatok képviselői férnek bele. Mezei ma az európai etno-zenei és jazzszíntér egyik legkeresettebb magyar képviselője, akinek zenei gyökereit egyaránt kötik különböző nemes jazzhagyományokhoz, illetve a kelet-európai népzenehez. Művészetének külföldi elismertségét jelezte már az is, hogy a Leo Records 2005-ben megjelentette Draught című albumát. Ez, valamint a tavaly megjelent, de 2006-ban felvett anyagot tartalmazó lengyel lemez jelentősége abban áll, hogy nemcsak Mezei személyes pozíciót erősíti a nemzetközi zenei piacon, hanem a magyar jazz külföldi recepciójára is jótékonyan hathat.

A Bármikor, most hallgatásakor világossá válik, hogy ez a különleges „string jazz” miért ragadja meg külföldi producerek fantáziáját. A brácsabőgő-dob trióösszeállítás kamarajazzt ígér, ehelyett azonban sokkal többet kapunk: kilenc Mezei-kompozícióból álló produkciót, mely vakmerően meghaladja a zenei irányzatokról kialakult konvencionális elképzeléseinket. A CD anyaga a szabad improvizációtól a swingelésig és a repetitív kortárszenéig mindent magába ölel egy remekül összeállított, dinamikailag is tökéletesen egyensúlyba hozott repertoárban. A pizzicato és az arco technika váltakoztatásával élő, andantino tempójú Lynx helyét például a XX. századi klasszikus komponált zene, a kortárs kísérletek és a jazz határmezsgyéjén jelölhetjük ki.

Máté J. György

Not Two – GyőrFree
MW 794-2

**TÓTH EVELIN/HAMID DRAKE:
CSÓKOLJON MEG...**

Az Ektar együttesből és a Hólyagcirkusz társulatból ismert Tóth Evelin első önálló lemeze talányos körülmények között keletkezett. Hamid Drake chicagói dobossal a Mediawave fesztivál műhelyében találkozott, amiből közös fellépés, majd közös lemez lett. Mint valahol olvasni, az anyag távmunka gyümölcse: Drake postán küldte el a dobalapokat, amire a magyar művésznő itthon énekelt fel, illetve improvizálta saját szövegeit. Zeneszerző neve nem szerepel a lemezborítón, ilyen tehát, ha csak feledékenységéből le nem maradt, a szó hagyományos értelemben nincs. Viszont kettejükön kívül vannak más közreműködők is, mint Benkő Róbert (nagybőgő), Dresch Mihály (basszusklarinét, kaval), Fassang László (Hammond orgona), Lantos Zoltán (hegedű) és Kúronya Miklós (basszusgitár). Különleges hangszerpark. Szöveg is van: az Énekek éneke sorai, egy magyar népdal, az énekesnő Madárdal című verse, a Sometimes I Feel... című amerikai gospel és két szefárd dal, szöveg nélkül. „Evelin őszinte hangjával és zenei kifejezőerejével fellobbantja és táplálja az élet szimfonikus ritmusának lángjait, melyek a szerelemből születnek és belőle táplálkoznak” – írja ajánlásában partnere. Tóth Evelin hangja, különösen a középtartományban, a szefárd dalok fájdalmas, olykor artikulálatlan kiterjesztéseiben, valóban megrázó. Hasonlóan impulzív Hamid Drake másfajta etnikai gyökerű, impulzív dobolása is. Az artisztikus zene a ma uralkodó gyakorlatnak megfelelően műfaji kategóriák fölött áll, szefárd, magyar, amerikai, indiai és még ki tudja, milyen népzenei háttérből merít, közös nevezőre hozva, egyenértékűsítve, olykor kortárszenei hangzássá lényegítve az alkotóelemeket. Jazz-szempontról nehezebben értelmezhető.

Turi Gábor

Hunnia Records
HRCDC 902

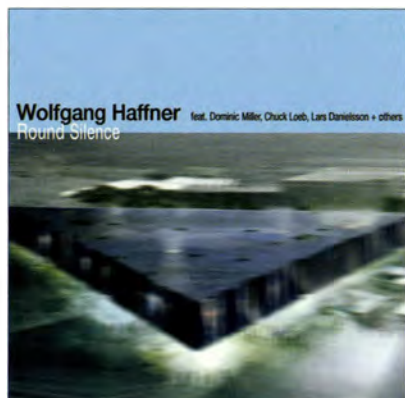
JAZZ ÉS VILÁGZENE

Magyarországon
forgalmazza
Varga István
(ist.varga@t-online.hu)

**BILL EVANS:
VANS JOINT**

●●●●○

A világon működő big bandek közül ma alighanem a WDR, a Kölni Rádió zenekara az egyik legjobb. Németországban nagy hagyománya van a formációnak, régen mindegyik állami rádió rendelkezett hasonló együttesrel, ma már csak minden második. A WDR big band tagjai válogatott jazz-muzsikuskok, élénk kapcsolatot tartanak neves szólistákkal a világ minden tájáról, akikkel közösen koncerteznek, illetve stúdiófelvételeket készítenek. Emlékezetes a Brecker testvérekkel 2003-ban készült WDR-felvétel, amely CD-n és DVD-n egyaránt megjelent. Az új produkció szólistája a szaxofonos Bill Evans, aki nyolc saját szerzeményét játssza a zenekarral. Evans kiváló muzsik, nem véletlen, hogy már 22 esztendő korában Miles Davis együttesében játszott. Davis annyira kedvelte a játékát, hogy 1980-as nagy visszatérése után négy évig állandó partnereként maga mellett tartotta, és négy lemezen szerepeltette. Evans 1984-ben szólókarrierbe kezdett. Zenei világa a fúziós jazztól a bluegrassig igen széles spektrumon mozog, partnerei az elmúlt években John McLaughlintól Mick Jaggeren át Randy Breckerig a legkülönbözőbb stílusú zenészek voltak. Az új lemez különleges szín a sorban: fúziós jazz kemény rockos alapokon, nagyzenekarral. Bill Evans helyenként az extázisig fokozza tenor-, illetve szoprán-szaxofon-szólóit, a big band és a vadonatúj feldolgozások érezhetően inspirálták játékát. A hangszereleket rutinos amerikai szakember, Michael Abene készítette, a kölni és düsseldorfi koncertfelvételeket is ő vezényelte. A zenekart még két amerikai muzsikós erősítette a dobos Dave Weckl és a basszgitáros Mark Egan személyében. Szívből ajánlom a lemezt a kemény fúziós zene kedvelőinek. *Deseő Csaba*

BHM – Varga
BHM 1038-2

**WOLFGANG HAFFNER:
ROUND SILENCE**

●●●○○

A Round Silence a német dobos harmadik szerzői lemeze a neves müncheni ACT kiadónál. A rövid kitérő után, amit az előző, akusztikus trióalbum jelentett, a dobos-zenekarvezető ezzel a lemezzel ismét a kísérletező szellemű elektronikus jazz ösvényét járja. Szokás mondani, hogy a nu jazz kategóriába sorolt zenék legtöbbször általában a színposszág nyeli el, neki azonban sikerült az elmúlt években egy nagyon eredeti és személyes világot megteremtene, melyben a líraiság és a melankólia mellett az örömteli tánczene is jól megfér, anélkül, hogy jelenlétével a hangvétel komolyságát csökkentené. A Round Silence is egyértelműen ezt a világot tükrözi, noha kicsit lassabb a tempó és több a búskomor dallamfolyam. Haffner dobolása mindvégig hihetetlenül kifinomult és igényes, a témák pedig a dobos kiváló zeneszerzői képességeiről tesznek tanúbizonyságot. A lemezen állandó és egyben világszínvonalú partnerei mellett – Lars Danielsson bőgőzik, Hubert Nuss zongorázik, Sebastian Studnitzky pedig billentyűs hangszereken és trombitán játszik – egy-egy szám erejéig Dominic Miller, Chuck Loeb és Nils Landgren is megvillantja hangszeres tudását, játékkal mindhárman jelentősen gazdagítják az anyagot. Sajnos rögtön az első hallgatásra feltűnik, hogy a lemez egysége több helyen is megtörik: például a meglehetősen közhelyesre sikerült és elcsépelet frázisokkal teli vokális számban, melyben Kim Sanders énekel meghívott vendégként, vagy a The Space in Between hallgatva, mely gépies bossa novás dobalapjával és anakronisztikus fúvosszólómaival az 1970-es éveket idézi. Hiába beszélhetünk minőségi zenéről, kicsit csalódott vagyok, mert ennél progresszívebb és ötletgazdagabb lemezt vártam Haffnertől. *Szabó Bálint*

ACT – CD Bár
ACT 9605-2

**BÉLA FLECK, ZAKIR HUSSAIN, EDGAR MEYER:
THE MELODY OF RHYTHM**

●●○○○

Zavarban vagyok ezzel a lemezzel kapcsolatban, mert tudom, mekkora erőfeszítést igényel egy ilyen bonyolult produkció létrehozása, aztán jön H. Endre Magyarisztánból, és jól leszólja a hosszú és aprólékos munka eredményét. De sajnós nem lenne nyugodt a lelkiismeretem, ha másképp tennék, bármennyire is tiszteltem a szereplők zenei tudását és eddigi munkásságát. A produkcióval az a legfőbb bajom, hogy a hangzás a szimfonikus zenekar alkalmazása ellenére is egysíkú és inger-szegény marad, a mű legnagyobb részét uraló Fleck–Hussain–Meyer, azaz bendzsó–tabla–nagybőgő triónak nem sikerül elég színesen megszólalni. Erre részben a hangszerek adottságaiban kereshető a magyarázat. A tabla és a bendzsó is kemény indítású, rövid lecsengésű hangot produkál, így a trióban a nagybőgő az egyetlen, amely képes hosszan kitartott hangokra. Az albumon ezeken a monofonikus, leginkább a mély tartományban szóló hangokon kívül tehát túlnyomórészt teljesen egyenletesen és gyorsan, nagyon gyorsan vagy még gyorsabban potyogó, fájdalmasan szűk dinamikai tartományban mozgó hangok százezrei hallhatók, és az ezek hatására hamar lefárasztott és lekapcsolt agyú hallgatót a néha megszólaló nagyzenekar sem tudja ebből az állapotából kizökkenteni. Vannak a triónak is olyan villanásai, amelyek az előbb leirtaktól eltérő eszközöket alkalmaznak, de ezek szó szerint csak villanások, így semmiképp sem ellensúlyozzák a következetes és kiméletlenül kitartó kopogtatás hatását. Be kell vallanom, hogy a fenti okokból nekem nem is sikerült egy lendülettel végighallgatnom a darabot, de úgy érzem, ha erre rávettem volna magamat, akkor még erősebben jelentkeztek volna a tünetek. *Huszár Endre*

EI Music – Universal
2320242

Bill Frisell Disfarmer

**BILL FRISELL:
DISFARMER**

Bill Frisellt rabul ejtette a vidéki Amerika. Nincs ezzel semmi baj, megtörtént ez más jazzmuzikusokkal (Charlie Haden) is, legfeljebb rövidebb időre. Frisellnél a vonzalom jó másfél évtizede tart, és mint a legújabb opus mutatja, nem akar megszűnni. Meg lehet érteni: tágas látóhatár, végtelenbe kigyózó országutak, szétszórtan terpeszkedő farmok, falvak, kisvárosok, dolgos, kissé darabos vidéki emberek és zene, country, bluegrass, blues, rockabilly, gitár és hegedű mindenütt. A nyers életet ma is átszövi a pionír-romantika, a lehetőségek ígérete. És aztán híre jön egy misztikus fotográfusnak, az arkansas-i Heber Springsben 1884-ben született és 1959-ben meghalt Mike Disfarmernek, aki egész életét megszállottan a helyi, kemény arcélű lakosság fényképezésének szentelte, és akinek életművét halála után fedezte fel az utókor. Bill Frisell autóbá ül, átszeli a déli államokat, felkeresi a néhai fotográfus lakhelyét, és ihletet kap egy új album zenei anyagának megkomponálására. A Disfarmer 26 rövidebb-hosszabb számot tartalmaz, öt kivételével a gitáros szerzeményeit, megszokott „country”-partnerei, a steel gitáron és mandolinon játszó Greg Leisz, a basszusgitáros Viktor Krauss és az újabb felfedezés, a hegedűs Jenny Scheinman közreműködésével. Hangulatok, benyomások, emlékek, állapotok: zenei karakterdarabok a Frisell-től megszokott melodikus invencióval, a számok rövid időtartama miatt kevesebb improvizációval. Ismerős a kínálat: a hangszerpark, a hangzás, a dallam- és harmóniai fordulatok. Cizellált, kristálytisztán artikulált zene, a hangszerek egymásba fonódó szólaival; csend, béke, kellem, nyugalom. Frisell korunk eredeti hangú gitárosa, ez pedig a sokadik country-albuma.

Turi Gábor

Nonesuch – Warner
7559-79930-8

**CORNER DELY:
FLYING OBJECT**

Dely Róbert akkor került a hazai jazzszíntér reflektorfényébe, amikor 1995-ben a Lausanne-i Gitárversenyen, egész Európa gitártehetségeinek megmérettetésén elnyerte az első díjat jazz kategóriában. Ekkor már a pesti klubélet ismert szereplője volt, sőt első zenekara is létezett, melyből később kinőtt a Roby Dely Group. Ezzel a csapattal készítette el aztán 2000-ben debütáló szólólemezt, a Downtown Storyt. A gitáros ezt követően hívta életre a Corner Dely első inkarnációját, melynek átalakulások után létrejött jelenlegi, kvartett felállításában Cseke Gábor zongorázik, a nagybögöt Hárs Viktor pengeti, a dobok mögött pedig Pusztai Csaba ül. Ebben a formációban ugyan csupán egy éve működik a csapat, ez azonban bőven elegendő idő volt arra, hogy teljesen kiérleljék a fesztiválokon és klubokban gyakran játszott számaikat, és lemeze penderítsék őket.

A Flying Object tehát egy összeszokott együttes kiforrott produkciója, mely teljesen magán viseli szerzőjének a modern jazz iránti elkötelezettségét. Nemcsak a zenészek közötti összjáték, hanem a muzsika kidolgozása is kifinomult, Dely Róbertet igen érett stílusú művészként ismerhetjük meg az albumon. Ezt a benyomást nem a témák elmélyültsége okozza – tartalmasak, de nem túlságosan elvontak a tételek –, hanem azok az elegáns és választékos dinamikai megoldások, melyek óvatosan adagolt, ám jól érvényesülő energiákkal tartják lendületben a szerzeményeket. A hangszerelés torzított elektromos gitárhangzás és néhol szintetizátor-effektek modernizálják, egyfajta urbánus hangulatban ötvözve azokat a fiatalos műfaji jegyeket, melyekből Delyék hangzása merít. Meggyőző és előremutató produkció, amit remélhetően hamarosan követ a folytatás.

Laczkó Krisztián

Szerzői kiadás
RDM CD 001

Fújjon bele!

500 féle kipróbálható hangszer

Vásároljon nálunk és élvezze a FON-TRADE garancia előnyeit!
www.fontrademusic.hu

FON TRADE MUSIC

HANGSZERBOLT ÉS FÚVÓS
HANGSZERÉSZMŰHELY
1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622
Nyitva: munkanapokon
9:00–17:30-ig

**BÁGYI BALÁZS/P. SZABÓ
DÁNIEL: DUOLA**

Szerzői Kiadás – Hangvető
DUOCD01 ●●●○○

A két muzsikus a 2005 óta létező Bágyi Balázs Kvartett tagja, amelyben a névadó dobokon, partnere cimbalmon játszik. Az együttes a magyar népzenei alapokra építő jazz mellett kötelezte el magát, amiből ezen a lemezen elsősorban a népzenei alapok jutnak érvényre: népdalok feldolgozásai, illetve folklorisztikus ihletésű saját szerzemények szólnak meg rajta. P. Szabó a cimbalmosok örvendetesen gyarapodó táborát erősíti stílusérzékeny, tisztán artikulált, logikusan építkező játékaival, melynek ritmikáját Bágyi a rezonátor nélküli pergő, a kávék és a lábdob használatával teszi hangszúlyossá. A három számban szoprán- és altszaxofonon, illetve tőrgatón jeleskedő Borbély Mihály közreműködése kiteljesíti a népzenei hangzást, ugyanakkor ő az egyetlen muzsikus, akinek játékában jazzes elemek is megjelennek. Tiszteletre méltó vállalkozás, aminek a világnépzenei rovatban volna a helye. *TG*

**KADA AD LIBITUM:
PROGRESSIO INFLEXIO
REPETITIO**

Periferic Records – Stereo Kft.
BGCD 202 ●●●○○

A Kada több mint tíz éve alakult, a nevet Válik László gitáros viszi tovább. Ad Libitum volt a kvartettfelállítás bemutatkozó lemezeinek címe, a mostanin Váczai Dániel (szopráninó-szaxofon), a másik fő szólista mellé

Szandai Máttyás és Sárvári Kovács Zsolt társult. Míg a négy évvel ezelőtti anyag tisztán improvizatív, itt a zártabb struktúrát veszik alapul, de az improvizáció így is mindent visz. Az albumcím három fogalma, ami megfelel a klasszikus forma tagolásának, témába, bővítésbe és visszatérő variációkba rendezi a darabokat. Am nemcsak lineáris sorrendbe, egy felső struktúrába is csoportosítják a számokat. A töredékesség és gyökértelenség, a keresés zenei kifejezése adekvát módon tükrözi a zenekar filozófiáját: élményüléssel talán megtaláljuk a rejtett értéket. Ebbe az irányba leginkább a hangszerek szétválásának és összekapcsolódásának nyomán indulhatunk el. *ZK*

**CSEPREGI GYULA–VASVÁRI
PÁL: IN LINE 2009**

Hunnia – EMI
6866312 ●●●○○

Néhány évnyi szünet után most friss lemezzel éledt újjá a két évtizedes nemzetközi sikertörténetre visszatérő In Line együttes. Csepregi Gyula és Vasvári Pál csapata a legutolsó felállásában amerikai sztárzenészeket vonultatott fel, ám a zenekar most két élvonalbeli magyar jazzista, a gitáros Birta Miklós és a dobos Szendőfi Péter csatlakozásával hazai vérfrissítésen esett át, ami igen jó hatással van zenéjükre. Az In Line 2009 az első hangtól az utolsóig lendületesen sodró, lelkesítően modern stílusában végig ott a groove, lüktet a funk, és a hangulatot blues és latinos ritmusok is színesítik. A szerzők bríllíroznak szaxofonon és basszusgitáron, de vérmes szólókat hallhatunk a zenekar többi tagjától is, és a számokban jól „ülnek” Vasvári Marci sampler- és scratch-betétei is. Fiatalos, populáris zene, fogyasztása bármilyen alkalomra javasolt. *LK*

DIG IT ALL: OLD & NEW

Binder Music Manufactory
BMM 09R1 ●●●○○

Regály György már korábbi együtteseiben is előszeretettel alkalmazott egzotikus hangszerek, illetve raperek mellett a modern könnyűzeneben használt technikai elemeket. Mostani albumának címe arra utal, hogy saját új kompozíciói mellett jazzstandardeket dolgoz fel, melyek modern groove-ok és teljesen újfajta harmonizáció tükrében szólnak meg. Az albumon Bolla Gábor szaxofonozik, aki remek bebop stílusban játszik, bár ez nem minden esetben tűnik odaillőnek. Revolution beatboxol. Kevesen tudják, hogy ő jelenleg a világ harmadik legjobbja ebben a kategóriában. Tom Noize a grooveok és programok készítője. Regály György pedig a hangszerelek megálmodója, és ő játszik minden billentyűs hangszereken. A modern hangzás kissé szokatlan lehet a hagyományos jazzt hallgatók számára, de mindezen külsőségek ellenére érdekes, jó minőségű jazzmuzsikát hallhatunk ezen az albumon. *FK*

**ALISON KRAUSS:
ESSENTIAL**
Rounder – Universal
6106552 ●●●○○

A feketéből szőkebe váltó dívának kevés köze van a jazzhez. A bluegrass-country műfajt képviselő énekes-hegedűs negyedszázados pályája során 26 Grammy-díjat kapott, és mint tudható, jelentős része volt a bluegrass zene iránti érdek-

lődés fokozásában. Ez a válogatás az 1992-től napjainkig terjedő időszakot fogja át, vélhetően a számtalra vett 11 album legjavát. Többségük stúdiófelvétel, de akad köztük koncertrészlet is. Melodikus, romantikus hangvételű, érzelmes szerzemények, amelyeket a közreműködő remek muzsikusok a műfajra jellemző, többnyire akusztikus, pengetős hangszereken szólaltatnak meg. Bár ez a zene Európában kevésbé ismert és elismert, mondhatni kissé lenézett, az artisztikusan éneklő Alison Krauss példája és pályája mutatja, hogy a maga nemében lehet komolyan, izléssel, igényes tartalommal megtöltve művelni. *TG*

**MELODY GARDOT:
MY ONE AND ONLY THRILL**
Verve – Universal

1796781 ●●●○○

A My One and Only Thrill Melody Gardot énekes, gitáros, zongorista második albuma. Gardot 1985-ben született, és 18 esztendősen súlyos kerékpárbaeset áldozata lett. Medencéje eltört, súlyos agyi és gerinc sérüléseket szenvedett. Azóta is bottal jár, koncertjein egy különleges székben ül, s ahogy mondja, oly nehéz az élete, mintha mindennap a Mount Everestet kellene megmászni. A kórházi kezelés során kezdett gitározni, korábban bábokban zongorázott. A dalszerzést gyógymódként kezdte alkalmazni. Egy demófelvétele Norah Jones segítségével került a Verve-höz. A CD Arlen és Harburg szerzeménye, az Over the Rainbow kivételével csupa Gardot-kompozíciót tartalmaz. Ezek csendes, bensőséges előadásmódban szólnak meg, az énekesnő szinte elszuttogja a jazzstandardek világától nem teljesen idegen dalait, időnként egy-egy hangszerszólóval vagy vokálszövegkísérettel tarkítva. *FK*

DEAN BROWN /W DENNIS CHAMBERS + WILL LEE: DBIII
BHM – Varga
009204787647 ●●●●○

Meglepett, hogy Dean Brownnak ez a Tokióban felvett élő albuma mindössze a harmadik, melyet zenekarvezetéként jegyez, hiszen sessionzenészként már sok éven át volt közreműködője olyan jelentős formációknak, mint Marcus Miller vagy David Sanborn zenekara, illetve akár a Brecker Brothers Band. A másik két zenésztárs, a dobos Dennis Chambers és Will Lee basszusgitáros évtizedek óta szintén a legkeresettebb session-játékosok közé tartozik. Terjedelmi korlátok miatt nem bocsátkozhatom az album mélyelemzésébe, de az teljesen világos, hogy ezek az urak nemcsak elképesztően jól tudnak zenélni, de nyilvánvalóan nagyon szeretnek is. Így nem meglepő a végeredmény: egy briliánsan előadott, jazz/rock/blues/funk beütésű, jó hangulatú klubkoncert, ami teljesen alkalmas rá, hogy ne csak a helyszínen jelenlevőknek szerezzen örömet, hanem utóbb a CD hallgatóinak is. *HE*

STEFANO BOLLANI TRIO: STONE IN THE WATER
ECM – MusiCDome
ECM 2080 ●●●●○

A kitűnő milánói zongorista, akinek művészetét Enrico Ravával készített duólemezen ismertem meg, ezúttal „dán triójával” felvett új albumával varázsolt el. A bőgős Jesper Bodilsen és a dobos Morten Lunds nevű dán jazz-zenészek, érdemes megjegyznünk a nevüket. A trió már hat éve létezik, két CD-jük is megjelent mielőtt az ECM-hez szerződtek. A „Kő a vízben” nagyt csobban, mert igazi mesterművel debütálnak a rangos kiadónál. Pedig nincs könnyű dolguk, hisz a Keith Jarrett Trió is itt készíti zseniális lemezeit. Egyáltalán lehet-e még valami újat nyújtani a műfaj egyébként is leggyakoribb formációjában? Úgy tűnik, igen. Ez az európai hármastalált saját hangjára. Változatos zenei anyagot dolgoznak fel Bollani és Bodilsen kompozícióitól Caetano Veloso és Jobim brazil darabjaitól. Filozofikus mélységű muzsika, válogatott hangköltemények, impresszionisztikus, egyedi világ. *MA*

Egy híres jazzista karácsonyi albumának megjelenésekor általában jogosan gyaníthatunk a produkció hátterében némi, a művészi minőséget alárendelő üzleti megfontolást megbújni. Carla Bley adventi lemeze, a Carla's Christmas Carols azonban meghitt ünnepi témáját magas színvonalon kibontakoztatva illeszkedik a nagyszerű zongorista-hangszerelő „hétköznapi” műveinek sorába. Bley olyan kifinomult stílusban értelmezi át a tucatnyi konvencionális karácsonyi dalt, ami teljes értékű jazzlemez-ként érdemesíti élvezetere az albumot. Árad a szépség és a nyugalom a tételekből, ám nem hiányzik belőlük a mondanivaló. A számokban van egy kis felszabadító szving, sőt a közreműködő Partyka Brass Quintet és a bőgős Steve Swallow kíséretében némi szólójátékra is jut tér, s természetesen a szerző zongoráján is elragadó futamokat hallhatunk. *LK*

CARLA BLEY/STEVE SWALLOW: CARLA'S CHRISTMAS CAROLS
WATT – MusiCDome
Watt/35 ●●●●○

JAZZ HUNGARICUM: SWING IN HUNGARY, VOLS. I. – II.
Pannon Jazz
PJ 1063 és 1064

A sorozat első két – a korai magyar ragtime és dixieland felvételeket bemutató – CD-jét éppen két éve ismertettük lapunkban. Simon Géza Gábor azóta is folytatja „leletmentő” munkáját, azaz a létükben veszélyeztetett sellaklemezek digitális átírását és hangrestaurálását. A most közreadott két korongon összesen 46 – 1936 és 48 között készült – hazai szving felvétel található, méltóképpen reprezentálva az akkori virágzó zenei életet. Felidézi a pesti Broadway világát, a híres magyar filmslágeret, a méltán kedvelt előadóművészeket. Mindezt a háború is csak mérsékelten befolyásolta, hiszen

JAZZ HUNGARICUM: SWING IN HUNGARY, VOLS. I. – II.

Pannon Jazz

PJ 1063 és 1064

A sorozat első két – a korai magyar ragtime és dixieland felvételeket bemutató – CD-jét éppen két éve ismertettük lapunkban. Simon Géza Gábor azóta is folytatja „leletmentő” munkáját, azaz a létükben veszélyeztetett sellaklemezek digitális átírását és hangrestaurálását. A most közreadott két korongon összesen 46 – 1936 és 48 között készült – hazai szving felvétel található, méltóképpen reprezentálva az akkori virágzó zenei életet. Felidézi a pesti Broadway világát, a híres magyar filmslágeret, a méltán kedvelt előadóművészeket. Mindezt a háború is csak mérsékelten befolyásolta, hiszen

ROBERTO FONSECA: AKOKAN

Akokan

Enja – Varga

ENJ-9534 2 ●●●●○

Ha akarom, jazz, ha akarom, világzene, elmosódnak a határok a kubai zongorista új lemezén. A 34 éves muzsikus saját kompozícióival, sokszínű zenéjével nagy sikereket arat a világban, a közelmúltban egy hónap leforgása alatt Bécs, Moszkva, Budapest, München, Berlin, Róma, London,

még 1944–45-ből is találunk felvételeket a publikált zenei anyagban. A két CD-t meghallgatva beigazolódik a korábban inkább legendának tartott vélemény, hogy a swing-korszakban nálunk is világszínvonalú együttesek léteztek, a hazai hanglemezyártás pedig az európai élvonalba tartozott, jelentős exportbevétellel. Chappy, Martiny, Vécsey Ernő, Filu, Tabányi vagy a nálunk letelepedett Len Hughes és a többiek együttese semmivel sem maradtak el a sztárolt amerikai swingzenekarok mögött, nem véletlen, hogy Nyugat-Európa minden koncerttermében vagy ismertebb lokáljában szívesen látott vendégek voltak. Chappy zenekara még a távoli holland gyarmatra – Jáva szigetére – is eljutott. Ami a repertoárt illeti, az igazán változatos. Természetesen megtalálhatók a nagy amerikai daloskönyv azóta is játszott darabjai: Gershwin, Irving Berlin, Harry Warren vagy Jimmy McHugh szerzeményei, a divatos magyar slágerszerzők „táncdalai” és az akkoriban hallatlanul népszerű klasszikus zenei átiratok Rimszkij Korsakovtól, Liszt Ferenc-től vagy Schuberttől. A negyvenes évek második felében aztán megjelennek az orosz népdalok is: a Poljuska és a Fekete szemek. *MA*

Párizs koncerttermeiben lépett fel új, hatodik albumának megjelenését követően. Az Akokan (magyarul: szív) zenefelvételei Havanában készültek, a keverés egy müncheni stúdióban történt. Fonseca partnerei a ritmusszekcióban a bőgős Omar Gonzalez, a dobos Ramsés Rodriguez és az ütőhangszeres Joel Hierruzelo, továbbá Javier Zalba személyében egy sokoldalú fúvóist ismerhetünk meg, aki klarinéton, fuvolán és baritonszaxofonon játszik. Énekesek is megszólalnak itt-ott, az egyik számban a zenekarvezető hangját hallhatjuk. Igényes produkció, de hozzáteszem, hogy Fonseca nem hasonlítható a jazz igazi nagyjaihoz. *DCs*

A népdalokat az anyatejjel kaptam

Beszélgetés Lovász Irénnel

Sokoldalú énekesnő és kutató, az ősi népdalokat hitelesen tolmácsolni képes, kísérletező előadó, az emberi hangot gyógyító célokra is alkalmazó terapeuta, aki soha nem megy be olyan utcába, ahol nincsen dolga, következetesen ragaszkodik emberi-művészi alapelveihez, értékrendjéhez. Lovász Irénnel gyökereiről, a hagyomány erejéről, kutatói-előadói pályafutásáról beszélgettünk.

➤ Bencsik Gyula

Gramofon: Számos műfajban és stílusban próbálta ki magát – lehet még önt tisztán népdalénekesnek nevezni?

Lovász Irén: Talán nem, de nem szeretem az önkorlátozó „dobozolást”. Régóta zavarban vagyok ennél a kérdésnél. A korlátok, határok és címkék mindig kívülről jönnek. Az alkotó ember soha nem skatulyázta be önmagát, megtették helyette az esztéták, kritikusok, megrendelők, a művészetet áruvá alakító boltosok, akiknek eszköze az osztályozás. A kreatív ember megy a saját intuíciói, a belső hangja után. Az én helyzetemet még bonyolítja, hogy akadémikus pályáról jöttem, a PhD-met akkor védtem, amikor az első lemezemet készítettem. Hozzá tartozik szak-

mai életrajzomhoz, hogy kulturális antropológus vagyok, a néprajztudomány kandidátusa, de nem írom ki a koncertplakátjaimra. Énekesnőnek tartom magam, tudományos háttérrel, aki mindig feszegette a szakmai és műfaji határokat, és tágtította vagy átlépte, ha szűknek érezte azokat.

G.: Mennyire predesztinálta a pályára, hogy április 11-én született?

L. I.: Jelentőséget tulajdonítottam annak, hogy a költészet napján jöttem a világra, József Attilával egy napon. Olyannyira, hogy Szegedre, az ő nevét viselő

egyetemre jelentkeztem. Öt évig tanultam ott, mindig vittem virágot a szobrához a születésnapunkon. Van néhány, máig életvezető sora, amely „mintha lelkemből folyt volna tova”. A hagyomány és folytonosság, az ősök és az én viszonya, az időszemlélet, ahogy A Dunánál című versében megjelenik, meghatározó volt számomra. Aztán itt kötöttem ki, a Dunánál, a budai Vízivárosban élek.

G.: Ez a válasza a „mikor” kérdésére. A „hol” mennyire határozta meg az élete alakulását?

L. I.: Jó sorsom engem a Nagykunságra tett le, de a szüleimmel együtt, kétévesen elkerültem onnan. Egy somogyi faluban találtam magam, ott nőttem föl, és ez bonyolítja az identitásom kérdését. Kelet és Nyugat, Alföld és Dunántúl „kavarog e szívben”. A családom a mindennapokban hordozta az ősi tudást, én így nem kívülről és kottából ismerkedtem meg az első népdalokkal, hanem az anyatejjel kaptam őket. Nálunk jeles napokon, de közösen végzett munkák során is daloltak az emberek. Édesanyám mindenre és mindenkor elő tudott hívni az emlékezetéből egy odaillő dalt. Ezek a hatások mélyen belém ivódtak.

G.: Mikor derült ki, hogy érdemes lenne komolyabban is foglalkozni az énekhangjával?

L. I.: Az óvó néni mondta hároméves koromban a szüleimnek, hogy „Ircsikének jó hallása és különösen szép hangja van, figyeljenek erre a kislányra, és írássák zeneiskolába!” Mikor aztán végre beírtak, már csak a klarinét jutott nekem, hősiesen küzdöttem is vele hét évig, majd a helyi nőikarban énekeltem, ahol szólókat is kaptam. Kórusvezetőm, Simon Kati mondta, hogy népdalokra termett a hangom, ő indított el az első népdalversenyeken, vele tanulgattam az első lejegyzett népdalokat is. Siófokon angol tagozatos gimnáziumba jártam, sorra nyertem az idegennyelvi versenyeket is, és ez komoly dilemmát jelentett a továbbtanulásomnál: bölcsészkarra menjek-e vagy a zenei pályát válasszam. József Attila döntött és győzött, de az ének- és zenetanulást nem adtam fel. Egyetemista koromban „áthallgattam” a főiskolára, népzeneórákra és zeneelméletre, de magánénekre is jártam. Akkor még nem volt kreditrendszer, küzdöttem ezért, és elintéztem, hogy átjárhassak más intézményekbe is. Már akkor nyughatatlan voltam, nem elégedtem meg a bölcsész-alapképzéssel, fölvettem különböző szociológiai, filozófiai, művészettörténeti és zenei kurzusokat is. Énektanárom megértette, hogy népdalénekléssel szeretnék foglalkozni, ezért nem erőltette a klasszikus hangképzést, és elfogadta, hogy a hangszínemet nem akarom megváltoztatni. Azóta sem mentem bele soha olyan utcába, amiről éreztem, hogy nem nekem való.

G.: A honlapján az szerepel, hogy a Néprajzi Múzeum Népzenei Gyűjteményének tudományos munkatársaként ismerkedett meg mélyebben Bartók, Kodály és Lajtha gyűjtesseivel.

L. I.: Így igaz, de főként Erdélyi Zsuzsanna archaikus szakrális gyűjtése foglalkoztatott, ő a néprajzos mesterem. Az ő munkája inspirált a szakrális népköltéssel való kutatásomban, a disszertációm is ebből nőtt ki. Közben jártam a Zeneakadémiára Vikár László népzene óráira. Még diákkoromban bekapcsolódtam a táncházmozgalomba, énekeltem a Téka együttesel. Akkor kezdtem Erdélybe és Moldvába járni. Domokos Pál Péter bácsi, aki mindent tudott a moldvai csángókról, sokat segített. 1980-ban, a Ceaușescu-rezsim tetőpontján álruhában, egy átlagos romániai gyári munkásnő imázsát idéző öltözékben, kicsi román nyelvi alapozás után indultam el a csíksomlyói búcsún keresztül első moldvai utamra. A sötétkék orkándzsekim alatt ott lapult a magnóm is, amivel a felvételeket készítettem. A helyiek egymás közt bújattak a hatóságok elől. Azoknak az utaknak óriási a jelentősége nemcsak énekesi, hanem emberi életutamban is. Ezekből az élményekből is táplálkozott a Világfa, első szólólemezem, amit Hortobágyi Lászlóval csináltam 1995-ben. Épp most készítettük el a remix-változatát, mert máig aktuálisnak bizonyult. Úgy vélem, a hagyományt nem vitrinbe kell zárni, hanem megismerve azt, tisztelve és becsülve értékeit, használni és alkalmazva tovább éltetni. Nem a hagyományt kell menteni, hanem önmagunkat, a hagyomány erejével. Örülök, hogy a hazai világzene létrejöttében számos kiváló kollégával együtt én is szerepet játszhattam.

G.: Önnel együtt többen is az autentikus népzeneitől jutottak el a világzenéhez, de azok a fiatalok, akik már az önök zenéjén nőttek föl, visszatálhatnak a gyökerekhez?

L. I.: Ha jól csináljuk, akkor van visszaút. Valójában ez a minőség mutatója. Akkor jó egy népzenei feldolgozás, ha a tiszta forrást úgy hordozza magában, hogy az bármikor lefejtethető és megmutatható. A hiteles előadónak mindig meg kell tudnia mutatni az eredet is. Annyira nem lehet elvetemült a feldolgozás, hogy ne lehessen ráismerni a forrásra. Szóljon a mai hallgatónak, tükrözze az előadó egyéniségét, de az énekes tudja elénekelni a dalt úgy is, mint a parasztasszonyok. Legalábbis törekednie kell rá.

G.: Lemezei a Világfától a Szerelmes virágig alkotnak valamiféle ívet? Tudatosan épülnek egymásra, vagy csak mindig ment abba az irányba, amely épp érdekelte?

L. I.: A népzene bátor és szuverén megközelítéséből született, Világfa című album megdöbbentette a hallgatókat és a szakmát; el sem akartam hinni, hogy nem következnek meg érte, sőt pult alól elfogyott a boltokból, külföldi kiadása pedig komoly díjakat kapott. Ekkor kerültem egy német kiadóhoz, amelyik összehozott Snétberger Ferencsel, a cseh-morva Teagrass együttesel, az észti kortárs zeneszerzővel, Peeter Vahival; ezekből az alkalmi fúziókból nagy sikerű közös lemezek is születtek. Közben német producerem, Ulrich Rützel be akart vinni olyan utcákba is, amelyekbe nem akartam bemenni. Akadtak olyan német és amerikai zeneszerzők, akik vár-

ható üzleti sikerekre hivatkozva, szétszabdalva, aládobgépelve, meg akarták erőszakolni a dalaimat, de minden ilyen próbálkozásnak ellenálltam. Itthon aztán három szép albumot készítettem a Makám együttesel (Skanzen, 9 Colinda, Szindbád). Ezt követő önállósodásom első eredménye lett a Fellegajtó című lemez 2005-ben. Vagyis éppen tíz évvel a Világfa után új cölöpöket vertem le, új zenekart alapítottam nagyszerű zenészekkel, amellyel azokat a szakrális tartalmakat, amelyeket a másik, a kutatói éneemben hordoztam, már énekesként is felszínre hozhattam. Ez volt az első zenei megfogalmazása annak, amit a könyvemben felvázoltam. Ötvöztük a gregoriánt a régi magyar szakrális népdalokkal, ezek egymásra hatását próbáltuk kifejezni etno-jazz, világzenei környezetben. Ebből következett az új sorozatom, a Gyógyító hangok, amelyet korábban már előrevetített a Lőrinszky Attila nagybőgőssel közös meditatív-improvizatív akusztikus duónk. Az új irányhoz egy indiai élmény vezetett el a reveláció erejével, amikor Bombay alatt, egy különös akusztikájú tengeri barlangban dúdolgattam Mizsei Zoltánnal, aki azóta négy lemezen alkotó- és segítő-társam. Egyetlen hangban véltük megtalálni azt a frekvenciát, amelyen általában a leghatásosabban rezegtetik a hangszáloikat az emberek ott évezredek óta. Belém hasított a gondolat, hogy a zene fizikai és lelki rezgések együtt hatása, és ezekkel a természetes rezgésekkel van dolgom. A Gyógyító hangok sorozatom másik előzménye az volt, hogy régóta kaptam olyan visszajelzéseket, amelyek szerint a világ különböző részén sorsfordító, élet-halál helyzetekben használják a hangomat és dalaimat, többen szeretnének ezekre a hangokra szülni vagy meghalni, segítségükkel gyógyulnak és változnak. Az első ijedtség után, később kutatóként is körüljárva kérdést, azt tapasztaltam, hogy a természetes emberi hang egyik legalapvetőbb funkciója pontosan ez, a lelki és testi gyógyítás, a hasznos segítség az élet nagy helyzeteiben. Ez a zene és az emberi hang mindenben túl lévő antropológiai lényege. Az Égi hang című lemezem a szakrális zene éneklésének gyógyító szerepéről szól, a Belső hang pedig arról, hogy a személyiségünket is alkotó négy természeti őselem hogyan tud kifejeződni a magyar népdalok, és olyan különös hangszerek segítségével, mint az ausztrál didgeridoo, a kelta hárfá, a japán shakuhachi és a magyar hegedű.

G.: *A sorozat folytatását megelőzte tavaly a Szerelmes virág című album.*

L. I.: A Reneszánsz Évből egy olyan crossover lemezt készítettem, amelyen a korabeli népdalokat, virágénekeket, kéziratot énekeskönyvek dalait és Balassi-verseket úgy akartam megmutatni, mint egy egységes közköltészet és zenei köznyelv részeit. Mai, pezsgő, mégis hiteles régizenei hangzás volt a cél, amelyben kiváló muzsikusok segítettek. Horváth Kornél és Ágoston Béla kreatív zenei jelenléte virtuóz színporkáival garantálja a régizene ma is érvényes elevenségét, improvizatív személyességét. Igényes populáris zene lett

a reneszánsz korából, a reneszánsz lant és a viola da gamba zenetörténeti hitelességeért pedig Győri István és Szabó Zsolt a felelős. Így együtt zenélünk majd a Művészetek Palotájában is, 2010. május 8-án.

G.: *Jól érzem, hogy a sorsszerűségnek és a transzcendensnek szerepe van az élete alakulásában?*

L. I.: Utólag értelmezve a megtett utat, új jelentőséget kapnak a keresztutak és állomások, a választások, a segítők és akadályozók, mint a népmesékben. Beláthatjuk, hogy a jó tündér és a gonosz boszorkány ugyanarra az útra terelt, ugyanazon cél elérését erősítette. Véletlenekekről megtudjuk, hogy nem ok nélkül valók. Mindaz, amit a természetfölötti hatalmáról és a kultúrák mélyén levő egyetemes emberi minőségek örök jelenlétéről gondolok, benne rejlik eddigi és majdani lemezeimben. ■

Lovász Irén hivatalos honlapja:
www.lovasziren.hu

Mesés zenei utazások

A Trafó – Kortárs Művészetek Háza két, Európa-szerte méltán elismert magyar énekesnő koncertjével ünnepli a karácsonyt. Juhász Miczura Mónika december 29-én saját zenekarával a legnépszerűbb dalait, sőt néhány szerzemény izgalmas, új feldolgozását mutatja be a közönségnek; Palya Bea két koncertet is ad trióban, illetve duóban, december 27-én és 28-án, különböző tematikával.

◆ Gramofon

December 27-én Palya Bea triójával szefárd dalok szubjektív válogatását adja elő. Beát saját megvallása szerint lenyűgözi az európai mediterráneum zsidó diaszpórájának dallamkincse, elsősorban a balkáni és a törökországi közösségek, valamint az Ibériai-félsziget szefárd zenéje, amelyek hagyományaik megtartása mellett bámulatra méltó rugalmassággal oltották magukba az ősi helyi kulturális értékeket, zenei motívumokat. Bea azonban évek óta szakított a hagyományok egyszerű, merev megidőzésének gyakorlatával, ezért zenésztársait is úgy válogatta össze, hogy hármuk közös zenei identitása formáljon az eredeti dalokból egyedi és egységes hangvételt. Közülük Dés András ütőhangszeresként nemcsak a magyar jazz legfontosabb fiatal ritmikus közreműködője, hanem számos világzenei és gyereklemez aktív társalkotója is. Bolya Mátyás a moldvai kobza elsajátításával vált keresett fiatal népzeneológus; őt saját zenekarával, a Kárpátiával együtt eMeRTon díjjal jutalmazta a Magyar Rádió 2002-ben. Palya Bea másnap, december 28-án duókoncerttel adja az előző nap ráadását a Trafóban, amelyben partnere Dés András lesz. A két művész többéves barátságának fantasztikus együttzenélések sora az eredménye, de duóban teljes koncertet most adnak először. Az énekhang és az ütőhangszer szikár találkozása annyira lebilincselő kihívás

Mitsoura zenekar – harmonikus egész

Bolya Mátyás, Palya Bea és Dés András szefárd dalokat ad elő

kettőjüknek, mint amennyire izgalmas zenei élmény lehet a közönségnek.

A Mitsoura együttes koncertjét méltán hirdeti a Trafó honlapja ezzel a mottóval: világzene, szuggesztivitás, zenei integráció. Juhász Miczura Mónika énekesnő zenekara több mint öt éve képviseli Európa legnagyobb fesztiváljain azt a XXI. századi zenei fúziót, amely a Kárpát-medencén kívül máshol aligha születhetett volna meg. A Mitsoura szinte sorsszerűen kötődik a magyar kultúrához, szoros szálak fűzik a közép-kelet-európai hangszeres népzene és cigányzene hangvételéhez, elsősorban a balkáni és erdélyi zenei közösség hangulati értékeit idézi, ám ez az alap döbbenetes zenei nyitottságban teljesedik ki.

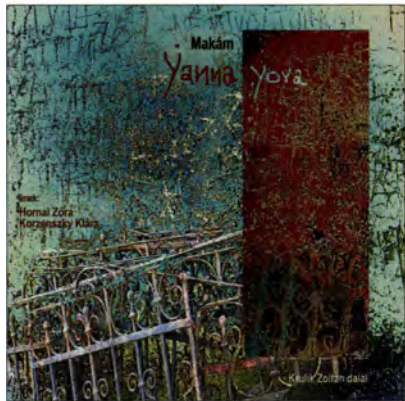
A Mitsoura zenéjéről legtöbb rajongójának mesés zenei utazás jut az eszébe, amelyben a hazai jazz és elektronikus zene legjobb hangszeresei kalauzolnak, Monori András szaxofonon, etnikus fúvós és vonós hangszereken, Moldvai Márk élő elektronikával, Lukács Miklós cimbalmon és Szalai Péter tablán és más ütőhangszereken. Ennek megfelelően az eddig megjelent két lemezükön a zenekar művészi koncepciója szabadon ragad ki gyönyörű dallamokat Indiától Egyiptomtól át egész Közép-Kelet-Európáig. Mindez harmonikus egészé kovácsolódik a zenekar jellegzetes stílusában, amelyet az elektronikus beat-alapokon és atmoszférán túl magas szintű hangszeres kíséret is jellemez. A karácsonyi koncerten, december 29-én az öt éve működő zenekar eddig megjelent két lemezének (Mitsoura, 2003; Dura, Dura, Dura, 2008) legjobb dalai hallhatók – olykor újragondolt, eddig még nem hallott tolmácsolásban. ■

A Trafó hivatalos honlapja: www.trafo.hu

Jegyinformáció: (+36-1) 215-1600

Fotó: Egyedi Péter

**MAKÁM:
YANNA YOVA**

Az idén huszonöt éves Makám együttes sok mindent letett már az asztalra. Megismertette a közönséget egzotikus hangszerekkel és hangzásokkal, így sikerült balkáni, indiai, afrikai stílusokat elegyíteni abban az időben, amikor a világzene még csak épp születőben volt. Természetesen a magyar népzene, a jazz és a kortárs sem maradt ki a zenei kísérletekből. A kilencvenes évekig a hangszeres zenét fejlesztették magas fokra, majd megjelent az énekhang is, méghozzá a legjobb hazai előadók előadásában. Ezzel egy új hangzásvilág született meg, innentől fontossá vált a mondandó is. A születésnap évében kiadott legújabb album is ezt a hagyományt viszi tovább. A Yanna Yova című lemezen két gyönyörű hang szólal meg: a tíz új dal felét Hornai Zóra, a másik öt számot Korzenszky Klári énekel. Két különböző stílust képviselő női hang, melyek remekül szólalnak meg együtt. Valahogy úgy alakult azonban, hogy a folklór irányból közelítő Korzenszky tolmácsolásai erőteljesebbek, izgalmasabbak. Az indító Távol című dal az egyik legütösebb, lendületes, basszusmentes indul, amelyre jó válaszol a fuvola, majd a szépen csengő énekhang, s mindez keleti ízekkel, rendhagyó ritmussal. A Tolvaj idő a maga merengős, letisztult dallamával, remek szövegével az album egyik gyöngyszeme. Akárcsak a Hova tűnt, és a Yanna Yova. Az album másik fele néhol leül, s a jó indítás után elveszti energiáját. Közben Hornai Zóra gyönyörűen énekel. Van azért kivétel: a Soha már szövege-dallama szép egységet alkot, és a Mozi is magával ragadja az embert ügyesen egymásba fűzött mondataival.

A zenei kíséretbe a klezmerből a rockon át a raggae-elemekig minden belefér, sokszor nagyon szellemes és rendhagyó megoldásokkal, máskor egy kicsit a kelleténél is visszafogottabb energiával. *Vörös Eszter*

Z Paraván – Hangvető
ZPCD010

**SZALAI PÉTER, SZÓKE SZABOLCS,
TÓTH EVELIN: RUBAI**

A perzsa Villon, Omar Khajjám költeményei és Weöres Sándor műfordítói csúcsteljesítményének, az idilli Gita Gövindának szerintem legszebb énekei hallhatók ezen a lemezen. Különösen az utóbbinak örülök, és annak, hogy ezek a dalok ebben a zenei környezetben szólalnak meg: Dzsajadéva strófái olyanok, mintha egyenesen tálában, az indiai zene ritmikai rendszerében íródtak volna. Nagyon meglepő azonban, hogy Szóke Szabolcs kompozícióját nem inspirálja a sorok szinte kivajazott, könnyed lejtése, ehelyett kifejezetten lékezett, szinte szemlélődő hangvételt kölcsönöz a költeménynek. Az egész lemezre jellemző ez a fajta kontempláció, Szóke Szabolcs művészetének védjegye, ám ennek tükrében a témaválasztás megítélése ambivalens. Khajjám bordalainak ugyan van egy lehetséges misztikus értelmezése, ami a szufizmus filozófiáját allegorizálná. Akárhogy is, hiányzik a zenéből a versek tüze, de ennél nagyobb kár, hogy elszalasztja a lehetőséget, amellyel Szóke Szabolcs pályájának új fejezetet nyithatna: inkább a magyar etnozenére jellemző eszközkészlet toposzait idézi – ezek ugyan értékteremtőnek bizonyultak az elmúlt tizenöt-húsz év során, ám ide nem illeszthetőek tökéletesen. Szalai Péter ütőhangszeres kíséretét őszintén csodálom, tökéletesen alárendeli magát a zene céljainak, és az adott kereteken belül arányos és szingazdag ritmikai aláfestést nyújt. Tóth Evelinnek inkább a bátorságát tiszteltem, amivel stílushibái, technikai botladozásainak sokasága ellenére odaadón vesz részt a produkcióban. Számos énekstílus gyalulatlanul, összeillesztés nélkül van jelen hangjában, de hiszek benne, hogy nem sokára megtalálja az utat letisztultabb, sűrítettebb ezért aztán művészileg beszédesebb önkifejezéshez.

H. Magyar Kornél

Hunnia Records
HRCD 901

**MAROSSZÉKI MUZSIKA – VÁLOGATÁS
VAVRINECZ ANDRÁS GYŰJTÉSEIBŐL**

Ismét egy olyan duplakorong, amely elsősorban a szakmának szól: Vavrinecz András gyűjtéseiből, Marosszéki muzsika címmel vajdaszentiványi és magyarpéteri dallamokat hallhatunk. Az ilyen válogatásokban mindig az az érdekes, mennyiben nyújt újat az adott gyűjtés a korábban közkinccsé tett felvételekhez képest, és e téren ez a két lemez nagyon is hasznosnak bizonyul. Először is azért, mert az első lemez a szűkebb értelemben vett Maros-mentével foglalkozik, ezzel szemben a péterlakai zenekar a kissé eltérő zene- és tánc kultúrájú Nyárad-mentén is sokat muzsikált, így a második korongon ebből is hallhatunk izelítőt egy jobbágytelki táncrenden keresztül, megismerve a két terület közti különbséget.

Mindezt Martin György Magyar táncdialektusok című tanulmányának világos és közérthető szavai vezetik fel a műsorfüzetben, amely később részletesen kitér a felvételek körülményeire is. Ebből tudhatjuk például meg, hogy a vajdaszentiványi anyagot egy lakodalomban és egy cigánybálban rögzítették, s hogy összesen két tánccklust tartalmaz egymás után. Már ennek a kettősségnek is jelentősége van, és különösen annak a ténynek, hogy érzékelhető a nagyobb egység, a táncrend belső ritmusa, folyása. Ez nemcsak a kutatónak, az íróasztal mellől figyelőnek jelentős, de egy tánc házas prímásnak is elengedhetetlen – ebből a szempontból is kiváló a lemez szerkesztése. A magyarpéteri lakóknál is két táncrendet hallunk, itt a már említett eltérések rajzolódnak ki élesen a Nyárad-mentével.

Nem mellékes tény, hogy az 1970–80-as évek adatközlőinek legjobbait hallhatjuk muzsikálni: Vajdaszentiványról Horváth Elek és bandáját, Magyarpéterlakáról Csiszár Aladárt és zenekarát.

Pál Eszter

Hagyományok Háza
HH CD 014,015

**ZUCKER IMMÄNUEL:
A XXI. SZÁZAD MAGYAR KÄNTORAI**

Ritkán jelenik meg zsidó kántorlemez itthon. Most olyan zenei csemegét vehet kézbe az érdeklődő, mely bevallottan egy hosszú távú terv első darabja. A kiadó remek érzékkel olyan fiatal kántort választott elsőként, aki egyike a legjobbaknak lírai hangvételű orgánumával és a Jóteremtőtől kapott tehetségével. Zucker Immanuel többek közt beavatást kapott a világhírű cházántól (kántor, előimádkozó – a szerk.), Joseph Malovanytól is, akinek az ajánlásával kezdődik a jól szerkesztett, kétnyelvű ismertetőszöveg. Igazi meglepetés volt az eddig csak élőben hallott ifjú kántort stúdiókörülmények közt rögzített felvételtől hallgatni. Most minden sokkal dinamikusabbnak, erőteljesebbnek és kiegyenlítettebbnek hangzik. A lemez változatos szerkesztett műsorában hallható imádság, zsolná és tradicionális chászid dal is. Az első és az utolsó szám hazai szerzők műve: Feleki Rezsőnek, aki az Országos Rabbiképző zsinagógájának egykori főkántora és tanára, illetve Lisznyai Mánának, a Dohány utcai zsinagóga meghatározó egyéniségű orgonaművészeinek alkotásairól van szó.

A nem csak kísérő funkciót ellátó Neumark Zoltán játéka elektromos zongorán olyan biztos művészi és stílári alapot adott a lemezhez, amely sűrített és feszes hangzást eredményezett. Orgonával vagy akusztikus zongorával ez még sokkal jobban érvényesülne. A természetes hangzásképp és a dinamikai arányok kiegyenlítettége Németh Gábor hangmérnök munkáját dicséri.

A lemez koronadarabja Joszele Rosenblatt Jistabach című imája, amelyet a legnagyobb kántorokra emlékeztető átszellemültséggel és koloratúrával szolgált meg Zucker Immanuel. Ezzel a lemezzel ünnepekre és hétköznapokra is beköltöznek otthonainkba Zucker „cukkerzisz” lírai fohászai. *Babits Antal*

Gabbiano Kiadó
IG_2009

**JORDI SAVALL, HESPERION XXI:
ISTANBUL, DIMITRIE CANTEMIR**

Nekünk, magyaroknak a középkori oszmán birodalomról és Isztamburlól elsősorban a török hódoltság kapcsán vannak (negatív) ismereteink, de kulturális értékeit egész Európában csak kevesen ismerik. Pedig elfeledett, középkori európai zenekincsünket a mai keleti (török stb.) zenén keresztül ismerhetnénk meg! Jordi Savall legújabbán éppen ezen mesterkedik. Bár a katalán gambást elsősorban a historikus zene fejedelmeként ismerjük, nem áll tőle távol a népzenebe való kalandozás sem. Gondoljunk hasonló tematikájú Orient–Occident című lemezére. (Vajon mit alkotnának, ha egy szobába zárnánk őt a szomszéd hasábon taglalt Rabih Abou-Khalillal?) Élt a XVII. század elején egy Cantemir nevű zenetudós. A maga korában elismert szerző, virtuóz tanbujjátékos volt. A zenetudomány könyve című munkája – 355 szerzeménnyel, saját kompozíciókkal, a korabeli udvari zene komplex leírásával – nagy jelentőségű. Savall koncepciója, miszerint Cantemir munkásságát a szefárd és örmény zenével együtt mutatja be, azon alapszik, hogy Istanbul (Constantinopoli) a Kelet legnagyobb olvasztótégléje volt. Az oszmán törökök mellett a zsidó és örmény népesség is nagyban hozzájárult a kevert kultúra kiteljesítéséhez. A reguláris kamarazenekar, a Hesperion XXI mellett most egy sor vendégzenész is muzsikál. Török hírességek, mint Kudsi Erguner (ney), Yurdal Tokcan (oud) és szintén kiváló örmény zenészek, akik dudukon és kemanchán működnek közre. Mindezt jól kiemeli a megszokott SACD tökéletes hangminősége. E sorok írásakor reménytelenül várjuk novemberi budapesti koncertjüket! Bár a CD-n hallható supergroupot sajnos nem láthatjuk, egészen biztosan játszanak majd ehhez hasonló, gyönyörű zenéket!

Pödör Bálint

Alia Vox – Karsay és Társa
AVSA 9870

**KRONOS QUARTET:
FLOODPLAIN**

Az amerikai vonósnégyes ezúttal nem csak egy stílust vagy zeneszerzőt vett nagytító alá a rá jellemző merészséggel, hanem Afrika, Ázsia és Kelet-Európa különböző népzeneit ragadta meg, és formálta át saját eszközeivel. Ami ezekben a zenékben, pontosabban a zenéket alkotó kultúrákban közös, az a folyó, amelynek szeszélyeitől évezredek óta civilizációk függenek. A Nilus, Tigris, Indus, Gangesz vagy éppen a Duna árterein kialakult élet öröme és bánata, pusztítás és újjászülés körforgása megjelen a népzeneben is. Jelentős távolságokat jár be így a Kronos, amely ezúttal többek között a MySpace-en talált palesztin hip-hop zenekarral, a Ramallah Undergrounddal egészült ki. Amellett, hogy maga a lemez is messi népeket köt össze, azok az országok, melyek zenéje az albumra került, maguk is olvasztótéglék, így még izgalmasabbá válik a kulturális kavalkád. A vonósnégyes játszik tradicionális és kortárs darabokat, s mindegyikhez kifinomult ízléssel közelít. A Wa Habibi (A szeretett) című keresztény ének például a három libanoni keresztény közösség előadásában ihlette meg a Kronost – méltóságteljes sirtót hallunk, csak a négy vonósra hangszerelve. A Tashweesh című szerzeményben pedig az elektronika és a hegedű pábeszéde, háttérben a többi vonós pengetésével alkot visszafogott, mégis erőteljes előadást. A huszonegy perces zárómű önálló szelete a lemeznek: a szerb Alekszandra Vrebalov a zenében hozza össze azokat a balkáni népeket, amelyek a hétköznapokban képtelenek voltak az együttélésre. A Kronos kreatív, zeneileg és gondolatilag is mély albumot alkotott: olyan országok kultúrájához közelít bennünket, amelyek inkább a külpolitikai hírekben szerepelnek, s amelyek zenéit kevesebbet hallhatjuk.

Vörös Eszter

Nonesuch – Warner
7559-79828-8?

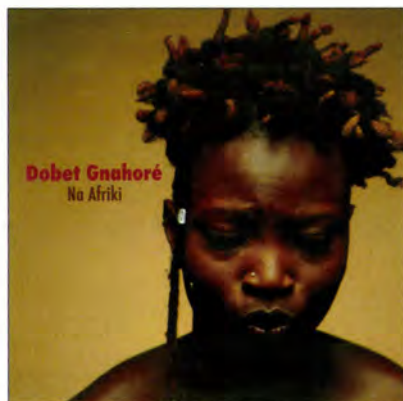

**MAHALA RAI BANDA:
GHETTO BLASTERS**

●●●○○

A mahala rai kifejezésen a romániai nagyvárosok cigánytelepeit értik. A román cigány all-star bandát Dan Armeanca, a népszerű Fanfare Ciocarlia együttes vezetője álmolta meg. Clejani és Zace Prajini falvak zenészeit hozta össze, a rezes Fanfare Ciocarlia és a főleg vonós Taraf de Haiduks tagjaiból toborozva. Ahhoz képest, hogy ezek a muzsikások egy-egy lagziban tíz-tizenkét órán át képesek folyamatosan szolgálatni a talpalávalót, kissé kínos, hogy a CD játékidője csak negyvenöt perc – de legalább változatos ez a rövidke játékidő. A zenekar repertoárjában hasonlít a Fanfare Ciocarliahoz – hiszen román –, vagy a szerb Kalhoz, mert sok elektromos hangszert alkalmaz. Jól játszanak a zenészek – csak nem elég jó zenét. Táncolható és szórakoztató – néha túl könnyen is. Változatos stílusok hangzanak fel: spanyol rumba, ska, reggae, swing is. A saját népzenei tradícióik miatt ezek amúgy is közel állnak a szívükhöz, ezért nem csoda, hogy bennük jól ki tudják fejezni magukat. A órát, kólót érezhetően jobban játsszák, de crossover-feldolgozásaik sajnos sekélyesnek bizonyulnak. A hangmérnöki munkáról az mondható el, hogy a nyersanyagot túldinamizálták, minden csattog és dübörög, a rezek repesztenek, az énekesek süvöltönek. Mivel (felismerhetetlenségig) be vannak effektezve, a hangszerek természetes hangjának nyomát sem hallhatjuk. Kár, mert nem ezzel kellene erőltetni a modernséget. Mintha éppenséggel egy akusztikus hangszer hangja önmagában nem lehetne elég „dögös”. Valószínűleg a kiadó ötlete a Ghetto Blasters cím és a borító grafikája, ami egyszerűen túl sablonos, olcsó. Ezt bizonyos számok sem tükrözhetnék jobban, a Balkan Reggae, a Balada, a Solo Para Ti pontosan az, ami. Hatásvadász. *Pödör Bálint*

Asphalt Tango – Varga
CD-ATR 2509

**DOBET GNAHORÉ:
NA AFRIKI**

●●●○○

Minél több afropop lemez kerül a kezembe, annál kevésbé értem, miért van még ekkora dömping ebből a műfajból. Ez persze nem lenne baj, ha dinamikus eleven műfajról lenne szó, ám kevés olyan stílus van ma, amely az arfopopnál jobban vergődne. Fontos látni, hogy minden olyan tradíció, amely szoros közösségi beágyazottságból kerül ki a nagyvilág színpadaira, sokkal törekenyebbé és mulandóbbá válik. Az elefántcsontparti illetőségű Dobet Gnahoré zenéjével szerintem akkor tették volna a legjobbat, ha nem adják ki lemezen. A dalok melódija, ritmikája, kidolgozottsága messze alulmúlja azt, amire akár egy tucatrangú afrikai zenész képes. Csak mellékszál, de mindig is bosszantott, hogy sok kiadvány nem foglalkozik eléggé körültekintően a dalok szövegével, az eredeti fordításával, magyarázatával, pedig szerte Nyugat-Afrikában meghatározó jelentősége van az énekelt költészetnek, a színhagyománynak. Az énekesnő hangja sem annyira izgalmas, és bár ütőhangszeres családból származik (életrajza szerint apja helyi mesterdobos), a lemezt hallgatva ennek sincs különösebb jelentősége. Félreértés ne essék: a felvétel szépen szól, kellemes hallgatni, kedvesen arányosak az autentikus hangszerek, sőt még a hangzáskép is kiegyensúlyozott, gondos hangmérnöki munka eredménye. Csak épp nem értem, mi szükség van rá – volt már jobb belőle, nem mond újat. Szeretnék bízni az afrikai városi zenék megújulásában, de közben persze tudom, hogy nem kell azoknak megújulás, köszönök, nagyon jól vannak: aki igazi, autentikus világzenét akar hallgatni, sokszor legjobban teszi, ha összecsomagolja a bőröndjét, elutazik és megmártózik a helyi színekben.

H. Magyar Kornél

Contre Jour
cj018

**RABIH ABOU-KHALIL:
SELECTION**

●●●○○

Rabih Abou-Khalil válogatáslemez? Hiszen eddig csak sorlemezeket készített! (A Gramofon rendszeresen bemutatja ezeket, a legutóbbi, em portugués címűről a 2008–2009. téli számban írtunk.) Akik csak most kezdik felfedezni maguknak a libanoni származású lantművészt, azoknak tökéletes keresztmetszet lehet a Selection, az 1990 és 2008 közötti Enja Records-évek tizenegy albumának tizenkét zeneszámaival. Akik pedig szeretik őt, és gyűjtik a lemezeit, azoknak sem érdektelen, hiszen tényleg minden albumról a legjobb, a legjellemzőbb számot választotta. Talán nem számít poén-gyilkosságnak (sőt éppenséggel kedvcsinálónak száanom), ha felsorolom a tucatnyi számot, keletkezési idejük szerint. A The Sultan's Picnicről kettő is bekerült, a The Happy Sheik és a Sunrise in Montreal. Az Arabian Waltz című dala, a Journey to the Centre of an Eggéről a Shrewd Woman. Az Il Sospirórol a Serenade to a Mule (oudszóló), a Cactus of Knowledge-ről a The Lewinsky March, a Roots and Sproutsról a Caravan (Ellington – Tizol örökzöldje). A Songs for Sad Womenről a Best if you Dressed Less (örmény duduk), a Morton's Footról a bombasztikus Lobotomie Mi Baba Lu, a Yaráról a megható Requiem, a Blue Camelről a című dal (a world jazz egyik alapköve), az em portuguésról az Adolescencia Perdida (ének-oud duó). Művészetének csak ilyen koncentrátságában vesszük észre igazán, mennyire internacionális! Nem számít, ki honnan jött, bármilyen, magafajta, stílushatárokat feszegető zenéssel szívesen dolgozik együtt. A hallgatónak egyrészt módja nyílik a különböző korszakok zenészeinek összehasonlítására, másrészt feltűnő, hogy mily szerény partner marad a kamarázásban – noha szólóban ámulatba esünk fergeteges tudása hallatán. *Pödör Bálint*

Enja Records – Varga
ENJ-9525 2

**KEREKES:
FEL A KALAPPAL!**

A világzenehez, legyen szó bármely nép és zenei irányzat házasításáról, a tévhitekkel szemben sokkal mélyebb elméleti és gyakorlati népzenei tudás és virtuózabb hangszerjáték szükséges, a kreativitásról és a zeneszerzői vénáról nem is beszélve. Talán éppen ezért kevés a hiteles előadó a műfajban. A Kerekessel viszont az. Fehér Zsomborékát, a táncmuzikáns zenészeket az egyik legkiválóbb együttesként tartották számon, Timár Viktorral és testvérével készített gyimesi lemezük pedig egyike a téma példaértékű felvételeinek. Ebből az alpból építkeztek hihetetlen ötletgazdagsággal, amikor ethno-funk zenekarrá alakultak. A Fel a kalappal! már nem az első korongjuk ebben a sajátos műfajban. Jól érezhető az a fejlődés, amit a stílus megkövetel: a népi furulyát, dudát, kobozt exkluzív, modern hangszerré emelték. *Pál Eszter*

Szerzői kiadás – Hangvető
KB 02

**VILÁGZENE
MAGYAR-
ORSZÁGRÓL**

Alighanem inkább külföldi értékesítésre szánta ezt a lemezt a Sony, hiszen a magyar közönség számára egyetlen olyan művészt se kell bemutatni, akiknek egy-egy száma szerepel a válogatáson. Erényei között lehet felsorolni, hogy széles a keresztmetszet, többféle szempontból is: az első generáció tiszteletre méltó veteránjai egészen a Kalákáig ugyanúgy itt vannak, mint fiatal népdal-énekesnőink. Stílusában is sokszínű lett az összeállítás, a jazz határán játszó formációktól a balkáni-ska-csüddögölésben jártas, fiatal etno-rock zenekarokig. Végül a legfontosabb magyarországi kisebbségi dialektusok is képviseltetve vannak egy-egy szám erejéig. A lemez hátránya, hogy a műsor nem értékelhető egységes kompozícióként, így aztán letisztult, koherens élményt hiába várunk hallgatása közben. *hMK*

Sony Music
8697581852

**ARIANNA
SAVALL:
PEIWOH**

Kilenctagú együttesrel vette fel új, második szólólemezt Arianna Savall (Jordí Savall lánya), akit egy taoista történet, a Peiwoh ihletett meg, s a lemez is ezt a címet kapta. Az énekes-hárfa Savallt a régizene s főleg annak improvizációs lehetőségei, a klasszikus zene és a népzene inspirálta. A lemez főszereplője a hárfa, melynek több fajtáját – barokk, kelta, gótikus – is hallhatjuk, illetve Savall sajátos énekhangja, mely hol a régizene, hol a modern, fülbemészó dalok stílusában szólal meg. Nemcsak időben, hanem térben is változnak a zenei stílusok: az ismert nyugati világi dallamok mellé sorakoznak a keleti stílusjegyek, melyekhez a svájci születésű katalán énekesnőnek az öt körülvevő multikulturális közegekből is volt mit hozzátennie. Nem véletlen, hogy honlapja és a lemezhez készült jegyzetek hat nyelven olvashatók. *hMK*

Alia Vox – Karsay és Társa
AV 9869

**FÜLÖP-SZIGETEK –
A SEBU-TÓ
MŰVÉSZNŐI**

Nagyon örülök, hogy ennek a nagy múltú etnomuzikológiai sorozatnak a gondozását vállalta a francia kiadó. A Musique du Monde lemezei hosszú ideig az ENSZ és az UNESCO támogatásával jelentek meg, a mostani folytatásuk pedig nem csak az archívum gondozására szorítkozik. Friss gyűjtés eredménye a Fülöp-szigetek zenész asszonyainak világát bemutató, forrásértékű felvétel. Az érdeklődők döbbenetes összefüggéseket találhatnak olyan távoli zenekultúrákkal, mint a szintén maláj etnográfiai gyökere Madagaszkár. Burgenlandi zeneszerzőnk, Takács Jenő az 1920-as években Bartók bátorítására utazott Manilába, ott végzett gyűjtései, hangszerkatalógusai ma is fontos forrásai a térség zenéjének. Ez a lemez az ő kései utódjainak, a népzene kutatás utolsó mohikánjainak lehet izgalmas. *hMK*

Buda Musique – Karsay és Társa
3017557

**JACQUES
GROBER:
A TEGNAP ÉS MA
JIDDIS DALAI**

A középkori zsidók nyelve volt a jiddis, amely a Közép- és Kelet-Európába vándoroltak között honosodott meg. A jiddis nyelv tulajdonképpen ma is arra hivatott, hogy elválassza a liturgia szent nyelvét, a hébert, a hétköznapok profán világától. Számos kulturális hatás következtében csodálatos zenei világot hagyott hátra. Dalaikban megszólal a zsidó sors minden öröme, bánata és vágya, azaz a mindenkori jiddis életérzés. Jacques Grober bevalottan ezt az érzést kívánta feleleveníteni kiváló zenészeivel, akik a múlt felidézésével zenei hidat vertek elmúlt korok és napjaink között. Grober 2006-ban bekövetkezett haláláig ápolta nagyszülei lengyelországi jiddis hagyományát. Zenéjére jellemző, hogy modern elemekkel ötvözte az archaikus jiddis zeneiséget. Akik a jiddis szalonzene műfaját kedvelik, szeretni fogják ezt a lemezt. *BA*

Buda Musique – Karsay és Társa
BZZ 860165

**FIGLI DI MARE
IGNOTA:
FEZ CLUB**

Ez az olasz bulizzenekar voltaképpen egy rock big band. Emlékeztet a No Smoking Orchestrára, mert dominál benne a két elektromos gitár, de a nagy létszámú rézfúvósok a balkáni népzene hatását tükrözi. Hogy ez a banda továbblépett az Umca-umca, macska-zaj-nál az azért is öröndetes, mert mára túlságosan elszaporodtak a középszenű balkán-pop projektek. A Kusturica-jelenség óta ugyanis a nyugati fiatalság zabálja a „vadkelet” életérzést. (Talán titkon mi is szeretnénk „barbárok” lenni.) Ez a zenekar viszont egyéni. Nemcsak azért, mert jól játsszák és éneklék ezt a sajátos rock-balkán-ska egyveleget, (a punkzene is eszünkbe jut, annyira fékevesztett) hanem, mert sajátos humoruk is van, amit nem is lehet szavakkal visszaadni. Stílusukat a legutóbbi Sziget fesztiválon extrém megjelenésükkel is hangsúlyozták. *PB*

Eastblok Music
EBM 019

A sokcsatornás hangtechnika – 7. rész

Az 5.1-es hangrendszer

Sorozatunk előző írásában a sokcsatornás technika digitális megvalósításával foglalkoztunk, különös tekintettel az öt hangszóró elhelyezési kérdéseire. A csupán öt hangszóróból álló, és ezért 5.0-val jelölt elrendezést ma már további hangsugárzókkal is kiegészítik, így jönnek létre például az 5.1 és 7.1-es rendszerek. Ezek közül az alábbiakban az 5.1-es rendszert vizsgáljuk meg, mivel napjainkban a házi alkalmazásokban ez a leggyakoribb megoldás.

◆ Ujházy László

E rovat hasábjain korábban azt állapítottuk meg, hogy a zene élvezete szempontjából igazán szép és telt mély hangok sugárzásához megfelelő nagyságú hangszóró szükséges. A kis méretű hangszórók membránjai ugyan a mély hangokra is mozgásba lendülnek, ám ez csupán olyan, mint a nagybögő mélységébe lehangolt cselló: a hang testetlen. Ám a mély hangokat is meggyőzően sugárzó nagyobb hangszórók elhelyezése olykor még a stúdiókban is gondot okoz, nemhogy az átlagos lakásokban, különösen akkor, ha a szükséges akusztikai körülményeket (például az akusztikai szimmetriát) is be szeretnénk tartani. Öt kisebb méretű hangszóró elhelyezésére inkább van lehetőség, ám kérdés, hogyan biztosítható a mély hangok besugárzása. Ezen segít az 5.1-es rendszer, amely annyiban különbözik az 5.0-ástól, hogy egy, kifejezetten a mély hangok sugárzására szolgáló hangszórót is tartalmaz. Ez a subwoofer, azaz mélysugárzó, a szakzsargonban „mélynyomó”.

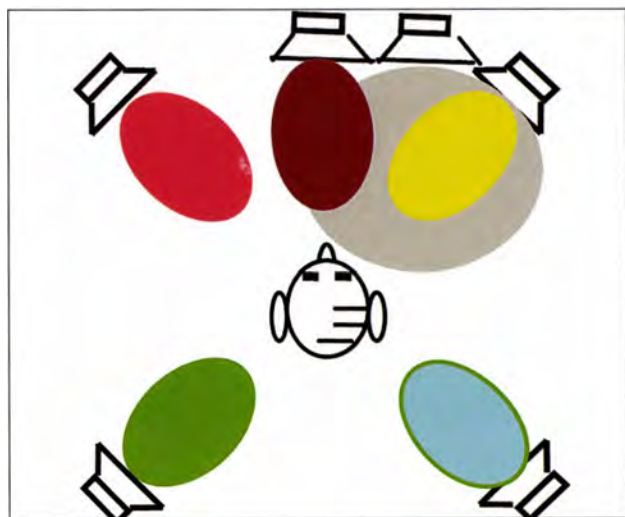
Hová helyezük a mélysugárzót?

Ugyancsak egy korábbi számunkban írtunk a fül irányérzékelési tulajdonságairól. Megállapítottuk, hogy nagyjából 300 Hz alatt a fül irányérzékelése a frekvencia csökkenésével (tehát az egyre mélyebb hangok felé közeledve) mind bizonytalanabbá válik, illetve végső esetben nem is működik. Ebből a gyártók – természetesen megfelelő elméleti megalapozottság birtokában – azt a következtetést vonták le, hogy a sokcsatornás lehallgató rendszereknél nem jelenthet gondot, ha az öt hangszórót eleve úgy tervezik, hogy azok a mély hangokat már alig-alig sugározzák. Méretük ezáltal jelentősen csökkenthető. Ám hogy a hangszínviszonyok ne sérüljenek, tehát ne legyen a hangkép basszusszegény, a mélyek sugárzását egy, kifejezetten erre a célra tervezett, de egyetlen közös hangszóróra bízzák. Ha tehát birtokunkban van öt olyan hangszóró, amely csak körülbelül 100 Hz felett sugároz kifogástalanul, akkor az ennél mélyebb hangtartomány sugárzását egyetlen mélysugárzóval is megoldhatjuk, mely utóbbi kifejezetten az alacsony frekvenciák sugárzására optimalizált. (Az itt említett 100 Hz átlagos

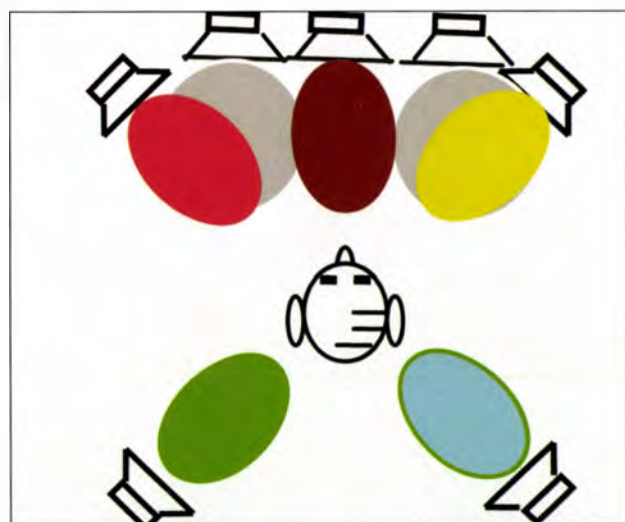
érték. A rendszerektől függően akár 80, 120, vagy 150 Hz is lehet az a frekvencia, mely alatt a nagy mélysugárzó a kis hangszóróktól átveszi a sugárzást.) A hallgató szempontjából ennek a megoldásnak az az előnye, hogy a szerényebb méretű öt hangszóró elhelyezése könnyebben megoldható.

A pszichoakusztikai háttér

Kérdés azonban, hogy az említett rendszernél, a felvétel hallgatásakor hogyan határozzuk meg mondjuk egy nagybögő körülbelül 65 Hz-es „C” hangjának irányát? Alaphangját (kerekítve 65 Hz) és annak első három felhangját (130 Hz, 195 Hz, 260 Hz) irány szerint nem, vagy alig érzékeljük, de negyedik felhangjától (325 Hz) már valamennyi felhang megszólalási helyét jól lokalizáljuk. Ha ezek a jobb első hangszóróban szólnak meg, akkor agyunk irányérzékelő tevékenysége az alacsonyabb – és a mélysugárzó által megszólaltatott – rezgéseket az előbbiekhöz hozzárendeli. Vagyis a lokalizálhatatlan mély hangokat mindig abból az irányból halljuk, melyben a már jól lokalizálható felhangjaik megszólaltak. (Milyen csodálatos az emberi fülhöz kapcsolódó agyi kiértékelés, mely a magasabb felhangok alapján is kikutatja, és azokhoz hozzá is rendeli az alacsonyabb harmonikusokat, valamint a hangmagasság érzetét adó alaphangot! E rezgések összességét, bár a tér két különböző helyéről szólnak meg, mégis egységes egészként, egyetlen irányból és egyetlen hangként érzékeljük.) Az pedig, hogy a nagyjából 100 Hz alatti mély rezgések valójában hol szólnak meg, az a fenti elmélet szerint nem döntő, így elvileg teljesen közömbös, hogy a mélysugárzó hangszórót hol helyezük el. A gyakorlat általában a center melletti elhelyezés, két mélysugárzó esetén annak két oldalán. (Ezt leginkább az indokolja, hogy az erősítőt, DVD-játszót is a TV közelében célszerű elhelyezni, mert így a csatlakozókábelek hossza – a két hátsó hangszóróét leszámítva – rövidülhet. Ez nem csupán elektromos szempontból jelent előnyt, hanem ennél az elrendezésnél kevesebb kábel kerül a közlekedési utakba, kisebb a „bukdácsolás” veszélye.)

1. ábra: 5.1-es hangszóró-elrendezés a center oldalán egy mélysugárzóval. Ez utóbbi sugárzásánál azt is jelöltük, hogy az alacsony frekvenciákon a hangszórók már minden irányban egyenletesen sugároznak

2. ábra: 5.1-es hangszóró-elrendezés a center oldalán két mélysugárzóval. A két mélysugárzó aszimmetrikus elrendezése nem rajztechnikai hiba: a mély hangok egyenletesebb eloszlása érdekében a két hangszórót eleve aszimmetrikusan kell elhelyezni. Ez a rendszer nem nevezhető 5.2-nek, mivel a két mélysugárzó teljesen azonos hanganyagot sugároz

Mivel magyarázható, hogy a két mélysugárzó egyenletesebb mélyhang-eloszlást tesz lehetővé? Ismert jelenség, hogy ha egy hangszóró egyetlen szinuszos mély hangot sugároz, akkor a hangszóróhoz képest közeledve vagy távolodva azt tapasztaljuk, hogy a hang periodikusan hol erősödik, hol pedig halkul, s lesznek olyan pontok, amikor szinte el is tűnik. (Furcsállhatjuk, hogy míg mi közeledünk a hangszóróhoz, a hang átmenetileg elhalkul.) Mivel a hang a közvetítő közeg sűrűsödései és ritkulásai révén terjed, legerősebben ott halljuk, ahol éppen maximális a sűrűsödés, illetve a ritkulás. E kettő közötti átmenetben – azaz a levegőben sem sűrűsödés,

sem pedig ritkulás nincsen, az úgynevezett csomópontokban – a hangot nem halljuk. A jelenség a hosszabb hullámhosszú mély hangoknál figyelhető meg, míg az egyre rövidebb hullámhosszú magasabb hangoknál ez a jelenség már nem érzékelhető. (Csak tájékoztatásul: levegőben 100 Hz-nél a hullámhossz körülbelül 3,4 m, 1000 Hz-nél 3,4 dm, 10 000 Hz-nél 3,4 cm.) Hogy fülünknel éppen létrejön-e a csomópont, az a sugárzott hang frekvenciájától és a hangszórótól való távolságunktól függ. Ha a két mélysugárzót aszimmetrikusan helyezük el, ezek a „süket pontok” kevésbé jelennek meg. Egy adott helyen és frekvencián ugyanis lehet, hogy az egyik hangszóróból beérkező hangnak éppen csomópontja van, de az aszimmetria következtében a másiknak ott biztos nincs. Ezzel magyarázható, hogy ilyenkor úgy tapasztaljuk, mintha a mély hangok egyenletesebben „terülneek szét” a helyiségben.

A szakirodalomból egy olyan javaslat is ismert, mely ugyanezt nem két, hanem nyolc mélysugárzóval oldja meg: ezek közül négy a hallgató előtt, négy a hallgató mögött, egymáshoz képest egy különleges – késleltetéseket és fázistolásokat tartalmazó – hangfrekvenciás kapcsolatban helyezendő el. Ám igaz, hogy ezt a költséges és bonyolult rendszert egy hangszórókat gyártó – egyébként igényes – cég mutatta be, melynek nyilván nem mindegy, hogy házimozí-rendszerként nyolc, vagy csupán egy hangszórót vesz-e a vásárló. A kereskedelmi forgalomban kapható összeállítások általában csak egy mélysugárzót tartalmaznak, de az igényesebb készülékeket egy második csatlakoztatására is előkészítik.

A mélysugárzó minősége

A mélysugárzó a rendszer egyik kényes eleme. Ha ugyanis nem rendelkezik a szükséges teljesítménnyel, s egy ebből eredő „túlhajtás” következtében, vagy már eleve torzít, akkor a torzítás nyomán kialakuló magasabb frekvenciák irányát a fül már jól lokalizálva, valamennyi torz hangot a mélysugárzóból érzékeli. Ez pedig azt jelenti, hogy a felvétel irányhelyessége felbomlik. Korábbi, nagybögős példánkat idézve: ez a jelenség abban jelentkezne, hogy a mély hangok torzulása miatt a bögőt nem a hangfelvételen elfoglalt eredeti helyéről, hanem a mélysugárzó irányából érzékelnénk.

(Magyarázatképpen megemlítendő: a torzítás abban nyilvánul meg, hogy a hangszóró olyan – saját maga által keltett – magasabb frekvenciájú rezgéseket is sugároz, melyek az eredeti felvételen nem szerepeltek. Különösen veszélyesek a torzítással járó apró reccsenések, melyek impulzusjelként igen jól lokalizálhatók, így teljesen felborítják a hangtér irányait.) Tehát a mélysugárzó megfelelő teljesítménye és minősége sokkal lényegesebb szempont ahhoz képest, ahogyan ez általában a köztudatban él. Működése akkor kifogástalan, ha a mély hangok észrevétlenül simulnak hozzá a magasakhoz. Szerencsére az 5.1-es rendszerekhez kapcsolódóan a konstruktőrök és a

gyártók számos kitűnő műszaki ötlettel elégítik ki ezt az igényt olyan méretek mellett, melyek még nem zavarják egy lakószoba rendjét.

Mikor alkalmazzunk külön mélysugárzót?

Mint ahogyan a „kortárs” sokcsatornás technika egészét, úgy a külön mélysugárzót is elsősorban a film számára hozták létre, és egy igényesen elkészített filmhang (és a megfelelő hangrendszerrel ellátott filmszínház) esetén hatása valóban lenyűgöző: gondoljunk csak a Titanic című film gépházban játszódó jelenetére, melyben a félelmetes dübörgés még a nézőtéri üléseket is megremegtette. Alkalmazása ugyanígy ajánlott az otthoni filmlejátszások alkalmával (de ilyenkor mindig legyünk tekintettel szomszédainkra, mert a szélsőségesen alacsony frekvenciák hangszigetelése a mai általános építészeti gyakorlat mellett szinte reménytelen). Zenehallgatásnál azonban a külön mélysugárzó használatát a szakirodalom általában nem javasolja, ebben a „műfajban” ugyanis inkább az öt, teljesen egyforma, de a mélyeket is kielégítően sugárzó hangszórót részesítik előnyben.

(A 40–20 000 Hz-es tartományban egyenletesen sugárzó hangszórókkal már nagyon élvezetes hangkép jöhet létre.) Hogy miért e szemléleti különbség a filmhang és a zene között? Míg a filmhangok effektusai adott esetben az emberi hallástartomány alsó határa (16 Hz) körüli – vagy még ennél is alacsonyabb, már csak a talpunk és mellkasunk remegése által érzékelt frekvenciájú – rezgéseket is tartalmazhatnak, addig a zene átlagos hallástartománya a szakirodalmi adatok szerint nagyjából egy oktávval magasabban: 35 Hz-nél indul. Bár a szakirodalom ebben a – meglehetősen vitatható – számértékben egységesnek mondható (már csupán azért is, mert a szakkönyvek általában egymástól másolják az adatokat), a 35 Hz-es alsó határ mégis megkérdőjelezhető. A zongorák legmélyebb hangja eleve mélyebben, 27 Hz körül van, és különleges esetekben még ennél mélyebb zenei hangok is megszólalnak. Jó példa erre az a CD, melyen Jean Guillou saját átíratában Muszorgszkij Egy kiállítás képeit a zürichi Tonhalle monumentális orgonáján adja elő. A kísérőfüzet figyelmezteti is a hallgatót, hogy a felvétel igen mély, 16 Hz-es rezgéseket

is tartalmaz, ami egyébként körülbelül a 32 lábás pedál legmélyebb sípjának alaphangja. Mivel az emberi hallástartomány alsó frekvenciahatárához közeledve a fül érzékenysége egyre kisebb, hangszóróinknak már ahhoz is keményen meg kell dolgozniuk, hogy e „szubkontra-basszusok” egyáltalán a piano hangosságot tudatunkban elérjék. Ha ezért a hangerőt „túlhajtjuk”, hangszóróink még tönkre is mehetnek. Ezért – nagyon korrekten – javasolja a kísérőfüzet, hogy a lemez első lejátszásakor óvatosan kísérletezzük ki azt a hangerőt, amely még nem tesz kárt a hangszóróinkban.

(Az emberi hallás alsó frekvenciahatáraként említett 16 Hz-re sem tekinthetünk úgy, mint a szó szoros értelmében vett folyamatos zenei hangra. Nagyjából 20 Hz alatt ugyanis már nem csak hangként, hanem dugattyú-szerű léglökéseként is érzékeljük a rezgéseket, s e két érzékelési mód aránya, keveredése hallgatófüggő. Ezért is járunk közelebb az igazsághoz, ha különösen az alacsony frekvenciák tartományában

nem hallásról, hanem érzékelésről beszélünk. A példaként említett CD mélyebb hangjainak érzékelése esetén a „dugattyúhatás” kétségtelenül fennáll, de emellett a felhangok egyértelművé teszik a zenei hang érzetét. Fejhallgatós hallgatáskor éppen azért nem magvasak a mély hangok, mert testünket nem éri dugattyúhatás.)

Az 5.0, illetve 5.1 megjelölés nem csak a hangszórórendszerre, hanem magára a felvételre is utal: 5.1-es felvétel lejátszásakor a lejátszó készülék automatikusan gondoskodik a mélysugárzó táplálásáról, míg 5.0-ás felvétel hallgatásakor otthoni erősítőnk – megfelelő programozás esetén („Subwoofer: yes”) – az öt csatornából állítja elő a mélysugárzó meghajtásához szükséges hangfrekvenciás jelet. Ez utóbbi csak akkor szükséges, ha az öt hangszóró mélyhangsugárzása nem megfelelő.

Mint azt már említettük, a surround technikának jelenleg az 5.1-es megoldása az általános, ám egyre többet hallhatunk például a 7.1-es erősítőkről, hiszen a technika fejlődésében nincs megállás. Ezért következő számunkban a sokcsatornás technika néhány további, térerzést növelő megoldását mutatjuk be olvasóinknak. ■

A Gramofon magazinban
szereplő CD-k
megvásárolhatók,
megrendelhetők:

**MCD Zeneáruház
CAMPONA**

XXII., Nagytétényi út 35–37.

ahol kiemelt klasszikus
és jazz választékkal
várjuk kedves Vásárlóinkat,
továbbá
behallgatási lehetőséget
biztosítunk a vásárlás
megkönnyítésére!

CONCERTO

Komolyzenei hanglemezek
a gregoriántól
a kortárs zenéig

LP, CD, DVD
vétel-eladás

Lemeztisztítás
Postai utánvét

Ez komoly!

AKADÉMIA
zeneműbolt

Budapest
VI., Király u. 28.
Tel.: 322-0085

Webáruház:
www.fidelioshop.hu

Nyitva tartás:
H-P.: 10–18
Sz.: 10–14

Állandóan frissülő tartalom

GRAMOFON
KÖNYVÉNYEK
KÉZKÖNYVEK
ZENEKÖNYVEK
MISÉK
KÖNYVÉNYEK
ZENEKÖNYVEK
MISÉK
KÖNYVÉNYEK
ZENEKÖNYVEK
MISÉK

Virágos polifónia
2009.11.20. 15:00 - Gramofon

A németüljáró gitár az egyik legjelentősebb együttese, a Capella
Tangerina élte át Budapestre, hogy november 20-án, a Belvárosi Színház
színházjában, a Choralis Constantinus 500 évesétől kezdve
Mayer István a világ énekesi színterét egy megalkotásról, a Művészet
német-román csúcsát utatvonalak (angolul: "Művészet" és az
együttműködés minden egyes alkalommal, a hagyományok Choralis
Constantinus gitárjainak, valamint korábbi források, gyakorlati alapszám,
2008.2.2.2.

A Parcella Kórus és Orfeo Zenekar a Mezőn
2009.11.09. 17:26 - Gramofon

Haván A Magyarok név szava a keresztény címet próbatétel a nevezetben
lett alkalommal a művészei a Mező Televízió, 2008.2.2.2.

Parcella Gábor (magyar) album
2009.11.03. 17:29 - Gramofon

Parcella Gábor hangversenyének nyitókonzertje a Mező Televízió,
2008.2.2.2.

Looper a Brodway Művészetben
2009.11.03. 17:29 - Gramofon

Looper a Brodway Művészetben,
2008.2.2.2.

- koncertek
- lemezkritikák
- hírek
- riportok
- előzetesek

Olvasson tovább!

GRAMOFON.HU

Muzsikáló magnómúzeum

Egy gépésztechnikus, aki ifjúkorában – hobbiként – megszállottan elkötelezte magát a szalagos hangrögzítés mellett, létrehozta a világ legnagyobb és legteljesebb, működő orsós magnókból álló magángyűjteményét Magyarországon. A múzeum Nógrád megye egyik legszebb falucskájában, Terényben, a „szőlőson” található. Tulajdonosa, Nagy Vilmos most készülő könyvéről, a Magyar orsós magnó-gyártás történetéről is mesélt.

➔ Lőrincz Judit

Gramofon: Mi keltette fel érdeklődését a szalagos magnók iránt?

Nagy Vilmos: Élt valahol Olaszországban, a tizenhatodik század második felében egy úriember, aki teljes meggyőződéssel hitt abban, hogy ha egy edénybe belebeszélünk, és gyorsan lezárjuk, akkor rögzítettük a hangot. Én erről nem tudtam, de amikor kisgyermek voltam, elővettem édesanyám fazekát, belekiabáltam, majd gyorsan lezártam fedővel. Próbáltam hallgatózni, de nem szólt semmi. Reménykedtem benne, hogy a hangot így „meg lehet fogni”, és nagyon bánatos lettem, amikor kiderült, nem sikerült. Tizenöt évesen találkoztam először orsós magnóval, illetve a két forgó tárcsával, ami rögtön elvarázsolt. Visszaemlékezve, fantasztikus dolog volt számomra, hogy mégis lehet rögzíteni a hangot. A másik indíttatás a zene volt. A bátyámmal komolyzenei gramofonlemezeket gyűjtötünk. Mascagni Parasztszünete volt az első teljes operánk. 1960 nyarán végeztem el a Debreceni Gépipari Technikumot. Az első három technikus fizetésemből mit vásároltam? Természetesen magnetofont, a Telefongyár egy gyönyörű készülékét, a Terta 811-es magnót.

G.: Hogyan jött létre az Orsós Magnó Múzeum?

N. V.: Bútorkészítőként dolgoztam már, amikor egy szerzives barátomnál tett látogatásom során megpillantottam a sarokban egy lengyel gyártmányú magnót. Azonnal megvásároltam. Semmi konkrét dolog nem kötődött hozzá, de ez lett az első gyűjtött darabom. Onnantól kezdve valami „megszállt”. Ezután erről az orsós magnóról szólt Mozart és Beethoven az asztalosműhelyemben. Összegyűlt még hat vagy nyolc masinám, amikor a feleségem megkérdezte: ha ennyire szeretem ezeket a szerkezeteket, miért nem csinálok múzeumot? Ekkor, húsz évvel ezelőtt kezdtem el a gyűjtést az ő felvetésére, méghozzá hihetetlen megszállottsággal. Ennek eredményeként 2002 májusában százhuszonhárom magnetofonnal meg tudtam nyitni ezt a kiállítást. Úgy éreztem, ezzel a sok készülékkel a világ egyik legboldogabb embere vagyok. Jelenleg négyszázötven különböző típusú magnóm van, ebből hely hiányában háromszázötven van kiállítva, de már régóta nem a mennyiség számít. A világon összesen tizenkilenc ország gyártott orsós magnetofont, nekem mára az összes

gyártó országtól, több mint százharminc gyártó cégtől van kiállított és működő készülékem. Tudomásom szerint nincs a világon egyetlen, ehhez hasonlóan teljes gyűjtemény. Minden kiállított készülék működik, méghozzá korabeli hanganyag szól rajtuk. Bizonyos embereket kevésbé érdekel a magnók származása, gyártási helye, de amikor kapnak egy-egy hozzájuk fűződő érdekes történetet, amit elmesélek, vagy gyönyörű zene szólal meg rajuk, közelebb kerülnek a gépekhez.

G.: Honnan származik a könyv ötlete?

N. V.: Az egyik legnagyobb büszkeségem a teljes magyar orsós magnó-gyűjtemény. Nem igazán hittem benne, amikor elkezdtem őket gyűjteni, de végül teljessé vált a sor. A huszonhat különböző típusú magyar kommersz készülékemet a Mechanikai Labor stúdiógépei egészítik ki. A többi közt itt áll a BRG Mambója és Calypsója, a Finommechanikai Vállalat Erkel és Bartók elnevezésű magnói, valamint a BRG két sztereó protokészüléke, az M12 és az M12/a is, amelyet sajnos nem gyártottak sorozatban. Fokozatosan rádöbbentem, milyen nagyhatalom volt Magyarország az elektrotechnika terén, s milyen csodálatosan szép, jó minőségű és hosszútávon működő gépek készültek itt. Ekkor kezdtem feladatommak érezni, hogy megírjam a magyar orsós magnó-gyártás történetét. 1950–1990-ig az összes magyar gyártmányú magnetofon kivétel nélkül benne lesz fotóval, műszaki leírással.

G.: Milyen különleges szerkezeteket lehet látni önnél?

N. V.: A múzeum kiállított anyaga egy rövid hangrögzítés-történettel indul, amely minden olyan készüléket magában foglal, amit gyártottak, vagy egyáltalán hozzáférhető volt. Mint érdekesség, itt hét darab acélhuzalos szerkezet, köztük egy magyar katonai gyártmány áll. A lemezes magnetofonok mellett van még egy ritkaságom: egy készülék, amely papírllemezzel működik. Ilyet a világ egyetlen gyártója csinált, az Egyesült Államok-beli Brush Corporation. 1946-ban került forgalomba ez az impregnált, mágnesezhető vasoxid réteggel átitatott papírlemez. Az ötlet azért volt óriási, mert ha valaki felvett rá hangot, akár levélként el is küldhette azt. A legrégebbi orsós

Foto: Lőrincz Judit

Nagy Vilmos a világ legnagyobb magnógyűjteményének különlegességeivel

magnóm egy gyönyörű német stúdiógép 1949-ből. Mintegy harminc olyan magnetofonom van, amelyből tudtommal Európa egyetlen múzeumában sincs egy darab sem. Ezt az Egyesült Államokban élő Csoknyai Györgynek köszönhetem, akitől körülbelül száz darab különlegességet kaptam az acélhuzalos masináktól a legprofesszionálisabb stúdiómagnókig. Tisztelem jeléül társammal fogadtam. Tavaly Németországból kaptam egyedi darabokat másik nagy segítőmtől, Nyírfás Ferentől.

G.: Mely magnóira a legbüszkébb?

N. V.: Három nagyon kedves készülékem van. Az egyik a Villy Studer által tervezett Revox C270 hordozható professzionális magnó. Fantasztikus műszaki adatokkal rendelkezik. A másik Stefan Kudelski masinája – amellyel utolérhetetlen csúcst ért el az analóg stúdiómagnók világában –, az a Nagra IV, ami 1980-ban került forgalomba. Nem véletlen, hogy Kudelski ezért a készülékért technikai Oscar-díjat kapott. E díj előzményeként 1960-ban elkészítette a világ legkisebb és leghíresebb kém-magnóját, a Nagra SN-t, melyet Kennedy elnök rendelt meg tőle. A harmadik a magyar Mechanikai Labor STM 800-asa, ami sajnos szintén nem került sorozatgyártásra. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy Hegedűs Endre, az általam egyik legnagyobbknak tartott zongoraművész legutóbbi lemeze az én Nagra IV-es magnetofonommal készült.

G.: Ön szerint mi a jövője ennek a technológiának? Mindig is lesznek, akik orsós magnót szeretnének hallgatni?

N. V.: Az átlagemberek részéről érezhetően megélnék a magnók iránti érdeklődés. Amióta megnyílt a múzeum, emberek százai vásárolnak újra analóg orsós magnót. A stúdióvilágban is egyre nagyobb divat megint analóg szalagra készíteni felvételeket. Hiszem és remélem, hogy a hangrögzítés történetének nem a túl steril digitális hangtechnika lesz a betetőzése. ■

A múzeum hivatalos honlapja:

www.magnomuzeum.hu

Helyreigazítás

Kedves kollégánk, Győri János munkájának és a Szerkesztőség jóindulatának teljes elismerése mellett megjegyezzük, hogy a Gramofon előző számában közölt interjú bevezetőjének utolsó fél mondata („...a Bartók Új Sorozat lemezei az ő kezéből kerülnek a lemezgyárba.”) félreértelmezhető: valóban Győri Jánosé a gyártás előtti utolsó munkafázis, de az SACD-felvételek Tóth Ibolya zenei rendezői és Bohus János hangmérnöki munkája nyomán a Phoenix Stúdióból kerülnek ki.

Tisztelettel,

a Bartók Új Sorozat szerkesztőse

Az 1996-ban alapított Gramofon – Klasszikus és Jazz című folyóirat nemesak a szakmát, a magyar zenei élet szereplőit, illetve hűséges előfizetőit szeretné megszólítani, hanem a zenekedvelők, a klasszikus zene és a jazz iránt érdeklődők lehető legszélesebb taborát. Szándékunk szerint folyamatosan bővítjük a Gramofon terjesztőinek körét, s ennek érdekében az elmúlt időszakban jó néhány új megállapodást kötöttünk. Az alábbiakban felsoroljuk azokat a helyeket, ahol a Gramofon már jelenleg is biztosan megvásárolható.

BUDAPEST

- Akadémia Zeneműbolt – Bp. VI., Király utca 28.
- Budapest Music Center – Bp. IX., Lónyay utca 41.
- CD Bár – Bp. VIII., Horánszky utca 10.
- Concerto Hanglemezbolt – Bp. VII., Dob utca 33.
- Fonó Budai Zeneház – Bp. XI., Sztregova utca 3.
- Galeon Bolt – Bp. XII., Magyar jakobinusok tere 4.
- Írók Boltja – Bp. VI., Andrassy út 45.
- Művészetek Palotája hanglemezbolt – Bp. IX., Komor Marcell u. 1.
- Óbudai Társaskör – Bp. III., Kiskorona utca 7.
- Zeneakadémia aula (koncertnapon) – Bp. VI., Liszt Ferenc tér 8.

HUNGAROTON

- Hungaroton Classic Márkabolt – Bp. VII., Rottenbiller u. 47.
- Hungaroton MOM PARK – Bp. XII., Alkotás u. 53

LAPKER – Budapest

- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – HÉV
- Relay 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Relay 1023 Budapest, Germanus Gyula park – aluljáró
- Relay 1024 Budapest, Moszkva tér
- Inmedio 1025 Budapest, Lövház u. 4.
- Inmedio 1033 Budapest, Flórián tér – üzletközpont
- Relay 1042 Budapest, Újpest – metró
- Inmedio 1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 76.
- Relay 1052 Budapest, Deák F. tér – aluljáró
- Relay 1052 Budapest, Kígyó u.
- Inmedio 1052 Budapest, Párizsi udvar
- Inmedio 1052 Budapest, Váci u. 10.
- Inmedio 1052 Budapest, Városház u. 3–5.
- Relay 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio 1073 Budapest, Erzsébet krt. 17.
- Relay 1082 Budapest, Baross tér
- Relay 1093 Budapest, Boráros tér – aluljáró
- Relay 1097 Budapest, Nagyvárad tér – metró
- Inmedio 1106 Budapest, Őrs vezér tere – Árkád
- Relay 1107 Budapest, Kőbánya-Kispest – metró
- Inmedio 1117 Budapest, Október 23. u. 6–10.
- Relay 1122 Budapest, Déli pu. – metró
- Inmedio 1126 Budapest, Böszörményi út 18/b.
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 1.)
- Relay 1132 Budapest, Váci út – Róbert Károly krt. (Árpád hid 2.)
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Gogol u. aluljáró
- Relay 1134 Budapest, Lehel tér – Victor Hugo u.
- Inmedio 1141 Budapest, Őrs vezér tere – Sugár
- Relay 1142 Budapest, Mexikói út – földalatti
- Relay 1143 Budapest, Kerepesi út – Hungária krt.
- Inmedio 1152 Budapest, Szentmihályi u. 131. – Pólus Center
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Érkezés
- Relay 1185 Budapest, Ferihegy 2/B – Tranzit
- Inmedio 1223 Budapest, Nagytétényi u. 37–47. (Campona)

LAPKER – Vidék

- Inmedio 2100 Gödöllő, Szabadság tér 9.
- Inmedio 2900 Komárom, Klapka u. 12.
- Inmedio 3300 Eger, Széchenyi út 20.

- Inmedio 4026 Debrecen Plaza, Péterfia u. 18
- Inmedio 4400 Nyíregyháza Plaza – Szegfű u. 75.
- Relay 5000 Szolnok, MÁV Pályaudvar
- Relay 5600 Békéscsaba, Andrassy út 58.
- Inmedio 6000 Kecskemét, Petőfi S. u. 2.
- Inmedio 6722 Szeged, Kárász – Dugonics tér 1.
- Relay 6722 Szeged, MÁV Nagyállomás
- Inmedio 7150 Bonyhád, Szabadság tér 12.
- Inmedio 7400 Kaposvár Plaza
- Inmedio 7600 Árkád, Nagy Lajos király út – Alsómalom sarok
- Inmedio 8000 Székesfehérvár, Fő u. 9.
- Inmedio 8200 Veszprém, Kossuth u. 1.
- Inmedio 8300 Tapolca Tesco, Veszprémi u. 5.
- Inmedio 8800 Nagykanizsa – Tesco
- Inmedio 8800 Nagykanizsa Plaza
- Relay 9001 Győr, Révai u. 8., MÁV
- Relay 9700 Szombathely, MÁV csarnok

LÍRA – Budapest

- Europark Bevásárlóközpont, Kék Moly Könyvesbolt – Bp. XIX., Üllői út 201.
- Fókusz Könyváruház – Bp. VII., Rákóczi út 14.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – Bp. V., Múzeum krt. 21.
- Lira Könyváruház – Bp. VI., Nagymező u. 43.
- Lira Könyváruház, Rózsakert Bevásárlóközpont – Bp. II., Gábor Áron u. 74.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – Bp. V., Szervita tér 5.

LÍRA – Vidék

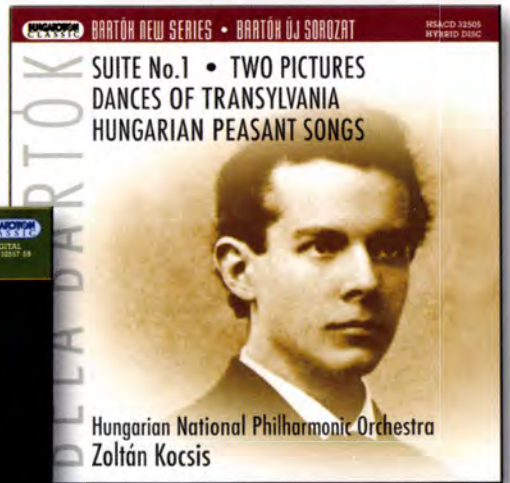
- Corvina Könyvesbolt – 7621 Pécs, Széchenyi tér 8.
- Fókusz Könyváruház – 7621 Pécs, Jókai u. 25.
- Fókusz Könyváruház – 6720 Szeged, Tisza L. krt. 34.
- Koncert és Zeneműbolt – 9021 Győr, Arany János u. 3.
- Lira Könyvesbolt – 2000 Szentendre, Fő tér 5.
- Lira Könyv- és Zenezalom – 6000 Kecskemét, Hornyik krt. 2.
- Lira Könyvesbolt – 9400 Sopron, Hátsókapu u. 8.
- Lira Könyváruház – 9700 Szombathely, Kossuth L. u. 8/3.

VIDÉK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Ezüst Medve Könyv- és Hanglemezbolt (Rómer Ház) – 9021 Győr, Teleki László u. 21.
- Filharmónia Kelet-Magyarország Kht. jegyiroda – 3525 Miskolc, Kossuth u. 3.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1–3.
- Könyvjelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Miskolci Szimfonikus Zenekar közönségszolgálati iroda – 3525 Miskolc, Rákóczi u. 2.
- Petőfi Sándor Könyv- és Zeneműbolt – 9022 Győr, Árpád u. 44.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Sziget Könyvesbolt (Debreceni Egyetem főépület) – 4032 Debrecen, Egyetem tér 1.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.
- Vörös Cédrus – 9400 Sopron, Mátyás király u. 34/f
- Zrínyi Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Fő út 8.

Várja Önt a
HUNGAROTON
CD és DVD
MÁRKABOLTJA
a Hungaroton székhelyén:

A TELJES HUNGAROTON
REPERTOÁR
(klasszikus, operett, népzene,
cigányzene, popzene, irodalom)
A LEGOLCSÓBBAN I T T KAPHATÓ!

HAVONTA MÁR AKCIÓK ÚJ ÉS
KÖZKEDVELT TERMÉKEKBŐL IS!
Nyitva: hétfőtől péntekig 10-től 18-óráig
Akciókról, újdonságokról
tájékozódjék honlapunkról:
www.hungaroton.hu

Budapest, VII. ker., Rottenbiller utca 47.

Nemzeti
Filharmonikusok

A tél
hangjai

A koncertek helyszíne: Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
A színelőadás helyszíne: Művészetek Palotája, Üvegház
Információ: 411-6651 • www.filharmonikusok.hu • Legyen Ön is a Baráti Kör tagja! • Tel.: 411-6666

2010. január 16.

A világon először!

Arnold Schönberg:

Mózes és Áron

félszcenírozott operaelőadás

A Nemzeti Filharmonikusok és

a Miskolci Operafesztivál közös produkciója.

Szövegét és az 1-2. felvonás zenéjét
Arnold Schönberg írta, a 3. felvonás zenéjét
Kocsis Zoltán szerezte.
A 3. felvonás ősbemutató.

Vezényel – **Kocsis Zoltán**

Közreműködik – **Nemzeti Énekkar,**

Honvéd Férfikar,

A Budapesti Énekes Iskola Kórusa

Wolfgang Schöne – Mózes (bariton)

Daniel Brenna – Áron (tenor)

A koncert előtt bemutatásra kerül
Schönberg **A bibliai út** című színműve
a Kaposvári Egyetem előadásában

(Ének és szimfónia, Klemperer-bérlét 2009-2010)

2010. február 5. és 6.

Hangverseny az "Európa szívében" c.
programsorozat keretében:

Villa-Lobos, Hugo Wolf,

Richard Strauss és

Johannes Brahms művei

Vezényel – **Andrés Orozco-Estrada**
Közreműködik:

Tonkünstler Zenekar (Ausztria)

Christiane Oelze – szoprán

(5-én Hangszer és pálca, Ferencsik-bérlét 2009-2010
6-án Ének és szimfónia, Klemperer-bérlét 2009-2010)

OKM